

Arja Jolkkonen ja Seppo Roivas

Välityömarkkinoiden laajuus ja kehittämistarve Pohjois-Karjalassa

Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja
University of Joensuu, Reports of the Karelian Institute
N:o 2/2008

Arja Jolkkonen ja Seppo Roivas

**VÄLITYÖMARKKINOIDEN LAAJUUS JA
KEHITTÄMISTARVE POHJOIS-KARJALASSA**

Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja
University of Joensuu, Reports of the Karelian Institute
N:o 2/2008

Julkaisija	Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos
Julkaisusihiteeri	Tutkimussihiteeri Lea Kervinen
Taitto	Lea Kervinen
Jakelu	Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos PL 111, 80101 Joensuu Puh. (013) 251 2450

ISSN 1458-7114

ISBN 978-952-219-087-1 (pdf)

Tiivistelmä

Arja Jolkkonen ja Seppo Roivas

Välityömarkkinoiden laajuus ja kehittämistarve Pohjois-Karjalassa

Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja. University of Joensuu, Reports of the Karelian Institute N:o 2/2008. 130 sivua

Avainsanat: välityömarkkinat, työttömyys, työvoimapolitiittiset toimenpiteet, ESR-projektit

Tämän raportin tavoitteena on tuottaa tietoa Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden tilasta ja kehittämistarpeista Euroopan sosiaalirahaston ohjelmakauden 2007–2013 projektien suuntaamista varten. Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden rakenteistumista tarkastellaan työllisyyden ja työttömyyden sekä keskeisten toimijoiden ja toimintamallien näkökulmista. Välityömarkkinoiden analyysi perustuu useisiin aineistoihin ja tietolähteisiin: haastatteluihin, dokumentteihin, asiakirjoihin, ESRA-järjestelmän projektitietoihin, projektien suunnitelmiin ja arviointiraportteihin, palveluhakemistoihin, toimijoiden verkkosivujen tietoihin ja kuntien edustajille tehtyyn kyselyyn.

Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden laajuuden ja kehitysedellytysten selville saamiseksi tarkastellaan elinkeinorakennetta, työllisyysnäkyviä, eri ikäryhmien kenttiä työmarkkinoilla, työvoiman ikääntymistä ja osaamista, työttömyyden rakennetta ja dynamiikka sekä työttömyyden hoitoa. Keskeisten toimijoiden ja toimintamallien kartoittamiseksi arvioidaan työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten roolia välityömarkkinoilla sekä niiden edustajien näkemyksiä välityömarkkinoiden palvelujen ongelmista ja kehittämistarpeista. Kuntien edustajille tehdyn kyselyn pohjalta arvioidaan kuntien edustajien näkemyksiä työllisyyspolitiikan tavoitteista sekä välityömarkkinoiden toimijoiden yhteistyöstä, kehittämistarpeista sekä projektitoiminnan kohdentamisesta. Järjestöjen, yhdistysten ja säätiöiden työllistämistoimintaa kuvataan kansallisella työllisyyspoliittisella avustuksella toteutettujen työllistämiprojektien avulla. Kuntoutuspalvelujen osalta tarkastellaan palvelurakennetta ja palvelujen tuottamiseen liittyviä ongelmia. ESR-projektitoiminnan tuottamaa lisäarvoa kansalliseen toimintaan nähden tarkastellaan vuosina 2000–2007 toteutettujen projektien avulla.

Välityömarkkinoiden analyysillä pyritään täsmentämään kuvaa Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden rakenteesta, toiminnasta, toimijoista ja kehittämistarpeista. Tulokset ovat hyödynnettävissä työllisyysprojektien ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden suunnittelussa.

Saatteeksi

Tämä raportti on tuotettu Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden esiselvitys ohjelmakautta 2007–2013 varten -projektissa, joka toteutettiin Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksessa 1.6.2007–31.1.2008 Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystieteiden osaston rahoituksella Euroopan sosiaalirahaston Itä-Suomen Tavoite 1 A -ohjelmasta.

Välityömarkkinoiden aihepiiriin johdattelusta kiitokset suunnittelija Mari Hurskaiselle, lääninsosiaalitarastaja Kirsi Kaikolle, kehittämisspäällikkö Ulla Mauraselle ja suunnittelija Mari Suhoselle. Kiitokset kaikille haastatetuille ja kyselyyn vastanneille asiantuntijoille, joiden panos oli tärkeä välityömarkkinoita kartoitettaessa. Työhallinnon tilastoaineistojen käyttöön saamisesta kiitokset erikoissuunnittelija Silja Miettiselle. Kiitos ohjausryhmän jäsenille keskusteluista ja kommenteista. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi maakuntatutkija Seppo Tiainen ja jäsenenä työvoimaohjaaja Ritva Rusi, sosiaalijohtaja Airi Turunen, ESR-koordinaattori Anne Ilvonen, apulais-toimistonjohtaja Kristiina Martikainen, johtava työvoimaneuvoja Anja Lukkarinen, kehittämissiantuntija Soili Makkonen, ylitarkastaja Pia Sorsa, henkilöstöjohtaja Mauri Temisevä ja toimistonjohtaja Jarmo Vepsäläinen.

Raportin kommentoinnista, kiinnostavista keskusteluista ja tuesta kiitokset tutkija Tuukka Arosaralle, tutkija Riitta Kilpeläiselle, professori Pertti Koistiselle, erikoistutkija Arja Kurviselle ja tutkija Tiina Soiniselle. Kiitokset tutkimussihteerille Lea Kerviselle julkaisun taitosta ja taloussihteerille Merja Ikoselle ja suunnittelusihteerille Raili Keroselle hankkeen taloushallinnon hoitamisesta. Kiitokset myös kaikille muille raportin valmistumiseen myötävaikuttaneille.

Hankkeen projektipäällikkönä on toiminut YTL Seppo Roivas ja vastuuhenkilönä erikoistutkija YTT Arja Jolkkonen.

Joensuussa 14.1.2008
Arja Jolkkonen

Sisältö

1	Johdanto	9
	Selvitystehtävästä	9
	Välityömarkkinoiden kehittämisen tavoitteet.....	10
	Työllistymisen ja työttömyyden välinen kenttä	14
2	Pohjois-Karjalan työllisyys ja työttömyys	17
	Pohjois-Karjala työmarkkina-alueena	17
	Pohjois-Karjalan työpaikkarakenne ja työllisyysnäkymät	18
	Työpaikkarakenne	18
	Pohjois-Karjalan työllisyysnäkymät.....	23
	Eri ikäryhmien kentät Pohjois-Karjalan työmarkkinoilla.....	25
	Työvoiman ikääntyminen.....	28
	Työvoiman osaaminen	33
	Työttömyys Pohjois-Karjalassa.....	38
	Pohjois-Karjalan työttömyys verrattuna muiden TE-keskusten alueiden työttömyyteen	38
	Työttömyyden rakenne.....	41
	Pitkäaikaistyöttömyys.....	46
	Työttömyyden dynamiikka Pohjois-Karjalassa.....	50
	Työmarkkinatukiudistuksen vaikutukset työttömyyden hoitoon	55
	Välityömarkkinoiden kehittämisen edellytykset.....	62
3	Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden keskeiset toimijat ja toimintamallit	65
	Työvoiman palvelukeskukset ja työvoimatoimistot	65
	Kunnat.....	70
	Yhdistykset, järjestöt ja säätiöt.....	75
	Kansalaisten hyvinvointia ja työllistämistä edistävien järjestöjen projekteja.....	76
	Työttömien yhdistysten toiminta.....	78
	Muiden yhdistysten projekteja.....	81
	Järjestöjen työllistämisen kehittäminen.....	81
	Kuntoutus- ja koulutuspalvelujen tuottajat.....	83
	Sosiaalinen yritystoiminta	88
	ESR-ohjelmakauden 2000–2006 projektitoiminta.....	89
	Välityömarkkinoiden toimintaan liittyvät hankkeet.....	89
	Projektien hyvät käytännöt	96
	ESR-projektit välityömarkkinoiden kehittämisen välineenä.....	102
4	Yhteenveto	106
	Lähteet	111

Liite 1. Haastattelut.....	113
Liite 2. Kyselylomake.....	114
Liite 3. Työlliset, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat koulutusasteen mukaan Pohjois-Karjalassa 2005.....	119
Liite 4. Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden keskeiset toimijat.....	127

Kuviot

Kuvio 1. Välityömarkkinat	11
Kuvio 2. Siirtymätyömarkkinat ja välittävät työmarkkinat.....	12
Kuvio 3. Avoimien työmarkkinoiden ja avoimen työttömyyden välinen kenttä	15
Kuvio 4. Pohjois-Karjalan työssäkäyntialueet 2004 (vuoden 2007 kuntaluokitus)	18
Kuvio 5. Pohjois-Karjalan alueella vuonna 2005 työssä käyneet miehet toimialoittain.....	20
Kuvio 6. Pohjois-Karjalan alueella vuonna 2005 työssä käyneet naiset toimialoittain	21
Kuvio 7. Pohjois-Karjalan ulkopuolella työssä käyneet vuonna 2004	22
Kuvio 8. Vuonna 2004 Pohjois-Karjalasta ulospendelöineet ja Pohjois-Karjalan alueella pendelöineet työlliset toimialoittain (osuus pendelöijistä)	22
Kuvio 9. Pohjois-Karjalan alueella työssäkäyvät iän, toimialan ja sukupuolen mukaan	26
Kuvio 10. Pohjois-Karjalassa teollisuudessa työssä käyneiden miesten ikärakenne vuonna 2005 yli 70 henkilöä työllistäneillä toimialoilla (2-numerotason toimialaluokitus)....	27
Kuvio 11. Eläkeläisten osuus väestöstä vuonna 2005 Pohjois-Karjalan kunnissa.....	29
Kuvio 12. Pohjois-Karjalan väestön, työllisten ja työttömien ikärakenne vuosina 1987–2005....	30
Kuvio 13. Koko väestön, työllisten ja työttömien ikärakenne Pohjois-Karjalan kunnissa 2005..	31
Kuvio 14. Työllisten ja työttömien miesten koulutus ikäryhmittäin Pohjois-Karjalassa 2005.....	35
Kuvio 15. Työllisten ja työttömien naisten koulutus ikäryhmittäin Pohjois-Karjalassa 2005.....	35
Kuvio 16. Työttömien osuus työvoimasta syyskuussa 2007 ja työttömyyden muutos ajalla syyskuu 2007–syyskuu 2006 TE-keskuksittain.....	40
Kuvio 17. Työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste ja pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä Pohjois-Karjalan kunnissa 2007 (kuukausikeskiarvot tammi–syyskuu).....	41
Kuvio 18. Työttömyyden rakenne Pohjois-Karjalassa vuosina 2006 ja 2007 (kuukausikeskiarvot, vuodelta 2007 tammi–lokakuu)	43
Kuvio 19. Työttömät, pitkäaikaistyöttömät ja nuoret työttömät (vuosikeskiarvot) Pohjois-Karjalassa vuosina 1991–2006.	46
Kuvio 20. Pitkäaikaistyöttömien ja nuorisotyöttömien osuus työttömistä vuosina 1991–2006 Pohjois-Karjalassa.....	47
Kuvio 21. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä vuosina 1991–2006 Pohjois-Karjalan kunnissa (vuoden 2007 kuntajako).....	48
Kuvio 22. Työttömät työnhakijat työttömyyden keston mukaan Pohjois-Karjalan työvoimatoimistoissa ja palvelukeskuksissa (pk) 2007 tammi–syyskuussa (kuukausikeskiarvot).....	49
Kuvio 23. Suomen virrat eri kestoiseen työttömyyteen ja työttömyydestä ulos aikavälillä 06/2006–06/2007.....	51

Kuvio 24.	Pohjois-Karjalan virrat eri kestoiseen työttömyyteen ja työttömyydestä ulos aikavälillä 06/2006–06/2007.....	52
Kuvio 25.	Valuma pitkäaikaistyöttömyyteen aikavälillä 06/2006–06/2007 ja muutos aikavälillä 06/04–06/07 Pohjois-Karjalan TE-keskuksen ja työvoimatoimistojen alueella.....	53
Kuvio 26.	Työttömyyden päättymiset syyt (kuukausikeskiarvot ajalta tammikuu 2007–syyskuu 2007)	54
Kuvio 27.	Vajaakuntoisten työttömyyden päättymiset syyt (kuukausikeskiarvot ajalta tammikuu 2007 – syyskuu 2007)	55
Kuvio 28.	Alle 500 päivää ja vähintään 500 päivää passiivista työmarkkinatukea saaneiden määrän muutos 2005–2006	57
Kuvio 29.	Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien osuus vähintään 500 päivää työmarkkinatukea saaneista sekä työmarkkinatuen aktivointiaste vuonna 2006	58
Kuvio 30.	Pohjois-Karjalan kuntien työllistämien henkilöiden osuus työttömistä vuonna 2006.....	59
Kuvio 31.	Työmarkkinatuen aktivointiaste Pohjois-Karjalan kunnissa vuonna 2006 ja tammi–heinäkuussa 2007 (kuukausikeskiarvot)	61
Kuvio 32.	Muutokset työmarkkinatuen saajissa ajalla tammi–heinäkuu 2006 – tammi–heinäkuu 2007 Pohjois-Karjalan kunnissa (%)	61
Kuvio 33.	Aktiivitoimenpiteisiin siirtyneet, jotka ovat saaneet vähintään 500 päivää passiivista työmarkkinatukea Pohjoiskarjalan kunnissa keskimäärin kuukaudessa vuoden 2007 tammi–heinäkuussa (%).....	62
Kuvio 34.	Työllisyyden hoidon tavoitteet	72
Kuvio 35.	Yhteistyön merkitys.....	73
Kuvio 36.	Projektitoiminnan suuntaaminen	74

Taulukot

Taulukko 1.	Henkilöstön määrän ja liikevaihdon muutos Pohjois-Karjalassa 2006–2007 (tammi–kesäkuu) (lukuihin eivät sisälly alkutuotanto ja julkinen sektori).....	24
Taulukko 2.	Pitkään työvoimahallinnon järjestelmässä avoinna olleita työpaikkoja	25
Taulukko 3.	Pohjois-Karjalan vuoden 2004 työllisistä vuoteen 2015 mennessä eläkkeelle.....	32
Taulukko 4.	Työlliset, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat 15–64-vuotiaat.....	34
Taulukko 5.	Informaatiosektorin työpaikkojen prosenttiosuus kaikista työpaikoista vuosina 1993–2004 Suomen maakunnissa.....	37
Taulukko 6.	Informaatiosektorin työpaikat vuonna 2004 Pohjois-Karjalan kunnissa	38
Taulukko 7.	Työttömät työnhakijat (lomautetut mukaanlukien) ja avoimet työpaikat työnvälityksessä TE-keskuksittain, syyskuu 2007	39
Taulukko 8.	Työttömät, työvoima, työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste ja pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä Pohjois-Karjalan kunnissa vuonna 2007 (tammi–syyskuun kuukausikeskiarvot)	42
Taulukko 9.	Työttömät, yli 50-vuotiaat työttömät, alle 25-vuotiaat työttömät ja vajaakuntoiset työttömät vuonna 2007 (tammi–lokakuu keskiarvot) Pohjois-Karjalan kunnissa....	43
Taulukko 10.	Työttömät työnhakijat niissä ammattiryhmissä, joiden osuus työttömistä oli 50 % syyskuussa 2007 Pohjois-Karjalan TE-keskuksen alueella	44

Taulukko 11. Poistumat lyhytkestoisesta työttömyydestä Pohjois-Karjalan työvoimatoimistojen alueella	54
Taulukko 12. Työmarkkinatuen saajat (500 päivää työmarkkinatukea saaneet) ja kuntien osuudet työmarkkinatukimenoista 2006–2007	60
Taulukko 13. Pohjois-Karjalassa vuosina 2000–2007 toteutetut välityömarkkinoiden toimintaan liittyvät ESR-projektit.....	92

1 Johdanto

Selvitystehtävästä

Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden esiselvitys ohjelmakautta 2007–2013 varten -projekti toteutettiin 1.6.2007–31.1.2008 Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystieteiden osaston rahoituksella Euroopan sosiaalirahaston Itä-Suomen Tavoite 1 A -ohjelmasta. Projektin tarkoituksena oli tuottaa tietoa Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden tilasta ja kehittämistarpeista Euroopan sosiaalirahaston ohjelmakauden 2007–2013 projektien suuntaamista varten. Selvitettävät kysymykset ovat seuraavat:

1. Minkälaiset ovat Pohjois-Karjalan työllisyysnäkymät, elinkeinorakenne, työvoiman ikärakenne ja osaaminen sekä työttömyyden rakenne ja dynamiikka?
2. Millaisiksi Pohjois-Karjalan välityömarkkinat ovat muotoutuneet toimijarakenteeltaan, toimintamalleiltaan ja yhteistyöverkostoiltaan?
3. Mitkä ovat keskeiset välityömarkkinoiden kehittämistarpeet?
4. Miten ESR-projektitoimintaa tulisi jatkossa suunnata välityömarkkinoiden kehittämisen osalta?

Työllisyyden ja työttömyyden analyyseissa on käytetty Tilastokeskuksen ja työhallinnon tilastoja. Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden kentän toimijoiden ja toimintamallien kartoitus perustuu välityömarkkinoiden keskeisten toimijoiden haastatteluihin, dokumentteihin, asiakirjoihin, ESRA-järjestelmän projektitietoihin, projektien suunnitelmiin ja arviointiraportteihin, palveluhakemistoihin, toimijoiden verkkosivujen tietoihin ja kuntien edustajille tehtyyn kyselyyn. Selvitystä varten tehtiin asiantuntijahaastatteluja, joista osaan osallistui useampi kuin yksi haastateltava. Haastattelukertoja oli 29 ja haastateltavia yhteensä 47, jotka valittiin välityömarkkinoiden alueellisen ja organisatorisen edustavuuden perusteella (Liite 1). Haastattelut olivat teemahaastatteluja, joiden sisältö määrittyi joustavasti haastateltavan asiantuntija-aseman perusteella. Kuntien edustajien näkemyksiä työllisyyden hoidosta ja välityömarkkinoiden kehittämisestä kartoitettiin verkko-kyselyllä (Liite 2). Kysely lähetettiin jokaiseen Pohjois-Karjalan kuntaan kahdelle työllisyysasioista vastaavalle henkilölle (kunnanjohtajat, sosiaali- tai perusturvajohtajat tai muut työllisyysasioista vastaavat henkilöt) ja vastauksia saatiin 12 kappaletta. Seppo Roivas on tehnyt ja analysoinut haastattelut ja Arja Jolkkonen on koonnut, käsitellyt ja analysoinut muut aineistot.

Selvityksen tavoitteena on tuottaa kuva Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden keskeisistä toimijoista ja toimintamalleista, joten kuvauksessa eivät ole mukana kaikki toimijat ja osittain tiettyjä toimintamalleja esitellään vain esimerkinomaisesti. Välityömarkkinoiden palvelurakenne ei myöskään ole pysyvä, vaan esimerkiksi projektitoiminnalla on merkittävä rooli välityömarkkinoiden kehittämisessä. Selvitys etenee siten, että aluksi analysoidaan Pohjois-Karjalan työllisyyttä ja työttömyyttä – elinkeinorakennetta, työllisyysnäkömiä, eri ikäryhmien kenttiä työmarkkinoilla, työvoiman ikääntymistä ja osaamista, työttömyyden rakennetta ja dynamiikka sekä työttömyyden hoitoa – välityömarkkinoiden laajuuden ja kehittämisedellytysten selville saamiseksi ja toiseksi kartoitetaan Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden keskeisiä toimijoita ja toimintamalleja. Keskeisten toimijoiden ja toimintamallien kartoittamiseksi on selvitetty työvoimatoimistojen ja työvoimanpalvelukeskusten roolia välityömarkkinoilla sekä niiden edustajien näkemyksiä välityö-

markkinoiden palvelujen ongelmista ja kehittämistarpeista. Kuntien edustajille tehdyn kyselyn pohjalta arvioidaan kuntien edustajien näkemyksiä työllisyyspolitiikan tavoitteista sekä välityömarkkinoiden toimijoiden yhteistyöstä, kehittämistarpeista sekä projektitoiminnan kohdentamisesta. Järjestöjen, yhdistysten ja säätiöiden työllistämistoimintojen käsittely perustuu kansallisella työllisyyspoliittisella avustuksella toteutettujen työllistämiprojektien toimintamallien kuvauksiin. Kuntoutuspalvelujen osalta tarkastellaan palvelurakennetta ja palvelujen tuottamiseen liittyviä ongelmia. ESR-projektitoiminnan tuottamaa lisäarvoa kansalliseen toimintaan nähden tarkastellaan vuosina 2000–2007 toteutettujen projektien perusteella. Lopuksi tehdään ehdotuksia välityömarkkinoiden kehittämiseksi.

Välityömarkkinoiden kehittämisen tavoitteet

Tupo 2 -työryhmän mietinnössä (Väyliä työhön, 2006) välityömarkkinoiden kehittämisen kohteeksi määriteltiin avointen työmarkkinoiden ja työttömyyden välissä olevat tuetut palvelut, aktiiviohjelmat ja työtilaisuudet niille, joiden sosiaalinen selviytyminen on heikentynyt pitkäaikaisen työttömyyden vuoksi. Välityömarkkinoiden pääasialliseksi kohderyhmäksi määriteltiin sosiaali- ja terveystieteiden sosiaalisen työllistämisen työryhmän määrittelemät henkilöt, joiden toimintakyky on alentunut sosiaalisista syistä. Kyseessä olisivat työmarkkinoilta syrjäytyneet henkilöt, joiden motivaatio, toimintakyky ja sosiaalinen selviytyminen ovat heikentyneet pitkäaikaisen työttömyyden seurauksena. Keskeinen tunnusmerkki usein on vanhentunut tai puutteellinen koulutus työmarkkinoiden tarpeisiin nähden. Henkilöillä voi olla myös elämänhallinnan vaikeuksia, lieviä mielenterveyden ongelmia tai taipumusta päihteiden liikkakäyttöön, mutta ne eivät ole pääasiallisena syynä työttömyyteen. Välityömarkkinoilla parannettaisiin myös työkykyä ja osaamista, jotta siirtyminen avoimille työmarkkinoille olisi mahdollista. Työryhmän ehdotusten tavoitteena on lyhentää työttömyysjaksoja ja tyrehdyttää virtaa pitkittyvään työttömyyteen, puuttua jo toteutettujen toimien lisäksi vielä voimakkaasti rakenteelliseen työttömyyteen, alentaa työllistymis- ja rekrytointikynnystä ja viime kädessä ns. välityömarkkinoiden avulla lisätä vaikeimmin työllistyvien yhteiskuntaan osallistumismahdollisuuksia. Työryhmän ehdotukset kohdistuvat vaikeasti työllistyviin työttömiin ja pitkäaikaistyöttömiin sekä pitkäaikaistyöttömyyden ennalta ehkäisyyn.

Työryhmän esityksen lähtökohtana on, ettei välityömarkkinoita varten kehitetä uusia palvelurakenteita, mutta työvoiman palvelukeskusten toimintaedellytyksiä ja niiden verkostoa voidaan kehittää nykyistä vahvemmaksi pysyväksi rakenteeksi. Työvoiman palvelukeskusten yhteydessä toimivan pysyvän toimintaverkoston ideana olisi se, että verkoston toimitiloissa, esim. työpajoissa järjestettäisiin kuntouttavaa työtoimintaa ja muuta toimintakykyä parantavaa tukea niille, joiden sosiaalinen selviytyminen on heikentynyt pitkäaikaisen työttömyyden perusteella. Kyse olisi tarvittaessa pitkäaikaisesta kuntouttavan työtoiminnan ja kuntien sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen tarjoamisesta palvelukokonaisuutena. Työvoiman palvelukeskukset olisivat välityömarkkinat yhdistävä palvelurakenne (Kuvio 1). Välityömarkkinoita ei tarvitsisi määritellä yksityiskohtaisesti vaan ne olisivat ”liukuva” yhteisnimitys toiminnalle, jota järjestetään pitkään työttömänä olleille työnhakijoille (avointen työmarkkinoiden ja työttömyyden välissä olevat tuetut palvelut ja työtilaisuudet).

Kuvio 1. Väli työmarkkinat

Lähde: Väyliä työhön, Tupo 2 -työryhmän mietintö

Väli työmarkkinoiden kehittämisen toivotaan tarjoavan yhtäältä vaihtoehdon pitkäaikaistyöttömyydelle ja toisaalta mahdollisuuden edetä avoimille työmarkkinoille. Tavoitteiden ja sisällön puolesta väli työmarkkinoiden toiminnalle asetetut tavoitteet on kehittämiseen liittyvässä keskustelussa jaettu siirtymä työmarkkinoihin ja välittäviin työmarkkinoihin. Siirtymä työmarkkinoilla työttömät työnhakijat ovat siirtyneet palkkatuettuun työhön tai työmarkkinoitoimenpiteeseen (työelämävalmennus, työharjoittelu, työkokeilu). Välittävien työmarkkinoiden toimenpiteiden tavoitteena on tarjota henkilöille, joiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille on lähitulevaisuudessa epätoiminnasta mahdollisuuden osallistua työtoimintaan (esimerkiksi kuntouttava työtoiminta tai sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta). Lisäksi tarjolla voi olla sosiaalitoimen kuntouttavia palveluja (Mäki 2007.)

Väli työmarkkinoiden kansallinen kehittämissuunnitelma¹ (Toimintalinja 2) jakaantuu siirtymä työmarkkinoiden ja välittävien työmarkkinoiden -kehittämissuunnitelmiin. Kuvioon 2 on koottu oh-

¹ Valtakunnallinen kehittämissuunnitelma asettaa valtakunnallisen tavoitteen, joka lähtee ministeriön strategiasta. Toteuttaminen tapahtuu Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoittamina projekteina, pääsääntöisesti alueilla alueellisista lähtökohdista. Tarkoituksena on saada valtakunnallinen strategia ja alueelliset erityistarpeet kohtaamaan. Tarkoitus on, että valtakunnallinen kehittämissuunnitelma luo tukirakenteen, joka kokoaa projektien tuloksia yhteen ja selvittää vaikuttavuutta sekä varmistaa projektien välisen yhteistyön ja hyvien käytäntöjen levittämisen. (ESR-Teemabulletiini. Vipuvoimaa EU:lta kehittämissuunnitelmaan.)

jelmien keskeiset tavoitteet, kohderyhmät ja edellytykset. Välityömarkkinoiden kahtiajakamisen perustana ovat työttömien palvelutarpeet ja ”etäisyys” avoimista työmarkkinoista.

	Siirtymätyömarkkinat	Välittävät työmarkkinat
Haaste	Työvoiman saatavuuden turvaaminen. Siirtymätyömarkkinat ovat pirstaleiset ja rakentuvat pitkälti yksittäisten hankkeiden varaan.	Muodostaa aktiivisen sosiaalipolitiikan ja työvoimapolitiikan avulla mahdollisuuksia avoimille työmarkkinoille integroitumiseen.
Tavoite	Parantaa ammattitaitoa ja osaamista ja edistää avoimille työmarkkinoille siirtymistä. Siirtymätyömarkkinoiden suunnitelmallinen rakentaminen. Toimintamallien ja palveluja kehittäminen niin, että eri palvelujen tuottajien palveluista muodostuu kokonaisuus, joka mahdollistaa avoimille työmarkkinoille siirtymisen.	Ylläpitää toimintakykyä, parantaa elämäntilannetta ja luoda edellytyksiä työllistymiselle. Kehittää syrjäytyneiden, syrjäytymisvaarassa olevien sekä vajaakuntoisten henkilöiden työelämään siirtymistä edistäviä käytäntöjä ja työmenetelmiä. Kohdentaa välittävien työmarkkinoiden palveluita tukemaan työmarkkinoille palaavien sosiaalista toimintakykyä ja osallisuutta kuntouttavilla toimenpiteillä. Luoda työllistymistä edistäviä prosesseja, jotka hyödyntävät moniammatillisia yhteistyöverkostoja.
Palvelut	Työmarkkinatoimenpiteet (työharjoittelu ja työelämävalmennus) ja palkkatuettu työ	Aktiivisen sosiaalipolitiikan toimenpiteet
Edellytykset	Työvoimapolitiittisten toimien vaikuttavuuden lisääminen. Kolmannen sektorin tarjoamat työmahdollisuudet tärkeässä asemassa. Yritysyhteistyön lisääminen. Mallit, joissa tarvittaessa palkkatuettuun työhön kytkeytyy koulututusta. Sosiaalisen yritystoiminnan kehittäminen. Jotta siirtymätyömarkkinat voisivat aidosti toimia siirtymänä avoimille työmarkkinoille, ne tulee rakentaa ottaen huomioon muun muassa alueen työllisyysnäkökulmat, työvoiman ikärakenne ja osaaminen sekä elinkeinorakenne. Tärkeää on, että suunnitelmat laaditaan eri toimijoiden yhteistyönä.	Välittävien työmarkkinoiden luominen edellyttää työtoiminnan sisällön kehittämistä, palvelujen tuottajaverkoston laajentamista ja sen selvittämistä, millä tavoin työtoimintaan osallistuvien toimeentulo järjestetään.
Kohderyhmä	Työttömät työnhakijat, joilla on ilman tukea vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille.	Työvoiman palvelukeskusten palvelujen ulkopuolella olevat tai ne, jotka palautuvat työvoiman palvelukeskuksesta takaisin palvelukeskukseen lähettäneen tahon palveluihin sosiaalisen toimintakykynsä rajoitteiden vuoksi. Työkeskusten työtoiminnassa olevat henkilöt, jotka saattaisivat työllistyä riittävien ja yksilöllisten tukitoimien avulla sekä vaikeavammaiset nuoret, jotka tarvitsevat tukitoimia siirtymisessään ammatillisesta koulutuksesta työelämään.
Koordinointi	Työ- ja elinkeinoministeriö	Sosiaali- ja terveysministeriö

Kuvio 2. Siirtymätyömarkkinat ja välittävät työmarkkinat

Lähde: Vertailuasetelma koottu artikkeleista Kerminen (2007) ja Sarvimäki & Kottola (2007)

Jako siirtymä- ja välittäviin työmarkkinoihin toimii apuvälineenä välityömarkkinoiden toimintojen ja työnjaon suunnittelussa, mutta esimerkiksi projektien toiminnassa erottelu ei välttämättä ole kovin selkeä. Oleellista on kuitenkin se, että yksilöt tarvitsevat pitkäaikaistyöttömyydestä työmarkkinoille siirtymiseksi erilaisia ja erikestoisia palveluprosesseja.

Manner-Suomen ESR-ohjelman Itä-Suomen alueellisessa osiossa ohjelmakaudella 2007–2013 ESR-hankkeilla keskitytään työllisyyden tukemiseen ja itäsuomalaisten osaamisen kehittämiseen yhteistyössä EAKR-ohjelmasta rahoitettavien, alueen kasvua ja kilpailukykyä vahvistavien toimenpiteiden kanssa. Itä-Suomen työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistämisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen tavoitteena on, että mahdollisimman moni työkäinen sidottaisiin yhteiskuntaan työmarkkinoille osallistumisen kautta. Tavoitteeseen pääsemiseksi kehitetään toimintatapoja, jotka ehkäisevät syrjäytymistä sekä edistävät vaikeassa asemassa olevien työttömien, esim. vajaakuntoisten ja maahanmuuttajien sekä työmarkkinoiden ulkopuolella olevien henkilöiden työllistymistä ja työmarkkinoilla pysymistä. Myös sosiaalista osallisuutta tulee edistää ja vaikuttaa siihen, että syrjäytymisestä ja työttömyydestä aiheutuvia kustannuksia minimoidaan. Mikäli työmarkkinoiden toimivuutta ei onnistuta parantamaan ja työttömien ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien työpanosta käyttämään hyväksi, työvoiman saatavuus vaikeutuu siinä määrin, että talouden kasvumahdollisuudet kaventuvat samalla kun rakennetyöttömyys säilyy laajana. (Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007–2013, 105–109)

Välityömarkkinoiden kehittäminen on sijoitettu toimintalinjassa kaksi kohtaan ”Sosiaalisen osallisuuden edistäminen yhdenvertaisten työmarkkinoiden kehittämiseksi”. Välityömarkkinoita luodaan ja vahvistetaan paikallis- ja seututasolla kokoamalla tuettuja työpaikkoja ja aktivointipaikkoja tarjoavat toimijat tiiviiseen yhteistyöhön. Keskeisiä toimijoita ovat työvoiman palvelukeskukset sekä työvoimatoimistojen ja kuntien kanssa yhteistyössä toimivat työnantajat, järjestöt, säätiöt, oppilaitokset ja sosiaaliset yritykset. Kolmannen sektorin toiminnan tueksi kehitetään sateenvarjomallilla toimivia tukijärjestelmiä tai muita koulutus- ja neuvontamalleja. Työvoiman palvelukeskusten ja muiden työvoimapalvelujen ja kuntien yhteisten palvelurakenteiden tehtävänä on koordinoita välityömarkkinoiden toimintaa alueillaan. Työvoiman palvelukeskusten toimintaedellytyksiä ja niiden yhteistyöverkostoa kehitetään nykyistä vahvemiksi yhteistyörakenteeksi. Projektitoiminnan tavoitteena on parantaa välityömarkkinoiden toimenpiteillä työnhakijoiden työkykyä ja osaamista, jotta siirtyminen avoimille työmarkkinoille helpottuisi. Välityömarkkinoilla tarjotaan tuettuja työ- ja aktivointipaikkoja vaikeasti työllistyville työnhakijoille, mutta osalle työnhakijoista välityömarkkinat tarjoavat pitkäkestoisia tai pysyväisluonteisia työmahdollisuuksia sekä palvelukonaisuuksia. Välityömarkkinoilta toivotaan löytyvän uudenlaisia työmahdollisuuksia erityisesti pitkäaikaistyöttömille miehille, jotka ovat vaarassa syrjäytyä työmarkkinoilta alhaisen koulutustason, vajaakuntoisuuden, päihde- tai mielenterveysongelmien takia. Hanketoiminnalla panostetaan kolmannen sektorin toimijoiden tukemiseen palveluntuottajina ja työllistävän toiminnan kehittäjänä ja tuetaan em. toimijoita jo kehitettyjen palvelujen tuotteistamisessa sekä edistetään sosiaalisten yritysten kehittämistä ja laajentumista. Kolmannen sektorin hanketoimintaa laajennetaan myös syrjäisille maaseutupaikkakunnille, joissa työllistymismahdollisuudet ovat hankalia esim. puutteellisten kulkuyhteyksien takia. Työmarkkinoiden eriytymistä ennaltaehkäistään ja uusia toimintakäytäntöjä luodaan yhteistoimintahankkeilla, joissa kohderyhmänä ovat (vamman, sairauden, köyhyyden, syntyperän tai erilaisten muiden ongelmien vuoksi) syrjäytymisuhan alaiset henkilöt. Projektitoiminnalla kehitetään uusia menetelmiä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamiseksi ja

oikeiden, työelämäläheisten koulutuspolkujen rakentamiseksi sekä kehittää tukimenetelmiä maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen ja työharjoittelun tueksi yhdessä oppilaitosten ja työnantajien kanssa. Hanketoiminnalla tuetaan erityisesti heikon koulutustaustan omaavien maahanmuuttajanaisten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. ESR-rahoituksen avulla pyritään täydentämään kansallista palvelujärjestelmää uusilla palvelumalleilla, joissa otetaan huomioon vaikeasti työllistyvien henkilöiden yksilölliset tarpeet niin tukitoimien keston kuin sisältöjenkin suhteen. Projektirahoituksella voidaan luoda uudenlaisia malleja ja toimintatapoja sekä juurruttaa aikaisemmillä ohjelmakausilla tunnistettuja hyviä käytäntöjä. Kolmannen sektorin aktivoimisen osalta ESR-rahoituksen lisäarvo tulee toiminnan panostuksesta, työntekijöiden, työnantajien ja yhteistyötahojen toiminnan kehittämiseen. Väilyömarkkinoita kehitettäessä ESR-rahoitus kohdennetaan palvelujen hankintaan ja seudullisten ja paikallisten palvelumarkkinoiden ja palvelutarjonnan kehittämiseen. (Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007–2013, 110–111)

Itä-Suomessa toimintalinjassa 2 kohderyhmänä ovat työmarkkinoilla vaikeimmassa asemassa olevat:

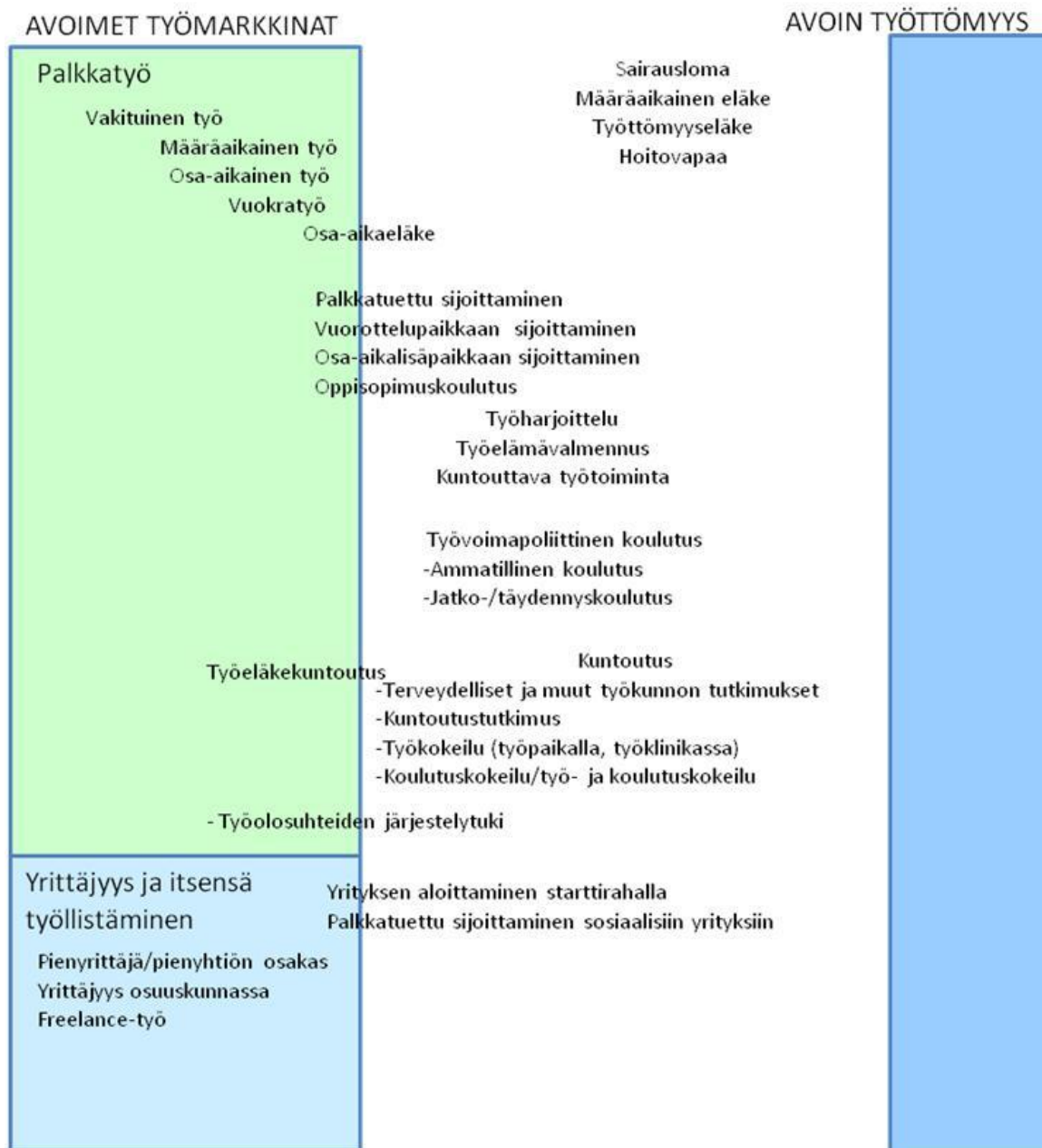
- pitkäaikais-, toistuvais- ja rakennetyöttömät, erityisesti ikääntyneet työnhakijat
- vaikeasti työllistyvät työnhakijat, kuten maahanmuuttajat ja vajaakuntoiset
- nuoret, jotka ovat aikeissa keskeyttää koulutuksen tai eivät omaehtoisesti hakeudu koulutukseen tai koulutuksesta työelämään sekä nuoret jotka ovat syrjäytymisvaarassa
- erityistä tukea vaativat opiskelijat
- työttömät naiset ja miehet hankkeissa, joissa vähennetään sukupuolten mukaista jakoa työelämässä ja koulutuksessa
- henkilöt, jotka ovat vaarassa syrjäytyä ennen työmarkkinoille tuloaan

Työllistymisen ja työttömyyden välinen kenttä

Väilyömarkkinat on termi, jonka määrittely perustuu pitkittyvän työttömyyden hoidon hallinnollisiin ja poliittisiin tavoitteisiin ja pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseen ja vähentämiseen erilaisien kehittämissuunnitelmien avulla. Väilyömarkkinoiden toimintaidean keskeisenä lähtökohtana ovat aktiiviset työvoimapolitiittiset toimenpiteet, mutta väilyömarkkinoiden kehittämistavoitteet painottavat työhallinnon yhteistyötä kuntien, yritysten ja kolmannen sektorin kanssa sekä sosiaalitalouden – erityisesti sosiaalisen työllistämisen organisaatioiden – kehittämistä. Kuviossa 3 on sijoitettu väilyömarkkinoiden toimenpiteet avoimien työmarkkinoiden ja avoimen työttömyyden väliselle kentälle.

Työllisyyden ja työttömyyden välistä kenttää ja sen muutoksia on määritelty työmarkkinoiden toiminnasta ja rakenteesta lähtien teoreettisilla käsitteillä, kuten työmarkkinoiden harmaa kenttä (Davies & Esseveld 1988) ja siirtymävaiheen työmarkkinat (Schmid 1998; 2002; 2006). Työmarkkinoiden harmaan kentän ja väilyömarkkinoiden määrittelyssä on samoja elementtejä, mutta niissä näkyy hyvin työmarkkinoiden ja erityisesti työsuhteiden muutokset. Vielä 1980-luvulla työmarkkinoiden harmaana kenttänä pidettiin avoimen työttömyyden ja vakituisen työsuhteen välistä kenttää. Tämä perustuu siihen, että ”normaalityösuhteena” nähtiin tuolloin vielä kokaikainen ja vakituinen työsuhde. Näin harmaaksi kentäksi määrittyi työvoimapolitiittisten toimenpiteiden, osa-aikaisten, määräaikaisten ja työttömyyseläkkeiden sekä vanhempain vapaiden ja osa-aikavapaiden lisäksi kaikki määrä- ja osa-aikaiset työsuhteet. (Davies & Esseveld 1988.)

Välityömarkkinoiden, erityisesti siirtymätyömarkkinoiden, termin taustalla on yhtäläisyyksiä siirtymävaiheen työmarkkinoiden määrittelyyn. Siirtymävaiheen työmarkkinoiden (transitional labour markets) käsitteen lähtökohtana on se, että suurella osalla ihmistä koko elämänkaaren aikaiset työurat ovat muuttuneet jatkumoiksi, joihin sisältyy siirtymiä työsuhteesta toiseen ja ajoittaisia työttömyysjaksoja. Siirtymävaiheen työmarkkinoiden keskeiset periaatteet ovat 1) palkkatulojen ja muiden tulonlähteiden yhdistäminen, 2) kansalaisoikeudet, jotka antavat mahdollisuuden valita eri elämänvaiheisiin sopivan työmarkkina-aseman vaihtuvien preferenssien ja olosuhteiden mukaan, 3) järjestelmät, jotka tekevät siirtymät työhön kannattavaksi ja tukevat työllistyvyyden ylläpitoa ja 4) tehokas työllistymistä tukeva järjestelmä, joka ei tue pelkästään työttömien työllistymistä, vaan myös työttömyysuhan alla olevia ja muita riskitilanteissa siirtymiä tekeviä. (Schmid 2002; 2006.)

Kuvio 3. Avoimien työmarkkinoiden ja avoimen työttömyyden välinen kenttä

Työmarkkinasiirtymät voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: integroiviin, työllisyyttä ylläpitäviin ja eksklusiivisiin siirtymiin. Integroivat siirtymät liittyvät työllistymiseen työttömyydestä tai työvoiman ulkopuolelta. Työllisyyttä ylläpitävät siirtymät ovat siirtymiä, joiden avulla työssä olevat siirtyvät suoraan työstä toiseen säilyttääkseen työllisyyden jatkumisen. Eksklusiiviset siirtymät ovat yhden-suuntaisia siirtymiä työstä työttömyyteen tai työvoiman ulkopuolelle tai työttömyydestä työvoiman ulkopuolelle. Sekä siirtymävaiheen työmarkkinoiden käsite että flexicurity-käsite erottavat vapaaehtoisen ja pakotetun siirtymän työstä työttömyyteen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle. Työmarkkinoiden joustavuudessa on oleellista se, että yksilöllä on halutessaan mahdollisuus siirtyä työmarkkinoilla asemasta toiseen. Tämä merkitsee sitä, että ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus edetä työurallaan. Tällaisina vapaaehtoisina työuraa eteenpäin vievinä siirtyminä on pidetty mm. siirtymistä paremmin palkattuun työhön, epävarmasta (määräaikainen) varmempaan (pysyvä), osa-aikaisesta kokoaikaiseen. Nämä siirtymät kuuluvat työllisyyttä ylläpitäviin siirtymiin, kun taas työturvallisuus ja sen puuttuminen on kytketty integroiviin ja eksklusiivisiin siirtymiin. Pakotetut työsuhteen loppumiset johtuvat pääsääntöisesti joukkoirtisanomista, ennenaikaisista eläkkeelle jäämisistä ja työkyvyttömyydestä. Näistä siirtymät lasketaan kuitenkin eksklusiivisiksi siirtymiksi vain siinä tapauksessa, että työttömyys tai työvoiman ulkopuolella olo on pitkäkestoista. (Schmid 1998; 2002; 2006; Schmid & Gazier 2002; Muffels ym. 2002; Muffels & Lujikx 2004; Bredgraad & Tros 2006.)

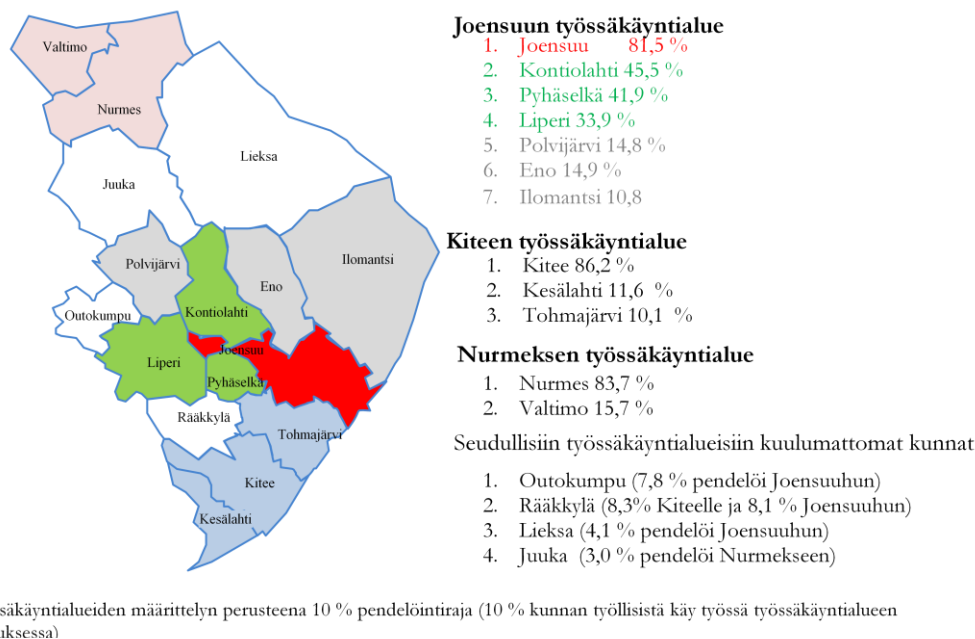
2 Pohjois-Karjalan työllisyys ja työttömyys

Pohjois-Karjala työmarkkina-alueena

Kunkin alueen, kuten Pohjois-Karjalan, työmarkkinoita voidaan tarkastella sekä rakenteellisten että toiminnallisten piirteiden mukaan. Työmarkkinoiden rakenteelliset tekijät – työpaikkarakennne, alueella asuva työvoima, työllisyys, työttömyys, väestörakenne ja palvelurakenne – määrittävät työmarkkinoiden laajuutta, toimintaa ja alueen asemaa yhdyskuntajärjestelmässä. Toiminnallinen näkökulma sen sijaan suuntaa katseen sijaintitekijöihin, työnantajien ja työntekijöiden työmarkkinakäyttäytymiseen sekä siihen, miten instituutiot, kuten koulutusjärjestelmä, työ- ja sosiaaliturvajärjestelmät (ja niiden toiminta), ohjaavat työmarkkinoiden toimintaa. Sijaintitekijöistä työpaikkojen ja asuntoalueiden sijainti suhteessa toisiinsa on oleellinen osa yhdyskuntarakennetta ja vaikuttaa työmatkojen suuntautumiseen ja pituuteen ja sitä kautta paikallisten työmarkkinoiden rakenteeseen ja toimintaan. Tämän lisäksi työmarkkinoiden rakenteeseen ja toimintaan vaikuttavat tietenkin yksilöiden preferenssit, taloudelliset ja sosiaaliset tekijät sekä institutionaaliset tekijät, työnantajien toiminta ja palvelujen saatavuus. Työmarkkinoiden keskeisillä toimijoilla – työnantajilla, työntekijöillä ja yhteiskunnallisilla instituutioilla – on kullakin työmarkkinoiden muutoksiin omat sopeutumisen keinonsa, jotka ovat riippuvaisia sekä toiminnan rakenteellisista ehdoista että toisten toimijoiden käyttämistä sopeutumiskeinoista. Siinä, miten työvoimaa on pyritty sopeuttamaan talouden rakennemuutoksiin tai kansainvälisen kilpailun tuomiin tekijöihin, on 1990-luvulla ollut käytössä yleismaailmallisia tai ainakin EU-integraation sanelemia keinoja, mutta on siinä käytetty myös kansallisia ja paikallisia keinoja sekä kokemuksia. Kukin yhteiskunta valitsee lopulta työmarkkinoiden sopeutumisstrategiansa omien rakenteellisten ehtojensa, poliittisten ohjelmiansa ja voimasuhteidensa mukaan. (Jolkkonen ym. 2004.)

Pohjois-Karjalan elinkeinorakennetta, työllisyysnäkyviä, eri ikäryhmien kentiä työmarkkinoilla tarkastellaan työssäkäyntialueittain. Työssäkäyntialue on se toiminnallinen kokonaisuus, jonka puitteissa ihmiset toimivat ja tekevät valintojaan asumisesta, työssäkäynnistä ja palvelujen käytöstä. Työssäkäyntialue on alue, jonka sisällä yksilöt voivat vaihtaa asuinpaikkaansa ja pysyä entisessä työpaikassaan tai vaihtaa työpaikkaa ja jatkaa asumista entisessä asuinpaikassaan. Työssäkäyntialue on esim. alueellisen kehittämisen, palvelujen tuottamisen ja työvoimapolitiikan suuntaamisen kannalta oleellinen alueellinen kokonaisuus. Työssäkäyntialueen kehyskunnaksi lasketaan kunnat, joiden työllisistä vähintään 10 % pendelöi keskuskuntaan².

² Ks. tarkemmin työssäkäyntialueen määrittelystä http://www.stat.fi/tk/tt/luokitukset/lk/tyossakayntial_index.html

Kuvio 4. Pohjois-Karjalan työssäkäyntialueet 2004 (vuoden 2007 kuntaluokitus)

Joensuun työssäkäyntialue on Pohjois-Karjalan ainoa merkittävä seutuistunut työmarkkina-alue. Muut keskuksat ovat työpaikkatarjonnaltaan niin pieniä, että niiden ympärille ei voi muodostua laajaa työssäkäyntialuetta. Joensuun työssäkäyntialueen sisäkehällä ovat Kontiolahti, Pyhäselkä ja Liperi, joiden työllisistä yli kolmannes käy työssä Joensuussa ja ulkokehällä Polvijärvi, Eno ja Ilomantsi, joiden työllisistä 10–15 % pendelöi Joensuuhun. Myös Kiteen ympärille on muodostunut työssäkäyntialue ja Valtimolta suurin työssäkäyntivirta suuntautuu Nurmekseen. (Kuvio 4.)

Työssäkäyntialuejako perustuu kuntakohtaisiin pendelöintivirtoihin, joten kuntarajojen muutokset, kuten Kiihtelysvaaran ja Tuupovaaran liittyminen Joensuuhun, voivat muuttaa työssäkäyntialuejakoja myös muiden kuntien osalta. Ilomantsin työllisistä 8,7 % kävi työssä nykyisen Joensuun kaupungin alueella (Joensuussa 5,2 %, Tuupovaarassa 2,9 % ja Kiihtelysvaarassa 0,6 %) vuonna 2002 (viimeinen vuosi, jolta saatavissa pendelöintitiedot vuoden 2004 kuntaluokituksella), joten pendelöinti näille alueille on joka tapauksessa kasvanut 2,1 %-yksikköä, vaikka ilman kuntaliitoksia Ilomantsi ei vielä todennäköisesti kuuluisi Joensuun työssäkäyntialueeseen. Tuupovaaran työllisten pendelöintiprosentti Joensuuhun oli vuonna 2002 kuusi, joten myös Tuupovaaran kuuluminen Joensuun työssäkäyntialueeseen olisi kyseenalaista ilman kuntaliitosta. Kiihtelysvaara sen sijaan kuului Joensuun työssäkäyntialueeseen jo ennen sen liittymistä Joensuuhun.

Pohjois-Karjalan työpaikkarakenne ja työllisyysnäkymät

Työpaikkarakenne

Työpaikkojen (alueella työssäkävien) toimialarakenne kuvaa alueella olevia työllisyysmahdollisuuksia. Pohjois-Karjalan työpaikkojen toimialarakenne on vahvasti jakautunut sukupuolen mukaan. Taloudellinen kasvu, palveluvaltaistuminen ja naisten palkkatyöläistyminen ovat merkinneet

paitsi työvoiman myös ammattirakenteen naisistumista ja työmarkkinoiden sukupuolenmukaisen eriytymisen jonkin asteista purkautumista. Tämä muutos on johtunut erityisesti miesammattien naisistumisesta. Kasvavilla palvelualoilla koulutetut naiset työskentelevät yhä useammin ylempinä toimihenkilöinä myös miehistemmissä hallinnollisissa ja asiantuntija-ammateissa. Samanaikaisesti naistyövoiman määrän kasvu on kasautunut julkisen sektorin naisvaltaisiin hoiva-, hoito- ja toimistotöiden ammatteihin. Naisammatit eivät ole juurikaan miehistyneet. (Kolehmainen 1999.)

Vuonna 2005 Pohjois-Karjalan toimialaloista (kirjaintaso) oli kolme ns. tasa-alaa, seitsemän miesvaltaista ja viisi naisvaltaista alaa:

Miesvaltaiset toimialat: (vähintään 60 % toimialalla toimivista miehiä)

- F Rakentaminen (94 %)
- C Kaivostoiminta ja louhinta (93 %)
- B Kalatalous (84 %)
- I Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (79 %)
- D Teollisuus (73 %)
- E Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (72 %)
- A Maatalous, riistatalous ja metsätalous (68 %)

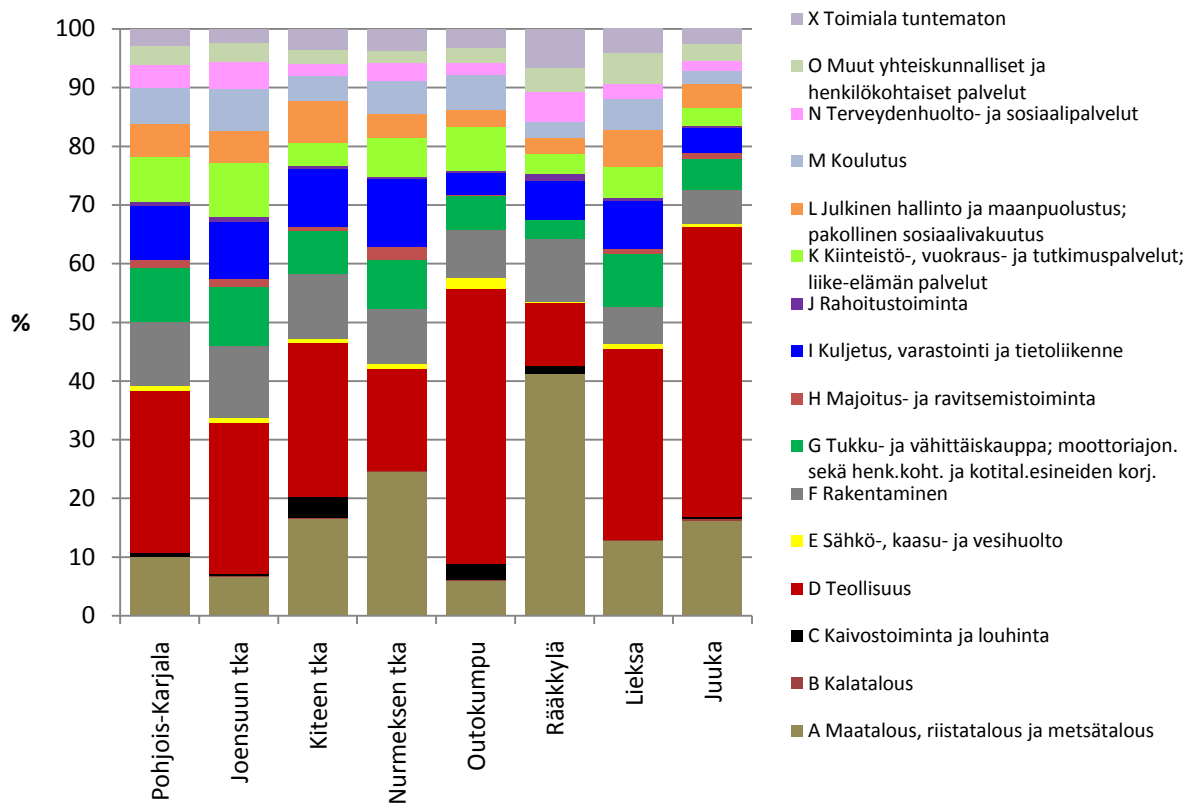
Tasa-alat (kummankin sukupuolen osuus 40–59 %)

- K Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut (miehiä 53 %, naisia 47 %)
- L Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus (miehiä 51 %, naisia 48 %)
- G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajon. sekä henkilökohtaisten ja kotitalouksesineiden korjaus (miehiä 50 %, naisia 50 %)

Naisvaltaiset (vähintään 60 % toimialalla toimivista naisia)

- N Terveystieteiden- ja sosiaalipalvelut (88 %)
- H Majoitus- ja ravitsemistoiminta (79 %)
- J Rahoitustoiminta (72 %)
- O Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut (63 %)
- M Koulutus (62 %)

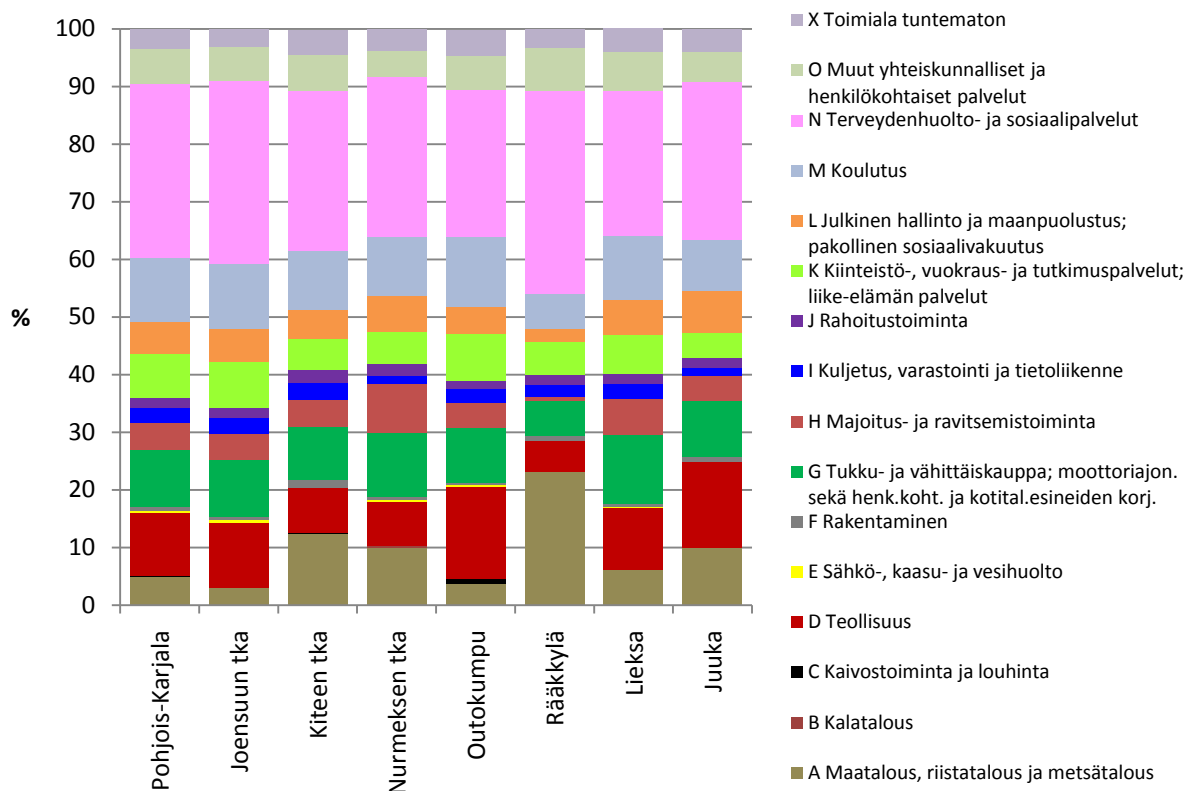
Teollisuus oli muilla työssäkäyntialueilla (myös kunnissa, jotka muodostavat ns. oman työssäkäyntialueensa) paitsi Rääkkylässä ja Nurmeksessä työssäkäyntialueella miehiä eniten työllistävä toimiala. Teollisuustyöpaikkoja kaikista miestyöpaikoista oli lähes puolet Juuassa ja Outokummussa, Lieksassa kolmasosa sekä Kiteellä ja Joensuussa viidennes. Rääkkylässä maa-, riista- ja metsätaloudessa oli 41 % ja teollisuudessa vain 11 % kaikista miestyöpaikoista. Nurmeksessä neljännes miestyöpaikoista oli vielä maa-, riista- ja metsätaloudessa ja 17 % teollisuudessa. Myös Juuassa maa-, riista- ja metsätaloudessa oli toiseksi eniten miestyöpaikkoja. Rakentaminen sekä tukku- ja vähittäiskauppa ja moottoriajoneuvojen sekä henkilökohtaisten ja kotitalouksesineiden korjaus tarjosivat kolmanneksi ja neljänneksi eniten työpaikkoja miehille. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Pohjois-Karjalan alueella vuonna 2005 työssä käyneet miehet toimialoittain

Lähde: Tilastokeskus, Väestötalastopalvelu

Kaikilla alueilla naistyöpaikkoja oli eniten (26–35 %) terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa. Suurimmissa keskuksissa – Joensuun ja Kiteen työssäkäyntialueilla – toiseksi eniten naistyöpaikkoja oli koulutuksessa (10–11 %). Maa-, riista- ja metsätaloudessa on merkittävästi naistyöpaikkoja enää Rääkkylässä (23 %). Muilla alueilla toiseksi eniten naistyöpaikkoja oli kaupan alalla (Nurmeksessa 11,3 % ja Lieksassa 12,1 %) ja teollisuudessa (Outokumpu 16 % ja Juuka 15 %). (Kuvio 6.)

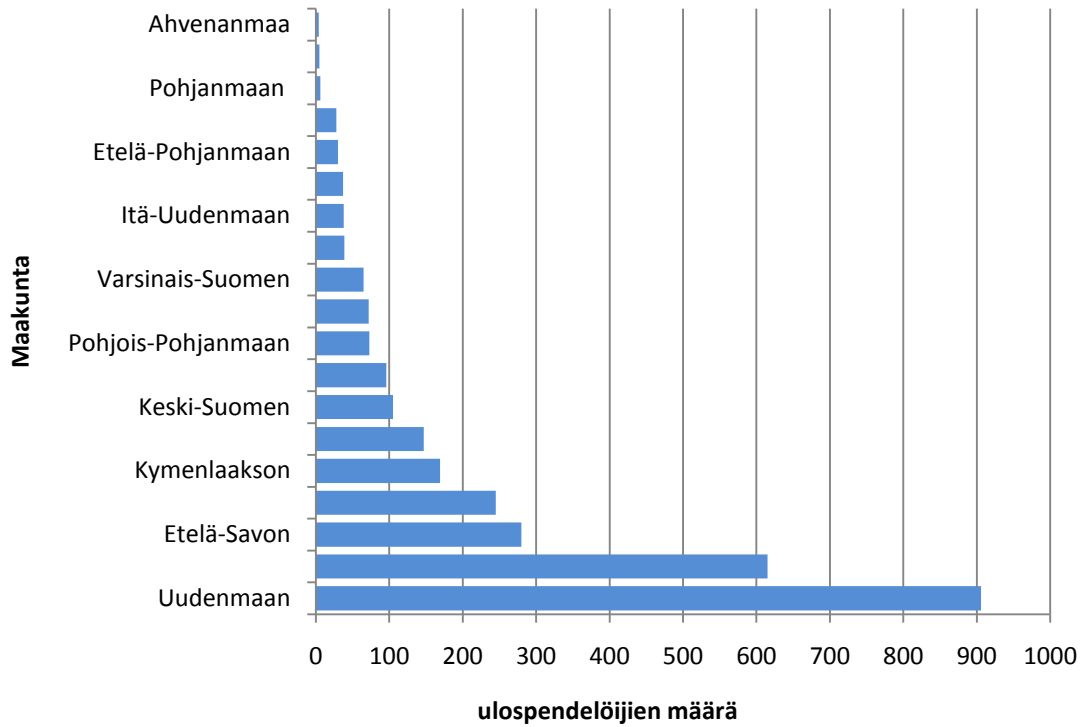

Kuvio 6. Pohjois-Karjalan alueella vuonna 2005 työssä käyneet naiset toimialoittain

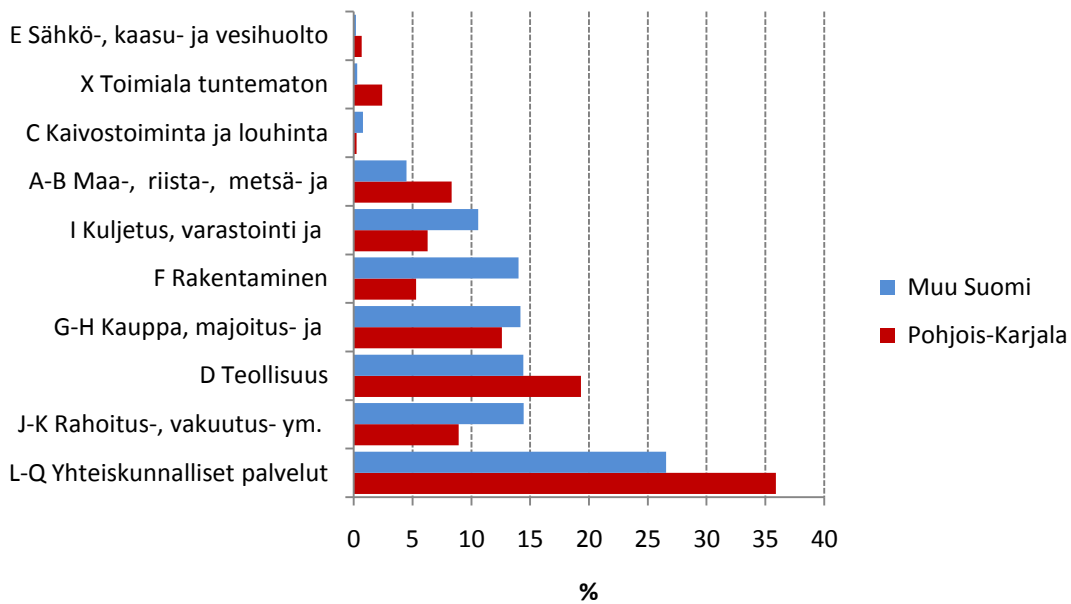
Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastopalvelu

Pohjoiskarjalaisista noin 3000 (5 % työllisistä) kävi vuoden 2004 lopussa työssä Pohjois-Karjalan ulkopuolella. Suurimmat ulospendelöintivirrat suuntautuivat Uudellemaalle (30%) ja naapurimaakuntiin : Pohjois-Savoon (20 %) ja Etelä-Savoon (9 %). (Kuvio 7.)

Pohjoiskarjalaiset kävivät muualla Suomessa työssä eniten (27 %) yhteiskunnallisten palvelujen työpaikoissa, mutta seuraavaksi suurimmat ulospendelöintivirrat jakautuivat tasan (14 %) rahoitus- ja vakuutus toiminnan, teollisuuden, kaupan ja majoitus- ja ravitsemistoiminnan sekä rakentamisen välillä. Erityisesti rakentaminen, kuljetus- ja varastointi sekä rahoitus- ja vakuutus toiminta näyttävät aloilta, joilta pohjoiskarjalaiset eivät löydä joko riittävästi tai vaatimuksiltaan sopivia työpaikkoja omasta maakunnasta. (Kuvio 8.)

Kuvio 7. Pohjois-Karjalan ulkopuolella työssä käyneet vuonna 2004
Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastopalvelu

Kuvio 8. Vuonna 2004 Pohjois-Karjalasta ulospendelöineet ja Pohjois-Karjalan alueella pendelöineet työlliset toimialoittain (osuus pendelöijistä)
Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastopalvelu

Pohjois-Karjalan työllisyysnäkymät

Perloksen tuotannollisen toiminnan lopettaminen alkaa näkyä Pohjois-Karjalan teollisuuden rakenteessa ja henkilöstömäärissä. Vuosien 2006 ja 2007 ensimmäisten puolikkaiden seutukunta-kohtainen kehitysvertailu osoittaa, että sähkötekniisten tuotteiden valmistus sekä muovituotteiden valmistuksen liikevaihto ja henkilöstömäärä laskivat rajusti. Vaikka kasvaneita toimialoja oli useita, oli Pohjois-Karjalan liikevaihdon suhteellinen kasvu alkuvuonna 2007 vain 3,8 % verrattuna alkuvuoteen 2006. Liikevaihto kuitenkin kasvoi, mutta kasvu oli selvästi aiempaa hitaampaa ja jäi huomattavasti koko maan keskimääräisestä kasvuvauhdista, 8,6 %:sta. Eniten liikevaihto kasvoi Keski-Karjalassa (8,3 %). Joensuun seutukunta ylsi samaan kasvuun koko Pohjois-Karjalan kanssa ja Pielisen Karjalassa liikevaihto väheni 0,3 %:lla. Pohjois-Karjalassa ainoastaan tietojenkäsittelypalveluissa liikevaihdon kasvu oli hieman koko maan keskitasoa nopeampaa. (Taulukko 1.) (Anttila 2007, 2.)

Henkilöstömäärä nousi hieman (0,8 %) ja vienti laski 2,6 % tammi-kesäkuussa 2007 verrattuna edellisen vuodenvastaavaan ajankohtaan. Henkilöstömäärän kehitys poikkesi liikevaihdon kehityksestä. Vaikka liikevaihdon kasvu hidastui, henkilöstömäärän kasvu ei vähentynyt, tosin kasvu oli vähäistä. Henkilöstömäärä kasvoi Pohjois-Karjalassa vuoden 2007 ensimmäisellä puoliskolla 1,2 %. Kuten liikevaihdon niin myös henkilöstömäärän kehitys (kasvua 1,3 %) oli suotuisinta Keski-Karjalassa. Pielisen Karjalassa henkilöstömäärä kasvoi 0,9 % ja Joensuun seutukunnassakin 0,7 %. Toimialoittain tarkasteltuna kasvu oli suurinta tietojenkäsittelypalveluissa, joissa kasvu jatkui 10 %:n tasolla jo kolmannen peräkkäisen vuosipuoliskon ajan. Toiseksi suurinta henkilöstömäärän lisäys oli puun sahauksessa, jossa henkilöstömäärä nousi jo edellisellä vuosipuoliskolla. Henkilöstömäärä väheni eniten muovituotteiden valmistuksessa, informaatiosektorilla sekä sähkötekniisten tuotteiden valmistuksessa. Jo aiemmin alkanut lasku kiihtyi kaikilla em. toimialoilla. (Anttila 2007, 2.)

Taulukko 1. Henkilöstön määrän ja liikevaihdon muutos Pohjois-Karjalassa 2006–2007 (tammi–kesäkuu) (lukuihin eivät sisälly alkutuotanto ja julkinen sektori)

Toimiala	Henkilöstön määrän muutos %	Liikevaihto 1000 €		Muutos	
		2007 tammi-kesäkuu	2006 tammi-kesäkuu	1 000 €	%
Puun sahaus, höyläys ym. (tol 201)	10,6	180 094	148 795	31 299	21,0
Metallituotteiden valmistus (tol 28)	5,8	130 902	112 992	17 910	15,9
Rakentaminen (tol F)	6,4	226 728	198 608	28 120	14,2
Liike-elämän palvelut (tol K)	5,8	129 908	117 532	12 375	10,5
Tietojenkäsittelypalvelut (tol 72)	10,8	14 525	13 159	1 366	10,4
Puutavaran valmistus (tol 202-205,361)	-2,3	84 880	79 621	5 259	6,6
Kauppa (tol G)	2,2	766 074	722 289	43 785	6,1
Palvelut (tol G-Q)	2,1	1 233 408	1 163 290	70 118	6,0
Koulutus, terveys- ja sos.palv. (tol M-N)		48 830	46 132	2 699	5,8
Kaikki toimialat yhteensä (tol A-X)	0,8	2 935 504	2 827 182	108 322	3,8
Koneiden ja laitteiden valmistus (tol DK)	-3,8	211 491	204 207	7 284	3,6
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (tol I)	-1,4	176 986	171 522	5 464	3,2
Majoitus- ja ravitsemistoiminta (tol H)	-1,4	49 899	48 409	1 490	3,1
Jalostus (tol C-F)	0,0	1 578 585	1 544 263	34 323	2,2
Elintarvikkeiden valmistus (tol DA)	0,2	108 571	107 813	759	0,7
Koko teollisuus (tol CDE)	-1,8	1 354 104	1 347 802	6 302	0,5
Tutkimus ja kehittäminen (tol 73,743)	0,7	2 603	2 596	7	0,3
Tehdasteollisuus (tol D)	-1,9	1 216 324	1 217 259	-935	-0,1
Koko metalli (tol 27-34)		446 413	447 162	-749	-0,2
Muovituotteiden valmistus (tol 252)	-21,8	66 363	71 011	-4 648	-6,5
Kivituotteiden valmistus (tol 267)	5,7	34 704	38 607	-3 903	-10,1
Informaatiosektori	-10,1	156 013	196 074	-40 061	-20,4
Sähkötekni- sten tuott. valmistus (tol DL)	-7,0	92 973	117 020	-24 047	-20,5

Lähde: Pohjois-Karjalan talouskatsaus 2, 2007

Taulukko 2. Pitkään työvoimahallinnon järjestelmässä avoinna olleita työpaikkoja ammattinimikkeittäin Pohjois-Karjalassa vuonna 2007

Pitkään jatkuneet rekrytointiongelmat		Uudet rekrytointiongelmat	
vähintään alimman korkea-asteen tutkintoa edellyttävät työpaikat	korkeintaan keskiasteen tutkintoa edellyttävät työpaikat	vähintään alimman korkea-asteen tutkintoa edellyttävät työpaikat	korkeintaan keskiasteen tutkintoa edellyttävät työpaikat
useita avoinna olleita työpaikkoja:			
<ul style="list-style-type: none"> •hammaslääkäri •lvi-insinööri 	<ul style="list-style-type: none"> •ajoneuvoyhdistelmäkuljettaja •hitsaaja/levyseppähitsaaja/luokkahitsaaja •kirvesmies •liikenneopettaja •mekaanikko •muut asentajat 	<ul style="list-style-type: none"> •sairaanhoitaja •terveydenhoitaja 	<ul style="list-style-type: none"> •lähihoitaja •maalari/automaalari •maatalouslomittaja •metsäkoneen kuljettaja •myyntityöntekijät •työnjohtaja
yksittäisiä avoinna olleita työpaikkoja:			
<ul style="list-style-type: none"> •optikko •suuhygienisti 	<ul style="list-style-type: none"> •autoasentaja •cnc-ohjelmoija •putkiasentaja •siltarakennustyöntekijä •sähköasentaja/-suunnittelija 	<ul style="list-style-type: none"> •röntgenhoitaja 	<ul style="list-style-type: none"> •katsastaja •monitoimikoneen kuljettaja •särmääjä

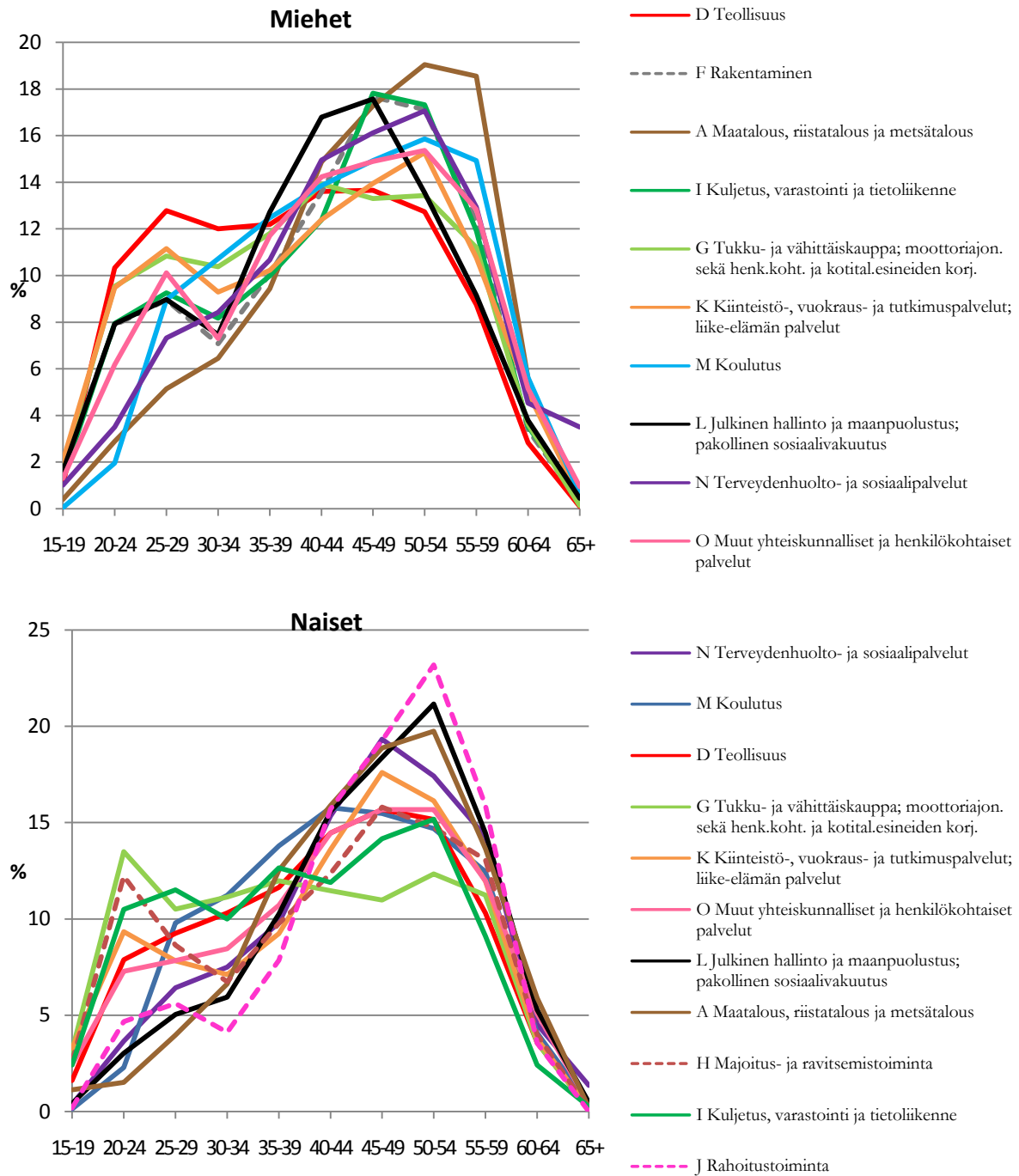
Lähde: Ennakko 2010-banke. Työmarkkinoiden tulevaisuudennäkymiä

Vuoden 2007 aikana oli rekrytointivaikeuksia täytettäessä vähintään alimman korkea-asteen tutkinnon suorittamista edellyttäviä tehtäviä erityisesti hammaslääkärien, lvi-insinöörien, sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien osalta. Yksittäisiä paikkoja oli pitkään avoinna myös suuhygienisteille, optikoille ja röntgenhoitajille. Korkeintaan keskiasteen tutkintoa edellyttävistä työpaikoista vaikeinta oli täyttää metallialan, maa- ja metsätalouden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon työpaikkoja. Myös ajoneuvoyhdistelmäkuljettajien, kirvesmiesten, liikenneopettajien ja myyntityöntekijöiden rekrytointi vei paljon aikaa. (Taulukko 2.)

Eri ikäryhmien kentät Pohjois-Karjalan työmarkkinoilla

Työmarkkinoiden rakennemuutoksissa on oleellista, että työllistymismahdollisuudet ovat erilaisia eri toimialoilla ja ammateissa ja sekä eri-ikäisillä työnhakijoilla. Eri ryhmille muodostuu omat kilpailun kenttensä työmarkkinoilla. Työttömyyttä ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyttä niillä alueilla,

joissa väestö, työpaikat ja työllisyys kasvavat selittäneekin se, että työttömät ovat joutuneet työmarkkinoilla kiristyvän kilpailun olosuhteisiin. Työttömien heikko kilpailuasema voi johtua sekä siitä, että heillä ei ole riittäviä resursseja osallistua työpaikoista käytävään kilpailuun tai siitä, että työttömiin kohdistuva “tilastollinen diskriminaatio” asettaa työttömät muita heikompaan kilpailuasemaan. Kasvukeskuksen ulkopuolella työttömyyttä voi puolestaan selittää enemmän tarjolla olevien työpaikkojen puute sekä riittämättömät resurssit hakea työtä pitkistä matkoista. (Koistinen 2002.) Koska naiset ja miehet toimivat pääasiassa eri aloilla, tarkastellaan myös eri ikäryhmien kentiä työmarkkinoilla erikseen miesten ja naisten osalta.

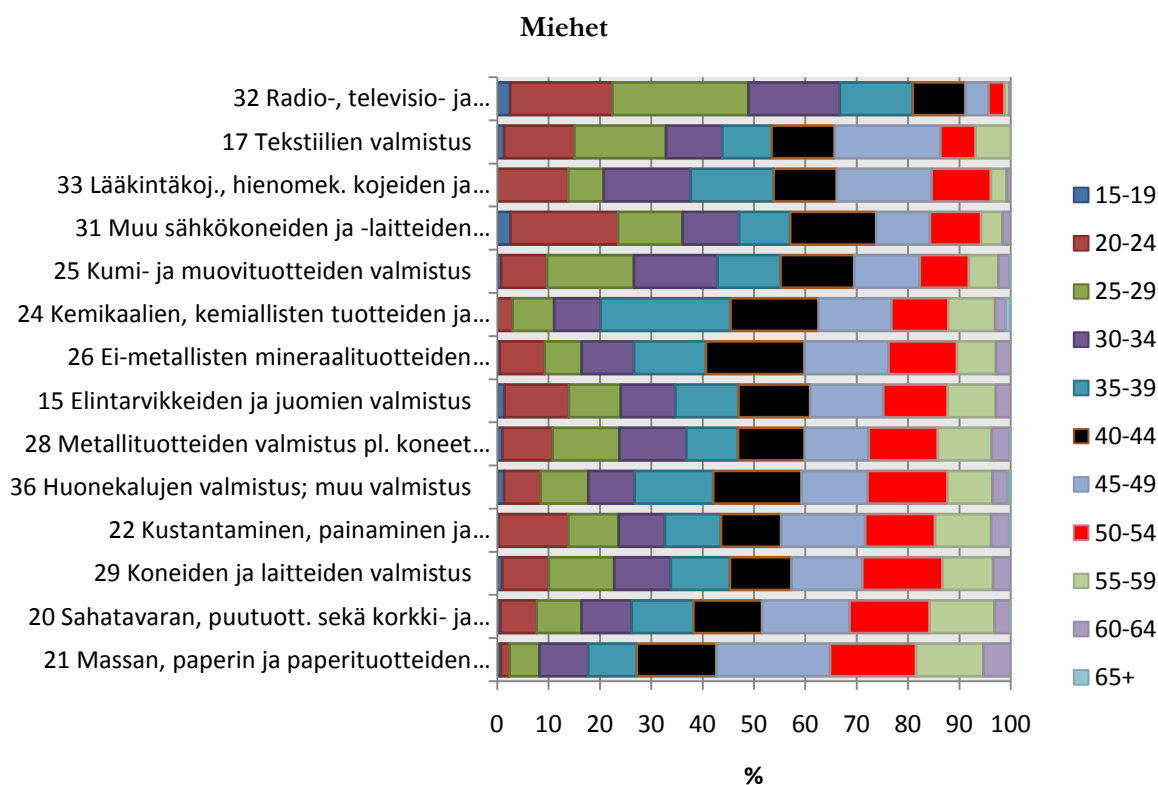

Kuvio 9. Pohjois-Karjalan alueella työssäkäyvät iän, toimialan ja sukupuolen mukaan

Lähde: Tilastokeskus, Väestötalustopahelu

Miesvaltaisista aloista teollisuuden ikärakenne on tasaisin, ja alalla toimivista 25–54-vuotiaista kaikkien ikäryhmien osuus on 12–14 %. Maatalous on selkeästi 44–59-vuotiaiden miesten ominta aluetta ja rakentaminen sekä kuljetus 44–54-vuotiaiden. Naisvaltaisista aloista terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa on eniten 44–54-vuotiaita miehiä ja muissa yhteiskunnallisissa ja henkilökohtaisissa palveluissa yhtäältä nuoria, 25–29-vuotiaita ja toisaalta 35–59-vuotiaita. Nuorten miesten osuus on suurin teollisuudessa ja tasa-aloista kiinteistö- vuokraus ja tutkimuspaleluissa ja liike-elämän palveluissa. (Kuvio 9.)

Naisvaltaisista aloista terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut ovat 40–59-vuotiaiden kenttä, jossa suurin ryhmä on 45–49-vuotiaita. Rahoitustoiminta on 50–54-vuotiaiden kenttä ja alalla on huomattavan vähän alle 40-vuotiaita. Tämä selittää osaltaan suurta ulospendelöijien määrää rahoituslalla. Koulutuksessa suurin ikäryhmä on 40–44-vuotiaat, mutta alalla toimii melko paljon heitä 15 vuotta nuorempia tai vanhempia. Nuorten naisten kentäksi jää naisvaltaisilla aloilla majoitus- ja ravitsemistoiminta ja tasa-aloista kaupan ala. Tasa-aloista julkinen hallinto, maanpuolustus ja pakollinen sosiaalivakuutus on 40–49-vuotiaiden miesten ja 50–54-vuotiaiden naisten hallitsema ala, jossa nuorten naisten osuus kaikista alueella työssäkäyvistä naisista oli pienempi kuin nuorten miesten.

Kuvio 10. Pohjois-Karjalassa teollisuudessa työssä käyneiden miesten ikärakenne vuonna 2005 yli 70 henkilöä työllistäneillä toimialoilla (2-numerotason toimialaluokitus)

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastopalvelu

Nuorilla ja ikääntyneillä miehillä on selvästi omat alansa teollisuuden sisällä (Kuvio 10). Teollisuuden osalta tulee esille se, miten yhdyskuntien kehityksen vaiheet, yrityksen elinkaaret ja niiden

muutokset vaikuttavat siihen, minkälaisiksi alueiden työvoimarakenteet muotoutuvat. Alle 40-vuotiaiden osuus toimialoilla Pohjois-Karjalan alueella työssä käyneistä oli suurin uusimmilla teollisuudenaloilla ja perinteisistä aloista tekstiilien valmistuksessa.

Seuraavilla toimialoilla työskennelleistä miehistä yli puolet oli alle 40-vuotiaita:

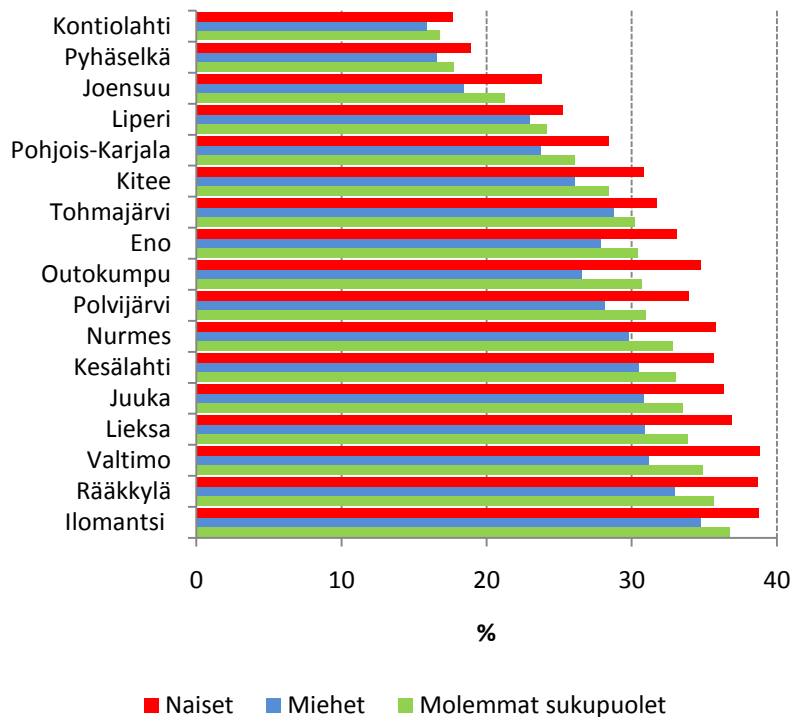
- 32 Radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden valmistus (80 %)
- 31 Muu sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus (57 %)
- 25 Kumi- ja muovituotteiden valmistus (55 %)
- 33 Lääkintäkoj., hienomek. kojeiden ja optisten instrum. sekä kellojen valmistus (53 %)
- 17 Tekstiilien valmistus (53 %)

Ikääntyneitä (50-vuotta täyttäneitä) miehiä oli eniten perinteisillä teollisuudenaloilla:

- 21 Massan, paperin ja paperituotteiden valmistus (35 %)
- 20 Sahatavaran, puutuott. sekä korkki- ja punontatuott. valmistus pl. huonekalut (31 %)
- 29 Koneiden ja laitteiden valmistus (29 %)
- 22 Kustantaminen, painaminen ja tallenteiden jäljentäminen (28 %)
- 36 Huonekalujen valmistus; muu valmistus (28 %)
- 28 Metallituotteiden valmistus pl. koneet ja laitteet (28 %)
- 15 Elintarvikkeiden ja juomien valmistus (25 %)
- 26 Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (24 %)
- 24 Kemikaalien, kemiallisten tuotteiden ja tekokuitujen valmistus (23 %)

Työvoiman ikääntyminen

Väestön ikääntymisessä ja eläköitymisessä on suuria eroja kuntien välillä. Eläkeläisten osuus on pienin Joensuun keskustan läheisyydessä sijaitsevissa ympäristökunnissa. Joensuussa ympäristökunnista Kontiolahdella ja Pyhäselässä eläkeläisten osuus väestöstä oli alle 20 %. Eläkeläisiä oli alle 25 % myös Joensuussa ja Liperissä. Eläkeläisten osuus oli yli 30 % väestöstä Iломantsissa ja Rääkkylässä. Eläkeläisten suuret osuudet asettavat vaatimuksia palvelujen järjestämiselle ja työvoiman saatavuudelle. (Kuvio 11.)

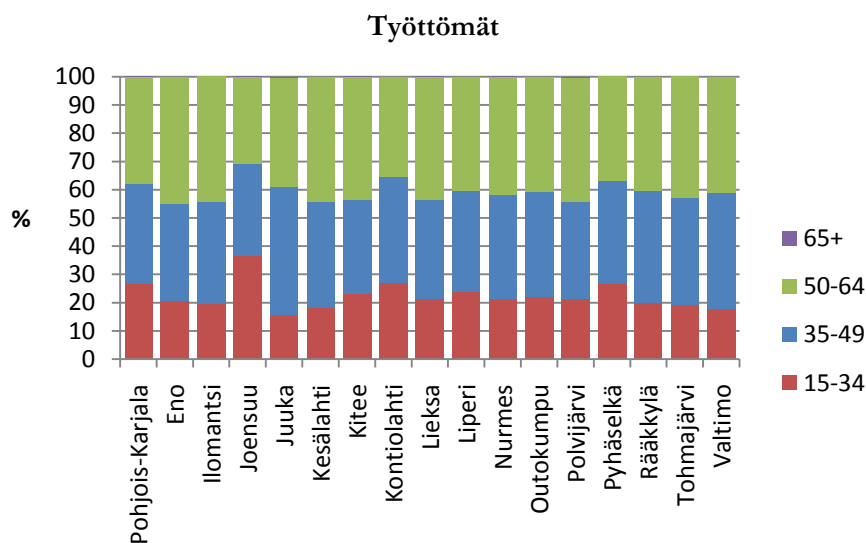
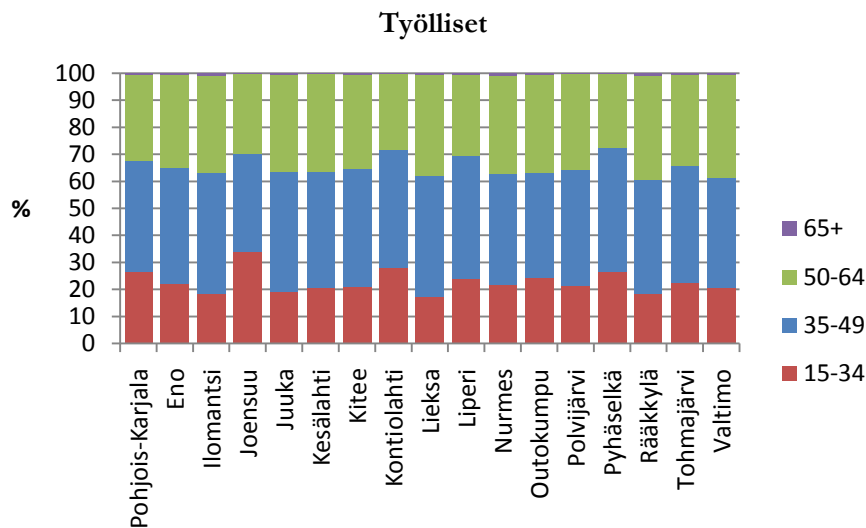
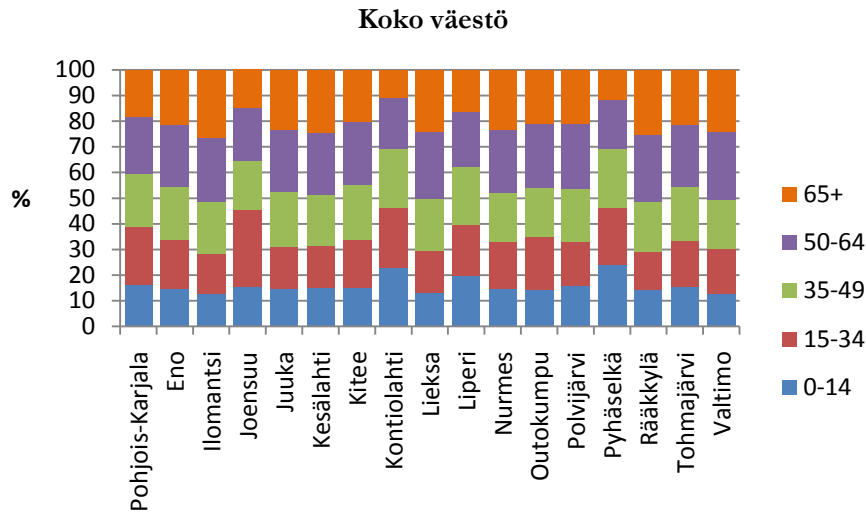

Kuvio 11. Eläkeläisten osuus väestöstä vuonna 2005 Pohjois-Karjalan kunnissa
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika

Pohjois-Karjalan työvoimasta – työllisistä ja työttömistä – 50–64-vuotiaiden osuus kasvoi merkittävästi aikavälillä 1987–2005. Työllisistä oli vuonna 1987 vain 17 % 50–64-vuotiaita, mutta vuonna 2005 jo 32 %, joten muutos oli peräti 14-prosenttiyksikköä. Ikääntyneiden työttömien osuus kasvoi tarkastelujaksolla vielä enemmän, 24-prosenttiyksikköä. Työttömistä oli vuonna 2005 ikääntyneitä 38 %. Koko väestöstä 50–64-vuotiaiden osuus kasvoi vain 6-prosenttiyksikköä. (Kuvio 12.)

Kuvio 12. Pohjois-Karjalan väestön, työllisten ja työttömien ikärakenne vuosina 1987–2005
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika

Kuvio 13. Koko väestön, työllisten ja työttömien ikärakenne Pohjois-Karjalan kunnissa 2005
Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastopalvelu

Pohjois-Karjalan väestön, työllisten ja työttömien ikärakenteiden kuntakohtainen vertailu osoittaa, että ainoastaan Pyhäselässä, Kontiolahdella, Joensuussa ja Liperissä, siis maakuntakeskuksessa ja sen imussa hyvinvoivissa naapurikunnissa, joiden työllisistä merkittävä osa käy työssä Joensuussa, 50 vuotta täyttäneiden osuus on maakunnan keskimääräistä tasoa alempi. Työllisistä yli 70 % ja työttömistä yli 60 % oli alle 50-vuotiaita ainoastaan Joensuussa, Kontiolahdella ja Pyhäselässä. (Kuvio 13.)

Taulukko 3. Pohjois-Karjalan vuoden 2004 työllisistä vuoteen 2015 mennessä eläkkeelle jäävät (15 suurinta ammattiryhmää)

Ammattiryhmä ja ammattiryhmän luokituskoodi	Eläkkeelle vuoteen 2015 mennessä jäävät		Työllisten määrä 2004
	määrä	%	
Työlliset yhteensä	21 520	34,4	62 491
1 Maanviljelijät ja eläintenkasvattajat (pl. maat.lom) 611613	1700	46,3	3 673
2 Moottoriajoneuvojen kuljettajat 832	740	35,7	2 070
3 Myyjät ja tuote-esittelijät 5220	730	23,6	3 084
4 Siivoojat 91322	565	41,4	1 361
5 Sihteerit 4115	540	45,3	1 190
6 Koneasentajat ja korjaajat 723	525	34,8	1 507
7 Rakennustyöntekijät ym. 712	500	35,1	1 426
8 Perushoitajat ja lähihoitajat 51321	470	35,3	1 332
9 Sairaala- ja hoitoapulaiset 91321	440	49,1	892
10 Myymälänhoitajat ja pienkauppiaat 34192	405	47,7	845
11 Perhepäivähoitajat ym. 51312	370	60,3	617
12 Peruskoulun ja lukion lehtorit ja tuntiopettajat 2321	345	32,9	1 056
13 Kiinteistötyöntekijät ja ikkunanpesijät ym. 914	335	42,4	793
14 Sairaanhoidajat 32311	325	23	1 419
15 Kodinhoitajat ja kotiaivustajat 51331	325	47,6	678

Lähde: Ennakko 2010 -banke. Työmarkkinoiden tulevaisuudennäkymiä³

Ammattiryhmittäin tarkasteltuna vuoteen 2015 mennessä määrällisesti eniten eläkkeelle siirtyi maanviljelijöitä. Kuitenkin 15 suurimpaan eläkkeelle siirtyvään ammattiryhmään kuuluu enemmän terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alalla (yhtensä 1930 henkilöä) kuin maatalouden piirissä toimivia. Myös ja kaupan alalta (yhteensä 1135) ja kiinteistön hoitoon liittyvistä tehtävistä (yhteen-

³ kuntakohtaiset tiedot:

http://www.ennakko2010.fi//index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&Itemid=51

sä 900) on jäämässä eläkkeelle huomattava määrä työntekijöitä. Suurimmista eläkkeelle siirtyvistä ryhmistä suhteellisesti eniten eläköityviä on perhepäivähoitajissa, sairaala- ja hoitoapulaisissa, myymälänhoitajissa ja pienkauppiassa, kodinhoitajissa ja kotiavustajissa, maanviljelijöissä ja sihteereissä. (Taulukko 3.)

Työvoiman osaaminen

Taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen vuorovaikutusta aluekehityksessä on perinteisesti tarkasteltu kolmella keskeisellä aluekehityksen ulottuvuudella, jotka ovat aluetalous, työllisyys ja väestömuutokset. Näiden kolmen muuttujan suhde miellettiin aikaisemmin lähes kausaaliseksi, esim. aluetalouden kasvu johti työpaikkojen lisääntymiseen ja tämä vuorostaan voimistuvaan tulomuuttoon. Kaupunkiseutujen kehityksen perusteet muuttuivat 1990-luvulla. Väestömuutosten, työllisyyden ja aluetalouden kehitys ei seuraa edellisiltä vuosikymmeniltä tutuksi tullutta logiikkaa – voidaan jopa väittää sen puuttuvan kokonaan. Kehityksen logiikka on korvautunut kehityksen dynamiikalla, jossa muuttujien suhde toisiinsa ei ole säännönmukainen. Monilla vahvan talouskasvun alueilla kärsitään muuttotappiosta ja/tai korkeasta työttömyydestä, mikä osaltaan kuvaa perinteisen teollisuusyhteiskunnan kehityslogiikan murtumista ja korvautumista uudella tietoteollisella kehityksellä. Neljänneksi menestyksen keskeiseksi mittariksi on noussut osaamisperusta. (Antikainen & Vartiainen 2002.)

Kuten tässäkin selvityksessä osaamisperustaa on yleisesti mitattu mm. väestön koulutuksella ja informaatiosektorin työpaikoilla. Pohjois-Karjalassa oli vuonna 2005 vähintään alimman korkeasteen tutkinnon suorittaneita 15–64-vuotiaista työllisistä naisista 39 % ja miehistä 26 %. Työllisistä miehistä oli naisia suurempi osa tutkijakoulutusasteen suorittaneita, mutta puolestaan naisista 9 %:lla ja miehistä 6 %:lla oli ylemmän korkeakouluasteen tutkinto. Työttömien ja työllisten välillä on suuret erot koulutusasteessa vähintään alimman korkeasteen tutkinnon suorittaneiden välillä, mutta keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita oli työttömissä jopa enemmän kuin työllisissä. Vain perusasteen tutkinnon suorittaminen oli työttömillä huomattavasti yleisempää kuin työllisillä. (Taulukko 4, Liite 3.)

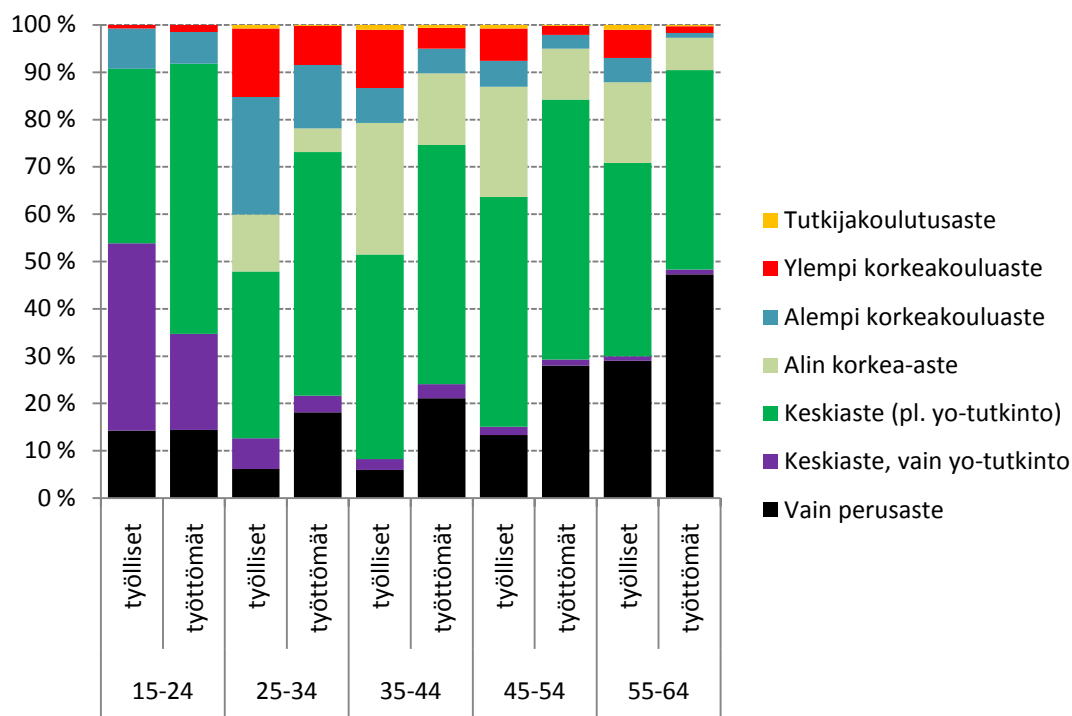
Taulukko 4. Työlliset, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat 15–64-vuotiaat koulutusasteen mukaan Pohjois-Karjalassa vuonna 2005

Koulutusaste	Miehet			Naiset		
	Työlliset	Työttömät	Työvoim. ulkopuolella	Työlliset	Työttömät	Työvoim. ulkopuolella
Vain perusaste	19,2	33,0	54,7	12,9	28,1	48,4
Keskiaste, vain yo-tutkinto	4,5	3,0	12,0	5,7	3,9	13,6
Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	50,2	52,6	26,1	42,8	50,5	26,8
Alin korkea-aste	11,3	5,7	3,7	19,6	8,7	5,9
Alempi korkeakouluaste	7,9	3,6	1,9	9,4	5,1	3,2
Ylempi korkeakouluaste	5,7	1,9	1,3	8,9	3,4	1,9
Tutkijakoulutusaste	1,2	0,3	0,2	0,8	0,3	0,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

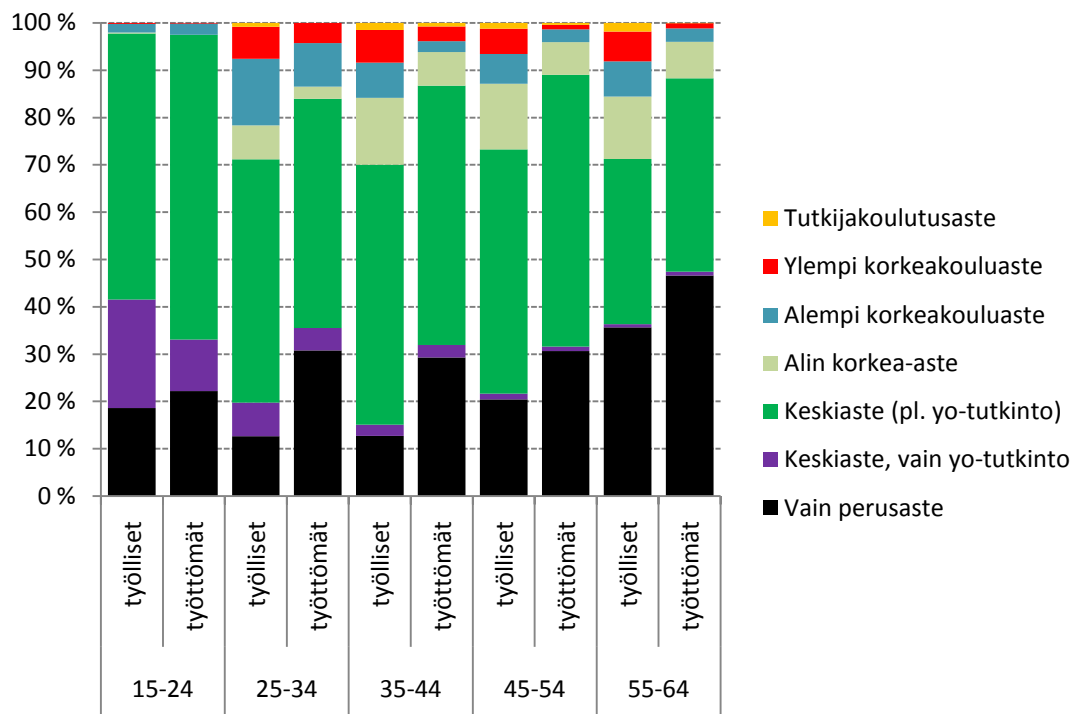
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika

Ikäryhmittäinen tarkastelu tuo esille sen seikan, että nuorilla miehillä suurin ero työllisyydessä on pelkästään ylioppilastutkinnon suorittaneiden kohdalla. Työllisissä oli yli kaksi kertaa enemmän ylioppilaita kuin työttömissä ja muita keskiasteen suorittaneita oli suurempi osa työttömissä kuin työllisissä. Tähän asetelmaan luultavasti vaikuttaa opiskelijoiden työssäkäynti. Kaikissa muissa ikäryhmissä työllisten ja työttömien välillä suurimmat erot olivat pelkän perusasteen suorittaneiden kohdalla. Pelkästään perusasteen suorittaminen näyttäisi heikentävän työllistymistä eniten 25–34-vuotiailla, joilla ei oletettavasti ole karttunut yhtä paljon työssä opittua ammatitaitoa kuin heitä vanhemmille.

Myös nuorista naisista työttömissä oli vähemmän pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneita ja enemmän muun keskiasteen tutkinnon suorittaneita kuin työllisissä. Lähes kaikki ylioppilastutkinnon suorittaneet työvoimaan kuuluvat naiset ja miehet näyttävät suorittavan myös ammatillisen tutkinnon, sillä pelkästään ylioppilastutkinnon suorittaneita on vain muutama prosentti yli 34-vuotiaista. Sen sijaan työvoiman ulkopuolella olevista 35–44-vuotiaista naisista ja miehistä noin 6 % ei ole suorittanut ammatillista tutkintoa ylioppilastutkinnon lisäksi. Työllisten ja työttömien koulutusrakenteessa on suurin ero sukupuolten välillä siinä, että 25–34-vuotiaista työllisistä naisista oli keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita vain 35 % ja työttömistä 51 %. Miehillä vastaavat luvut olivat 48 % ja 51 %. Sukupuolen mukaiset erot selittyvät sillä, että ikäryhmän työllisistä naisista 25 %:lla ja miehistä vain 14 %:lla oli alemman korkeakouluasteen tutkinto. Lisäksi ylempään korkeakouluasteen suorittaneiden osuus oli tässä ryhmässä kaikkein korkein, joten tässä ikäryhmässä keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden kilpailuasema ei välttämättä ole kovin hyvä. (Kuvio 15.)

Kuvio 14. Työllisten ja työttömien naisten koulutus ikäryhmittäin Pohjois-Karjalassa 2005
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika

Kuvio 15. Työllisten ja työttömien miesten koulutus ikäryhmittäin Pohjois-Karjalassa 2005
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika

Informaatiosektorin työpaikat⁴ ovat keskittyneet Pohjois-Karjalassa maakuntakeskukseen ja sen ympäristöön. Vuonna 2004 Pohjois-Karjalan informaatiosektorin työpaikoista sijaitsi 90 % Joensuun työssäkäyntialueella ja 68 % Joensuussa. Vuosina 1993–2004 informaatiosektorin työpaikkojen määrä kasvoi 2000:lla. Informaatiosektorin työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista kaksinkertaistui tarkastelujaksolla ja vuonna 2004 niiden osuus oli 6,4 %. Muihin maakuntiin verrattuna Pohjois-Karjalassa informaatiosektorin osuus kaikista työpaikoista oli lähes kolme prosenttiyksikköä koko maan keskimääräistä tasoa alempana, mutta kuitenkin kuudenneksi suurin kaikista maakunnista. (Taulukko 5.)

Pohjois-Karjalan informaatiosektorin työpaikoista suurin osa oli sisältötuotannossa ja toiseksi eniten tavaratuotannossa. Perloksen tehtaiden tuotannon lopettamisen myötä informaatiosektorin tavatuotannon työpaikat ovat suurelta osin hävinneet vuonna 2007. Suurin osa kaikista informaatiosektorin työpaikoista oli keskittynyt Joensuuhun, mutta sisältötuotannon työpaikkoja oli ainakin muutama kaikissa kunnissa. (Taulukko 6.)

⁴ Tavaratuotantoon lasketaan kuuluvaksi toimialat: 3001 Konttorikoneiden valmistus, 3002 Tietokoneiden jne. valmistus, 3130 Eristettyjen johtimien ja kaapelien valmistus, 3210 Elektronisten piirien ja muiden elektronisten osien valmistus, 3220 Televisio- ja radiolähetinien sekä lankapuhelin- ja ,lennätinlaitteiden valmistus. , 3230 TV- ja radiovastaanottimien, äänen- ja kuvantallennus- ja ,toistolaitteiden valmistus ,3320 Mittauslaitteiden jne. valmistus, 3330 Teollisuuden prosessinsäätölaitteiden valmistus.

Palvelutuotantoon lasketaan kuuluvaksi toimialat: 51432 Viihde-elektroniikan tukkukauppa, 51840 Tietokoneiden, oheislaitteiden ja ohjelmistojen tukkukauppa, 51862 Tietoliikennevälineiden tukkukauppa, 642 Teleliikenne, 7133 Konttorikoneiden ja -varusteiden sekä tietokoneiden vuokraus, 72 Tietojenkäsittelypalvelu.

Laajaan sisältötuotantoon lasketaan kuuluvaksi toimialat: 221 Kustantaminen, 7413 Markkinatutkimus ja mielipidetiedustukset, 7414 Liikkeenjohdon konsultointi, 744 Mainospalvelu, 921 Elokuva- ja videotuotanto , 922 Radio- ja televisiotuotanto, 924 Uutistoimistot, 222 Painaminen ja siihen liittyvät palvelut, 223 Tallenteiden jäljentäminen, 71401 Videofilmiin vuokraus, 73 Tutkimus ja kehittäminen, 7485 Sihteeri- ja käännöspalvelu, 923 Muut kulttuuri- ja viihdepalvelut, 925 Kirjastot, arkistot, museot ja muut kulttuurilaitokset.

Taulukko 5. Informaatiosektorin työpaikkojen prosenttiosuus kaikista työpaikoista vuosina 1993–2004 Suomen maakunnissa

Maakunta	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	muutos 1993– 2004
Uudenmaan	12,3	12,4	12,9	13,3	14	14,8	15,3	15,9	16	15,4	15	15,1	2,8
Pohjois-Pohjanmaan	7,3	7,9	9,4	10	10,2	10,5	11,4	12,2	11,9	11,2	11,1	11,1	3,8
Pirkanmaan	6,6	6,9	7,3	7,2	7,8	8,5	9,2	9,7	9,9	9,6	9,7	10	3,4
KOKO MAA	7,1	7,2	7,6	7,8	8,1	8,6	9,1	9,5	9,6	9,3	9,1	9,2	2,1
Varsinais-Suomen	7,3	8,1	8,3	8,9	8,8	9,1	9,3	9,5	9,3	9,1	9,1	9,1	1,8
Keski-Suomen	5,5	5,6	5,8	6	6,3	7	7,5	7,9	7,7	7,4	7	7,1	1,6
Pohjois-Karjalan	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	3,6	3,9	4,2	4,2	4,3	5,6	6,4	3,1
Kanta-Hämeen	5	5,1	5,2	5,4	5,4	6	5,9	6,1	6,3	6,1	5,8	5,8	0,8
Kainuun	4,8	4,9	5,2	4,6	5,4	5,3	5,5	6	6	5,8	5,6	5,6	0,8
Pohjois-Savon	4,7	4,5	4,8	4,7	4,8	5	5,1	5,5	5,6	5,5	5,2	5,3	0,6
Itä-Uudenmaan	7,6	7,6	7,2	7,1	6,5	6,9	6	5,7	5,2	4,9	5	4,7	-2,9
Pohjanmaan	3,7	3,7	4	3,9	4	4,1	4,5	4,7	4,7	4,9	4,9	4,7	1
Etelä-Savon	4,3	4,3	4,3	4,1	4	4	4,2	4,4	4,5	4,4	4,4	4,5	0,2
Lapin	4,2	4	4,2	3,9	3,8	4	4,5	4,4	4,4	4,9	4,5	4,5	0,3
Päijät-Hämeen	4,3	4,2	4,3	4	4	4,1	4,2	4,4	4,4	4,3	4,3	4,3	0
Satakunnan	3,7	3,5	3,5	3,5	3,6	3,8	3,9	4,1	4,2	4,1	4,2	4,2	0,5
Etelä-Karjalan	3,5	3,6	3,6	2,8	2,8	3,1	3,2	3,6	3,8	4	4	4,2	0,7
Ahvenanmaa	2,7	2,8	2,8	2,8	3,1	3	3,2	3,6	3,5	3,6	3,7	4,1	1,4
Keski-Pohjanmaan	2,9	2,7	2,8	2,7	2,8	3	3,4	3,6	3,9	3,5	3,7	3,6	0,7
Kymenlaakson	2,8	2,9	3	2,9	3	3,2	3	3,2	3,1	3,1	3,2	3,3	0,5
Etelä-Pohjanmaan	2,4	2,4	2,5	2,3	2,3	2,4	2,5	2,7	2,9	2,8	2,8	2,8	0,4

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit

Taulukko 6. Informaatiosektorin työpaikat vuonna 2004 Pohjois-Karjalan kunnissa

Alue	Työpaikat yhteensä	Työpaikat					
		Informaatiosektori		osuus maakunnan työpaikoista	Tavaratuotanto	Palvelutuotanto	Sisältötuotanto
		Määrä	%		Määrä	Määrä	Määrä
Eno	1905	54	2,8	1,4	1	8	45
Ilomantsi	1885	51	2,7	1,3	1	2	48
Joensuu	26732	2687	10,1	68,5	811	779	1097
Juuka	2060	20	1	0,5	0	0	20
Kesälahti	875	9	1	0,2	7	0	2
Kitee	3945	53	1,3	1,4	3	7	43
Kontiolahti	4371	655	15	16,7	602	23	30
Lieksa	4311	70	1,6	1,8	1	18	51
Liperi	3470	36	1	0,9	3	5	28
Nurmes	2928	65	2,2	1,7	0	13	52
Outokumpu	2661	82	3,1	2,1	1	13	68
Polvijärvi	1383	32	2,3	0,8	14	0	18
Pyhäselkä	1763	19	1,1	0,5	0	5	14
Rääkkylä	771	8	1	0,2	0	0	8
Tohmajärvi	1713	26	1,5	0,7	0	0	26
Valtimo	831	55	6,6	1,4	51	0	4
Pohjois-Karjala	61604	3922	6,4	100,0	1495	873	1554

Lähde: Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit

Työttömyys Pohjois-Karjalassa

Pohjois-Karjalan työttömyys verrattuna muiden TE-keskusten alueiden työttömyyteen

Pohjois-Karjalassa työttömyys väheni syyskuusta 2006 syyskuuhun 2007 hitaammin kuin muilla TE-keskusalueilla ja työttömien osuus työvoimasta oli muita alueita korkeampi. Syyskuussa 2007 työttömyysaste⁵ ylitti 10 % neljällä TE-keskusalueella: Pohjois-Karjalassa (12,3 %), Kainuussa (11,9 %), Lapissa (11,9 %) ja Keski-Suomessa (10,5 %). Syyskuussa 2007 Pohjois-Karjalassa oli 9733 työtöntä, mikä oli 559 vähemmän kuin edellisen vuoden syyskuussa. Koko maassa työttö-

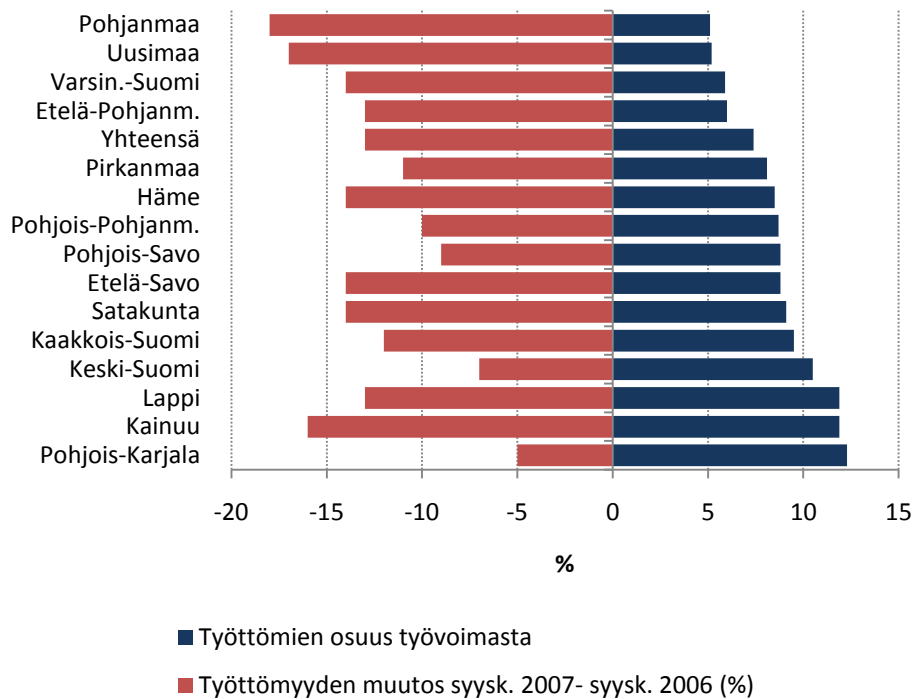
⁵ Suomen viralliset työttömyysasteet julkaisee Tilastokeskus.

myys väheni keskimäärin 13 % ja Pohjois-Karjalassa vain 5 %. Myös Keski-Suomessa (-7 %) ja Pohjois-Savossa (-9 %) oli työttömyyden lasku vähäistä muihin TE-keskusalueisiin verrattuna. (%). Avoimien työpaikkojen määrä laski ainoastaan Pohjois-Karjalassa ja Satakunnassa verrattuna edellisen vuoden tilanteeseen. (Kuvio 16 ja Taulukko 7.)

Taulukko 7. Työttömät työnhakijat (lomautetut mukaanlukien) ja avoimet työpaikat työnvälityksessä TE-keskuksittain, syyskuu 2007

Työvoima- elinkeinokeskus- alue ja	Työttömät työnhakijat			Muutos syysk. 2007–syysk. 2006		Työt- tömis- tä lo- maute- tut	Työt- tömi- en osuus työvoi- masta	Avoimet työpaikat			Muutos syysk. 2007–syysk. 2006	
	syysk. 2007	elokuu 2007	syyskuu 2006	määrä	%			syysk. 2007	elokuu 2007	syys- kuu 2006	määrä	%
Uusimaa	42692	46251	51281	-8589	-17	582	5,2	14961	16034	12204	2757	23
Varsin.-Suomi	14312	15529	16691	-2379	-14	339	5,9	3346	3582	2714	632	23
Satakunta	9891	10243	11529	-1638	-14	265	9,1	1186	1345	1553	-367	-24
Häme	15132	15946	17541	-2409	-14	297	8,5	2341	2168	1330	1011	76
Pirkanmaa	18951	19908	21360	-2409	-11	376	8,1	3633	3472	2507	1126	45
Kaakkois-Suomi	14482	15058	16451	-1969	-12	250	9,5	1553	1322	1048	505	48
Etelä-Savo	6508	6745	7571	-1063	-14	159	8,8	529	590	469	60	13
Pohjois-Savo	10653	11227	11707	-1054	-9	189	8,8	1703	1228	967	736	76
Pohj.-Karjala	9733	10191	10292	-559	-5	189	12,3	554	756	626	-72	-12
Keski-Suomi	13502	14090	14528	-1026	-7	251	10,5	1159	1191	791	368	47
Etelä-Pohjanmaa	5612	5904	6458	-846	-13	172	6,0	626	765	606	20	3
Pohjanmaa	6303	6839	7728	-1425	-18	144	5,1	1180	1224	956	224	23
Pohj.-Pohjanmaa	15783	16745	17586	-1803	-10	474	8,7	1362	1479	1337	25	2
Kainuu	4774	5051	5679	-905	-16	84	11,9	494	411	290	204	70
Lappi	10142	10652	11638	-1496	-13	223	11,9	1491	1456	981	510	52
Yhteensä	198470	210379	228040	-29570	-13	3994	7,4	36434	37379	28897	7537	26

Lähde: Työministeriö, Työllisyyskatsaus, syyskuu 2007

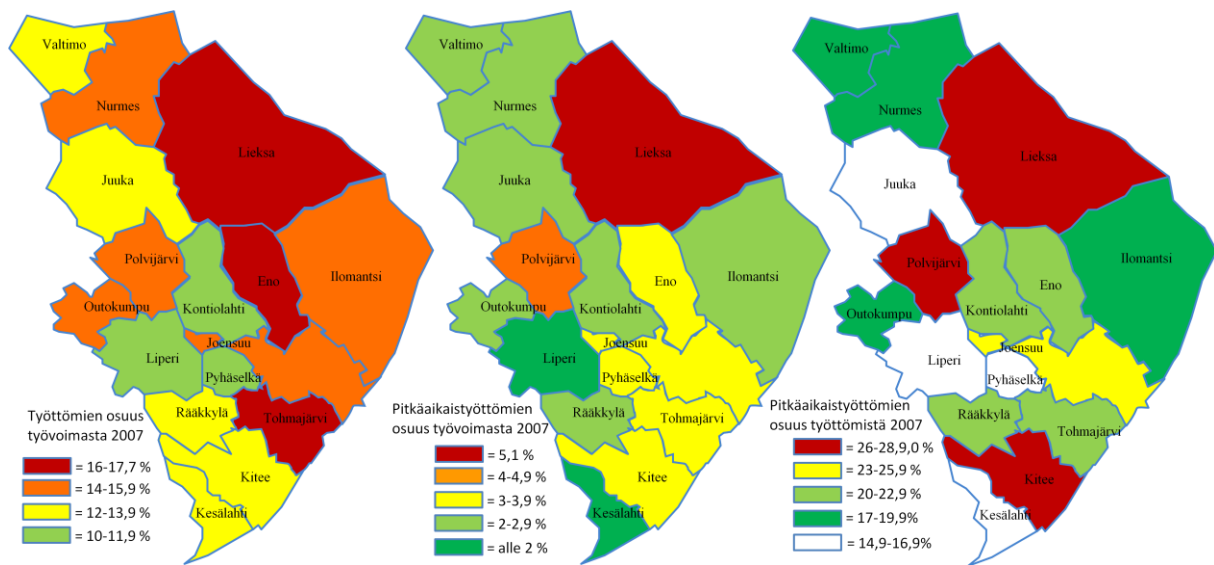
Kuvio 16. Työttömien osuus työvoimasta syyskuussa 2007 ja työttömyyden muutos ajalla syyskuu 2007–syyskuu 2006 TE-keskuksittain

Lähde: Työministeriö, Työllisyyskatsaus, syyskuu 2007

Joensuussa asuu Pohjois-Karjalan työvoimasta 36 %, työttömistä 37 % ja pitkäaikaistyöttömistä 42 %. Joensuun toiminnallisella työssäkäyntialueella (Joensuu, Liperi, Pyhäselkä, Kontiolahti, Polvijärvi ja Eno) asui Pohjois-Karjalan työvoimasta 63 %, työttömistä 60 % ja pitkäaikaistyöttömistä 61 %. Joensuun työssäkäyntialueen ulkopuolelle jää siten 37 % työvoimasta, 40 % työttömistä ja 39 % pitkäaikaistyöttömistä. Määrällisesti niin työvoima kuin työttömätkin ovat keskittyneet Joensuun työssäkäyntialueelle, mutta suhteellisesti työttömyys on korkeammalla tasolla Joensuun työssäkäyntialueen ulkopuolisilla alueilla.

Työttömyyden rakenne

Työttömyyden alueellisessa rakenteessa on suuria eroja myös Pohjois-Karjalan kuntien välillä. Työttömyysasteet ovat vuonna 2007 (kuukausikeskiarvot tammi–syyskuu) alhaisimmat maakuntakeskuksen naapurikunnista Kontiolahdessa, Liperissä ja Pyhäselässä ja suurimmat Lieksassa, Enossa ja Tohmajärvellä. Pitkäaikaistyöttömyysaste on suurin Lieksassa ja toiseksi suurin Polvijärvellä. Sekä työttömyys- että pitkäaikaistyöttömyysaste ovat suuria Lieksassa ja Polvijärvellä. Vaikka Enossa ja Tohmajärvellä työttömyysaste on maakunnan korkeimpia, niin niissä pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta on maakunnan keskitasoa. (Kuvio 17.)

Kuvio 17. Työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste ja pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä Pohjois-Karjalan kunnissa 2007 (kuukausikeskiarvot tammi–syyskuu)

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto

Pitkäaikaistyöttömyysaste oli vuoden 2007 tammi–syyskuussa (työttömyyden ja työvoiman kuukausikeskiarvot tammi–syyskuulta) korkein Lieksassa (5,1 %), toiseksi suurin Polvijärvellä (4,0 %) ja kolmanneksi suurin Joensuussa (3,7 %). Myös Kiteellä (3,6 %) ja Tohmajärvellä pitkäaikaistyöttömyysaste ylitti kolmen prosentin rajan.

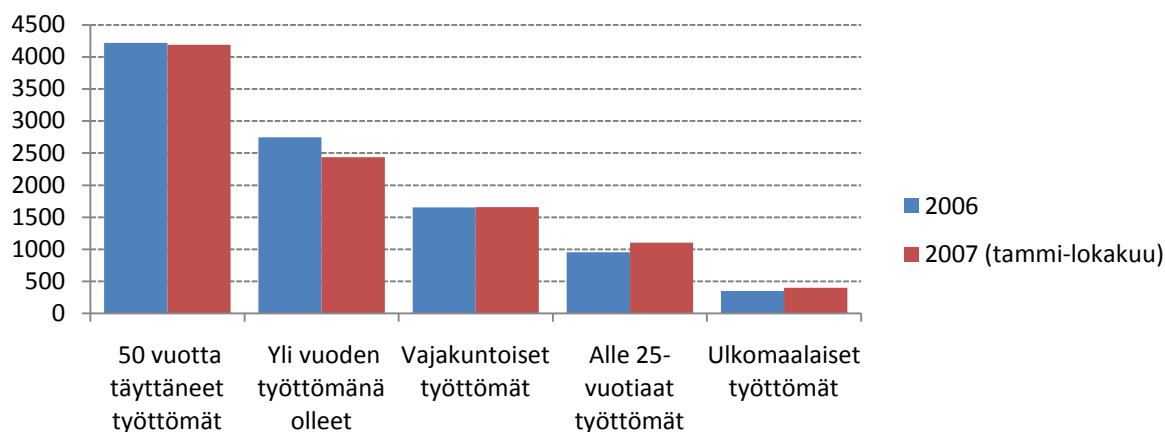
Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on suurinta Lieksassa, Polvijärvellä, Kiteellä ja Joensuussa. Seutuistuneiden työmarkkinoiden keskuskunnissa, joita Pohjois-Karjalassa ovat Joensuu ja Kitee, on kilpailu työpaikoista kovempaa kuin muualla maakunnassa. Pitkäaikaistyöttömät pärjäävät kilpailussa työpaikoista muita ryhmiä heikommin. ((Koistinen 2002; Jolkkonen ym. 2004.)

Taulukko 8. Työttömät, työvoima, työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste ja pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä Pohjois-Karjalan kunnissa vuonna 2007 (tammi–syyskuun kuukausikeskiarvot)

Kunta	Työttömät			Työvoima	Työttömyysaste	Pitkäaikaisyöttömyysaste	Pitkäaikaisyöttömien osuus työt
	Yhteensä	Pitkäaikaistyöttömät	Muut työttömät				
Joensuu	4000	1037	2963	27812	14,4	3,7	25,9
Lieksa	1041	301	741	5897	17,7	5,1	28,9
Kitee	598	162	436	4492	13,3	3,6	27,0
Kontiolahti	633	130	503	6190	10,2	2,1	20,5
Nurmes	578	108	470	3771	15,3	2,9	18,6
Eno	468	100	367	2891	16,2	3,5	21,4
Outokumpu	484	93	391	3291	14,7	2,8	19,2
Polvijärvi	312	87	225	2155	14,5	4,0	27,8
Liperi	535	85	450	5318	10,1	1,6	15,9
Tohmajärvi	382	82	300	2372	16,1	3,5	21,6
Ilomantsi	395	71	324	2625	15,1	2,7	18,0
Pyhäselkä	406	68	338	3516	11,5	1,9	16,8
Juuka	327	54	273	2527	12,9	2,1	16,6
Rääkkylä	154	32	122	1169	13,2	2,8	20,9
Valtimo	145	27	118	1117	13,0	2,4	18,8
Kesälahti	142	21	121	1112	12,8	1,9	14,9
Pohjois-Karjala	10600	2458	8142	76255	13,9	3,2	23,2

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto

Pohjois-Karjalassa oli vuoden 2007 tammi–lokakuussa keskimäärin 10500 työtöntä, joista oli 40 % täyttänyt 50 vuotta, 23 % pitkäaikaistyöttömiä, 16 % vajaakuntoisia ja 4 % ulkomaalaisia (ryhmittelyt eivät ole toisiaan poissulkevia). Edellisen vuoden tilanteeseen nähden ikääntyneiden ja vajaakuntoisten työttömien määrä pysyi lähes ennallaan, pitkäaikaistyöttömien määrä laski ja nuorten ja ulkomaalaisen työttömien määrä hieman nousi. (Kuvio 18 ja Taulukko 9.)

Kuvio 18. Työttömyyden rakenne Pohjois-Karjalassa vuosina 2006 ja 2007 (kuukausikeskiarvot, vuodelta 2007 tammi–lokakuu)

Taulukko 9. Työttömät, yli 50-vuotiaat työttömät, alle 25-vuotiaat työttömät ja vajaakuntoiset työttömät vuonna 2007 (tammi–lokakuu keskiarvot) Pohjois-Karjalan kunnissa

Kunta	Työttömät yhteensä		Yli 50-vuotiaat		Alle 25-vuotiaat		Vajaakuntoiset	
	Määrä	osuus työttömistä	Määrä	osuus työttömistä	Määrä	osuus työttömistä	Määrä	osuus työttömistä
Lieksa	1042	50,4	525	76	7,3	141	13,6	
Polvijärvi	309	50,7	157	14	4,6	53	17,2	
Kitee	590	49,6	293	53	9,0	102	17,3	
Joensuu	3965	33,4	1323	574	14,5	547	13,8	
Tohmajärvi	379	44,8	170	25	6,6	47	12,3	
Eno	464	47,0	218	29	6,3	98	21,2	
Rääkkylä	154	47,8	74	7	4,6	30	19,6	
Kontiolahti	628	38,7	243	57	9,0	81	12,9	
Valtimo	143	47,9	68	12	8,2	24	16,7	
Outokumpu	480	42,1	202	55	11,4	81	16,9	
Nurmes	575	47,4	272	52	9,1	99	17,1	
Ilomantsi	394	50,6	199	19	4,8	50	12,7	
Pyhäselkä	401	39,6	159	47	11,6	52	13,0	
Juuka	324	41,9	136	25	7,6	62	19,0	
Liperi	527	39,3	208	50	9,5	80	15,2	
Kesälahti	140	48,6	68	9	6,7	20	14,3	
Pohjois-Karjala	10514	41,0	4314	1103	10,5	1568	14,9	

Lähde: Työministeriö, Työvälistilasto

Syyskuussa 2007 pohjoiskarjalaisista työttömistä oli luokiteltu ammattitaidottomiksi 10 % (990 henkilöä) ja ammatinvaihtajiksi 3 % (271 henkilöä). Lisäksi ammattiaan ei ollut ilmoittanut 2 % (175). Peruskoulusta ja lukiosta vastavalmistuneita oli työttömänä työnhakijana 71 (1 %) henkilöä ja opiskelunsa keskeyttäneitä oli parikymmentä työttömänä. Yhteensä 16 %:lta (1527) työttömistä puuttui ammattiluokituksen mukainen ammatti. Lisäksi muita kuin työttömiä näihin ryhmiin kuuluvia työnhakijoita oli yhteensä 1395. (Työministeriö, työnvälitystilasto, Tilannekatsaus, taulu 43, 28.9.2007)

Ammattiluokituksen 5-numerotasolla (1091 ammattia) tarkasteltuna Pohjois-Karjalassa työttömyys kasaantui tiettyihin ammattiryhmiin. Neljännes niistä työttömistä, jotka oli luokiteltu ammatin mukaan, edusti kymmentä eri ammattia ja puolet työttömistä oli luokiteltu 44 ammattiin. Neljässä työttömien suurimmassa ammattiryhmässä – toimistotyöntekijöissä, laitossiivoojissa, myyjissä ja keittiötyöntekijöissä – oli lisäksi enemmän muita työnhakijoita kuin työttömiä. Myös mm. perushoitajia, sairaala-apulaisia, ompelijoita, ravintolan tarjoilijoita, koulunkäyntiavustajia, keittäjiä, koneistajia ja sähköasentajia oli työnhakijoissa enemmän muita kuin työttömiä. Viidenneksi suurin ammattiryhmä oli rakennusalan sekatyöntekijät, mutta tässä ryhmässä oli muita kuin työttömiä työnhakijoita kaikista työnhakijoista vain kolmannes. Suuret muiden kuin työttömien työnhakijamäärät voivat johtua työvoiman kysynnän lisäksi osassa aloja mm. työehdoista (määräaikaisuus, osa-aikaisuus, työajat, palkkaus), työpaikan sijainnista, suuresta työvoiman liikkuvuudesta tai siitä, että ammatit koetaan väliaikaisina ja sisääntuloammatteina. Työttömyys näyttäisi kasaantuvan enemmän nais- kuin miesvaltaisiin ammatteihin. Osittain tämä johtuu siitä, että miesvaltaisilla teknisillä aloilla ja teollisuudessa ammattirakenne on hajautuneempi kuin naisvaltaisilla aloilla. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Työttömät työnhakijat niissä ammattiryhmissä, joiden osuus työttömistä oli 50 % syyskuussa 2007 Pohjois-Karjalan TE-keskuksen alueella

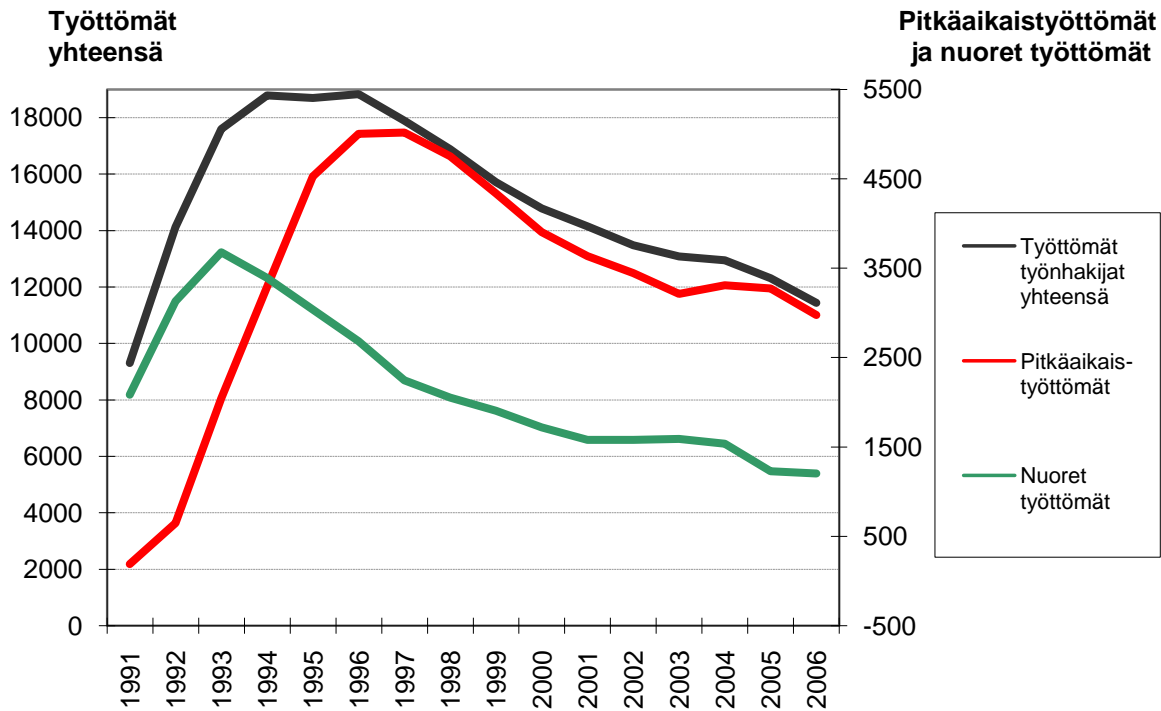
Ammatti	Työttömät työnhakijat			Muut työnhakijat	Muiden työnhakijoiden osuus työnhakijoista
	Määrä	%	kum%		
Toimistotyöntekijä	418	5,2	5,2	436	51,1
Laitossiivooja	264	3,3	8,5	266	50,2
Myyjä	229	2,9	11,3	243	51,5
Keittiötyöntekijä	202	2,5	13,9	231	53,3
Sekatyöntekijä (rakennusala)	198	2,5	16,3	106	34,9
Perushoitaja	196	2,4	18,8	273	58,2
Kokki	141	1,8	20,5	178	55,8
Kirvesmies	135	1,7	22,2	90	40,0
Kuorma-auton kuljettaja	108	1,3	23,6	88	44,9
Autonasentaja (Huoltokorjaamo)	103	1,3	24,9	86	45,5
Sekatyöntekijä	102	1,3	26,1	40	28,2
Metsuri	92	1,1	27,3	72	43,9
Sairaala-apulainen	82	1,0	28,3	101	55,2
Elektroniikka-asentaja	82	1,0	29,3	70	46,1
Rakennustyöntekijä	78	1,0	30,3	80	50,6

Kokooja	74	0,9	31,2	65	46,8
Varastotyöntekijä	74	0,9	32,1	43	36,8
Maanviljelijä, maatalanemäntä	73	0,9	33,1	66	47,5
Yrittäjä	67	0,8	33,9	37	35,6
Ompelija	67	0,8	34,7	94	58,4
Osasto- ja toimistos sihteeri	66	0,8	35,5	64	49,2
Konepuuseppä	64	0,8	36,3	67	51,1
Ravintolan Tarjoilija	63	0,8	37,1	94	59,9
Sähköasentaja	61	0,8	37,9	76	55,5
Perhepäivähoitaja	59	0,7	38,6	62	51,2
Huoltomies	58	0,7	39,4	35	37,6
Kotivastaja	56	0,7	40,1	49	46,7
Maalari (rakennus)	56	0,7	40,7	54	49,1
Muut Alaryhmään 154 kuuluvat	53	0,7	41,4	54	50,5
Talonmies	52	0,6	42,1	29	35,8
Koneistaja	51	0,6	42,7	75	59,5
Koulunkäyntiavustaja	49	0,6	43,3	77	61,1
Puutarhuri, puistonhoitaja	49	0,6	43,9	56	53,3
Koneenasentaja	49	0,6	44,5	34	41,0
Atk-asiantuntija	48	0,6	45,1	57	54,3
Keittäjä	46	0,6	45,7	65	58,6
Lastenhoitaja (Päivähoito)	45	0,6	46,3	68	60,2
Maatalouslomittaja	45	0,6	46,8	32	41,6
Vaiheompelija	45	0,6	47,4	65	59,1
Pankkitoimihenkilö	44	0,5	47,9	39	47,0
Leipuri	44	0,5	48,5	54	55,1
Muut alaryhmään 852 kuuluvat	44	0,5	49,0	46	51,1
Muovaaja, lasikuitutyöntekijä	42	0,5	49,6	34	44,7

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto

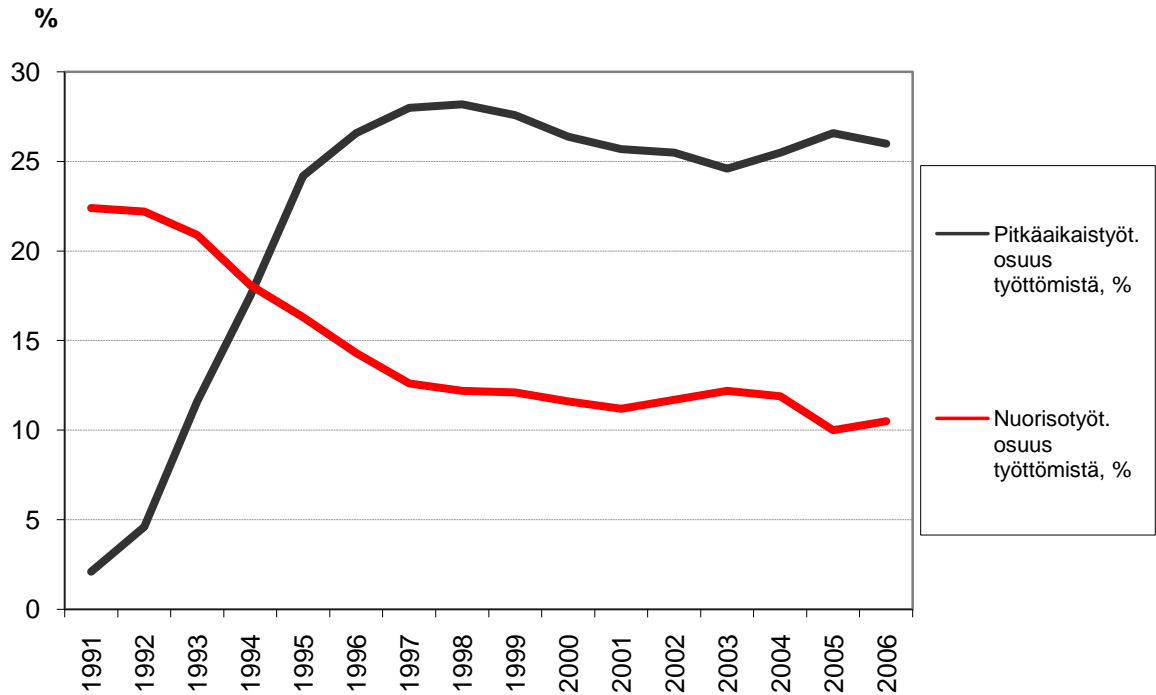
Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömien määrä Pohjois-Karjalassa oli aikavälillä 1991–2006 suurimmillaan vuonna 1997 ja laski siitä asti voimakkaasti vuoteen 2003 saakka, jonka jälkeen pitkäaikaistyöttömien määrä jopa hieman kasvoi kahtena seuraavana vuonna. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on koko 2000-luvun pysynyt noin neljäsosassa työttömistä (Kuvio 19 ja Kuvio 20).

Kuvio 19. Työttömät, pitkäaikaistyöttömät ja nuoret työttömät (vuosikeskiarvot) Pohjois-Karjalassa vuosina 1991–2006

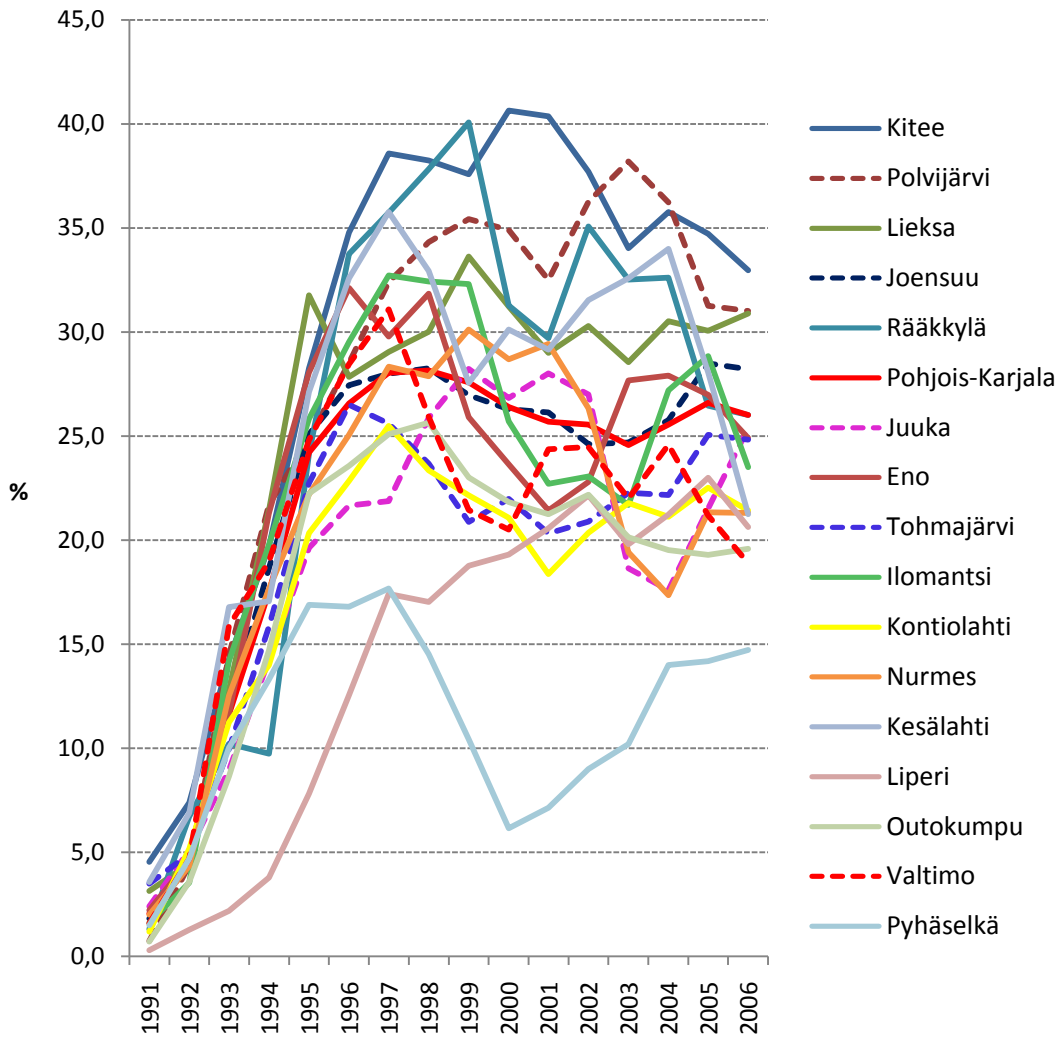
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika (työministeriön tilastoja)

Kuvio 20. Pitkäaikaistyöttömien ja nuorisotyöttömien osuus työttömistä vuosina 1991–2006 Pohjois-Karjalassa

Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika (työministeriön tilastoja)

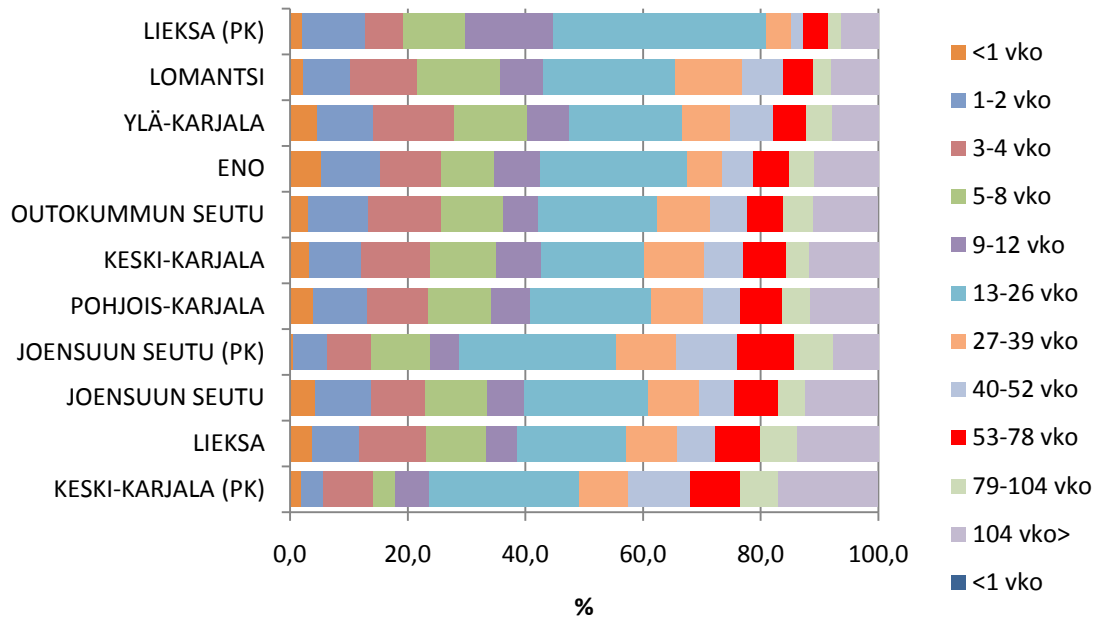
Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli vuonna 2006 suurimmillaan Lieksassa, Polvijärvellä ja Kiteellä. Myös Joensuussa ja Rääkkylässä pitkäaikaistyöttömien osuus oli korkea, yli 26 % työttömistä. Vähiten pitkäaikaistyöttömiä työttömistä oli Pyhäselässä.

Kuvio 21. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä vuosina 1991–2006 Pohjois-Karjalan kunnissa (vuoden 2007 kuntajako)

Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika (työministeriön tilastoja)

Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä laski Pohjois-Karjalan kunnissa 1990-luvun lopusta lähtien, mutta kääntyi jälleen kasvuun 2000-luvun alkupuolella. Polvijärvellä ja Liperissä pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli 2000-luvun alkupuolella jopa suurempi kuin lamavuosien jälkeen. (Kuvio 21.)

Kuvio 22. Työttömät työnhakijat työttömyyden keston mukaan Pohjois-Karjalan työvoimatoimistoissa ja palvelukeskuksissa (pk) 2007 tammi–syyskuussa (kuukausikeskiarvot)
Lähde: Työministeriö, Työvälistilasto

Yli vuoden työttömänä työnhakijana olleita kaikista työttömistä oli eniten Lieksan ja Joensuun seudun työvoimatoimistojen alueella. Työttömyys oli kestänyt korkeintaan kolme kuukautta Ylä-Karjalassa 48 % työttömistä ja toisessa ääripäässä oli Keski-Karjala, jossa lyhytkestoisen työttömyyden osuus oli vain 24 % ja muiden työvoimatoimistojen alueella se jäi 40–43 %:n välille. (Kuvio 22.)

Työttömyyden dynamiikka Pohjois-Karjalassa

Työttömyyden pitkittymistä pitkäaikaistyöttömyydeksi voidaan tarkastella työministeriön virta-varanto-mallien perusteella (Kuvio 23 ja Kuvio 24⁶). Työvoiman ja työttömien määrien tarkastelu antavat tilannekuvan työvoiman tarjonnasta, kysynnästä ja niiden tasapainosta. Työttömyyden dynamiikan tarkastelu antaa selityksiä myös sille, miten ja miksi muutoksia tapahtuu. Virta-varanto-mallissa työttömyyden virrat kuvaavat muutosta, varannot tilaa (dynaamisuus > < staattisuus). Esimerkiksi työttömyyden taso on varantoluku ja työllistyneiden määrä virtaluku. Työttömyyden varantomuutoksiin liittyy tyypillisesti huomattavan suuria virtoja (virta x kesto = varanto), joten pelkät varantotiedot eivät tarjoa selityksiä muutoksiin. Pelkät virrat puolestaan antavat kuvan dynamiikasta, mutta ovat herkkiä määrittelyille. Suomessa lyhytkestoisessa työttömyydessä on suuri dynamiikka, suuret virrat ja varannot suhteessa virtaan pienet. Pitkäkestoisessa työttömyydessä dynamiikka on vähäistä ja varannot ovat laajat suhteessa virtaan. (Heinonen ym. 2004; Virta-varanto-mallit strategiatyökaluna)

Aikavälillä kesäkuu 2006–kesäkuu 2007 alkaneista työttömyysjaksoista valuma pitkäaikaisyöttömyyteen oli koko Suomessa 5,5 % ja Pohjois-Karjalan TE-keskuksen alueella valuma oli lähes sama (5,4 %) kuin koko Suomen keskimääräinen taso. Päätyneet työttömyysjaksot, jotka olivat kestäneet 12–24 kuukautta, päättyivät aktiivitoimenpiteisiin koko maassa 37 %:lla ja Pohjois-Karjalassa 48 %:lla ja avoimille työmarkkinoille sijoittumiseen koko maassa 15 %:lla ja Pohjois-Karjalassa 11 %:lla. Virta avoimien työmarkkinoiden ja aktiivitoimenpiteiden ulkopuolelle oli koko maassa 48 % ja Pohjois-Karjalassa 41 %.

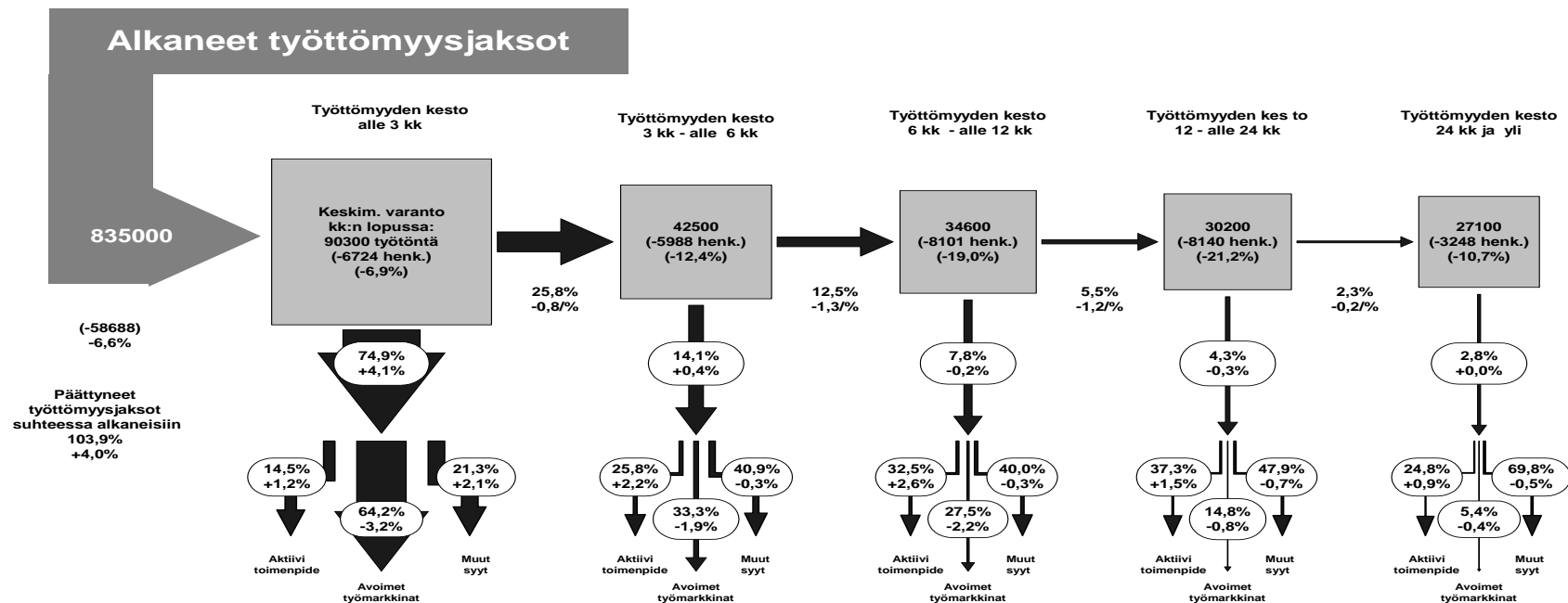
Lyhytkestoisesta työttömyydestä (alle 3 kk) virta ulos oli koko maan (75 %) tasolla hieman suurempi kuin Pohjois-Karjalassa (73 %). Avoimien työmarkkinoiden imu vei pois lyhytkestoisesta työttömyydestä lähes yhtä suuren osan työttömyysjakson päättäneistä koko maan (64 %) tasolla ja Pohjois-Karjalassa (63 %). Lyhytkestoiset työttömyysjaksot päättyivät Pohjois-Karjalassa useammin (ero 6,6 %-yksikköä) aktiivitoimenpiteeseen kuin koko maassa ja aktiivitoimenpiteiden päättyneiden jaksojen osuus kasvoi edellisestä vuoteen nähden Pohjois-Karjalassa 3,5 % ja koko maassa 1,2 %.

⁶ Kuvioiden tulkintaohje: Kuvioita luetaan vasemmalta oikealle. Vasemmassa laidassa on tulovirta (alkaneet työttömyysjaksot ajalla 06/2006–06/2007). Kesto alkaa vasemmasta laidasta nolasta ja kasvaa oikealle siirryttäessä. Esimerkiksi nuoli 12–24 kk kestävä työttömyyden varantolaatikon vasemmalla puolella kuvaa valumaa pitkäaikaistyöttömyyteen. Työttömyysvirroissa on otettava huomioon, että ne kuvaavat työttömyysjaksoja, joita voi olla yhdellä henkilöllä vuoden aikana useita. Samaten esim. 500 päivää työttömyysetuutta saanut henkilö voi sijaita kuviossa missä kohtaa tahansa. (Virta-varanto -malli strategiatyökaluna)

SUOMEN VIRRAT ERI KESTOISEEN TYÖTTÖMYYTEEN JA TYÖTTÖMYYDESTÄ ULOS AIKAVÄLILLÄ 06/2006 - 06/2007

Prosentit osoittavat virtojen suuruuden suhteessa alkamisvirtaan

Muutos vertailuajankohtaan (06/2005 - 06/2006) prosenttiyksiköissä

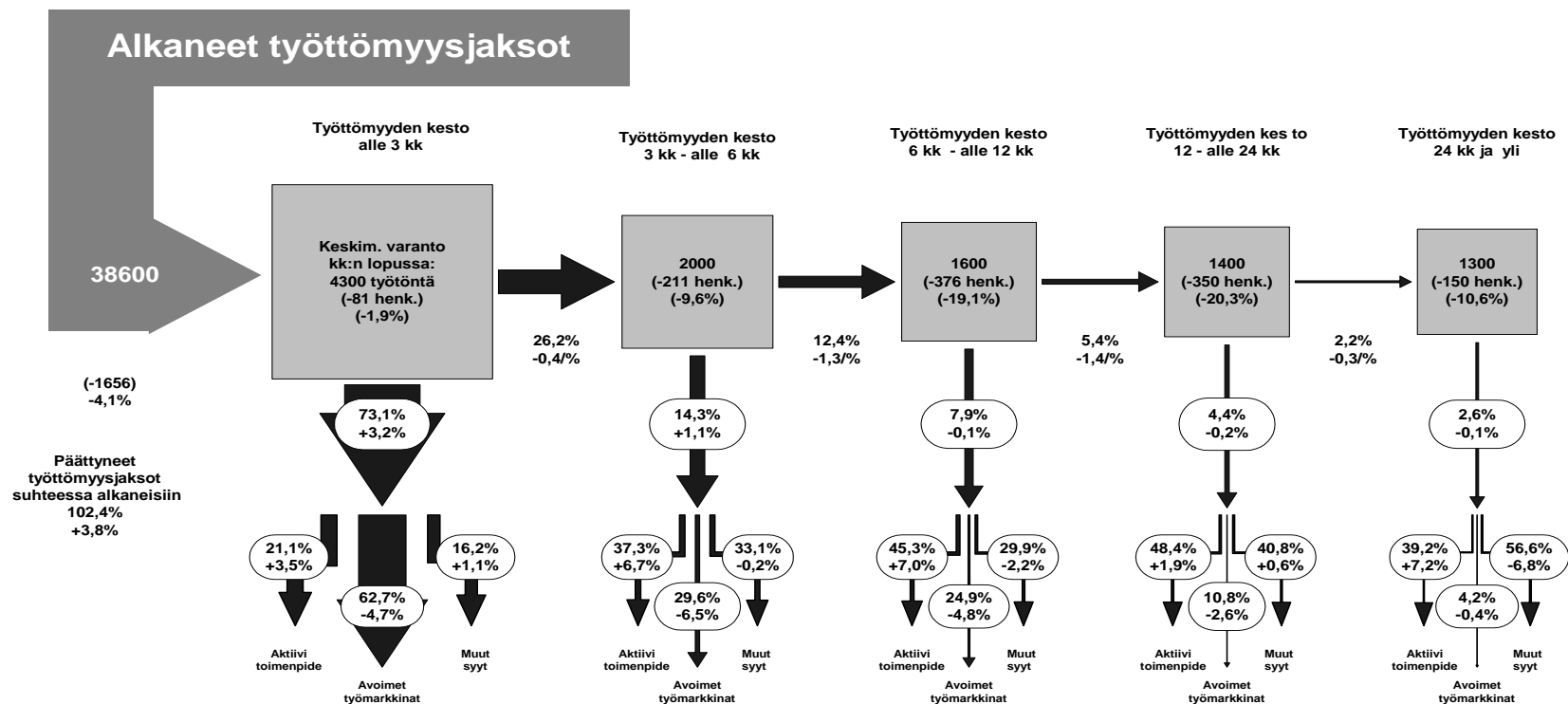
Kuvio 23. Suomen virrat eri kestoiseen työttömyyteen ja työttömyydestä ulos aikavälillä 06/2006–06/2007

Lähde: Työministeriö

POHJOIS-KARJALAN TE-KESKUKSEN VIRRAT ERI KESTOISEEN TYÖTTÖMYYTEEN JA TYÖTTÖMYYDESTÄ ULOS AIKAVÄLILLÄ 06/2006 - 06/2007

Prosentit osoittavat virtojen suuruuden suhteessa alkamisvirtaan

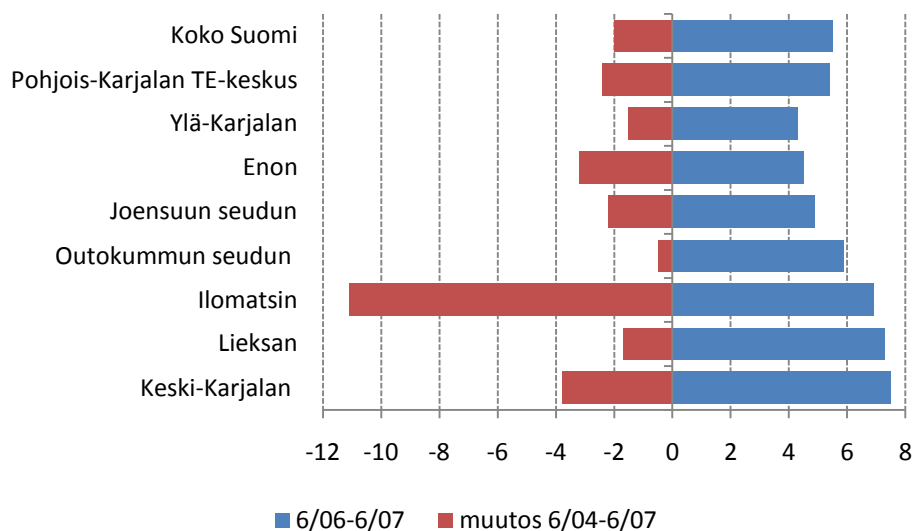
Muutos vertailuajankohtaan (06/2005 - 06/2006) prosenttiyksiköissä

Päätymisen syyntijakauma aktiivisiin toimenpiteisiin, avoimille työmarkkinoille ja muihin syihin

Kuvio 24. Pohjois-Karjalan virrat eri kestoiseen työttömyyteen ja työttömyydestä ulos aikavälillä 06/2006–06/2007

Lähde: Työministeriö

Kuvio 25. Valuma pitkäaikaistyöttömyyteen aikavälillä 06/2006–06/2007 ja muutos aikavälillä 06/04–06/07 Pohjois-Karjalan TE-keskuksen ja työvoimatoimistojen alueella

Lähde: Työministeriö

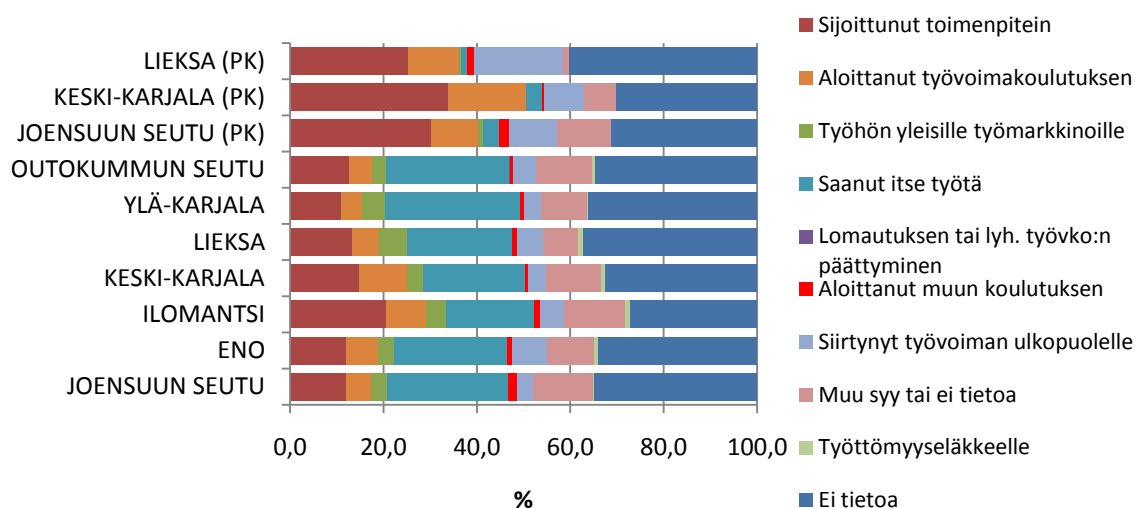
Työvoimatoimistokohtaisten virta–varanto-kaavioiden perusteella valumat pitkäaikaistyöttömyyteen ovat suurimmat ja ylittävät koko maan keskimääräisen tason Keski-Karjalan, Lieksan ja Ilo-mantsin työvoimatoimistojen alueella. Valuma pitkäaikaistyöttömyyteen vähentyi vuodesta 2004 kaikilla alueilla, ja väheneminen oli suurinta Ilo-mantsin ja Keski-Karjalan työvoimatoimistojen alueella. (Kuvio 25.)

Työttömyyden dynamiikka oli suurta lyhytkestoisessa työttömyydessä kaikkien muiden työvoimatoimistojen alueilla paitsi Ilo-mantsin työvoimatoimiston osalta. Poistuma lyhytkestoisesta työttömyydestä oli suurinta Ylä-Karjalan työvoimatoimiston alueella, missä avoimille työmarkkinoille sijoittuminen kasvoi 3,2 %-yksiköllä vuotta aikaisempaan tilanteeseen nähden. Joensuun seudun, Lieksan, Outokummun seudun ja Enon työvoimatoimistojen poistuma alle kolme kuukautta kestäneestä työttömyydestä oli 72–74 %. Lieksan työvoimatoimiston alueella avoimille työmarkkinoille sijoittuneiden osuus työttömyysjakson päättäneistä oli pienempi kuin muualla, mutta työttömyysjaksojen varhaiseen katkaisemiseen päästiin aktiivitoimilla. Keski-Karjalan ja Ilo-mantsin työvoimatoimistojen alueet poikkeavat työttömyyden dynamiikan suhteen muista alueilta siinä, että niissä virrat lyhytkestoisesta työttömyydestä ulos olivat huomattavasti alemmalla tasolla kuin muilla alueilla ja aktiivitoimenpiteisiin siirtyminen oli erityisesti Ilo-mantsissa huomattavasti suurempaa kuin muualla. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Poistumat lyhytkestoisesta työttömyydestä Pohjois-Karjalan työvoimatoimistojen alueella

Työvoimatoimiston alue	Poistuma				Muutos ajankohtaan 06/2005–06/2006		
	yhteensä	avoimille työmarkkinoille	aktiivitoimiin	muualle	avoimille työmarkkinoille	aktiivitoimiin	muualle
Ylä-Karjalan	77,2	65,9	18,8	15,3	3,2	-2,9	-0,3
Joensuun seudun	74,2	64,4	18,6	17,1	-5,3	3,3	2,1
Lieksan	74,1	61,1	24,2	14,8	-4,9	5,1	-0,2
Outokummun seudun	73,2	67,5	19,5	13	-1,6	0,8	0,8
Enon	72,4	59,8	21,1	19,1	-0,9	0,4	0,5
Keski-Karjalan	67,3	51,2	34,8	14	-4,9	5,3	-0,4
Ilomatsin	53,1	41,9	35,3	22,7	-6,9	5,9	1,0

Lähde: Työministeriö

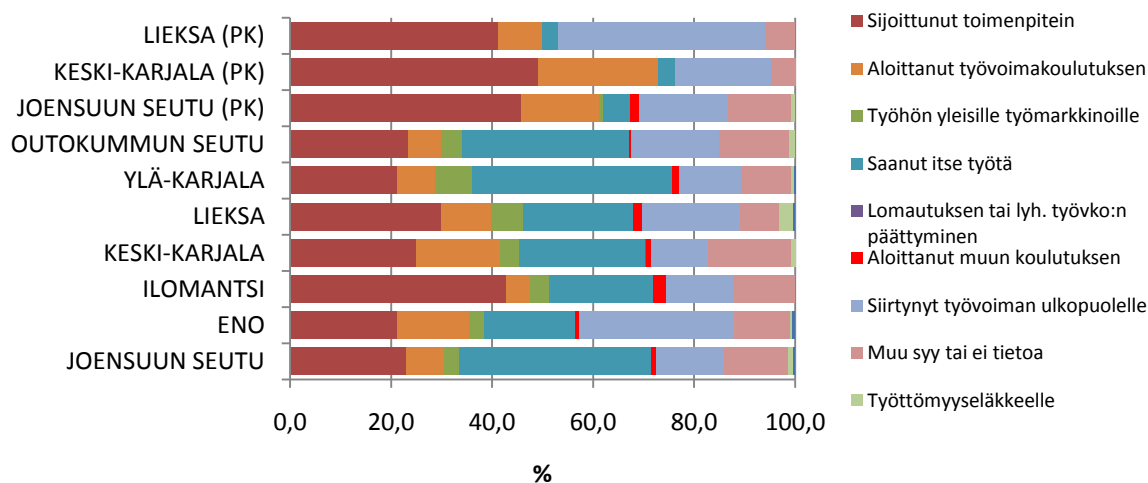

Kuvio 26. Työttömyyden päättymiset syyt (kuukausikeskiarvot ajalta tammikuu 2007–syyskuu 2007)

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto

Työttömyyden päättymisen syy ei ole tiedossa yli kolmasosalla. Työttömyyden päättymissyiden perusteella (tosin työttömyyden päättäneitä on määrällisesti vähän) työvoiman palvelukeskukset (PK) erityisesti Joensuu ja Keski-Karjalan seuduilla ovat pystyneet ohjaamaan asiakkaitaan toimenpiteillä työ- ja koulutusmarkkinoille. Ilomantsissa, Keski-Karjalassa ja Lieksassa työttömyys

päätyi työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen useammin kuin muualla. Oletettavasti melko suuri osa niistä työttömyysjaksoista, joiden päättymisestä ei ole tietoa, on myös päättynyt työllistymiseen. (Kuvio 26.)

Kuvio 27. Vajaakuntoisten työttömyyden päättymiset syyt (kuukausikeskiarvot ajalta tammikuu 2007–syyskuu 2007)

Lähde: Työministeriö, Työnvälitystilasto

Vajaakuntoisten työttömien työttömyyden päättymisen syyt ovat lähes kaikilta tiedossa. Vajaakuntoisten työttömyyden päättymisen syynä työvoimatoimistoissa oli työvoimapolitiittinen toimenpide 36 %:lla, kun vastaava luku kaikkien työttömien osalta oli 20 %. (Kuvio 27.)

Työmarkkinatukiudistuksen vaikutukset työttömyyden hoitoon

Vuoden 2006 alusta kunnat ovat rahoittaneet puolet siitä työmarkkinatuesta⁷, jota myönnetään yli 500 päivää työttömyyden perusteella tukea saaneille (aktiivitoimiin osallistumattomille). Kela perii kunnilta työmarkkinatuen rahoituksen kuntaosuuden. Aiemmin valtio vastasi kokonaisuudessaan työmarkkinatuen rahoituksesta. Pitkään työmarkkinatukea saaneet ja erityisesti yli 500 päivää työmarkkinatukea saaneet ovat yksi keskeinen välityömarkkinoiden toimenpiteitä tarvitseva ryhmä.

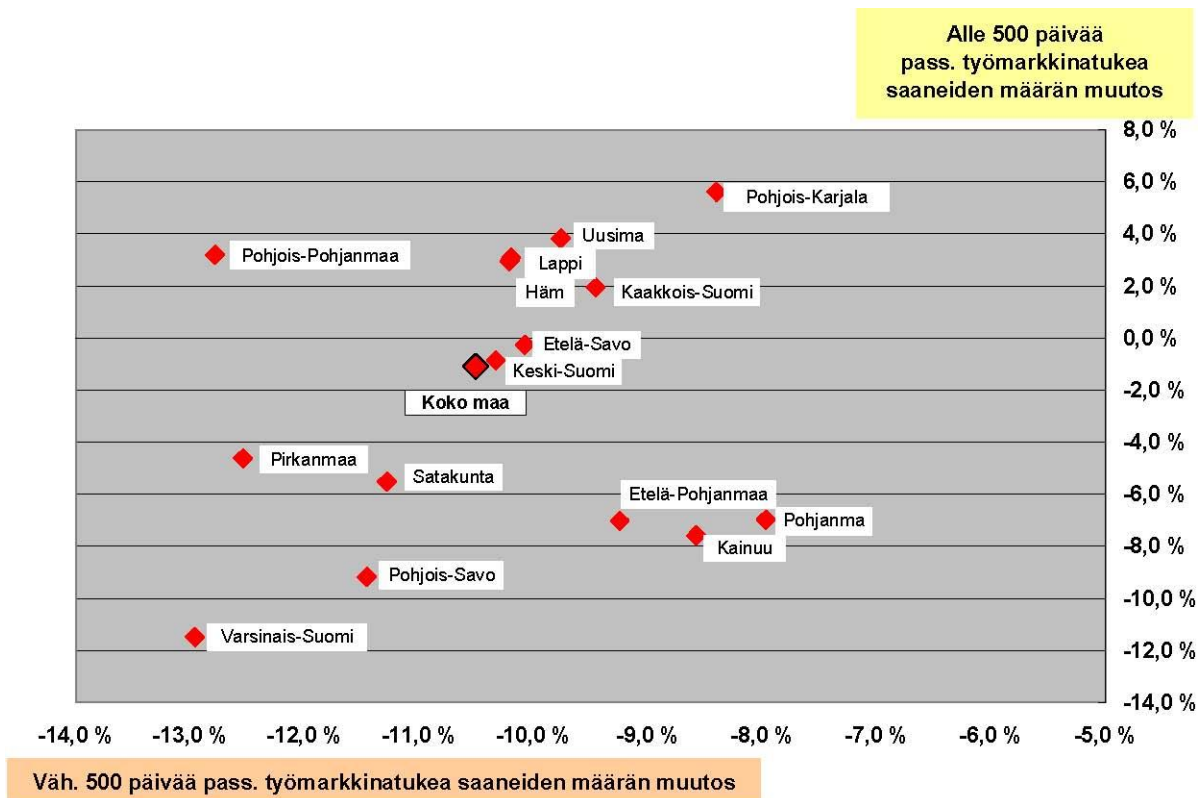
⁷ Työmarkkinatuki on ensi kertaa työmarkkinoille tuleville ja työttömyyspäivärahaa enimmäisajan saaneille tarkoitettu taloudellinen tuki, jolla pyritään tukemaan henkilön työmarkkinoille sijoittumista. Työmarkkinatukea voi saada 17–64-vuotias työtön työnhakija, joka tarvitsee taloudellista tukea eikä ole ollut työssä 10 kuukautta työttömyyttä edeltäneiden 28 kuukauden aikana (ns. työssäoloehto). 65–67-vuotiaille henkilöille työmarkkinatukea voidaan maksaa lähinnä vain lomautuksen ajalta. Työmarkkinatukea voi saada vain Suomessa asuva työnhakija. Työmarkkinatukea ei makseta Suomen ulkopuolella tapahtuvan työnhaun ajalta. Jos hakija on jo saanut työttömyyspäivärahaa (perus- tai ansiopäivärahaa) 500 päivän enimmäisajan, hän voi saada työmarkkinatukea. Jos 17-vuotiaalla hakijalla ei ole ammatillista koulutusta, hänelle voidaan maksaa työmarkkinatukea vain, jos hän on työvoimakoulutuksessa tai työharjoittelussa. 18–24-vuotiaalle hakijalle, jolla ei ole ammatillista koulutusta, voidaan maksaa työmarkkinatukea edellisen lisäksi myös, jos hän ei ole kieltäytynyt työvoimatoimiston tarjoamasta työstä tai koulutuksesta eikä ole jättänyt hakeutumatta hänelle soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen.

(<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/200701124346EH?openDocument>)

Rahoitusuudistuksen keskeisenä tavoitteena oli siirtää maksetun työmarkkinatuen painopistettä passiivituesta aktiivitukeen. Rahoitusmallissa työttömien aktivoinnin järjestämisen katsottiin hyödyttävän taloudellisesti kaikkia osapuolia. Ratkaisu palkitsisi kuntia, jotka edistävät työttömien aktivoitumista ja työllistymistä. Lisäksi arvioitiin, että rahoituksen kokonaisratkaisulla voidaan edistää työllisyyttä. Työmarkkinatuki uudistuksella pyrittiin lisäämään työmarkkinatuen saajien aktivointia, muuttamaan työmarkkinatuki vastikkeelliseksi tietyn työttömyysajan jälkeen, katkaisemaan ja tyrehdyttämään ajautumista pitkittyneeseen työttömyyteen, poistamaan etuus- ja rahoitusjärjestelmistä sellaisia epävirallisia ohjaavia vaikutuksia, jotka antavat mahdollisuuden toimia tai ohjaavat eri toimijoita käyttäytymään ja toimimaan vastoin etuusjärjestelmän tavoitteita sekä työttömyyden alentamistavoitetta. (Tuomaala 2007, 1-4.)

Työikäiseen väestöön suhteutettuna työmarkkinatuen saajia oli toukokuussa 2004 eniten Pohjois-Karjalassa, Kainuussa, Lapissa ja Keski-Suomessa. Vähiten työikäisestä väestöstä oli työmarkkinatuella Pohjanmaalla. Alueittain muutokset olivat aikavälillä 2004 (toukokuu)–2006 (joulukuu) suurimmat Kainuussa (+0,5 %-yksikköä), Varsinais-Suomessa (-0,5 %-yksikköä.), Pirkanmaalla (-0,5 %-yksikköä ja Pohjois-Karjalassa (+0,4 %-yksikköä). Varsinais-Suomessa, missä työmarkkinatuen saajien määrä väheni eniten, vähentyivät tuen saajat sekä alle että yli 500 päivää passiivista työmarkkinatukipäivää saaneiden osalta (Kuvio 18). Pohjois-Karjalassa, jossa työmarkkinatuen saajien määrä väheni vähiten vuodesta 2005 vuoteen 2006, laski yli 500 päivää tukea saaneiden osuus, mutta vastaavasti alle 500 päivää tukea saaneiden työttömien määrä lisääntyi. Alle 500 päivää passiivista työmarkkinatukea saaneiden määrä kasvoi Pohjois-Karjalan lisäksi Uudellamaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Lapissa, Hämeessä ja Kaakkois-Suomessa. (Kuvio 28, Tuomaala 2007, 8–9, 12.)

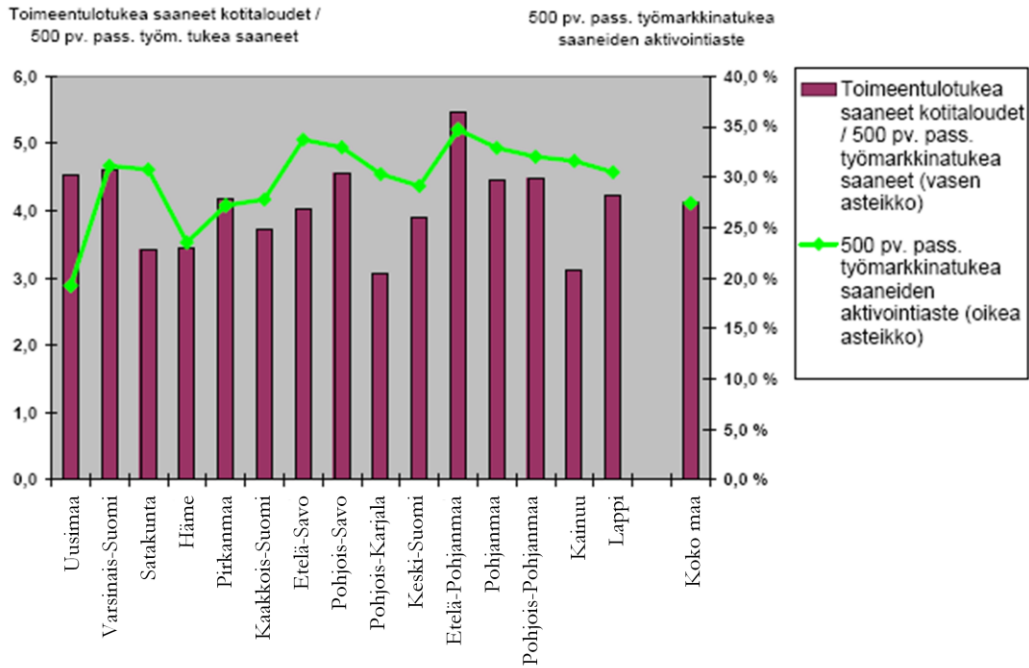
Alueelliset erot työmarkkinatuella aktivoitumisessa olivat vuonna 2005 varsin suuria. Suhteellisesti eniten työmarkkinatuella aktiivitoimenpiteissä olevia oli Kainuussa (32,4 %), Pohjois-Savossa (31,8 %) ja Pohjanmaalla (30,6 %) ja vähiten Uudellamaalla (19 %). Koko maassa työmarkkinatuen aktivointiaste oli noin 26 % ja Pohjois-Karjalassa hieman maan keskiarvoa suurempi (27,4 %). Panostaminen työmarkkinatuen aktivointiin näkyy välittömästi passiivituen kustannuksissa vuosina 2005–2006. Erityisesti passiivituen menot vähenivät Varsinais-Suomessa (-17,9 %), Pohjois-Savossa (-13 %), Satakunnassa (-12,9 %), Pirkanmaalla (-12,7 %) ja Etelä-Pohjanmaalla (-12,2 %). Pohjois-Karjalassa vähennys oli 9 %. (Tuomaala 2007, 17–22.)

Kuvio 28. Alle 500 päivää ja vähintään 500 päivää passiivista työmarkkinatukea saaneiden määrän muutos 2005–2006

Lähde: Tuomaala (2007,12)

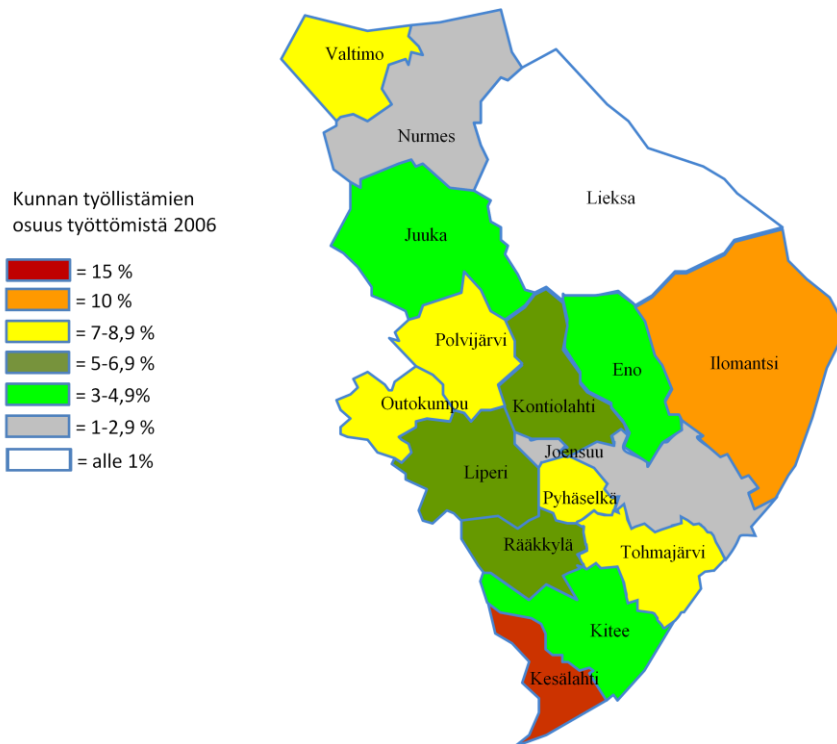
Uusi rahoitusmalli näyttää tuoneen kustannussäästöjä erityisesti Uudenmaan kunnille (mikäli kuntakompensatiota ei oteta huomioon) Uudellamaalla kunnat ovat saaneet valtiolta lähes 20 miljoonaa euroa enemmän toimeentulotukiosuutta kuin mitä alueen kunnat ovat joutuneet maksamaan pitkään työmarkkinatukea saaneista. Uudistuksen myötä ”plussalle” ovat tämän tarkastelun mukaan päässeet myös Varsinais-Suomi, Etelä-Pohjanmaa sekä Pohjois-Savo. Eniten uusia työmarkkinatukimenoja suhteessa valtion toimeentulotukiosuuksiin verrattuna ovat joutuneet maksamaan Pohjois-Karjalan, Satakunnan, Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Keski-Suomen kunnat. Tässä tilanteessa kuntakompensatioiden poistaminen tarkastelusta merkitsisi siis suurta rahojen siirtymää Uudellemaalle ja Varsinais-Suomeen. Työmarkkinatuen uuden rahoitusvastuun on katsottu tuoneen hyötyä erityisesti sellaisille kunnille, joissa toimeentulotukien saajia on ollut paljon suhteessa työmarkkinatukea saaneisiin. Toimeentulotukea saaneita kotitalouksia suhteessa työmarkkinatukea saaneisiin oli vuonna 2006 eniten Uudellamaalla, missä jokaista työmarkkinatukea saanutta kohti oli 2,3 toimeentulotukea saanutta kotitaloutta. Myös Etelä-Pohjanmaalla oli toimeentulotukea saaneita kotitalouksia paljon (n. 2) työmarkkinatukea saaneisiin nähden. Suhteellisesti vähiten toimeentulotukea saaneita kotitalouksia oli Kainuussa (1,2) ja Pohjois-Karjalassa(1,3). (Tuomaala 2007, 30) (Kuvio 29.)

Kuvio 29. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien osuus vähintään 500 päivää työmarkkinatukea saaneista sekä työmarkkinatuen aktivointiaste vuonna 2006

Lähde Tuomaala (2007,31)

Tuomaalan (2007, 33) mukaan työmarkkinatuki uudistus näyttää jo yhden vuoden tilastoseurannan perusteella toteutuneen hyvin. Työmarkkinatuen aktivointiaste nousi vuodesta 2005 vuoteen 2006 noin neljällä prosenttiyksiköllä ja yli 500 päivää passiivista työmarkkinatukea saaneiden aktivointiaste kahdeksalla prosenttiyksiköllä. Tuomaala arvioi, että hyvien tulosten saavuttamiseen on vaikuttanut myös hyvä yleinen talous- ja työllisyyskehitys.

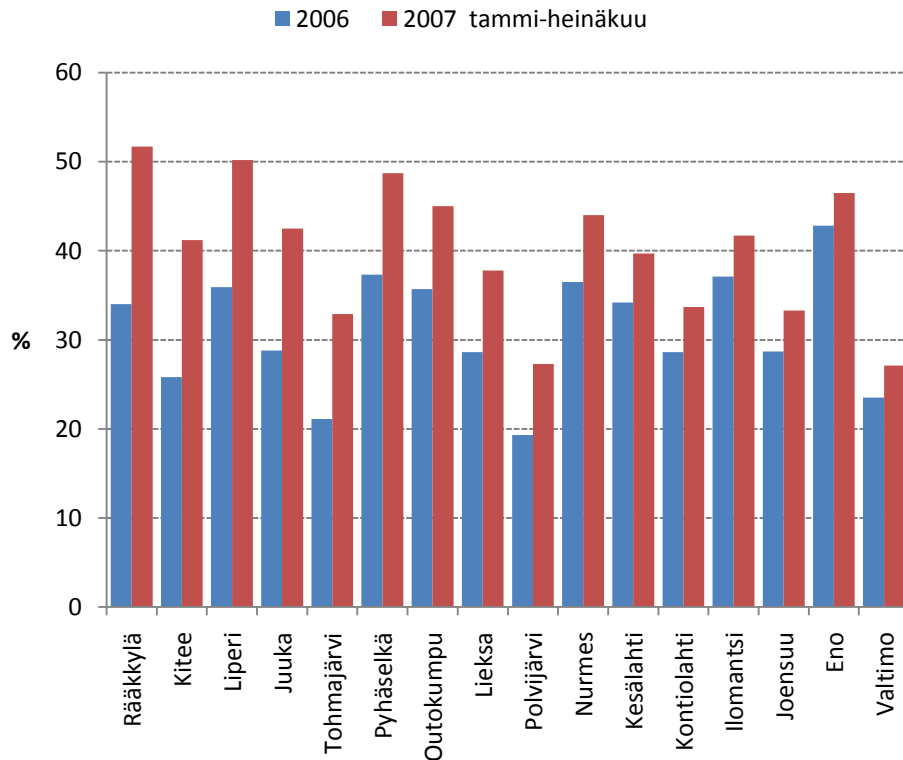
Kuvio 30. Pohjois-Karjalan kuntien työllistämien henkilöiden osuus työttömistä vuonna 2006
Lähde: Tilastokeskus, Aluetietokanta Altika

Pohjois-Karjalan kunnista suhteellisesti eniten työttömiä työllistivät Kesälahti ja Ilomantsi ja vähiten Lieksa (Kuvio 30). Työmarkkinatuen saajia ja kuntien osuuksia työmarkkinatukimenoista Pohjois-Karjalassa tarkastellaan seuraavaksi vertaamalla vuosien 2006 ja 2007 tammi–heinäkuun tilanteita. Ajankohtien välinen vertailu osoittaa, että työttömyyden perusteella tukea saaneiden määrät laskivat huomattavasti ja samanaikaisesti aktiivitoimen ajalta tukea saaneiden määrät kasvoivat. Tästä seurasi, että kuntien osuuden työmarkkinatukimenoista vähenivät. Rääkkylän, Juuan ja Liperin kuntaosuudet työmarkkinatuesta vähenivät peräti 39–44 %. Työmarkkinatukimenot vähenivät vähiten (8 %) Joensuussa ja Kontiolahdella. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Työmarkkinatuen saajat (500 päivää työmarkkinatukea saaneet) ja kuntien osuudet työmarkkinatukimenoista 2006–2007

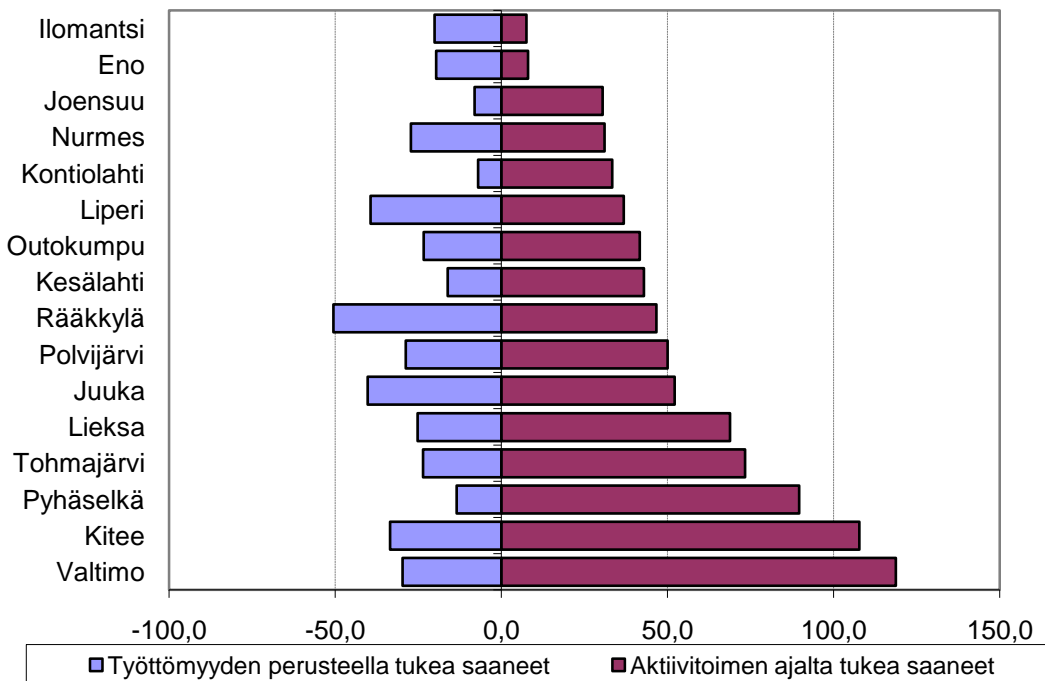
Lähde: Kela

Työttömyyden perusteella tukea saaneet					Aktiivitoimen ajalta tukea saaneet				Kunnan osuus menoista			
Kunta	Tammi–heinäkuu		Muutos 2006–2007 (tammi–heinäkuu)		Tammi–heinäkuu		Muutos 2006–2007 (tammi–heinäkuu)		Tammi–syyskuu		Muutos 2006–2007 (tammi–syyskuu)	
	2006	2007	määrä	%	2006	2007	määrä	%	2006	2007	määrä	%
Valtimo	47	33	-14	-29,8	16	35	19	118,8	111848	72808	-39040	-34,9
Kitee	230	153	-77	-33,5	52	108	56	107,7	523221	345315	-177906	-34,0
Pyhäselkä	67	58	-9	-13,4	29	55	26	89,7	147139	127828	-19311	-13,1
Tohmajärvi	140	107	-33	-23,6	30	52	22	73,3	336373	257232	-79141	-23,5
Lieksa	452	338	-114	-25,2	122	206	84	68,9	1056559	804124	-252435	-23,9
Juuka	159	95	-64	-40,3	46	70	24	52,2	362389	217176	-145213	-40,1
Polvijärvi	146	104	-42	-28,8	26	39	13	50,0	332758	244540	-88218	-26,5
Rääkkylä	83	41	-42	-50,6	30	44	14	46,7	187162	105301	-81861	-43,7
Kesälahti	37	31	-6	-16,2	14	20	6	42,9	87024	71129	-15895	-18,3
Outokumpu	137	105	-32	-23,4	60	85	25	41,7	323070	238342	-84728	-26,2
Liperi	170	103	-67	-39,4	76	104	28	36,8	391690	237910	-153780	-39,3
Kontiolahdi	128	119	-9	-7,0	45	60	15	33,3	300389	277470	-22919	-7,6
Nurmes	169	123	-46	-27,2	74	97	23	31,1	381956	275962	-105994	-27,8
Joensuu	1301	1196	-105	-8,1	457	596	139	30,4	3043511	2813488	-230023	-7,6
Eno	173	139	-34	-19,7	112	121	9	8,0	394423	329751	-64672	-16,4
Ilomantsi	124	99	-25	-20,2	66	71	5	7,6	283803	225821	-57982	-20,4

Kuvio 31. Työmarkkinatuen aktiivointiaste Pohjois-Karjalan kunnissa vuonna 2006 ja tammi-heinäkuussa 2007 (kuukausikeskiarvot)

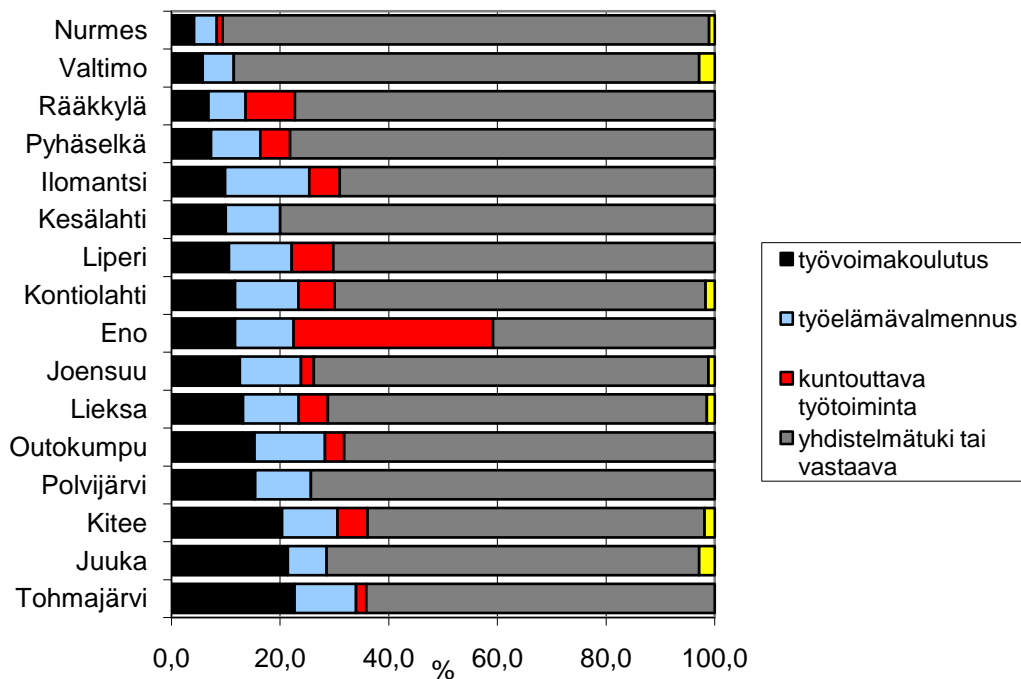
Lähde: Kela

Kuvio 32. Muutokset työmarkkinatuen saajissa ajalla tammi-heinäkuu 2006–tammi-heinäkuu 2007 Pohjois-Karjalan kunnissa (%)

Lähde: Kela

Kuviossa 31 kunnat on asetettu järjestykseen sen mukaan, miten paljon niissä nousi kuukauden keskimääräinen aktiivointiaste vuodesta 2006 vuoden 2007 heinäkuuhun. Aktiivointiaste nousi eniten Rääkkylässä, Kiteellä, Liperissä ja Juuassa. Juuassa vuoden 2006 taso oli maakunnan keskimääräisen tason (31 %) alapuolella. Vuonna 2006 aktiivointiaste oli jo korkea Enossa, Pyhäselässä, Ilomantsissa, Nurmeksessa ja Liperissä. Vuonna 2007 aktiivointiaste oli maakunnan keskimääräistä tasoa (40 %) korkeampi Rääkkylässä, Liperissä, Pyhäselässä, Outokummussa, Enossa, Nurmeksessa ja Ilomantsissa. Määrällisesti aktiivitoimen ajalta tukea saaneiden määrä vähintään kaksinkertaistui Valtimolla ja Kiteellä ja lisäksi kasvu oli suurta Pyhäselässä, Tohmajärvellä, Lieksassa Juuassa ja Polvijärvellä. (Kuvio 32.)

Kuvio 33. Aktiivitoimenpiteisiin siirtyneet, jotka ovat saaneet vähintään 500 päivää passiivista työmarkkinatukea Pohjois-Karjalan kunnissa keskimäärin kuukaudessa vuoden 2007 tammi–heinäkuussa (%)

Lähde: Kela

Outokumpua lukuun ottamatta niissä kunnissa (Rääkkylässä, Liperissä, Pyhäselässä, Outokummussa, Enossa, Nurmeksessa ja Ilomantsissa), joissa aktiivointiaste oli korkea, aktiivitoimenpiteisiin siirtyneistä aloitti työvoimakoulutuksen pienempi osa kuin maakunnassa keskimäärin. Kaikissa kunnissa aktiivointi toteutettiin yhdistelmätuella tai vastaavilla toimenpiteillä. Enossa käytettiin kuntouttavaa työtoimintaa huomattavasti enemmän kuin muualla. (Kuvio 33.)

Välityömarkkinoiden kehittämisen edellytykset

Pohjois-Karjalan työmarkkinoiden analyysi tuo esille alueelliset erot maakunnan työpaikka- ja työvoimarakenteissa sekä työttömyyden dynamiikassa. Nämä paikalliset erot asettavat reunaehdot työvoimapolitiikalle ja työttömien työllistymiselle. Paikallisten työmarkkinoiden asema ja koko vaikuttavat työvoiman

liikkuvuuteen sekä ammatillisiin ja koulutusmahdollisuuksiin. Pohjois-Karjalan paikalliset työmarkkinat ovat laajentuneet, seutuistuneet ja työvoima liikkuu jopa yli seudullisten rajojen. Laajat työmarkkinat tarjoavat pieniä työmarkkinoita monipuolisemmat ammatilliset sijoittumismahdollisuudet ja koulutusmahdollisuudet. Reunaehtoja työmarkkinoiden toiminnalle ja työllisyydelle asettavat kuitenkin globalisaation tuoma epävarmuus työpaikkojen säilymisestä, Pohjois-Karjalan asema Suomen alueellisessa järjestelmässä, toimialojen kehityssuunnat, eri ikäryhmien asema työmarkkinoilla, väestön ja työvoiman ikääntyminen, työvoiman osaaminen ja pitkäaikaistyöttömyys.

Pohjois-Karjala on työmarkkinoiden suuralueena melko erillinen, mikä osittain johtuu sijainnista valtakunnan rajalla. Pendelöinnin kautta Pohjois-Karjala on eniten sidoksissa Uuteenmaahan ja Pohjois-Savoon. Talvivaaran nikkelikaivoksen avaaminen Sotkamoon tulee lisäämään pendelöintiä myös Kainuuseen ja tarjoaa työpaikkoja erityisesti Pielisen Karjalassa asuville. Jo kaivoksen rakennustyöt ovat tarjonneet työpaikkoja myös pohjoiskarjalaisille. Pendelöinti sekä Pohjois-Karjalan sisällä että ulospendelöinti maakunnasta on suurinta yhteiskunnallisten palvelujen alalla. Pohjois-Karjalan naistyöpaikoista 56 % ja miestyöpaikoista hieman yli 20 % oli yhteiskunnallisissa palveluissa. Työllistymisen kannalta pendelöinti voi olla vaihtoehto muuttoliikkeelle tai ammatilliselle liikkuvuudelle. Mutta myös koulutukseen hakeutuminen voi edellyttää valmiutta pitkien päivittäisten matkojen liikkumiseen tai koulutuspaikkakunnalla asumiseen. Työpaikat ovat keskittyneet Pohjois-Karjalassa Joensuun seudulle, mutta yksityisen sektorin työpaikkojen määrän kasvu on hidasta (1,3 % vuoden 2007 ensimmäisellä puoliskolla). Pendelöintiä ja sen mahdollista lisääntymistä ja suuntautumista voidaan pitää indikaattorina joka kertoo mm. työllisen työvoiman asumispreferensseistä, kilpailusta työpaikoista paikallisilla työmarkkinoilla, uusien työmahdollisuuksien etsinnästä ja siitä millaisia mahdollisuuksia työmarkkinat tarjoavat uralla etenemiselle, mutta sitä voidaan pitää myös merkinä siitä, että työllisyyden kehittämiseksi tarvitaan myös keinoja, joilla tuetaan työssäkäyntiä. Työvoiman alueellisen liikkuvuuden lisääminen edellyttää esimerkiksi toimia, jotka mahdollistavat erityisesti syrjäisemmillä seuduilla asuville pitkien kodin ja työ- tai opiskelupaikan välisten matkojen kulkemiseen. Pitkien päivittäisten työmatkojen liikkumista voitaisiin helpottaa myös työaikajärjestelyillä, etätyöllä, hoiva ja hyvinvointipalvelujen saavutettavuuden parantamisella, julkisen liikenteen kehittämällä sekä tulonhankintakustannusten tasoittamisella. Viikoittaista pendelöintiä voisi edistää mm. työn edellyttämän kakkosasunnon vuokran verovähennysoikeudella ja niin, että vieraalla paikkakunnalla työssäkäyväälle työntekijälle turvataan oikeus julkisiin hyvinvointipalveluihin. Mikäli työttömien työllistyminen tai koulutuksen aloittaminen edellyttää pitkää työ- tai opiskelumatkaa, tulisi matkojen kulkemista tukea erityistoimin. Paikallisten työ- ja koulutusmarkkinoiden rakenne sekä työllisyys, koulutustarjonta ja asuntotilanne vaikuttavat siihen, millaisia valintoja yksilöt tekevät, ja koulutus- ja työmarkkinoiden rajalliset mahdollisuudet lisäävät muuttoliikettä. (Jolkkonen, Jolkkonen & Soininen 2003; Jolkkonen & Kilpeläinen 2001)

Työmarkkinoiden sukupuolen mukaisen jakautumisen vuoksi ovat miesten ja naisten työllistymismahdollisuudet edelleen hyvin erilaiset. Lisäksi ikä ja koulutus vaikuttavat oleellisesti työmarkkinamahdollisuuksiin. Nuorten ikäryhmien suuremmat osuudet tiettyjen alojen työllisistä osoittavat, että nämä alat tarjoavat sellaisia tehtäviä, jotka toimivat nuorille sisään-tuloammatteina. Nuorten ja opiskelijoiden rekrytointi voi kertoa myös työvoiman joustavuuteen liittyvistä vaatimuksista, kuten työaikaajous-toista, osa-aikatyöstä ja pätätöistä. Pohjois-Karjalassa majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä kaupan ala tarjoavat työtä nuorille naisille. Nuoria miehiä on huomattavan paljon vuorostaan teollisuudessa sekä kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalveluissa ja liike-elämän palveluissa.

Työvoiman ikääntyminen ja eläkeläisten osuuden kasvu merkitsevät sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen kasvua, joka vuorostaan lisää näiden alojen työvoiman kysyntää. Sosiaali- ja terveyspalvelujen

alalla eläköityminen tulee olemaan suurta lähivuosina, joten nämä alat tulevat tarjoamaan työmahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. Mikäli alat, jotka ovat iäkkäämpien työntekijöiden kenttiä, eivät supistu, avautuu tulevaisuudessa työmahdollisuuksia miehille perinteisillä teollisuudenaloilla ja naisille rahoitus-toiminnassa. Analyysimme kuitenkin osoittaa sen merkittävän seikan, että ikääntyneille ei ole varsinaisesti sisäänuloammatteja, jotka helpottaisivat ikääntyvän työvoiman uudelleen integroitumista työmarkkinoille.

Pohjois-Karjalassa on työttömissä sekä nuoria että yli 50-vuotiaita, joilla ei ole ammatillista koulutusta. Mikäli ikääntyneiden työllistyminen ei ole mahdollista työssä opittujen ammatillisten kvalifikaatioiden perusteella, niin tämän ryhmän koulutuksen muotojen kehittäminen ja palvelujen alueellinen kattavuus tulevat olemaan haasteellisia. Myös työllistämistä haittaavat rajoitteet edellyttävät, että työllistymistä tukeviin palveluihin yhdistetään koulutus-, kuntoutus-, ohjaus- tai sosiaalipalveluja. Näin työvoiman saatavuuden kuin työttömien työllistymisenkin kannalta ammatillisen liikkuvuuden lisääminen ja koulutuksen kehittäminen ovat avainasemassa, sillä selvityksemme mukaan työvoiman ulkopuolella on vain vähän koulutettua työikäistä väestöä, joka olisi potentiaalista työvoimaa.

Pitkäaikaistyöttömyys on pysynyt Pohjois-Karjalassa pitkään korkealla tasolla. Pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi työvoimapolitiikassa aktiivitoimia on painotettu yli 500 päivää työttömyyden perusteella työmarkkinatukea saaneisiin. Tämä voi olla oikea toimenpide pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi, mutta asian kääntöpuoli on se, että se, että työttömyys ei katkea riittävän nopeasti. Tämä käy ilmi tutkimuksen työttömyyden virta-analyysistä, joka osoittaa valuman pitkäaikaistyöttömyyteen olevan vahvan monilla alueilla Pohjois-Karjalassa. Lyhytkestoisesta työttömyydestä merkittävin virta suuntautuu avoimille työmarkkinoille, mutta työttömyyden pitkittyessä työttömyys päättyy enimmäkseen aktiivitoimiin tai siirtymiin työvoiman ulkopuolelle.

3 Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden keskeiset toimijat ja toimintamallit

Työvoiman palvelukeskukset ja työvoimatoimistot

Välityömarkkinoiden kannalta oleellisia julkisten työvoimapalvelujen muutoksia ovat olleet työvoiman palvelukeskusten perustaminen, työvoimatoimistojen uuden palvelumallin käyttöönotto ja työnhakukeskusten perustaminen, laki sosiaalisista yrityksistä, työmarkkinatukiudistus, muutosturvan kehittäminen, nuorten yhteiskuntatakuu ja työllistämistukijärjestelmän uudistaminen siten, että tuetun työn ohen lisätään koulutusta tukitoimien vaikutusten parantamiseksi.

Työvoiman palvelukeskuksilla⁸ ja niiden kanssa yhteistyössä toimivilla tahoilla on tärkeä rooli välityömarkkinoiden palvelujen kehittämisessä. Työvoiman palvelukeskukset ovat kunnan, työvoimatoimiston ja KELAn ylläpitämiä palveluyksiköjä, joihin olennaisena osana liittyy muiden palveluntuottajien muodostama asiantuntija- ja palveluverkosto. Työvoiman palvelukeskuksia on Pohjois-Karjalassa kolme: Joensuun seudun, Lieksan ja Keski-Karjalan työvoiman palvelukeskukset. Koko maassa on 127 työvoimatoimistoa ja 39 työvoiman palvelukeskusta (46 palvelupistettä), joiden toiminta-alueet kattavat 67 työvoimatoimistoa ja 170 kuntaa.

Työministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto ja Kela ovat sopineet työvoiman yhteispalvelupisteille ja palvelukeskuksille yhteiset toiminnan tavoitteet⁹:

1. Rakenteellisen työttömyyden vähentäminen
2. Työttömyyden perusteella maksettavien toimeentulotukimenojen ja työmarkkinatuen vähentäminen
3. Aktivointiasteen ja työmarkkinatuen aktiivisuuden nostaminen
4. Asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn sekä aktiivisen elämän ja osallisuuden lisääntyminen

Palveluprosessiin kuuluvien julkisten työvoimapalvelujen on muodostettava asiakkaan työmarkkinatilannetta edistävä kokonaisuus. Henkilöasiakkaalle tarjotaan työvoimapalveluja hänen palvelutarpeensa perusteella. Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n mukaan julkisella työvoimapalvelulla edistetään työllistymistä ensisijaisesti avoimille työmarkkinoille joko suoraan tai koulutuksen avulla. Toissijaisesti työllistymistä tuetaan käyttämällä työllisyysmäärärahoja. Työllistymistä edistettäessä ja tuettaessa selvitetään ensin henkilöasiakkaan mahdollisuudet saada työtä työssäkäyntialueellaan. Työvoimatoimiston palvelumallin uudistaminen henkilöasiakkaiden palvelussa saatiin toteutettua vuoden 2006 loppuun mennessä. Uudessa palvelumallissa työvoimatoimistojen asiakastyön painopistettä on kohdennettu entistä selkeämmin avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen ohjaukseen. Tämä toteutetaan mm. tehostamalla työnhaun alkuvaiheen toimia ja työnhaun tuloksellisuuden seuranta sekä lisäämällä työnhakijoiden omatoimisuutta ja sähköisten palvelujen käyttöä. Työvoimatoimiston roolia aktiivisena toimijana alueen työmarkkinoilla vahvistetaan mm. työnantajayhteyksiä parantamalla. Työnhaun alkuvaiheen vahvistamiseksi on kehitetty myös profilointimallia, jonka avulla voidaan ennustaa työnhakijan riskiä pitkittyvään työttömyyteen. Tavoitteena on tehdä työnhakusuunnitelmasta aiempaa konkreettisempi

⁸ Työvoiman palvelukeskukset: http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;121;1440;59651;101849 ja http://www.mol.fi/mol/fi/05_tyovoimatoimisto/13_palvelukeskus/index.jsp; Hallituksen kertomus vuodelta 2006 <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=K+4/2007&base=erk&palvelin=www.riksdagen.fi&f=WORD>

⁹ http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;121;1440;59651;101849

toimenpideohjelma työnhakijan työnhaun tueksi. Työvoimatoimistoja ohjeistettiin myös yhdenmukaisiin toimintatapoihin aktiivisen työnhaun toteuttamiseksi. Samalla korostettiin työhönosoitusten merkitystä työnvälityksen tuloksellisuuden lisäämiseksi. Osana palvelumallin uudistamista työvoimatoimistoihin on perustettu 44 työnhakukeskusta, joiden tehtävänä on opastaa sähköisten palvelujen käytössä, työhön ja koulutukseen haussa sekä järjestää rekrytointitilaisuuksia. (Hallituksen kertomus vuodelta 2006.) Joensuun seudun työvoimatoimistossa on työnhakukeskus, joka tarjoaa tukea ja neuvontaa työnhakuun, välineitä työnhakuun ja koulutustietojen etsintään, koulutusneuvontaa sekä tapahtumia, kuten rekrytointipäiviä, teemapäiviä ja koulutusesittelyjä¹⁰.

Työvoimatoimistojen henkilöasiakkaiden palveluja¹¹ ovat työnhakupalvelut, työelämävalmiuksia kehittävät palvelut, ammatillisen ohjauksen palvelut, aloittavan yrittäjän palvelut ja toimeentulopalvelut:

- Työnhakupalvelut: Palvelutarpeen arviointi ja työnhakusuunnitelma, työnvälityspalvelut (työpaikkavälitys, työnhakutaitojen kehittäminen)
- Työelämävalmiuksia kehittävät palvelut: työvoimakoulutus, palkkatuettu työ, kuntouttavat palvelut, työharjoittelu ja työelämävalmennus
- Ammatillisen ohjauksen palvelut: ammatinvalinta ja urasuunnittelu, koulutus ja ammattineuvonta
- Aloittavan yrittäjän palvelut: starttiraha, yrittäjäyyskoulutus
- Toimeentulopalvelut: työttömyysturva, palkkaturva, osa-aikalisä, vuorotteluvapaa

Työvoiman palvelukeskukset voivat täydentävien palvelujen hankintaan osoitettujen määrärahojen avulla kehittää uuden tyyppisiä työvoimapalveluihin rinnastettavia ja niitä tukevia palveluja. Täydentäviä palveluja¹² ovat esimerkiksi:

- palvelutarvearvion tekemiseen liittyvät asiantuntijapalvelut;
- muut kuin työnhakuvalmennusta sisältävät ryhmäpalvelut, joihin voidaan liittää palveluohjausta. Ryhmät voivat olla esimerkiksi vertaisryhmiä tai voimavararyhmiä (fyysiset ja psyykkiset voimavarat). Ryhmäpalvelut voivat sisältää luentoja ja keskustelutilaisuuksia ja niiden sisältönä voi olla muun muassa asiakkaan motivointia, elämäntilannetta ja arkielämän taitoja tai ne voivat olla ohjauksellisia kuntoryhmiä.
- yksilölliset kuntoutustarpeen selvitykset, jotka voivat liittyä terveys-, päihde- ja mielen-terveysongelmista tai oppimisvaikeuksista aiheutuvien työ- ja toimintakyvyn rajoitteiden selvittämiseen sekä kuntoutusmahdollisuuksien arviointiin ja suosituksiin jatkotoimenpiteistä (kuntoutustarpeen selvityksen kesto yleensä 5-10 päivää). Julkisia työvoimapalveluita täydentävinä palveluina ei voida hankkia em. selvityksen jälkeistä hoitoa, terapiaa tai päihdekuntoutusta, koska terveydenhuollon ja päihdehuollon palvelut kuuluvat kunnalle säädettyihin tehtäviin.
- tukihenkilötoiminta tai valmennuspäivinä hankittava yksilöllinen taikka ryhmämuotoinen työhönvalmennus (esim. työpajoilta, monipalvelukeskuksilta, sosiaalipalvelusäätiöiltä, kuntoutuslaitoksilta, aikuiskoulutuskeskuksilta). Tukihenkilötoiminnalla ja työhönvalmennuksella voidaan tukea asiakkaan palveluprosessia esimerkiksi edistämällä asiakkaan työmarkkinatoimenpiteeseen (työkokeilu, työharjoittelu, työelämävalmennus), työhön ja/tai koulutukseen.

¹⁰ http://www.mol.fi/toimistot/joensuun_seutu/tyonhakukeskus.html

¹¹ http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tyovoimatoimistojen_palvelut.pdf

¹² Ohje työvoiman yhteis palvelupisteille ja palvelukeskuksille ryhmäpalveluiden ja julkisia työvoimapalveluja täydentävien palvelujen hankintaan osoitettujen määrärahojen käytöstä. Työministeriön kirje 21.6.2005

seen pääsyä sekä em. palveluihin osallistumista. Tukihenkilö voi myös toimia asiakkaan apuna eri viranomaisten luona asioinnissa. Tässä tarkoitettu työhönvalmennus poikkeaa julki- seen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista annetun asetuksen 4 luvun 11 §:ssä mainitusta muussa valmennusyksikössä järjestettävästä työvalmentajan yksilöllisestä työhönvalmennuk- sesta siten, että valmennus voi jatkua tarvittaessa pidempään kuin 60 valmennuspäivää.

- yksilölliset tai ryhmämuotoiset oppimisedellytysten selvittelyt ja oppimisvalmennus

Työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten edustajat nimesivät välityömarkkinoiden keskeisik- si ongelma-alueiksi seuraavat seikat:

Nuorten koulutus- ja työmarkkinoille integroituminen:

- Nuorten siirtyminen koulusta työmarkkinoille vaatii siirtymätyömarkkinoiden palvelujen kehittämistä ja yhteistyötä oppilaitosten, yritysten ja työhallinnon kesken.
- Koulupudokkaat sekä oppimisvaikeuksia omaavat ja nuoret, joilta puuttuu ammatillinen koulutus tarvitsevat heille räätälöityjä palveluja, jotka edellyttävät useiden toimijoiden välistä yhteistyötä, koska usein työllistymisongelmien taustalla on myös elämänhallintaan, ihmis- suhteisiin tai päihteiden käyttöön liittyviä syitä.

Työvoiman alueellisen liikkuvuuden ongelmat

- Maakunnan syrjäisillä alueilla ongelmana ovat pitkät työmatkat sekä liikkumista edellyttävien resurssien ja julkisen liikenteen puute.
- Työvoiman muuttoliikkeessä ongelmana on työttömien vähäinen liikkuvuus.
- Työvoiman rekrytointiongelmia on tietyillä aloilla, joiden työtehtävät pääsääntöisesti kuiten- kin edellyttävät ammatillista koulutusta, osittain jopa ylimmän korkea-asteen koulutusta. Usein työpaikkojen täyttäminen edellyttäisi työvoiman tulomuuttoa Pohjois-Karjalaan.

Kilpailu työpaikoista

- Kilpailu on työpaikoista kovaa ja pitkäaikaistyöttömät eivät välttämättä pärjää kilpailussa. Avoimiin työpaikkoihin vaaditaan usein osaamista, ja myös ammatillinen tutkinto. Kilpailu työpaikoista on kiristynyt entisestään erityisesti Joensuun seudulla, kun Perloksesta työn- hakijoiksi siirtyneet ovat muuttaneet paikallisten työmarkkinoiden luonnetta siksi, että he yhtäältä ovat haluttua työvoimaa ja toisaalta heitä tuetaan erityistoimilla. He kilpailevat myös työpaikoista ammatillisesta koulutuksesta valmistuvien nuorten kanssa.
- Moni työnhakijoista jää työelämävalmiuksia kehittäviin palveluihin, vaikka heillä olisikin edellytykset työllistyä avoimille työmarkkinoille, jos työvoimalle vain olisi kysyntää. Erityi- sesti Joensuussa pitkäaikaistyöttömissä on myös ylemmän korkea-asteentutkinnon suoritta- neita.
- Työvoimatoimistot näkivät yhtenä tärkeänä kehittämisalueena asiakkaiden yrityksiin sijoit- tamisen. Yksityisellä sektorilla on ylitarjontaa palkkatuella työllistetyistä, työharjoittelijoista ja työelämään valmentautujista, joten usein työnantajat ottavat tukityöhön työttömiä, joiden palkkatuki on mahdollisimman korkea. Tärkeänä pidettiin myös keinoja, joiden avulla palk- katukityö johtaisi pysyvää työllistymiseen.
- Ennakkoluulot ja syrjintä vaikeuttavat maahanmuuttajien työllistymistä.

Ammatillisen liikkuvuuden vähäisyys

- Työttömät, joiden ammatilliset kvalifikaatiot perustuvat sellaiseen työssä opittuun ammattitaitoon, jolle ei ole enää käyttöä alueella, ovat heikossa työmarkkina-asemassa. Erityisesti ikääntyneissä työttömissä on paljon pelkästään kansakoulun suorittaneita. Osa ikääntyneistä työttömistä odottelee eläkkeelle pääsyä, eikä näin ole kiinnostunut koulutuksesta.
- Osa työttömistä tarvitsee koulutuksen ja kuntoutuksen kytkemistä työllistymisprosessiin. Esimerkiksi päihdekuntoutujat voisivat hyötyä siitä, että koulutus ja kuntoutus etenisivät samanaikaisesti, eivätkä peräkkäisinä prosesseina.

Työttömien toimeentulo:

- Työvoimapolitiittisten etuuskien ajallinen kesto ja taloudellinen korvaustaso on koettu alhaiseksi. Toimenpiteet eivät mahdollista kaikissa tapauksissa asiakkaan tarpeisiin nähden riittävän pitkäkestoisia jaksoja. Työnantajille maksettavien tukien kompensaatiotasot eivät myöskään houkuttele riittävästi yksityisen sektorin työnantajia. Varsinkin alle 500 päivää työttömänä olleiden sijoittaminen on vaikeaa nykyisellä tukitasolla.
- Työttömyyteen liittyy usein toimeentulo-ongelmia ja lisäksi tuloloukut voivat vaikeuttaa työllistymistä eikä osan kannata ottaa työtä velkaongelmien vuoksi. Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden tuloksettomuus voi johtaa ”passiiviseen” asiakkuuteen ja toimenpiteistä kieltäytyminen karenssiin.
- Erityisesti nuorilla äideillä työttömyyden limittyminen äitiyslomien ja hoitovapaiden kanssa aiheuttaa pitkiä työmarkkinoilta poissaolojaksoja, joiden jälkeen työllistyminen voi olla vaikeaa ja työttömyysturvan taso jää alhaiseksi.

Palvelujen kehittäminen

- Toimenpiteiden vaikuttavuutta tulisi lisätä kehittämällä työllisyyttä edistäviä toimintamalleja.
- Tarvitaan lisää sellaisia työmahdollisuuksia, joiden vaatimukset vastaavat työttömien ammatillisia kvalifikaatioita. Työttömät, joiden työkyky on heikentynyt tarvitsevat ”matalan kynnyksen” työpaikkoja ja muut sellaisia työpaikkoja, jotka mahdollistavat ammatillisen kehittymisen. Vaativimmista työpaikoista tärkeiksi ovat osoittautuneet kunnalliset tukityöpaikat.
- Työvoimatoimistojen palvelurakenne ei vastaa kaikkien työttömien tarpeita. Erityisesti tarvitaan kuntouttavia ja työllistymistä edistäviä ”portaita”. Kaikille ei löydy työharjoittelu-, työelämävalmennus tai palkkatukipaikkaa edes kolmannelta sektorilta.
- Kuntouttavan työtoiminnan ja kuntoutuksen organisointi on vielä kesken. Kuntoutuksen ongelmat liittyvät tilaaja-tuottaja-malliin, joka ei riittävästi tue ja kohtaa alueellisesti hajautunutta kysyntää ja tarjontaa.
- Työharjoittelu, työelämävalmennus tai palkkatuella työllistäminen kolmannelle sektorille eivät ole riittävästi mahdollistaneet siirtymiä avoimille työmarkkinoille. Tästä syystä tarvitaan erityisesti siirtymätyömarkkinoiden kehittämiseksi enemmän yhteistyötä yksityisen sektorin työnantajien kanssa.
- Pienen ryhmän ongelmana on päihteiden väärinkäyttö, joka usein on kytköksissä muihin ongelmiin, kuten terveys- tai mielenterveysongelmiin, oppimisvaikeuksiin, vuorokausirytmien hallintaan, sosiaalisista tilanteista selviytymiseen tai arjen asioiden hoitamiseen.

Välityömarkkinoiden palvelujen kehittäminen on hyvä ratkaisu sellaisille henkilöille, joilla esim. mielenterveysongelmat eivät ole työllistymisen keskeinen syy.

- Työvoiman palvelukeskuksissa on todettu, että yleensä palvelujen tuottajilla ei ole tarjolla valmiita asiakkaiden tarpeisiin soveltuvia palvelukokonaisuuksia, eivätkä palvelujen kysyntä ja tarjonta aina kohtaa. Toiminnan pääpaino on kuntouttavassa työtoiminnassa, mutta kuntouttavan työtoiminnan tukipalvelujen koetaan vielä olevan ”lapsen kengissä”, vaikka palvelujen hankintaan olisikin resursseja. Asiakastyö työvoimanpalvelukeskuksissa koetaan monipuoliseksi ja laaja-alaiseksi, mutta toimintakenttä koetaan hajanaiseksi. Osalla asiakkaista on ongelmia päästä ja sopeutua avoimien työmarkkinoiden työpaikkoihin, joten asiakaspalveluun voi kuulua jopa opastamista työelämän vaatimusten mukaiseen työ- ja vuorokausirytmiiin. Työvoiman palvelukeskuksissa koettiin, että palvelukeskusten käynnistysvaiheessa heille osoitettiin liikaa päihdekuntoutusasiakkaita, jotka olisivat tarvinneet aluksi kuntoutuspalveluita. Myöhemmin asiakaskriteerijä muutettiin siten, että niissä painotettiin työllistymismotivaatiota.
- Ylä-Karjalan, Outokummun seudun, Ilomatsin ja Enon työvoimatoimistojen alueilta puuttuvat työvoiman palvelukeskukset, joten näiden toimistojen alueella välittävien työmarkkinoiden työvoimapalvelujen organisointi on järjestettävä muulla tavalla. ESR-projektitoiminnalla, jossa työvoimatoimistojen ja kuntien kanssa yhteistyössä toimivat kolmannen sektorin työllistävät järjestöt, yhdistykset ja säätiöt sekä työnantajat, koulutusorganisaatiot ja kuntoutuspalvelujen tuottajat, tulee olemaan tärkeä asemassa välityömarkkinoiden palvelurakenteiden kehittämisessä niillä alueilla, joista palvelukeskus puuttuu. Työvoiman palvelukeskusten resurssit eivät mahdollista tällä hetkellä suurten asiakasmäärien palvelua, joten myös työvoiman palvelukeskusten palveluprosessien edelleen kehittäminen ja toimintaedellytysten parantaminen mahdollistuu projektitoiminnan avulla.

Välityömarkkinoiden kehittämisen kannalta työvoimapalveluissa on positiivista esimerkiksi se, että ammattitaidon vahvistamiseen tähtäävät räätälöidyt koulutukset ja yhteishankintakoulutukset ovat lisänneet avoimille työmarkkinoille työllistymistä. Työvoiman rekrytointiin liittyviin ongelmiin on pyritty vastaamaan koulutuksella, yhteishankintakoulutuksella ja oppilaitosyhteistyöllä. Työvoiman palvelukeskusten toimintamalli on antanut rohkaisevia avauksia työhallinnon, kuntien ja Kelan yhteistyöhön. Työvoiman palvelukeskusten toiminta mahdollistaa pitkäkestoiset asiakaspalveluprosessit, joissa on mahdollista käydä läpi asiakkaan työllistymiseen ja elämäntilanteisiin liittyviä ongelmia, ja myös hakea niihin ratkaisua hankkimalla työvoimahallinnon ulkopuolisia palveluja. Prosessi voi edetä vaiheittain aktiivisen kuntoutumisen, valmentautumisen ja ammatillisen suunnittelun kautta työllistymiseen. Työvoiman palvelukeskusten palvelujen arvioitiin sopivan työllistymiseen motivoituneelle asiakkaalle, jonka työttömyys uhkaa pitkittyä, mutta sitä ei pystytä katkaisemaan tavanomaisilla työvoimapalvelun toimenpiteillä. Yhteistyö kuntien sosiaalitoimien, työhallinnon ja Kelan kanssa mahdollistaa moniammatillisen palvelun ja useiden tahojen palvelujen samanaikaisen käytön jopa yhdellä asiointikerralla. Asiakas voi käydä työvoiman palvelukeskuksessa jopa useita kertoja viikossa ja hänelle voidaan yhdistellä usean eri tahon palveluja tarpeen mukaan. Hänelle voidaan hankkia myös erilaisia kuntoutus-, mentori- ja työhönvalmennuspalveluja. Yhteistyön yksi tärkeä puoli on taustaorganisaatioiden kokemuksen ja tiedonvaihtomahdollisuus. Nykyisessä vaiheessa palvelukeskuksissa on menossa asiakasprosessin kehittäminen ja tähän työhön toivotaan lisäresursseja ja kehittämisapua ESR-projekteilta.

Kunnat

Kuntien lakisääteinen työllistämisvastuu on rajattu, mutta vapaaehtoinen toiminta työllisyysasioissa on kuitenkin laajaa ja monipuolista. Kuntien peruspalvelut omalta osaltaan edistävät kuntalaisten työllistymisedellytyksiä. Kunnat osallistuvat työvoiman palvelukeskusten ja palvelupisteiden toimintaan, työttömien kuntouttamiseen ja aktivoinnin edistämiseen mm. tarjoamalla sosiaali- ja terveystyöpalveluja sekä työharjoittelu-, työelämävalmennuspaikkoja sekä palkkatuettuja työpaikkoja, järjestämällä kuntouttavaa työtoimintaa ja rahoittamalla työpajojen toimintaa. Sosiaalitoimi voi myös käyttää harkinnanvaraista toimeentulotukea aktivoinnin edistämiseen. Kuntien, järjestöjen ja työhallinnon yhteistyöllä on rakennettu laaja ja monimuotoinen toisiaan täydentävien palvelujen kokonaisuus. Kuntien elinkeinopoliittisilla panostuksilla tuetaan uusien työpaikkojen luomista. Suomen Kuntaliiton (Kunnat.net, kuntatiedon keskus¹³) työllisyys- ja työvoimapolitiittisen työn painopistealueina ovat

- rakennetyöttömyyden alentaminen ja vaikeasti työllistyvien työllistymisedellytysten parantaminen ,
- alueellisten työllisyyserojen kaventaminen,
- työllisyyspolitiikan paikallisen ulottuvuuden kehittäminen,
- kunta-alan työvoiman saatavuuden turvaaminen,
- uusien työpaikkojen luomisedellytysten parantaminen,
- maahanmuuttajien työllisyyden parantaminen ja integroituminen suomalaisille työmarkkinoille ja
- julkisten työvoimapolitiittisten palvelujen kehittäminen

Välityömarkkinoiden palvelujen kehittämisessä työvoimatoimistojen, työvoiman palvelukeskusten, kuntien, Kelan ja kolmannen sektorin järjestöjen yhteistyö korostuu kuntouttavan työtoiminnan organisoimisessa. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki (189/2001) velvoittaa kunnan sosiaalitoimen ja työvoimatoimiston tekemään aktivointisuunnitelman yhteistyössä pitkään työttömänä olleen (vähintään 500 päivää), työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaneen henkilön kanssa. Tällaisen henkilön työ- ja toimintakykyä voidaan parantaa myös kuntouttavalla työtoiminnalla¹⁴. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on parantaa mahdollisuuksia osallistua työvoimatoimiston tarjoamiin aktiivitoimiin ja työmarkkinoille. Kunta voi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa joko itse tai sopia sen järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän, yhdistyksen, säätiön, valtion viraston tai uskonnollisen yhteisön kanssa.

Pohjois-Karjalassa kuntouttavaa työtoimintaa toteuttavia tahoja kuntien omien työpajojen tai vastaavien toimintayksiköiden lisäksi ovat mm. työttömien yhdistykset, urheiluseurat, yleishyödylliset järjestöt, seurakunnat, aatteelliset yhdistykset, koulutusorganisaatiot ja Honkalampi-säätiö. Kuntouttavan työtoiminnan kenttä on laaja ja muutoksessa oleva.

Suomessa on n. 250 kuntien, säätiöiden sekä erilaisten yhdistysten ja yhteisöjen ylläpitämää työpaikaa, joissa vuosittain on n. 10 000–12 000 valmentautujaa. Ensimmäiset työpajat perustettiin 1980-luvun alussa. Asiakkaita ovat esimerkiksi ammattitaidottomat tai työkokemusta kaipaavat nuoret, opintonsa

¹³ http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;121;1440

¹⁴ Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään kerrallaan 3–24 kuukaudeksi ja yhden vuoden aikana voit osallistua kuntouttavaan työtoimintaan enintään 230 päivänä. Sovitun jakson aikana kuntouttavaa työtoimintaa on vähintään yhtenä ja enintään viitenä päivänä kalenteriviikossa. Kuntouttavaa työtoimintaa on vähintään neljä ja enintään kahdeksan tuntia päivässä. (http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme7309s_kuntouttava_tyotoiminta.pdf)

keskeyttäneet nuoret, työ- ja toimintakyvyltään heikentyneet aikuiset, päihde- ja/tai mielenterveyskuntoutujat, vajaakuntoiset ja maahanmuuttajat. Pohjois-Karjalassa toimii parikymmentä nuorten tai aikuisten työpajaa¹⁵:

Nuorten työpajat

Raja-Karjalan Kajastuspajat, (Ilomantsin, Kiteen, Kesälahden ja Rääkkylän Kajastuspajat), Honkalampi-säätiö

Joensuun Nuorisoverstas ry, JALO Joensuu, Kontiolahti, Outokumpu, Pyhäselkä

Nuorten työpaja/puutyöpaja , Polvijärven kunta

Nuorten työpaja, Enon kunta

Pajaopisto, Lieksan kristillinen opisto

Lieksan nuorten paja, Koulutuskuntayhtymä (AIKO)

Nuortenpaja Apaja, Loma-Nurmes Oy, Nurmes/ Nuorisokeskus Hyvärilä

Aikuisten työpajat

Kontiolahden kunnan työpajat

Kotikartanoyhdistys ry, Joensuu

Pohjois-Karjalan Aikuisopisto, Lieksa

Aikuisten työpaja. Enon kunta.

Liperin kunnan työpaja, Viinijärvi.

Outokummun kaupungin toimintakeskus: työtoiminta (kutomo- ja alihankinta), avotyö (kehitysvammaisille), kuntouttava työtoiminta.

Enon TeeKoo-tuote (työ- ja päivätoimintaa)

Opetusministeriön¹⁶ tukemaa nuorten työpajatoimintaa on Joensuussa (Joensuun Nuorisoverstas ry), Nurmeksessa (Loma Nurmes Oy), Polvijärvellä (Polvijärven kunnan Nuorten paja) sekä Kesälahdella, Kiteellä ja Rääkkylässä ja Ilomantsissa (Honkalampi-säätiön Kajastuspajat).

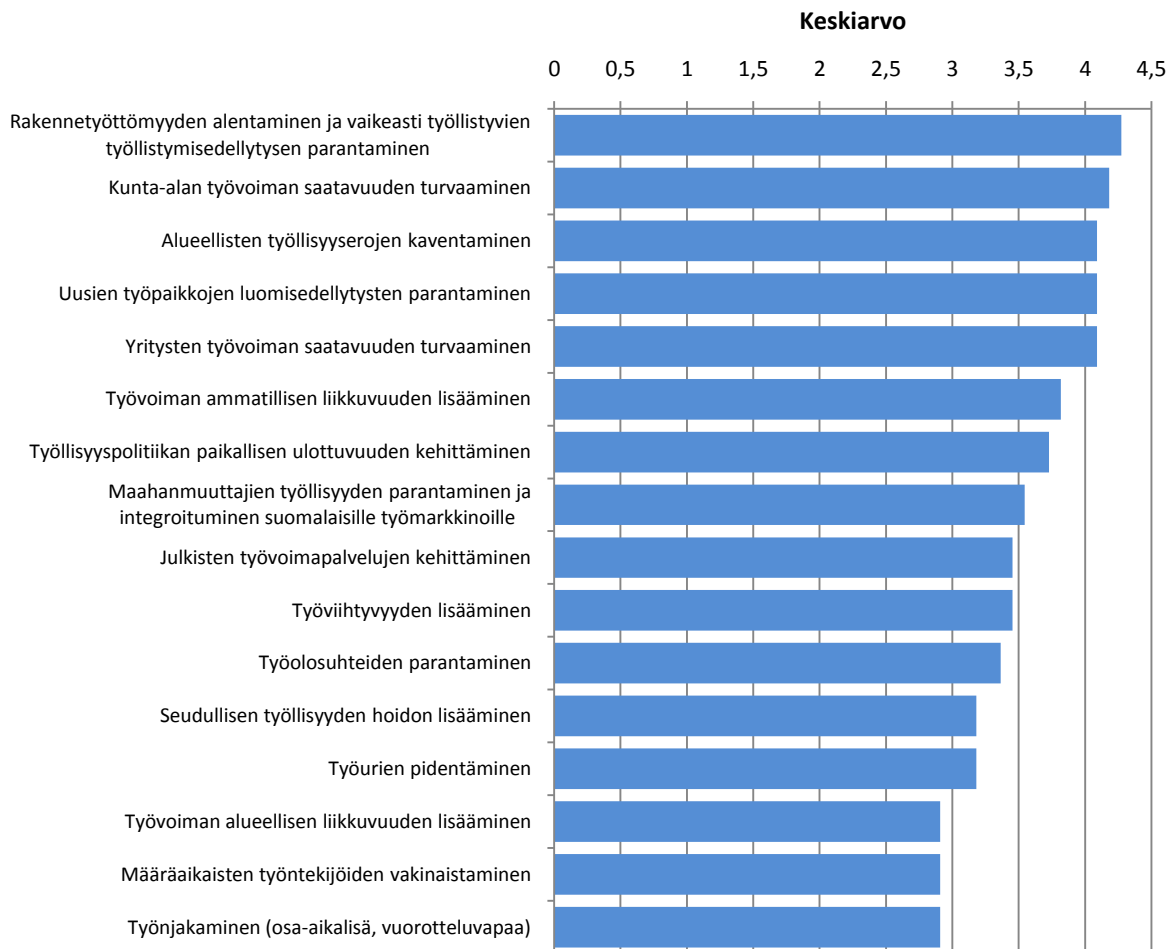
Kuntien edustajien näkemyksiä työllisyyden hoidosta ja välityömarkkinoiden kehittämisestä kartoitettiin verkkokyselyllä. Kysely lähetettiin jokaiseen Pohjois-Karjalan kuntaan kahdelle työllisyysasioista vastaavalle henkilölle (kunnanjohtajat, sosiaali- tai perusturvajohtajat tai muut työllisyysasioista vastaavat henkilöt) ja vastauksia saatiin 12 kappaletta.

Kuntien edustajien näkemykset työllisyyden hoidon tavoitteista olivat varsin yhtenevät. Välityömarkkinoiden kehittämisen kannalta on oleellista, että kuntien edustajat pitivät annetuista vaihtoehdoista tärkeimpänä rakennetyöttömyyden alentamista ja vaikeasti työllistyvien työllistymisedellytysten parantamista. Lähes yhtä tärkeiksi tavoitteiksi koettiin kunta-alan työvoiman saatavuuden turvaaminen, alueellisten työllisyyserojen kaventaminen, uusien työpaikkojen luomisedellytysten turvaaminen ja yritysten työvoiman saatavuuden lisääminen. (Kuvio 33.)

¹⁵ Lähteet: Valtakunnallinen työpajayhdistys, <http://www.tpy.fi/>; Pohjois-Karjalan TE-keskus, Välityömarkkinakartoitusta: Pohjois-karjalan työvoimatoimistot ja työvoiman palvelukeskukset.

¹⁶

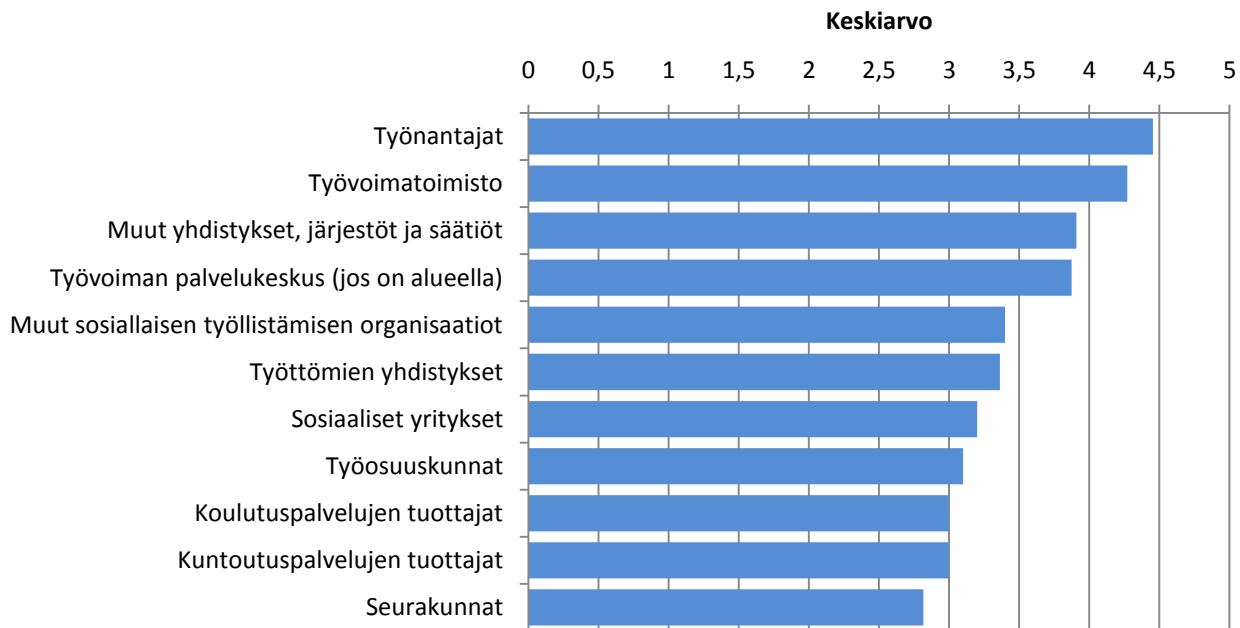
[http://www.intermin.fi/lh/ita/sivistys/home.nsf/pages/0157E0B2072D63FEC2256C45002771D6/\\$file/Avustukset%20työpajoille%202007.pdf](http://www.intermin.fi/lh/ita/sivistys/home.nsf/pages/0157E0B2072D63FEC2256C45002771D6/$file/Avustukset%20työpajoille%202007.pdf)

Kuvio 34. Työllisyyden hoidon tavoitteet

Työttömien työllistymisen eri toimintamallien (vaihtoehdot kyselylomakkeessa) kehittämisessä olemassa olevista toiminnoista pidettiin riittävinä lähinnä kehitysvammaisten päivätoimintayksikköjen sekä vammaisille, pitkäaikaissairaille tai muuten vajaakuntoisille tarkoitettuja työtoimintayksiköjä. Toimintojen lisäämistä tai jatkamista katsottiin tarvittavan erityisesti tuetun työhönvalmennuksen, nuorten työpaja-toiminnan ja työpoolitoiminnan osalta. Kunnista puuttuvista toiminnoista katsottiin tarvittavan lisää erityisesti sosiaalisia yrityksiä sekä vammaisille, sairaille ja muuten vajaakuntoisille tarkoitettuja tuotannollisia työkeskuksia.

Työttömien työllistymisen tukemisessa tärkeimpinä (tärkeyttä mitattu asteikolla 1–5) yhteistyötahoina pidettiin työnantajia ja työvoimatoimistoja. Myös järjestöt (pl. työttömien yhdistykset, joiden merkitystä kysyttiin erikseen) ja säätiöt sekä työvoiman palvelukeskukset arvioitiin tärkeiksi tai erittäin tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi. Kolmannen sektorin yhteistyötahoista mainittiin erityisesti työttömien yhdistykset, valtakunnallisiin järjestöihin kuuluvat paikallisyhdistykset sekä urheiluseurat. Tärkeimmät kolmannen sektorin tukemisen muodot olivat tilojen järjestäminen, toiminta-avustukset sekä tekninen tai materiaaliapu. Jotkut vastaajat mainitsivat myös ostopalvelusopimukset, järjestöjen keskinäisen verkostoitumisen edistämisen ja yhdistysten perustamisessa avustamisen. (Kuvio 35.)

Kuvio 35. Yhteistyön merkitys

Työvoiman palvelukeskusten kanssa tehdyn yhteistyön merkitys arvioitiin suureksi. Yhteistyön työvoimamahallinnon kanssa katsottiin lisääntyneen ja yhteistyötä pidettiin hyvin toimivana. Työvoimanpalvelukeskusten katsottiin toimivan työttömien asiointikeskuksena ja järjestävän valmennusta ja kuntoutusta ja jopa tuoneen aivan uuden ulottuvuuden kuntien ja työvoimamahallinnon yhteistyöhön.

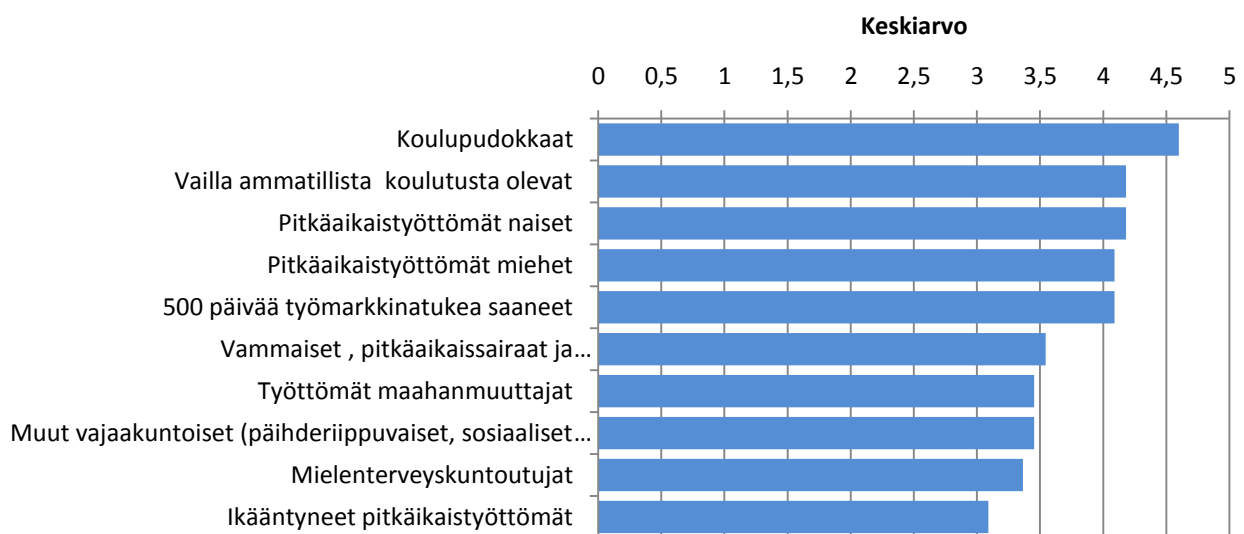
Työvoiman palvelukeskusten puuttumisen katsottiin aiheuttavan ongelmia siinä, että yhtäältä ei ole mahdollista tarjota asiakkaille riittävästi yksilöllisiä palveluja ja toisaalta ei ole riittävästi resursseja toimintaan yhteistyötahojen kanssa. Työvoimapalvelukeskusten toimintamallin luomista myös niille alueille, joista se puuttuu, pidettiin mahdollisena jo olemassa olevien rakenteiden (työvoimatoimistot ja työhallinnon ja kuntien välinen yhteistyö) puitteissa.

Työmarkkinatukiudistuksen ansioiksi mainittiin aktiivitoimien kasvu, yhteistyön lisääntyminen ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentyminen. Uudistuksen katsottiin myös pakottaneen kuntia arvioimaan entistä kokonaisvaltaisemmin pitkäaikaistyöttömyyden hoitoa. Uudistuksen työllisyysvaikutukset arvioitiin pääsääntöisesti myönteisiksi, mutta pienissä kunnissa sekä taloudellisten että työllisyysvaikutusten todettiin jääneen pieniksi, sillä toimeentulotuen saajien määrä on niissä pieni ja suurin osa pitkäaikaistyöttömistä päätyy aktiivitoimiin. Suurimpien kuntien menoihin työmarkkinatuen rahoituksen uudistuksen arvioidaan vaikuttaneen enemmän, ja lisäksi niissä koetaan uudistuksen työllisyysvaikutukset vähäisiksi. Pelkona työmarkkinatuen rahoituksen uudistuksessa pidetään sitä, että valtio on kaatamassa yhä enemmän työllistämisen rahoitusvastuuta kunnille.

Kuntien edustajat toivoivat ESR-projektitoiminnalta seuraavanlaista apua työllisyysuuden hoidon ongelmiin:

- Pitkäkestoiseen työllistymiseen tähtäävien työllistämiskäytäntöjen kehittämistä
- Rakenteellisten, käytännönläheisten ja konkreettisten työllistämisen toimintamallien toteuttamista

- Työllistämistä edistävien organisaatioiden ja toimintamallien kehittämistä yhteistyössä yritysten ja julkisen hallinnon kanssa
- Projektitoiminta ja työllistäminen edellyttävät riittäviä resursseja valtiolta ja ESR:lta
- Siirtymätyömarkkinoiden kehittämistä niin, että nuoret ammatillisen koulutuksen päättäneet integroituisivat työmarkkinoille ja peruskoulunsa päättäneet nuoret ohjautuisivat joko koulutukseen tai työhön. Vaikeasti työllistyville työttömille tulisi kehittää sellaisia tukimuotoja, joiden avulla he pystyisivät joustavasti siirtymään avoimille työmarkkinoille.
- Pitkäaikaistyöttömien ammatillisen koulutuksen ja täydennyskoulutuksen järjestämistä
- Projektitoiminta tulisi kohdentaa alueellisten tarpeiden mukaan (seudullinen työllisyyspolitiikka) niin toimintamallien kuin kohderyhmienkin osalta ja toiminnalla tulisi tavoitella tehokkuutta työllistämisessä ja taloudellisuudessa.

Kuvio 36. Projektitoiminnan suuntaaminen

Projektitoimintaa tulisi kyselyn perusteella suunnata erityisesti koulupudokkaihin, vailla ammatillista koulutusta oleviin ja pitkäaikaistyöttömiin. Myös muille ryhmille, paitsi ikääntyneille pitkäaikaistyöttömille, suunnattua hanketoimintaa pidettiin vähintään melko tärkeänä¹⁷. Hanketoiminnan hallinnoinnissa kunnan itsensä hallinnoimat omat hankkeet eivät saaneet kannatusta pienemmissä kunnissa, mutta työvoimatoimistot sekä järjestöt ja yhdistykset olivat suosittuja projektien hallinnoijiksi. Myös seudulliset ja maakunnalliset hankkeet, joissa hallinnoijana on toinen kunta, TE-keskus tai koulutusorganisaatio nähtiin varteenotettavana vaihtoehtona. (Kuvio 36.)

¹⁷ Asteikko: 1 ei ollenkaan tärkeä, 2 ei kovin tärkeä, 3 melko tärkeä, 4 tärkeä, 5 erittäin tärkeä

Yhdistykset, järjestöt ja säätiöt

Järjestöjen, yhdistysten, ja säätiöiden organisoima palkkatuettu työllistäminen ja vähäisemmässä määrin myös työharjoittelu ja työelämävalmennus, toteutetaan yleensä työllisyyspoliittisella projektiavustuksella, joka on korvannut aikaisemmin käytössä olleet kaksi eri avustusta - työvoimapolitiittisen omatoimisuusavustuksen ja projektituen. Työvoimapolitiittista avustusta myönnetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja sitä käytetään tavallisimmin henkilöstön palkkaukseen, tilojen vuokriin sekä ohjaavien ja työllistämistä edistävien toimenpiteiden hankkimiseen. Projektitoiminnan omarahoituksen yhdistykset hankkivat pääsääntöisesti myyntituloilla ja osa saa avustusta toimintaansa esimerkiksi kunnilta ja seurakunnilta.

Työllistävät järjestöt voidaan jakaa kolmeen päätyyppiin:

- Kansalaisten hyvinvointia ja työllistymistä edistäviin järjestöihin, jotka usein ovat joko yleis-hyödyllisiä tai vertaistukea edistäviä järjestöjä. Työllistämisen keskeisenä toimintamallina on työpajatyypinen työllistäminen työllisyyspolitiittisen avustuksen ja palkkatukien avulla.
- Työttömien yhdistystoimintaan, jonka lähtökohtana on työttömien omaehtoinen toiminta ja työllistäminen. Työttömien yhdistysten keskeisiä toimintoja ovat kierrätys sekä ruokala- ja harrastustoiminta.
- Järjestöt, joiden keskeinen toiminnan tavoite ei ole työllistämässä, mutta työllistäminen niovoutuu niiden toimintaan ja/tai humanitaarisiin tai aatteellisiin lähtökohtiin.

Järjestöt pystyvät tarjoamaan ns. matalan kynnyksen työpaikkoja, jotka ovat tärkeitä välityömarkkinoiden kehittämisessä. Pohjois-Karjalan TE-keskus myönsi vuosina 2005–2007 työvoimapolitiittista projektitukea 20 hakijalle, jotka toteuttivat yhteensä 32 projektia. Projektin toteuttajista 16 oli kolmannen sektorin järjestöjä, kaksi kuului sosiaalisen yrityäjyuden piiriin ja yksi oli seudullinen kehittämissyhtiö.

Kansalaisten hyvinvointia ja työllistämistä edistävien järjestöjen projektit:

Kotikartanon Takapiha –hanke	Kotikartanoyhdistys ry
Ilopuroset 2 –projekti	Lieksan Sateenkaari ry
Työkaari	Lieksan Sateenkaari ry
KAJO-projekti	P-K:n Sosiaaliturvayhdistys ry
KAJO II	P-K:n Sosiaaliturvayhdistys ry
Polkuja yrityksiin	P-K:n Sosiaaliturvayhdistys ry

Työttömien yhdistysten projektit:

Ideasta liikkeelle –hanke	Aktiiviset työtähakevat ry
Älynvälläys – innovatiivinen työllisyysprojekti	Juuan Työttömät ry
Työniloa	Juuan Työttömät ry
Kestävän kehityksen keskus -projekti	Lieksan Työttömät ry
Palvelut-projekti	Lieksan Työttömät ry

Muiden järjestöjenprojektit:

Polkuja työelämään	Enon 4H-yhdistys ry
Uusille urille	Enon 4H-yhdistys ry
Tikapuut tulevaisuuteen -projekti	Karjalan Apu ry

Kiinni elämään	Karjalan Apu ry
Separaatit	Keski-Karjalan Kierrätysyhdistys ry
Työllisyysuhanke Ylä-Karjalan Kierrätysyhdistys –projekti	Ylä-Karjalan Kierrätysyhdistys - Ekokeskus ry
Työllisyysuhanke Kristalli, Nurmes ja Valtimo	Kristalli ry
VIRE, Outokumpu	Kulttuuriyhdistys Kultivaattori ry
Lieksan lähiliikuntapaikkojen, liikuntamatkailun ja suurten tapahtumien kehittäminen	Lieksan Hiihtoseura ry
Liikuntaa-Terveyttä-Työtä	Lieksan Hiihtoseura ry
Työ voimaksi -projekti	MLL:n P-K:n piiri ry
Kerhosta uusille poluille	MLL:n P-K:n piiri ry
Urheilusta ja Liikunnasta Työtä ja Työllisyyttä -hanke ULITY ja ULITY II	P-K:n Liikunta ry
Vanhustyöhön valmentava avustajapalvelu veteraaniavusta ammatiksi	P-K:n Sairaskotiyhdistys ry
Kontti Joensuu	Suomen Punaisen Ristin Savo-Karjalan piiri
Sosiaalitalkkari	Suomen Punaisen Ristin Savo-Karjalan piiri

Sosiaalitalouden organisaatioiden ja kehitysyhtiöiden projektit:

Yritystoiminnan edellytysten selvittäminen Perloksesta vapautuvalle työvoimalle	Joensuun Seudun Kehittämisyhtiö JOSEK Oy
Sosiaalisen yrityksen perustaminen ja toiminnan vakiinnuttaminen	Juhta Oy
Työoverstaan käynnistäminen	Osuuskunta PuuTaikurit

Myös Raha-automaattiyhdistys tukee sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa ja projekteja. Vuosina 2005–2007 Raha-automaattiyhdistyksen myöntämistä avustuksista välityömarkkinoiden toimintaa liittyviä oli muutama. Pohjois-Karjalan Kansanterveys ry sai avustusta työttömien työnhakukunnan kehittämiseen (Plussa 2005–2007) ja Pohjois-Karjalan Mielenterveydentuki ry työpaja-, järjestö- ja kumpu-panuustyötoimintaan (2008–2010). Lisäksi pieniä avustuksia saivat Kotikartanoyhdistys ry työpajatoiminnan laiteinvestointeihin, Lieksan Työttömät ry toiminnanohjaajan palkkaamiseen ja hallintoon sekä Pohjois-Karjalan Työttömien Yhdistysten Toimintajärjestö ry työttömien neuvontatoimintaan.

Seuraavaksi on esitetty esimerkkejä kolmannen sektorin työllistämisen projekteista ja toimintamalleista Pohjois-Karjalassa.

Kansalaisten hyvinvointia ja työllistämistä edistävien järjestöjen projekteja

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, KAJO II -projekti ja Polkuja yrityksiin -projekti

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys on kolmannen sektorin maakunnallinen toimija ja koordinoija välityömarkkinoilla. Yhdistyksen KAJO II -projekti (2006–2009) on toiminut pohjoiskarjalaisten työllis-

tävien järjestöjen tukioorganisaationa ja kehittänyt edelleen työllistäviä projekteja ja järjestöjä tukevia toimintoja työllistämisen vaikuttavuuden edistämiseksi. Se on rakentanut yhteistyössä eri toimijoiden kanssa uutta, järjestöjä, kuntia ja työllisyysprojekteja palvelevaa tukirakennetta. Työllisyysprojektien vaikuttavuuden edistämiseksi projekti on luonut työllisyyspoliittista projektiavusta saaville projekteille yhteistyörakenteen, kehittänyt työllistämiseen liittyvää osaamista, edistänyt resurssien optimaalista kohdentamista projektien yhteisillä toimintakentillä, toiminut yhteydenpitäjänä yrityksiin ja oppilaitoksiin ja tarjonnut koulutusta. Järjestöjen työllistämistoiminnan mahdollistamiseksi projekti tarjoaa kirjanpito-, palkanlaskenta- ja tuki-tilityspalveluja, opastusta, neuvontaa ja koulutusta työsuhteisiin ja taloushallintaan liittyvissä kysymyksissä, kehittää työllistävien järjestöjen keskinäisen yhteistyötä, kehittää palkkatuella työllistyneiden tukitoimia ja edistää niiden yksilöllisempää kohdentumista sekä edistää tietoverkkojen ja uuden teknologian hyödyntämistä työllistämässä. Projektin tavoitteena on synnyttää yhteistyössä maakunnan toimijoiden kanssa pysyvämpi tukirakenne, ns. KAJO- keskus, joka palvelee laajasti maakunnan kuntia ja järjestöjä pitkäaikaistyöttömien työllistämässä. Keskus tekee yhteistyötä työvoiman palvelukeskusten, työvoimatoimistojen ja alueen muiden työllistävien tahojen kanssa. (Projektisuunnitelma, Kajo II – projekti; Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys¹⁸).

Kajo II -projekti on tavoittanut laajasti Pohjois-Karjalan järjestökentän, sillä vuonna 2007 projekti hoiti kuukaudessa keskimäärin 106:n 37:ään järjestöön palkkatuella työllistetyn työllistämiseen ja palkanlaskentaan liittyviä tehtäviä ja sen kautta tehtiin noin 200 palkkatukihakemusta. Projektissa on kolme kokoaikaisessa työsuhteessa olevaa henkilöä, joista projektin vetäjän palkkaus katetaan kokonaan ja kahden muun työntekijän osittain (75 %) työllisyyspoliittisella projektiavustuksella.

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksellä on meneillään myös toinen työllisyyspoliittista avustusta saava projekti, Polkuja yrityksiin (2006–2007), joka täydentää KAJO II -projektin toimintamallia. Polkuja yrityksiin -projektin lähtökohtana on lisätä työllisyyspoliittista avustusta saavien työllisyysprojektien vaikuttavuutta liittämällä tukipalveluja avoimille työmarkkinoille palkkatuella työllistymiseen. Tuki-palvelut muodostuvat tiedottamisesta, rekrytointiyhteistyön organisoimisesta, palkkatukipaikkojen ja niihin soveltuvien henkilöiden etsimisestä ja yrityksiin työllistyneiden ohjauksesta. Tämä toimintamalli tukee välityömarkkinoilta avoimille työmarkkinoille siirtymistä. Tähän mennessä projekti on välittänyt yrityksiin työvoimaa noin 35 henkilöä vuodessa. Projektin toiminnasta vastaa yksi yrityspoluttaja. (Projektisuunnitelma, Polkuja yrityksiin -projekti)

Kotikartanoyhdistys ry (Joensuu) Takapiha-banke

Kotikartanoyhdistys ry on järjestöjen vuonna 1996 perustama yleishyödyllinen yhdistys, jonka toimitilat tarjoavat toimintaympäristön kansalaisille, jäsenjärjestöille ja monille muille toimijatahoille. Yhdistys järjestää ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa mielenterveystyötä, työelämävalmiuksia edistävää päivä- ja työtoimintaa sekä Koulutus- ja kurssitoimintaa. Kotikartanoyhdistys ry tarjoaa eri työpajoissaan yli 100 henkilölle vuodessa mahdollisuuden työhön, vertaistukeen sekä kansalaistaitoja ja osaamista kehittävään koulutukseen. Yhdistys hallinnoi myös ennalta ehkäisevää mielenterveystyötä tekevää Kriisikeskusta ja Tiuku-projektia sekä pitkäaikaistyöttömiä työllistävää Takapihahanketta. Yhdistyksen toiminnan keskeiset rahoittajat ovat RAY, Pohjois-Karjalan TE-keskus (työllisyyspoliittinen avustus), Joensuun kaupunki sekä Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin kuntainliitto.

¹⁸ <http://www.pksotu.fi/projektit.htm>

Takapihahanke¹⁹ (2005–2007) on työllisyyspoliittista avustusta saava hanke, jonka tavoitteena on työllistää palkkatuella 25 henkilöä vuosittain. Kasvihuone rakennettiin Raha-automaattiyhdistyksen investointirahoituksen turvin. Hankkeen toimintaan kuuluvat kasvihuoneviljely, puutarhaviljelyn kehittäminen ja laajentaminen, piha-alueen istutusten ja esteettömän luontopolun hoitotyöt sekä Kotikartanon kiinteistöhoito. Lisäksi tehdään muuttoa sekä korjaus- ja asennustöitä järjestöille ja yksityisille henkilöille. Hanke tarjoaa pitkäaikaistyöttömille käsillä tehtävää työtä, joka ei vaadi tekijältään ammatillista koulutusta. Hankkeessa kehitetään kokonaisvaltaista työllistymismallia pitkäaikaistyöttömien työllistymiseksi, mm. koulutuksen, vertaistuen ja palveluohjauksen avulla. Hankkeen vaikuttavuutta pyritään parantamaan myös henkilökohtaisilla jatkosuunnitelmilla, tehtäviin perehdyttämisellä ja työyhteisön vahvistamisella.

Lieksan Sateenkaari ry: Työkaari-hanke²⁰

Lieksan Sateenkaari ry on yksityisten ja pienten yhdistysten perustama yhdistys, jonka toiminnan tavoitteena on työttömien työllistäminen. Työkaari-hankkeen rahoituslähteitä ovat työllisyyspoliittinen avustus, palkkatuet, Lieksan kaupungin avustus ja omarahoitusosuus, joka perustuu kierrätyksestä saataviin myyntituloihin. Työkaari-hankkeen toimintamalli perustuu työpajatoimintaan, jossa keskeisinä työllistävinä tehtäväalueina ovat kierrätys, kierrätyskirppis sekä käsityöt ja kudonta. Lisäksi palkkatuella palkatut osallistuvat ”tuotannollisen” työpajatoiminnan kiinteistöhoitotehtäviin (siivous ja huolto) sekä työpaikkaruokalan toimintaan. Tavoitteena on, että palkkatuetussa työssä on jatkuvasti hieman alle 30 henkilöä. Työsuhteet ovat osa-aikaisia (20 h/vko) ja kestävät yleensä vuoden. Hanke tarjoaa myös työharjoittelu- ja työelämävalmennuspaikkoja sekä yhdyskuntapalvelun suorituspaikkoja.

Toimintamalliin kuuluu osallistuminen työn ohella ns. Oman elämän ohjaimissa -prosessiin. Prosessi sisältää mm. säännölliseen henkilökohtaiseen ohjaukseen osallistumisen. Ohjaus on tarkoitettu ensisijaisesti työsuhteessa oleville henkilöille. Tarkoituksena on tukea hankkeessa työskenteleviä tekemään tavoitteellisia, työllistymiseen ja/tai koulutukseen liittyviä suunnitelmia siten, että suunnitelma on valmiina työsuhteen päättyessä. Henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyvästi prosessi voi sisältää työvoimatoimiston palveluja hyödyntäen esim. ammatinvalinnan ohjausta tai kuntoutustarpeen arviointia. Tarvittaessa henkilökohtaista ohjausta annetaan myös muille hankkeessa mukana oleville. Tällöin ohjauksen sisältö muodostuu väljemmin henkilön tarpeiden mukaan.

Työttömien yhdistysten toiminta

Kaikilla Pohjois-Karjalan työttömien yhdistyksillä²¹ on työttömien aktivointi- ja tukemistoimintaa, mm. koulutusta, fyysisen ja sosiaalisen kunnon ylläpitämistä. Pohjois-Karjalassa on 12 työttömien yhdistystä ja niiden yhteinen toimintajärjestö:

- Aktiiviset Työtähakevat ry
- Aurinkokunnan Toimivat ry (Kesälahti)
- Enon Aktiiviset Toimijat ry

¹⁹ <http://www.kotikartanoyhdistys.fi/takapihahanke.html>

²⁰ <http://www.tyokaari.com/sivut/toimintamalli.html>

²¹ <http://www.saunalahti.fi/pktt/jasenyhdistykset.html>

- Ideakeskus Oras ry (Kiihtelysvaara)
- Juuan työttömät ry
- Kiteen Vapaat Puurtajat ry
- Kontiolahden työttömät ry
- Lieksan työttömät ry
- Liperin työttömät ry
- Nurmeksien aktiivit työnhakijat ry
- Rajaseudun työttömät ry
- Uraputki ry, Outokumpu
- Pogostan Aktiivit ry, Ilomantsi
- Tohmajärven aktiivit ry
- Pohjois-Karjalan Työttömien Yhdistysten Toimintajärjestö ry: aktivoi, tukee ja järjestää koulutusta.

Työttömien yhdistysten toiminnasta on esimerkeiksi valittu yksi työttömien yhdistys jokaisesta seutukunnasta. Seuraavaksi esitellään Aktiiviset Työtähakevat Joensuusta, Nurmeksien Aktiivit Työnhakijat ja Kiteen Vapaat Puurtajat.

Aktiiviset Työtähakevat ry²²

Aktiiviset Työtähakevat ry:n toiminnan tavoitteena on vähentää työttömyyttä, ylläpitää yhdistyksen jäsenten ammattitaitoa ja työkykyä sekä järjestää koulutusta ja virkistystoimintaa, kuten liikuntaryhmiä, tanssikursseja ja retkiä. Virkistystoiminnan tavoitteena on luoda työttömille harrastusmahdollisuuksia ja kohtaamispaikkoja. Tavoitteena on myös pitää huolta työttömistä ja muistuttaa työttömien oikeuksista järjestämällä mm. työvoimaviranomaisten, sosiaalitoimen ja Kelan kanssa yhteistyössä tapahtumia sekä edunvalvontatilaisuuksia.

Aktiiviset Työtähakevat työllistää vuositasolla huomattavan suuren määrän, noin 115 työtöntä ja lisäksi tarjoaa hieman alle 50 työttömälle työharjoittelu-, työkokeilu- tai työelämävalmennuspaikat tai tuettua työtoimintaa. Työllistämismalli perustuu yhdistyksen ylläpitämään laajaan kierrätyskeskustoimintaan, rakennustarvikkeiden purkupalveluun ja myyntiin, työttömien ruokailun järjestämiseen, Joensuun kauphallin wc:n ylläpitoon ja valvontaan. Kierrätystoiminnassa on tarjolla työtehtäviä, jotka liittyvät tavaroitten vastaanottoon, lajitteluun, huoltoon, kunnostukseen ja myyntiin sekä toimitilojen kiinteistönhoitotöihin. Lisäksi yhdistyksen toimintojen organisointiin ja toimistotehtäviin tarvitaan työntekijöitä, myös vapaaehtoistyöntekijöitä. Yhdistys pitää yllä myös työttömien taloa.

Yhdistys tarjoaa työllistymisen edistämiseksi seuraavanlaisia tukipalveluja:

- työllistymistä edistävää koulutusta (ammattillista sekä vuorovaikutustaitoja edistävää), työpaikkapelisääntöjen perustelua
- henkilöstöohjausta, osaamiskartoitusta, työn räätälöintiä ja sisällön kehittämistä
- palveluohjausta ja päihdetyötä (mini-interventio) yhteistyössä Joensuun Evankelisluterilaisen kirkon diakoniatyön kanssa

²² <http://www.kansalaistalo.fi/jelli/tyottomille/akt.htm>

- lisäksi tarjotaan mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä tempauksissa, yhdistyksen tapahtumien järjestämisessä sekä kaikessa yhdistyksen omassa järjestötoiminnassa.

Aktiiviset Työtähakevat ovat saaneet työllisyyspoliittista avustusta Ideasta liikkeelle –hankkeeseen ja ovat olleet mukana kahdessa Joensuun kaupungin hallinnoimissa Equal-yhteisöaloitteen (ESR-rahoitteinen) sateenvarjohankkeessa, joita käsitellään luvussa Projektien hyvät käytännöt.

Nurmeksen Aktiivit Työnhakijat ry: Työttömien talo Närekartano

Nurmeksen Aktiivit Työnhakijat ry on paikkakunnan työttömien yhdistys, jonka toimintakeskuksena on lähellä Nurmeksen keskustaa sijaitseva Närekartano, vanha puutalo pihapiireineen. Närekartanossa on yhdistyksen toimiston ja kahvila-ravintolan lisäksi työ – ja harrastustiloja, kuten tilat kutoma-, ompelu- ja puutöitä varten sekä valokuvien kehityspiste ja nettipiste. Nettipisteessä on myös terveydenhuoltoon liittyvä itsehoitopiste. Toiminnan kannalta keskeiseksi koettiin toiminnanohjaaja, emäntä ja ompelimon ohjaaja, joita ilman kahvila-ravintola- ja ompelimotoiminta eivät onnistuisi. Toimintaa rahoitetaan työllisyyspoliittisella avustuksella sekä työllistettävien tuottamien tuotteiden ja palvelujen myymisellä. Lisäksi evankelisluterilainen seurakunta avustaa ruokalatoimintaa, Rakennustyöväen liitto maksaa kannatusjäsenmaksua ja Nurmeksen kaupunki ei peri vuokraa Närekartanosta.

Työttömien yhdistys työllistää palkkatuella 10–15 henkilöä samanaikaisesti. Heidän työaikansa on viisi tuntia päivässä. Työllistämisen tukipalveluna työllistetyille tarjotaan liikunnan ja elämänhallinnan koulutusta, jossa käsitellään mm. työuran mahdollisuuksia, sosiaalitoimen palveluja ja opiskelumahdollisuuksia. Työllistetyt voivat suorittaa myös mm. hygieniapasseja, anniskelupasseja ja tulityökortteja. Tarjolla on myös työterveydenhuollon palveluja ja ohjausta terveydenhuollon jatkotoimenpiteisiin ja kuntouttavaan palveluihin. Närekartanosta on pyritty luomaan työyhteisö, jonka tuki ja säännöllinen työrytmi ja -aika edistävät koulutuksen aloittamista ja avoimille työmarkkinoille työllistymistä. Närekartanossa järjestetään myös virkistystoimintaa ja kulttuuritapahtumia.

Kiteen Vapaat Puurtajat ry

Kiteen Vapaat Puurtajat ry on paikallinen työttömien yhdistys, joka järjestää työttömien omaehtoista toimintaa, kuten neuvontapalveluja, tiedotus- ja julkaisutoimintaa ja erilaisia tilaisuuksia, heidän asemansa parantamiseksi. Lisäksi yhdistyksellä on harrastus-, virkistys-, opinto-, urheilu- ja raittiustoimintaa. Yksi toimintamuodoista on Kansankahvila Kirsikka, joka harjoittaa kahvila-, ravintola- ja pitopalvelutoimintaa. Yhdistyksen tärkein tulonlähde ja työmahdollisuuksien tarjoaja on Kirsikka, jonka toiminnasta vastaavat ammattitaitoiset kokit. Muita Vapaiden Puurtajien ylläpitämiä toimintoja ovat olleet mm. uimarannan valvonta, uimarannan kioskitoiminta ja EU:n ruoka-avun jakeluun osallistuminen. Lisätilojen saaminen entisestä nuorisotalosta mahdollisti uusia toimintoja, kuten kirpputorin pitämisen, monikulttuurisen lastenkerhotoiminnan aloittamisen ja ompelutöiden tekemisen. Vapaiden Puurtajien toiminnassa on noin 20 palkkatuen avulla työllistettyä, joista suurin osa tulee työvoimatoimiston osoittamina. Työllistämisen ohella järjestetään myös koulutusta, mm. järjestyksenvalvontakursseja ja hygieniapassikoulutusta. Toiminnan organisoitumisen lähtökohtana on omaehtoisuus, jolloin työllistämistoiminnan ohessa painottuvat myös sosiaalinen kanssakäyminen ja kulttuuritoiminta. Yhteistyötä Vapaat Puurtajat tekevät erityisesti työvoimatoimiston, Kiteen kaupungin, työllisyysprojekti Separaatn ja Kriminaalihoitoyhdistyksen kanssa.

Muiden yhdistysten projekteja

SPR:n Savo-Karjalan piiri, Kontti-projekti, Joensuu

Kontit²³ ovat Punaisen Ristin kierrätystavarataloja, joissa myydään lahjoituksena saatuja tuotteita. Kontti-ketjuun kuuluu kahdeksan Kontti-kierrätystavarataloa ja kolme Mini-Konttia. Konttien tuotto käyte-
tään Punaisen Ristin avustustyöhön Suomessa ja maailmalla. Kontit työllistävät henkilöitä, joilla on ta-
kanaan vähintään 500 päivän työttömyysjakso ja oikeus korotettuun palkkatukeen. Kontit tarjoavat
myös työharjoittelu-, työelämävalmennus- tai työkokeilupaiikkoja. Joensuun Kontissa työllistämiseen
on liitetty myös tukea, koulutusta ja ohjausta. Kolmen kuukauden työssä olon jälkeen palkkatuella pal-
katut osallistuvat perehdyttämisohjelmaan, jossa keskustellaan tulevaisuuden näkymistä, kartoitetaan
harjoittelu- ja koulutusmahdollisuudet ja pyritään kehittämään työelämävalmiuksia. Työllistettyjen työ-
tehtävinä Kontissa ovat lahjoitustavaran lajittelu, tavarankäsittely, silytys, kunnostus, ompelu, siistimi-
nen, tuotehinnoittelu, esillepano, myynti, varastotyö, kuljetuspalvelu, remonttityöt, huonekalumyynti,
urheiluväline- ja pienkonehuolto, myymäläkassa, somistus, markkinointitehtävät sekä toimistotehtävät.
Joensuun Kontin taustaorganisaatio on SPR:n Savo-Karjalan piiri. Kontti työllistää tai tarjoaa harjoitte-
lu- tai työelämävalmennuspaikan lähes 50 henkilölle. Sekä SPR:n Savo-Karjalan piirin Kontti-projekti
että Sosiaalitalukkari-hanke saavat työllisyyspoliittista avustusta.

Keski-Karjalan Kierrätyskeskus ry, Separaatti-hanke, Keski-Karjala

Keski-Karjalan kierrätyskeskus ry ja sen työllisyyspoliittisella avustuksella rahoitettu Separaatti-hanke
toimii Keski-Karjalan neljässä kunnassa. Toiminnan tavoitteena on pitkäaikaistyöttömien työllistymisen
edistäminen ja välityömarkkinoiden ja harjoittelupaikkojen luominen kierrätystoimintaan. Työllisyyspo-
liittinen avustus kattaa toiminnanvetäjän palkkauksen, sihteerin palkkauksesta 75 % ja tilojenvuokran.
Kierrätyskeskus tarjoaa palkkatukityö-, työharjoittelu- ja työelämävalmennuspaikkoja noin 30 henkilölle.
Toimintamuotoina ovat pienimuotoinen kierrätys kirpputoreineen sekä SER-romun vastaanotto Kiteen
kaatopaikalla. Lisäksi myydään työvoimaa mm. muutto- ja siivoustehtäviin sekä vanhuspalveluihin. Ta-
voitteena on myös tehdä yhteistyötä yritysten kanssa, jotta työllistetyt työllistyisivät avoimille työmark-
kinoille. Työsuhteen aikana jokaiselle työntekijälle laaditaan ns. sosiaalipolku ja jatkosuunnitelma, joiden
läpiviemiseksi tarjotaan myös ohjausta, koulutusta, kursseja ja työkyvyn arviointia. Yhteistyötä tehdään
erityisesti työvoimatoimiston, Kaski Työvalmennuksen, työvoiman palvelukeskuksen, Kiteen Vapaat
Puurtajat ry:n ja Kiteen kaupungin kanssa. Kierrätyskeskuksesta tavaraa ostaa Lassila & Tikanoja ja yh-
teistyötä tehdään elektroniikkamyymien yhteenliittymä NERA:n kanssa.

Järjestöjen työllistämisen kehittäminen

Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategiassa²⁴ yhtenä tavoitteena on myös työllisyyden edistä-
minen. Järjestöt edistävät kansalaisten työllistymisvalmiuksia tarjoamalla osallistumis- ja vaikuttamis-
sekä itsensä toteuttamismahdollisuuksia toimijoilleen. Järjestöstrategiassa paikallisyhdistykset nähdään
alueidensa potentiaaliksi työllistäjiksi ja välityömarkkinoiden keskeisiksi toimijoiksi. Järjestöjen vahvuus-

²³ http://www.redcross.fi/punainenristi/kontti/kontti2/fi_FI/jns/

²⁴ Yhteistä Hyvää – Pohjois-Karjalan hyvinvointialan järjestöstrategia 2015

<http://www.pohjois-karjala.fi/dman/Document.phx?documentId=qr27407101152855&cmd=download>

deksi katsotaan se, että ne tarjoavat mm. matalan kynnyksen palkkatukityöpaikkoja henkilöille, joiden työllistyminen suoraan avoimille työmarkkinoille on vaikeaa. Järjestöstrategiassa esitetään, että järjestöjen valmiuksia työnantajana toimimisessa tulee kehittää ja työllistämiseen liittyviä tukipalvelurakenteita vahvistaa. Tavoitteeksi on asetettu, että vuoteen 2015 mennessä ”Järjestöjen työllistävyys ja työnantajana toimimisen osaaminen on kasvanut maakunnassa. Työllistämisen tukipalvelujärjestelmät ovat vakiintuneita ja järjestöt käyttävät niitä aktiivisesti hyödykseen. Järjestöjen asema työllisyyden edistämässä on vahvistunut.”

Pohjois-Karjalan hyvinvointialan strategiassa esitetään työllisyyden edistämiseksi seuraavat toimenpide-ehdotukset:

1. Kansalaisten osaaminen: Kannustetaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevia kansalaisia järjestötoimintaan. Tämä vahvistaa kansalaisten monipuolista osaamista, vaikuttamismahdollisuuksia ja työllistymisen valmiuksia. Järjestötoiminta voi avata väylän työelämään.
2. Työttömien työllistäminen: Kannustetaan järjestöjä välityömarkkinoilla toimimiseen ja hakemaan ratkaisuja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen. Tuetaan järjestöjen osaamista ja valmiuksia palkkatuella ja työllisyyspoliittisella avustuksella työllistämässä.
3. Työllistämisen tukipalvelut: Tuetaan ja vahvistetaan järjestöjen työnantaja-asemaa ja työnantajana toimimista tarjoamalla erilaisia työllistämisen tukipalveluja sekä työllistämiseen liittyvää ohjausta ja koulutusta järjestöille. Pyritään vakiinnuttamaan jo olemassa olevia, hankerahoituksella toimivia työllistämisen tukipalvelurakenteita.
4. Työllistämisen yhteistyömallit: Kannustetaan järjestöjä ja kuntia suunnittelemaan ja ottamaan käyttöön erilaisia yhteistyöllistämisen malleja työttömyyden helpottamiseksi ja kolmannen sektorin toiminnan vahvistamiseksi.
5. Puskurirahoitus: Kannustetaan kuntia puskurirahoitusjärjestelmän kokeilemiseen ja käyttöön ottamiseen järjestöjen työllistävyiden tukemiseksi. Puskurirahoitus on järjestölle hakemuksesta myönnetty laina, jonka saadessaan järjestö sitoutuu työllistämään pitkäaikaistyöttömän. Laina maksetaan takaisin työllistämisyksikön päätyttyä.
6. Nuorten työllistymisvalmiuksien parantaminen: Tuetaan järjestöjen, kuntien ja yritysten välisenä yhteistyönä toteutettavia nuorten työllistymisvalmiuksien parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä. Kannustetaan järjestöjä, kuntia ja yrityksiä yhteistyöhön nuorten työllistettyjen työllistymisvalmiuksien parantamisessa esimerkiksi tarjoamalla työllistetyille työn ohessa koulutusta ja yksilökohtaista valmennusta oman osaamisen kehittämiseksi, omien työmarkkinamahdollisuuksien kartoittamiseksi ja oman alan töiden löytämiseksi.

Työllisyyspoliittista avustusta saavien järjestöjen edustajien haastatteluissa nousivat esille tärkeinä kehittämisen kohteina tukityöllistämisen tukipalvelut ja -rakenteet, järjestö-, viranomais- ja yritys yhteistyö sekä työllistämistoiminnan rahoitukseen liittyvät ongelmat. Tukityöllistämisen vaikuttavuuden lisääminen tukipalvelujen avulla on erityisesti suurimmille järjestöille tärkeä kehittämisen osa-alue. Vaikuttavuuden tehostamisen kannalta on oleellista lisätä kolmannen sektorin tukityöstä avoimille työmarkkinoille siirtymistä ja edistää ammatilliseen koulutukseen hakeutumista. Myös palkkatukityössä olevien ohjaamiseen ja henkilökohtaiseen tukemiseen sekä kuntoutus-, ohjaus- ja valmennuspalvelujen hankkimiseen kaivataan lisää resursseja.

Tukityöllistämisen tukipalvelujen määrässä ja laadussa on vielä huomattavia eroja, joten tukipalvelujen kehittämisessä tarvitaan uusien toimintamallien kehittelyä sekä ohjaus-, neuvonta- ja valmennus-

työtä tekevien koulutusta, sillä vain osassa järjestöjä palkkatukityössä olevien ohjauksesta vastaavilla henkilöillä on tehtäviin soveltuva ammatillinen koulutus. Järjestöjen työnantajavelvoitteiden hoitamisen, yhteistyön koordinoimisen ja uusien toimintamallien kehittämisen kannalta on oleellista vakiinnuttaa olemassa olevia projektitoimintaan perustuvia palvelurakenteita. Projektimuotoinen rahoitus aiheuttaa ongelmia myös työn jatkuvuuden suunnittelulle, motivaatiolle kehittää toimintaa ja henkilöstön pysyvyydelle.

Työllisyyspoliittinen avustus yleensä mahdollistaa toiminnan hallinnoinnin, mutta projektin pitää pystyä hankkimaan myös lisärahoitusta (muut avustukset, tuotteiden ja palvelujen myynti). Joissakin tapauksissa tämä lisärahoituksen hankinta voi ohjata toimintaa ja viedä suurimman osan hallinnon työpanoksesta ja -motivaatiosta. Lisärahoitusta kaivataan erityisesti työtoiminnan investointeihin, kuten tiloihin, koneisiin ja laitteisiin. Yleensä työllistävissä järjestöissä joudutaan toimimaan vanhoilla ja kierrätetyillä laitteilla. Toiminnan statuksen, laadun ja uskottavuuden vuoksi olisi hyvä, että erityisesti työtoiminnassa käytettävät laitteet olisivat laadukkaita ja asianmukaisia. Myös järjestöjen oman toiminnan lähtökohtien, arvomaailman ja omaehtoisuuden yhteensovittaminen tukityöllistämisen ja siihen liittyvien tukipalvelujen kanssa tulisi ottaa huomioon välityömarkkinoiden kehittämisessä. Esimerkiksi työttömien yhdistykset pitävät jäsenistölleen järjestämänsä omaehtoista harrastus-, virkistys-, kulttuuri- ja koulutustoiminta toimintaa tärkeänä jo työttömien yhteiskunnallisen osallisuudenkin näkökulmasta.

Kuntoutus- ja koulutuspalvelujen tuottajat

Kuntoutuspalvelujen kartoitus perustuu Pohjois-Karjalan palveluverkon tietoihin²⁵. Kelalla on lakisääteinen velvollisuus järjestää vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta, esimerkiksi koulutusta ja työkykyä ylläpitävää toimintaa sekä vaikeavammaisten lääkinällistä kuntoutusta. Lisäksi Kela järjestää harkinnanvaraista kuntoutusta, muun muassa kuntoutuskursseja, sopeutumisvalmennuskursseja, psykoterapiaa ja ammatillisesti syvennettyä lääketieteellistä kuntoutusta eli ASLAK®-kursseja. Kela järjestää vaikeavammaisille myös lääkinällistä kuntoutusta, jonka tavoitteena on kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn säilyttäminen ja parantaminen. Terveystuho vastaa vaikeavammaisen lääkinällisestä kuntoutuksesta, joka liittyy välittömästi sairaanhoitoon. Se vastaa myös kuntoutusohjauksesta ja jokapäiväisessä elämässä tarvittavista apuvälineistä.

Työvoimatoimiston kuntoutukseen liittyviä palveluja ovat tietopalvelu, ammatinvalinnanohjaus, työnvälitys ja työhönsijoittumisen neuvonta, työvoimakoulutus ja ryhmäpalvelut. Työhallinnon palveluihin kuuluvat myös ammatillinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta. Kunnat ja työviranomaiset tekevät yhteistyötä edistääkseen pitkään työttömänä olleiden asiakkaidensa työllistymistä. Pitkään työttömänä olleen, työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaneen henkilön kanssa tehdään aktivointisuunnitelma ja henkilön työ- ja toimintakykyä voidaan parantaa myös kuntouttavan työtoiminnan avulla.

Kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämään kuntoutukseen kuuluu terveydenhuollon puolella lääkinällinen kuntoutus ja sosiaalihuollossa vammaisten kuntoutus, päihdekuntoutus ja sosiaalinen kuntoutus. Vuonna 2001 voimaan tulleen kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain mukaisilla toimenpiteillä parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Lain avulla myös edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen tai muuhun työhallinnon tarjoamaan työllistymistä edis-

²⁵ <http://www.pohjois-karjala.fi/Resource.phx/pave/palvelut/terveys/kuntoutus/index.htm>

tävään toimenpiteeseen. Kuntien ja työvoimahallinnon viranomaiset tekevät yhteistyötä edistääkseen pitkään työttömänä olleiden asiakkaidensa työllistymistä. Pitkään työttömänä olleen, työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaneen henkilön kanssa tehdään aktivointisuunnitelma ja henkilön työ- ja toimintakykyä voidaan parantaa myös kuntouttavan työtoiminnan avulla. Kuntouttavaa työtoimintaa toteutetaan mm. työpajoissa. Pohjois-Karjalan työpajoista lähes kaikki ovat Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry:n jäsenpajoja, jonka tavoitteena on työpajatoiminnan, työ - ja yksilövalmennuksen, sosiaaliseen työllistämisen sekä toiminnallisen ja yksilöllisen oppimisen kehittäminen, jäsenorganisaatioidensa toiminnan turvaamiseksi. Honkalampi-säätiön Työvalmennus KASKI on Pohjois-Karjalassa toimiva työllistymisen ja työhön valmentamisen monipalvelukeskus KASKIn tehtävänä on vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymisen ja elämän hallinnan edistäminen.

Kela järjestää ammatillista kuntoutusta, jolla pyritään säilyttämään ja parantamaan työkykyä. Tavoitteena on edistää hakijan selviytymistä työelämässä tai tukea työelämään pääsyä tai sinne paluuta.

Ammatillinen kuntoutus voi olla

- neuvontaa, kuntoutussuunnittelua ja kuntoutustarpeen selvittämistä
- työ- ja koulutuskokeilua tai työhönvalmennusta
- työkykyä ylläpitävää ja parantavaa valmennusta
- koulutusta ensimmäisen tai uuden ammatin saamiseksi
- elinkeinon tai ammatinharjoittamisen tukemista

Kunnan on huolehdittava mielenterveyspalvelujen järjestämisestä osana joko kansanterveystyötä tai sosiaalihuoltoa. Kuntien tehtävänä on järjestää sellaiset mielenterveyspalvelut, jotka on tarkoituksenmukaista antaa terveyskeskuksessa. Palvelut järjestetään ensisijaisesti avopalveluina sekä siten, että tuetaan oma-aloitteista hoitoon hakeutumista ja itsenäistä suoriutumista. Sairaanhoidopiiriin tulee huolehtia erikoissairaanhoitona annettavista palveluista. Mielenterveyspoliklinikka tarjoaa Pohjois-Karjalan sairaanhoidopiiriin alueen asukkaille psykiatrisen erikoissairaanhoidon avohoitopalveluja. Hoidon järjestämisessä toimitaan kuntien kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti.

Myös mielenterveysjärjestöt tuottavat mielenterveyskuntoutujille työllistymismahdollisuuksia ja palveluja:

- Itäinen tiimi ry. on Pohjois-Karjalan maakunnan ja sen reuna-alueiden mielenterveysyhdistysten yhteistyön tiimi. Yhdistys edistää yleistä mielenterveyttä ja tekee ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä. Yhdistys tiedottaa, valistaa ja neuvoo mielenterveyteen liittyvissä asioissa, auttaa psykiatrisessa avohoidossa olevia ja sairaalasta palaavia kuntoutumisessa ja kehittää oikeus- ja edunvalvontatoimintaa potilasneuvoston kautta. Yhdistys järjestää monenlaista opinto-, virkistys-, retki- ja liikuntatoimintaa sekä työmahdollisuuksia mielenterveyskuntoutujille.
- Kotikartanoyhdistys ry on järjestöjen perustama yleishyödyllinen yhdistys, jonka tavoitteena on luoda toimintaedellytyksiä eri toimijatahoille ja yksittäisille kansalaisille sekä toimia välittäjäorganisaationa eri projekteille. Talo tarjoaa työtä, koulutusta ja yhdessäoloa. Kanssaihmissyys, yhteisöllisyys ja vertaistuki ovat toiminnan tukipilareita.
- Omaiset Mielenterveystyön Tukena Keskusliitto ry ja sen jäsenjärjestöt tukevat mielenterveyskuntoutujien omaisia. Jäsenjärjestöt keskittyvät omaisten tukemiseen paikallistasolla koulutuksen, kriisiavun ja virkistystoiminnan sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen muodossa.
- Outokummun Mielenterveysyhdistys VÄLKE ry on Outokummun, Polvijärven ja Liperin alueella toimiva mielenterveyskuntoutujien potilasyhdistys.
- Mielenterveydentuki ry on psykiatrisia palveluja käyttävien henkilöiden oikeuksia ja toimintaa kehittävä järjestö, joka toimii Pohjois-Karjalan alueella.

Päihdehuollon palvelujen järjestämisestä vastaa myös kunta. Päihdekuntoutus ja hoito perustuvat vapaaehtoisuuteen ja on luottamuksellista. Kunnat tarjoavat palveluja ensisijaisesti avohuoltona mutta myös laitoshuoltona. Päihdeongelmaisten hoitoa ja kuntoutusta tukevia palveluja ovat erilaiset tuki- ja asumispalvelut, kuten hoitokodit, huoltokodit, palvelutalot ja yksittäiset tukiasunnot sekä päiväkeskukset. Myös yksityiset hoitokodit tarjoavat Pohjois-Karjalassa kuntouttavaa hoitoa ja ohjausta päihdekuntoutujille.

Nuorten Palvelu ry:n ylläpitää Joensuussa ja Lieksassa nuorten päihde- ja huume-pysäkkejä, jotka ovat alle 25-vuotiaille tarkoitettuja avohuollon lääkkeetöntä päihdetyötä tekeviä hoitopaikkoja. Ne tarjoavat neuvontaa ja tukea päihdeiden käyttäjille ja heidän perheilleen. Pysäkillä nuori saa keskusteluapua sekä tukea ja tietoa oman elämäntilanteensa korjaamiseksi.

A-klinikkasäätiö ylläpitää mm. A-klinikoita, nuorisoasemia, katkaisuhuoltoasemia sekä kuntoutumisyksikköjä. Säätiö tuottaa hoitopalveluita päihde- ja riippuvuusongelmista kärsiville ja heidän läheisilleen. Pohjois-Karjalassa on A-klinikat Joensuussa, Kiteellä ja Nurmeksessa. Laitoskuntoutus on tarpeellista päihde- ja huumeongelmaisille, joille avohuollon palvelut eivät ole katkaisuhoidon jälkeenkään riittäviä tai tarkoituksenmukaisia tai joiden kuntoutuminen edellyttää väliaikaista eroa fyysisestä ja sosiaalisesta elinympäristöstä. Pohjois-Karjalassa on yhdeksän päihdekuntoutukseen erikoistunutta hoitokotia:

- Hoitokoti Tuhkimo, Eno
- Aavarannan kuntoutuskoti, Joensuu
- Kaarikujan hoitokoti / Itä-Suomen Hoitokodit Oy, Kiihtelysvaara
- Uskalin hoitokoti, Kiihtelysvaara
- Hoitokoti Virkkula / Psykogenesis Oy, Lehmo
- Koivulehdon hoitoyhteisö, Liperi
- Palorannan hoitokoti, Outokumpu
- Koivukujan Hoitokoti / Itä-Suomen Hoitokodit Oy, Tohmajärvi
- Hoitokoti Helppi, Uimaharju

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (ISO) on yksi Suomen yhdeksästä sosiaalialan osaamiskeskuksesta, jonka tavoitteena on vahvistaa sosiaalialan osaamista ja asemaa hyvinvoinnin edistämiseksi Itä-Suomessa. ISO on asettanut Kuntouttavan työllistymisen työryhmän, jonka mukaan kuntouttavan työllistymisen kehittämisessä tarvitaan paitsi jäsentynyttä sosiaalipoliittista näkemystä myös työllistymisen ja sosiaalisen yhteisiä menetelmällisiä ”laboratorioita”: työkokeiluja ammatillisen kuntoutuksen, työharjoittelun, avoimien työmarkkinoiden palkkatyön, vertaisohjauksen, valmennuksen ja sosiaalityöstä nousevien menetelmien kehittämiseen vaikeasti työllistyvien työllistymisen tarpeissa. Myös vaikuttavuusarviointia ja arvioivaa kriittistä kehittämisotetta tarvitaan.

Pohjois-Karjalassa toimivia kuntoutuslaitoksia ovat Kaprakan kuntoutuspalvelukeskus Liperissä ja Joensuussa, Itä-Suomen kuntoutuspalvelu Oy – Joensuun Kuntohovi Joensuussa ja Kuntoutuskeskus Pääskynpesä Ilomantsissa. Kuntohovi ja Pääskynpesä tarjoavat monipuolisia kuntoutuspalveluja ja Kaprakan kuntoutuspalvelukeskus tarjoaa kuntoutuspalvelujen lisäksi kehittämis- ja työurapalveluja yksilöille ja yhteisöille. Kuntoutuspalveluja ostetaan myös maakunnan ulkopuolelta mm. Invalidiliiton Kuopion työklinalta. Koulutus- ja sosiaalipalveluja työttömille ja vajaakuntoisille tarjoavat mm. Honkalampisäätiö ja Pohjois-Karjalan koulutus kuntayhtymän Aikuisopisto. Väilyömarkkinoiden palvelujen tuottajina kolmannen sektorin toimijoista ovat keskeisiä Kaprakka ja Honkalampisäätiö.

Kaprakan kuntoutuspalvelukeskuksen työurapalvelut²⁶

Kaprakan kuntoutuspalvelukeskus on osa Hengityслиitto HELI ry:n aluekeskusta, johon kuuluvat lisäksi Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus ja Hengityслиiton jäsenpalvelut. Kaprakan kuntoutuspalvelukeskus tarjoaa kuntoutus-, koulutus- ja kehittämisspalveluja asiakkaiden erilaisiin elämäntilanteisiin liittyen. Kaprakan päätoimipaikat sijaitsevat Liperin Käsämässä ja muut Joensuussa ja Kuopiossa. Kuntoutuspalvelulinjoja ovat työ- ja toimintakykypalvelut, työhyvinvointipalvelut, työ kuntopalvelut ja työurapalvelut. Väilyömarkkinoihin kiinteimmin kytkeytyvät työurapalvelut, joissa toimivat kuntoutuslääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä ja ammatillinen kuntoutusohjaaja. Työurapalveluihin kuuluu seuraavat toiminnot:

- asiantuntijakonsultaatioita
- työ kunnan tutkimuksia ja työurasuunnittelua
- kuntoutustarveselvityksiä
- kuntoutustutkimuksia
- kuntoutustutkimuksen jälkeiset väli-interventiot
- työ klinikkatyypinen työkokeilu
- ohjattu työkokeilu
- ammatillisen koulutuksen aikainen tuki
- nuorten ammatillinen työhönvalmennuskurssi

Honkalampi-säätiö²⁷

Honkalampi-säätiö tarjoaa ja kehittää monialaisia sosiaalipalveluja vammaisille, vajaakuntoisille ja heidän kanssaan työskenteleville sekä näitä työalueita kehittäville yhteistyötahoille. Väilyömarkkinoiden kannalta keskeisin palvelumuoto on Kaski-työvalmennus. Toiminnan lähtökohtana on yhteistyö palvelujen ostajien ja käyttäjien kanssa. Honkalampi-säätiön päätoimialueena on Pohjois-Karjalan maakunta, mutta se toimii myös valtakunnallisesti. Säätiöllä on yli 20 toimintayksikköä ja yli 150 työntekijää tuottamassa ja kehittämässä sosiaalipalveluja. Honkalampi-säätiö omistaa myös sosiaalisen yrityksen, Juhta Oy:n, joka valmistaa mm. perävaunuja, trailereita, puuveneitä ja puuleluja Kiteellä ja Joensuussa.

Kaski-työvalmennus tarjoaa erilaisia työhönvalmennus- ja työhönkuntoutuspalveluja vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille. Ostajina voivat olla kunnat, työvoimatoimistot, TE-keskukset, Kela, Eläke- ja vakuutusyhtiöt, Vakuutuskuntoutus ry tai muut toimijat, kuten projektit. Työhönvalmennus ja -kuntoutus toteutetaan käyttämällä työ-, yksilö- ja ryhmävalmennuksen menetelmiä. Valmentautujat työskentelevät joko Kasken omissa työpajoissa tai eri järjestöjen tai yritysten työtehtävissä. Työvalmennuksessa arvioidaan ja valmennetaan valmentautujan yleisiä työmarkkinavalmiuksia sekä työkykyä ja -taitoa. Lisäksi Kaski tarjoaa asiantuntija- ja koulutuspalveluja alan toimijoille.

Kasken tarjoamia palveluja ovat

- terapeutin työtoiminta
- kuntouttava työtoiminta
- työkokeilu työ klinikalla
- mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennus
- Elma-eläke-edellytysten selvittämisspalvelu ja yksilöllinen palveluohjaus

²⁶ <http://www.kaprakka.fi/fi/cfmldocs/index.cfm?ID=1063>

²⁷ <http://www.honkalampisaatio.fi/main.site?action=siteupdate/view&id=2>

- työhön suuntaava ja valmentava palvelu
- valmentava koulutus

Kasken toimipisteet sijaitsevat Ilomantsissa, Joensuussa, Kiteellä, Nurmeksessa ja Rääkkylässä. Ammatillista henkilöstöä niissä on yhteensä 30 henkilöä ja asiakkaita vuosittain yli 800. Palveluja tuotetaan asiakaslähtöisesti portaittain. Karkeasti tyypitellen esimerkiksi heikoimmassa tilanteessa oleville tarjotaan ryhmä- tai yksilökohtaista starttivalmennusta, johon voi liittyä arjen elämänhallintaa, kuten oman talouden hoitoa ja ruoan laittoja. Seuraavana askeleena on kuntouttava työvalmennus, jossa kokeillaan lyhyttä työaikaa työpajoilla ja suoritetaan erilaista motivointia. Edelleen valmentavassa työvalmennuksessa työkennellään 5 päivää viikossa työtä muistuttavassa rytmisessä ja pyritään edelleen motivoimaan henkilöä työntekoon. Näiden valmennusvaiheiden jälkeen asiakkailla on aikaisempaa paremmat edellytykset työllistyä järjestöihin.

Honkalampi-säätiön Kajastuspajat-hanke on kehittänyt nuorten työpajatoiminnan seudullista toiminta- ja rahoitusmallia Raja-Karjalassa. Kajastuspajat ovat saaneet rahoitusta ESR:lta, kunnilta ja opetusministeriöltä. Kajastuspajat toimivat Kesälahden, Kiteen ja Rääkkylän lisäksi Ilomantsissa.

Kuntoutuspalvelujen hankinta perustuu pitkälti tarjouskilpailuihin, joten kuntoutuspalvelujen tarjoajien toimintoja ohjaavat tilaaja-tuottaja-malliin perustuvat ”kuntoutuspalvelumarkkinat”. Pohjois-Karjalassa kuntoutuspalvelujen tuottamiseen osallistuu noin kymmenen ”kilpailijaa”, joista keskeisimmäksi koettiin Honkalampi-säätiö, Kaprakka ja Pohjois-Karjalan Aikuisopisto. Suurimpia tilaajia palveluille ovat yleensä työvoiman palvelukeskukset, työvoimatoimistot, Kela ja Joensuun kaupunki. Ne tekevät myös pisimpiä, 2–3-vuoden, sopimuksia. Tilaajat määrittelevät tarvitsemansa palvelun yleensä täsmällisesti. Työvoiman palvelukeskusten perustaminen on näkynyt kuntoutuspalvelujen kysynnässä. Palvelujen tarjoajien mukaan tarjouspyyntöjä palveluista tulee eniten niiltä alueilta, joissa on työvoiman palvelukeskus.

Tilaaja–tuottaja-malliin liittyvä palvelutarjonnan hajanaisuus ja kilpailuttaminen eivät välttämättä tue toimijoiden yhteistyötä ja kehittämistoimintaa. Kuntoutuspalvelujen tuottajat toivat esille tilaaja–tuottaja-malliin liittyviä ongelmia. Palvelujen tarpeen ennustettavuus on huono, joten palvelujen tuottajat joutuvat jatkuvasti ylläpitämään osaamista, palveluja ja henkilökuntaa ja vastaamaan lukuisiin tarjouksiin. Henkilökunnan kannalta tämä on merkinnyt epävarmuutta työn jatkumisesta. Kokonaisuutena kuntoutuspalvelujen kenttä on hajanainen ja useat tahot tarjoavat ainakin osittain samantyyppisiä palveluja. Palvelujen tilaajat taas näkevät tarjouspyyntömenettelyn vaikeana toteuttaa ja usein koetaan ongelmalliseksi se, että on päädyttävä halvimpaan vaihtoehtoon, vaikka paremmaksi koettuja vaihtoehtoja olisi tarjolla.

Kuntoutuspalvelujen tuottajien viesti on, että monen asiakkaan kohdalla päädyttäisiin työllistymisen osalta parempaan tulokseen, jos ohjaus, valmennus ja kuntoutus kytkettäisiin tiiviimmin työllistämisprosessiin. Esimerkiksi järjestöjen ja muiden työnantajien mahdollisuudet ja osaaminen tukityöllistettyjen ohjauksessa ja tukemisessa voivat olla rajalliset.

Suurin osa Pohjois-Karjalassa olevista oppilaitoksista ja koulutusorganisaatioista osallistuu ainakin välillisesti välityömarkkinoiden koulutus- tai kehittämistehtäviin järjestämällä työvoimakoulutusta, tuottamalla kehittämisspalveluja tai osallistumalla ESR-projektitoimintaan.

Sosiaalinen yritystoiminta

Sosiaaliseksi yritykseksi voivat rekisteröityä sellaiset yritykset, joiden työntekijöistä vähintään 30 % on vajaakuntoisia tai vähintään 30 % on pitkäaikaistyöttömiä ja vajaakuntoisia. Suomessa on 148 rekisteröityä sosiaalista yritystä, joissa on arvioilta yli 750 työntekijää. Yritysten työntekijämäärät ovat kasvaneet arviolta 60 %:lla sen jälkeen, kun yritykset on rekisteröity sosiaalisiksi yrityksiksi. Sosiaalisten yritysten työntekijöistä on keskimäärin 40 % vajaakuntoisia ja pitkäaikaistyöttömiä. Uusia rekisteröitymishakemuksia on vireillä noin kymmenen. Sosiaalisen yritysten rekisteröinnin odotetaan lisääntyvän tietoisuuden ja lakiuudistuksen myötä. Lähes puolet sosiaalisista yrityksistä toimii Pirkanmaalla, jonne niitä on perustettu Syke-hankkeen ansiosta. Pirkanmaalla sosiaalisten yritysten kasvua on edistänyt se, että sosiaaliset yritykset ovat olleet yksi ratkaisu kasvavaan työvoimapulaan. Rekisteröitymällä sosiaaliseksi yritykseksi, saavat yritykset muita yrityksiä enemmän tukea pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämiseen. Yritykset eivät kuitenkaan välttämättä halua leimautua sosiaaliseksi yritykseksi. Pirkanmaalla sosiaalisen yritystoiminnan asiat on keskitetty yhteen työvoimatoimistoon (Valkeakoskelle). Myös Kokkolan seudulla on muuhun maahan verrattuna huomattavan paljon sosiaalisia yrityksiä. Kokkolan työvoimatoimisto, Kokkolan kaupunki ja Keski-Pohjanmaan Aikuisopisto ovat toimineet hyvin aktiivisesti sosiaalisen yritystoiminnan edistämiseksi. Työhallinnon ja työ- ja elinkeinoministeriön strategiana on pitäytyä sosiaalisessa yritystoiminnassa ”kovassa” yritystoiminnassa, eikä kehittää sitä yleishyödylliseen työllistävään suuntaan. Suomessa julkinen palvelurakenne on pidemmälle kehittynyt kuin Britanniassa tai Keski-Euroopassa, joissa on kehitetty yleishyödyllistä yritystoimintaa työllistymisen edistämiseksi. Suomessa suositaan mieluummin ’aitoa’ työllistymistä avoimille työmarkkinoille ja liiketaloudellisin periaattein toimiviin sosiaalisiin yrityksiin. (Pukkio 2008.) Pohjois-Karjalassa on kaksi sosiaalista yritystä: Juhta Oy Joensuussa ja maatalousyrittäjä Juha Karhinen Polvijärvellä.

Haastatteluissa pyrittiin kartoittamaan myös välityömarkkinoiden toimijoiden näkemyksistä sosiaalisen yritystoiminnan tulevaisuudennäkymistä Pohjois-Karjalassa. Järjestöissä ajateltiin että sosiaaliseksi yritykseksi on vaikeaa muuttua, koska toimijoilta puuttuu vaadittava yrityskulttuuri. Myös järjestöjen työllistämismalleissa katsottiin olevan vielä kehitysmahdollisuuksia, joten laajaa sosiaalisen yritystoiminnan kehittämistä ei pidetty välttämättömänä. Yrittämisen asiantuntijat näkivät, että sosiaalinen yritys vaatii taustalleen jo olemassa olevan yrityksen tai muutoin vahvaa yritysosaamista. Sosiaalinen yrittäminenkin on normaalia yritystoimintaa riskeineen ja sillä on oltava kannattava yritysidea ja työllistettyjen heikompi työteho on pystyttävä kompensoimaan. Myös yrittäjäpiireissä sosiaalisella yrityksellä mainittiin olevan huono maine. Puutteeksi nähtiin myös se, että Pohjois-Karjalassa ei ole sellaista yksikköä, joka olisi erikoistunut kehittämään sosiaalista yritystoimintaa.

Pohjois-Karjalassa toimii alle 10 työosuuskuntaa, joista osa perustettiin vuosina 1995–1999 toimineen ESR-rahoitteen Työpooli-projektin tukemana. Pohjois-Karjalassa toimivia monialaisia työosuuskuntia ovat mm. Työosuuskunta Joensuun Työtiimi, Osuuskunta Työsinetti (Outokumpu), Työosuuskunta Ruori (Kitee), Sontikka OSK (Jakokoski) ja Osuuskunta Lieksa Monex. Pohjois-Karjalan Napakka Osuuskunta on erikoistunut välittämään pienyrittäjille sijaisia.

ESR-ohjelmakauden 2000–2006 projektitoiminta

Välityömarkkinoiden toimintaan liittyvät hankkeet

ESR-ohjelmakauden 2000–2006 projektitoiminnan antia välityömarkkinoiden kehittämiseksi on tarkasteltu ESRA-tietojärjestelmässä olevien Pohjois-Karjalassa toteutettujen projektien projektikuvausten ja projektien loppuraporttien perusteella. Analyysissa ovat mukana Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelmaan kuuluneista hankkeista kaikki työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistämiseen tähtäävät hankkeet sekä muista toimenpidekokonaisuuksista (koulutusjärjestelmien kehittäminen ja koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen; työelämän tasa-arvon edistäminen sekä osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen) ne hankkeet, jotka liittyivät välityömarkkinoiden toiminnan kehittämiseen. Lisäksi mukana ovat Pohjois-Karjalassa toteutetut Equal-ohjelmiin kuuluneet työllisyys-hankkeet.

Euroopan sosiaalirahasto (ESR)²⁸ on Euroopan unionin tärkein väline työllisyys-, koulutus- ja elinkeinopoliittisten tavoitteiden käytännön sovellutusten luomisessa jäsenmaissa. Euroopan sosiaalirahaston tehtävänä on auttaa työttömyyden torjunnassa, edistää työntekijöiden ammattitaitoa sekä tukea työvoiman ja yritysten osaamista uusissa työelämän haasteissa. Suomessa ESR-toiminnalla etsitään, kekeilläään, tuotetaan ja toteutetaan uusia ratkaisuja kansalliseen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikkaan sekä levitetään hyviä käytäntöjä. ESR-toiminta on tuotekehittelyä ja sen tarkoituksena on kehittää inhimillisiä voimavaroja edistämällä koulutusta sekä koulutetun ja ammattitaitoisen työvoiman saataavuutta työllisyyden turvaamiseksi. ESR-toiminnalla täydennetään kansallisia toimia. ESR-arvioinneissa on nostettu keskeiseksi kysymykseksi se, miten ESR-toiminta on onnistunut lisäarvon luomisessa kansalliseen työllisyys-, koulutus-, yritys- ja hyvinvointipolitiikkaan. Lisäarvoa katsotaan tuotetun erityisesti projekteissa kehitetyissä työelämälähtöisissä ja -läheisissä työllistämismalleissa, joilla on pystytty parantamaan työvoiman tarjonnan ja kysynnän kohtaantoa esimerkkinä täsmä- ja rekrytointikoulutukset yrityksille. Uudenlaiset verkostot ja yhteistyömallit ovat mahdollistaneet riittävän pitkät ja yksilölliset palvelukset. Myös vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien suhteen on saatu aikaan merkittäviä tuloksia niin yksilöllisten työllisyyspolkujen kuin palvelujärjestelmätasolla kehitetyillä uusilla toimintamalleillakin kuten työvoiman palvelukeskukset ja sosiaaliset yritykset. Kumppanuutta on tietoisesti vahvistettu rakentamalla alueellisia yhteistoimintamalleja, joissa alueen toimijat (työhallinto, kunnat, kolmas sektori, oppilaitokset, pitkäaikaistyöttömien hankkeissa erityisesti KEELA, yritykset jne.) yhdessä suunnittelevat kehittämishankkeita. Välittäjäorganisaatiot ovat tuoneet uusia pieniä järjestötoimijoita mukaan. Vapaaehtoisuuden, vertaistuen ja keskinäisen oppimisen rooli on ollut normaaleja ESR-projekteja suurempi välittäjäorganisaation hallinnollisen tuen suojissa tapahtuneissa yhteisöllisissä pienhankkeissa. ESR-projektit ovat osoittaneet hallinnon sektorirajat ylittävän yhteistyön tarpeellisuuden. Verkostomainen toimintamalli on ollut perustana mm. kehitettäessä uusia työelämälähtöisiä koulutusmalleja esimerkiksi näyttötutkinnot ja työssä oppiminen sekä vahvistettaessa opetushenkilöstön työelämäosaamista ja kehitettäessä työssä ja työn ohella tapahtuvia koulutusmuotoja. Yrittäjyyden edistämiseksi on vahvistettu mm. klusteripohjaista kehittämistä sekä yritysten alueellista, valtakunnallista ja kansainvälistä verkottumista. Uusille yrityksille on luotu perustamisprosesseja helpottavia uusia palveluja ja palvelukokonaisuuksia ja yrityksen sukupolvenvaihdosten läpivientiä on tuettu. Yritystoiminnan kehittämisessä ESR-projektit

²⁸ ESR – Euroopan sosiaalirahasto, http://www.esr.fi/esr/fi/esr_suomessa/index.jsp

ovat tuottaneet lisäarvoa mm. yritysten henkilöstön osaamisen vahvistamisessa ja toimintaympäristön kehittämisessä. Seudullisissa yrityspalveluissa ESR-rahoitteinen yrittäjyysneuvonta on integroitu osaksi kansallista palvelumallia.

ESR-hankkeilla on yhteisiä palvelujen ja toimintamallien kehittämiseen sekä työllistymisen edistämiseen liittyviä välittömiä tai välillisiä tavoitteita, mutta kaikesta huolimatta Pohjois-Karjalassa toteutetut välityömarkkinoiden toimintaan liittyvät ESR-projektit voidaan karkeasti jakaa tavoitteiden ja kohde-ryhmien perusteella viiteen ryhmään (Taulukko 13):

1. työvoimapalvelujen ja niihin kytkeytyvien työllistämismallien kehittämisen projekteihin (19 kpl),
2. koulutuksen, ohjauksen, elämänhallinnan, aktivoinnin ja kuntoutuksen toimintamallien kehittämisen projekteihin (9 kpl),
3. yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta työllistymisessä ja työmarkkinoilla edistäviin projekteihin (7 kpl),
4. yrittäjyysprojektit (3 kpl) ja
5. ennakointihankkeisiin (1 kpl).

Työvoimapalvelujen kehittämiseen ja niihin kytkeytyvien eri tahojen yhteistyöhön perustuvien työllistämismallien kehittämiseen liittyvien projektien keskeisinä kohderyhminä olivat pitkäaikaistyöttömät ja muut heikossa työmarkkina-asemassa olevat, alle 25-vuotiaat työ- tai koulutusmarkkinoille heikosti integroituneet nuoret sekä maaseudun työllisyys Hankkeissa kehitettiin mm. seudullista työllistämismallia, työpoolitoimintaa, nuorten työpajatoimintaa sekä palkkatukityön vaikuttavuutta. Työvoimapalvelujen ja toimintamallien kehittämisessä myös työvoimatoimistojen, koulutusorganisaatioiden, kuntien ja kolmannen sektorin edustajat olivat hankkeissa ainakin välillisinä kohderyhminä. Palvelujen ja toimintamallien kehittämistyössä painottuivat useiden toimijoiden yhteiset maakunnalliset ja seudulliset hankkeet ja myös usean projektin hallinnoijana toimi maakunnallinen organisaatio. Myös Joensuun kaupungilla oli vahva rooli uusien työllistämismallien kehittämisessä. ESR-hanketoiminta toi välityömarkkinoille sellaisia toimijoita, jotka eivät muutoin oman tai kansallisen projektirahoituksen turvin toimi välityömarkkinoilla. Tällaisia toimijoita olivat Pohjois-Karjalan ympäristökeskus ja Pohjois-Karjalan metsänomistajien liitto ry, joilla molemmilla oli kaksi peräkkäistä hanketta, joissa oli samantyyppinen toimintamalli, mutta hieman eri kohderyhmät. Kaikissa neljässä hankkeessa oli lähtökohtana se, että pitäisi saada kohtaamaan potentiaaliset työnantajat, joilla on tarjottavanaan ”tekemätöntä” työtä, ja työttömät, joilla on sellaisia ammatillisia kvalifikaatioita, joita täydentämällä he pystyisivät tekemään työn. RAVATA-hankkeen toimintamallien keskiössä oli tukityöhön liitettävä koulutus, neuvonta, ohjaus, työllistyminen osuuskuntien kautta ja työmahdollisuuksien etsiminen pysyvämmän työllistymisen edistämiseksi. Myös kansallisella rahoituksella työllisyyden hoitoon osallistuvista kolmannen sektorin toimijoista ainoastaan Honkalampi-säätiö ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Pohjois-Karjalan piirijärjestö toimivat ESR-projektien hallinnoijana. Molempien toiminta liittyi nuorten työpajatoiminnan kehittämiseen.

Koulutuksen, ohjauksen, elämänhallinnan, aktivoinnin tai kuntoutuksen avulla työkykyä parantavien ja työllistymistä edistävien toimintamallien kehittämisessä kohderyhminä olivat heikossa työmarkkina-asemassa olevista alle 25-vuotiaat työ- tai koulutusmarkkinoille heikosti integroituneet nuoret, ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät sekä maatalousyrittäjät, joiden työkyky oli heikentynyt. Kehittäjistä kohderyhminä olivat päihde- ja mielenterveystyöntekijät ja kolmannen sektorin toimijat sekä Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opettajat ja opiskelijat. Kolme hanketta toimii koko Pohjois-Karjalan

alueella, kaksi Joensuussa, yksi Lieksassa ja kolme muuta projektia kahden tai useamman kunnan alueella. Pelkästään Joensuussa toimivat hankkeet olivat Joensuun kaupungin ja Joensuun työvoimatoimiston yhteishankkeita, joista Joensuun työvoimatoimisto hallinnoi Kokemus eduksi -projektia ja Joensuun kaupunki Nuotta-projektia. Kummassakin projektissa tehtiin urauurtavaa työtä moniammatillisen työotteen ja kunnan ja työvoimatoimiston yhteistyön kehittämiseksi (Soininen 2004; Karjalainen & Blomgren 2004). Näiden hankkeiden tavoitteina olivat nuorten sosiaalisen vahvistamisen, ohjauksen ja ammatillisen koulutuksen tukimallien kehittäminen, työttömien aktivointi, työkyvyn edistäminen, elämänhallinnan parantaminen sekä päihde ja kuntoutuspalvelujen kehittäminen. ESR-projektitoiminta toi välityömarkkinoille uusina toimijoina Maataloustuottajain Pohjois-Karjalan liiton, MTK-Pohjois-Karjala ry:n sekä Maaseudun kehittämissyhistys Keski-Karjalan Jetina ry:n.

Yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta työllistymisessä ja työmarkkinoilla edistäviä projekteja oli vain seitsemän, ja niiden kohderyhminä olivat maahanmuuttajat, vammaiset ja vajaakuntoiset sekä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ja liikuntatoimen henkilöstöt erityis- ja soveltavan liikunnan hankkeissa, joissa työllistymisen edistäminen oli välillisenä tavoitteena työkyvyn paranemisen kautta. Maahanmuuttajat, vajaakuntoiset ja vammaiset ovat välillisten työmarkkinoiden toimenpiteiden keskeinen kohderyhmä, mutta heidän ohjauksensa ja työllistämisen malleja kehittivät ESR-projektitoiminnalla ainoastaan Honkalampi-säätiö, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä (AIKO) ja Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Nämä samat välityömarkkinoiden toimijat tuottavat ko. kohderyhmille palveluja myös pelkästään kansallisella rahoituksella. Equal-työllisyysohjelmaan kuulunutta MORO!-projektia, jonka tavoitteena oli syrjinnän ehkäisy ja monikulttuurisuuden edistäminen yrityksissä ja työllistymisessä, hallinnoi helsinkiläinen AIKE International Oy. Liikuntaprojektien hallinnoijana toimi Pohjois-Karjalan kansanterveys ry.

Työttömien yrittäjyyden edistäminen oli mukana monessa työvoimapoljien ja niihin kytkeytyvien työllistämismallien kehittämiseen liittyvissä projekteissa, mutta niissä ei kehitetty yrittäjyyssympäristöä tai yrittäjyyškoulutusta, vaan hyödynnettiin pääasiassa jo olemassa olevia neuvontapalveluja. Varsinaisia yritystoiminnan edistämiseen keskittyneitä hankkeita, joilla on merkitystä erityisesti siirtymätyömarkkinoiden kehittämisen kannalta, oli kolme: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun Yrityskohtamo, Joensuun Tiedepuiston Yrityshautomo-2000 ja Pohjois-Karjalan Karellikeskuksen (Naisten voimavarakeskus) Naisyrittäjyyttä ja naisten työllistymistä edistävä Karelli – malliksi maailmalle -hanke.

Ennakko 2010 -projekti ennakoiki maakunnan strategisesti tärkeiden toimialojen työvoima ja koulutustarpeita ja kehitti ennakointiin liittyviä järjestelmiä ja menetelmiä sekä kokosi yhteen tietoja mm. väestön ja elinkeinojen kehityksestä, koulutus- ja työvoimatarpeista ja oppilaitoksista valmistuneiden työmarkkinoille sijoittumisesta. Projektin kohderyhminä olivat ennakointia tuottavat ja tarvitsevat tahot, kuten TE-keskus, työvoimatoimistot, lääninhallitus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, yritykset ja oppilaitokset.

Taulukko 13. Pohjois-Karjalassa vuosina 2000–2007 toteutetut välityömarkkinoiden toimintaan liittyvät ESR-projektit

Projektin teema	Projektin nimi/toteutusajankohta	Hallinnoija	Kohderyhmä	Kohdealue	Projektiin osallistujat
Työvoimapaalvelujen ja niihin kytkeytyvien työllistämismallien kehittämisprojektit					
Nuorten työpajatoiminta	Nurmeksen nuortenpaja (2000–2003)	Nurmeksen kaupunki	17–24-vuotiaat syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat	Nurmes, Valtimo	70
Nuorten työpajatoiminta	Nuortenpaja APAJA (2002–2004)	Loma-Nurmes Oy/Nuorisokeskus Hyvärilä	17–24-vuotiaat syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat	Nurmes, Valtimo	86
Nuorten työpajatoiminta	Ylä-Karjalan nuorten paja (2004–2006)	Loma-Nurmes Oy/Nuorisokeskus Hyvärilä	17–24-vuotiaat nuoret	Nurmes, Valtimo, Juuka	40
Nuorten työpajatoiminta	Ylä-Karjalan seudun nuorten työpaja (2006)	Loma-Nurmes Oy/Nuorisokeskus Hyvärilä	17–24 vuotiaat nuoret	Nurmes, Valtimo, Lieksa	27
Nuorten työpajatoiminta	Lieksan Nuorisopaja (2000–2003)	Lieksan kaupunki	Alle 25-v. ammattikoulutamatottomat nuoret (keskeinen ryhmä)	Lieksa	99
Nuorten työpajatoiminta	Lieksan Nuorten Paja (2004–2005)	Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymä	Alle 25-v.nuoret	Lieksa	61
Nuorten työpajatoiminta	Keski-Karjalan kajastuspajat (2000–2004)	Kesälahden kunta	16–24-v syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat	Kesälahti, Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi, Värtsilä	157
Nuorten työpajatoiminta	Raja-Karjalan kajastuspajat (2004–2006)	Honkalampi-säätiö	Nuoret syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat	Keski-Karjala, Ilomantsi	83
Nuorten työllisyyden edistäminen ja työllistämismallin luominen	Jalo-hanke (2005–2007)	Joensuun kaupungin nuorisotoimi	Nuorten työpajojen, oppilaitosten ja työvoimatoimistojen henkilöstö	Joensuu, Kontiolahti, Pyhäselkä, Outokumpu	-
Nuorten pajatoiminnan tukeminen	Strada (2000–2003)	MLL, Pohjois-Karjalan piiri	Työpaja- ja pajakouluhankkeiden henkilöstö	Pohjois-Karjala	-
Työpoolimallin kehittäminen, työ- ja koulutusmarkkinoille siirtymisen edistäminen	Pohjois-Karjalan Työpooli (2000–2007)	Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymän Aikuisopisto	Yli 25-vuotiaat työttömät	Pohjois-Karjala	978

Projektin teema	Projektin nimi/toteutusaika	Hallinnoija	Kohderyhmä	Kohdealue	Projektiin osallistujat
Työstä työhön -mallin kehittäminen, työmarkkinasiirtymät	Silta työelämän vaiheiden välillä (2006–2007)	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän Pohjois-Karjalan Aikuisopisto	Työttömyysuhan alaiset, työttömät, irtisanotut, irtisanomisuhan alaiset	Pohjois-Karjala	-
Aktivointi ja työllistämisen uudenlaisella sosiaalisen työllistämisen yhteistyömallilla	Joensuun seudun Equal – Aktivoivan ja sosiaalisen työllistämisen malli (2002–2005) (Equal_yhteisöaloite)	Joensuun kaupunki	Heikossa työmarkkina- asemassa olevat	Joensuu, Liperi, Pyhäselkä, Kontiolahti, Kiihtelysvaara, Lieksa	
Seudullinen työllistämismalli vaikeimmin työllistyvien tueksi	Optio Työelämään - Joensuun seudun Työllisyys Equal (Equal-yhteisöaloite, 2005–2007)	Joensuun kaupunki	Heikossa työmarkkina- asemassa olevat	Joensuu, Liperi, Pyhäselkä, Kontiolahti	
Taiteilijoiden ja vanhustyön yhteistyön kehittäminen ja työmahdollisuuksien luominen taiteilijoille	Keinu – taiteilijat vanhustyön arjessa (2006–2007)	Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu	Vastavalmistuneet ja muut ammattitaiteilijat, kuntien vanhustyön yksiköt	Pohjois-Karjala	41
Ammatinvaihdon edistäminen työllistämisen avulla	Työtä rakennusperinnöstä Pohjois-Karjalassa (2002–2003)	Pohjois-Karjalan ympäristökeskus	Pitkäaikaistyöttömät (työtehtävänä inventointi ja tallentaminen)	Pohjois-Karjala	39
Ammatinvaihdon edistäminen työllistämisen avulla	Nurkat kuntoon (2006–2007)	Pohjois-Karjalan ympäristökeskus	Pitkäaikaistyöttömät (työtehtävänä arvokkaiden rakennusten ja maisemien kunnostus- ja hoitotyöt)	Pohjois-Karjala	28
Metsurien täydennyskoulutus ja työllistäminen raivaustehtäviin	Tilarajojen ja maiseman raivaus Pohjois-Karjalassa (2002–2005)	Pohjois-Karjalan metsänomistajien liitto ry.	työttömät metsurit ja muut metsäalan ammattilaiset	Pohjois-Karjala	128
Metsäyöntekijöiden täydennyskoulutus ja työllistäminen maaseudun luontoon ja ympäristöön liittyvillä töillä	Rajanvarren työmaat Pohjois-Karjalassa (RAVATA)(2006–2007)	Pohjois-Karjalan metsänomistajien liitto ry.	työttömät metsäyöntekijät, -merkkaajat ja maaseudun yrittäjät	Pohjois-Karjala	82
Koulutuksen, ohjauksen, elämänhallinnan, aktivoinnin tai kuntoutuksen toimintamallia kehittävät projektit					
Nuorten ohjaus työ- tai koulutusmarkkinoille, kokonaisvaltainen tukeminen	Nuotta (2000–2004)	Joensuun kaupunki	17–24-v. syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat	Joensuu	160

Projektin teema	Projektin nimi/toteutusajankohta	Hallinnoija	Kohderyhmä	Kohdealue	Projektiin osallistujat
Nuorten sosiaalinen vahvistaminen	Vetävä (2006–2007)	MyllyProjektityhdistys ry	15–17-vuotiaat nuoret, koulupudokkaat, syrjäytymisuhan alaiset nuoret	Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Pyhäselkä, Lieksa	-
Elämyspedagoginen ohjaus	SYTYKE - elämyspedagoginen keskus (2003–2005)	Liperin kunta	yrietykset ja haasteelliset nuoret	Pohjois-Karjala	61
Työttömien aktivointi ja työnantajien työllistämisedellytysten parantaminen	Uraa uurtamassa (2005–2007)	Maaseudun kehittämissyhdystys Keski-Karjalan Jetina ry	Pitkäaikaistyöttömät	Kesälahti, Kitee	
Ammatinvaihdon edistäminen	Vaiha 2 (2005–2007)	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän Aikuisopisto, Lieksa	sosiaali- ja terveysalan, palvelualan tai teollisuuden työttömät työnhakijat tai työttömyysuhan alla olevat työntekijät	Lieksa	95
Elämänhallinta ja työllistyminen, moniammatillinen toimintamalli	Kokemus eduksi (2000–2004)	Joensuun työvoimatoimisto	50–59-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät ja peruspalveluviraston toimeentulotukiasiakkaat	Joensuu	210
Työkyvyn parantaminen	Maatalous- ja maaseutuyrittäjien työkykyä tukeva toiminta (2002–2006)	Maataloustuottajain Pohjois-Karjalan liitto, MTK-Pohjois-Karjala ry	maaseutuyrittäjät	Pohjois-Karjala	-
Päihde- ja mielenterveyspalvelujen kehittäminen	Akku – aktivoivalla ja kuntouttavalla toiminnalla voimavaroja päihde- ja mielenterveystyöhön (2006–2007)	Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskus	päihde- ja mielenterveystyöntekijät ja 3. sektorin toimijat	Liperi, Outokumpu	
Ammatillisen koulutuksen erityistuki ja toimintamallit	Tukea-hanke. Henkilökohtais-tamista tukevat toimintamallit ammatillisessa koulutuksessa erityistä tukea tarvitseville (2006–2007)	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opettajat ja opiskelijat sekä pajatoimintaan osallistuneet alle 29-vuotiaat nuoret	Pohjois-Karjala ja pajatoiminnan osalta Lieksa ja Nurmes	
Yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta työllistymisessä ja työmarkkinoilla edistävät projektit:					
Kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen	Monikulttuurisuus voimavaraksi	Pohjois-karjalan koulutuskuntayhtymä	maahanmuuttajat ja muut ulkomaalaiset	Pohjois-Karjala	

Projektin teema	Projektin nimi/toteutusaika	Hallinnoija	Kohderyhmä	Kohdealue	Projektiin osallistujat
syrjinnän ehkäisy ja monikulttuurisuuden edistäminen työmarkkinoilla	Monikulttuurinen Rekrytointi ja Oppiminen (MORO!) (2002–2004) Equal-yhteisöaloite	AIKE International Oy, Helsinki	Työyhteisöt sekä työnhakijoina tai työssä olevat maahanmuuttajat	Pirkanmaa, Etelä-Karjala, Pohjois-Karjala	
Vaikeavammaisten jatkokoulutuksen kehittäminen ja työllistymisen edistäminen	Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integroitumisen kehittäminen (2005–2007)	Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskus	vaikeimmin vammaiset	Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala	154
Erityisliikunnan kehittäminen ja konsultointi	Erityisliikuntaa Keski-Karjalaan (2004–2006)	Pohjois-Karjalan kansanterveys ry	Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot	Keski-Karjala	137
Soveltavan liikunnan kehittäminen ja konsultointi	Soveltavaa liikuntaa Pohjois-Karjalaan (2007)	Pohjois-Karjalan kansanterveys ry	Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot	Pohjois-Karjala	76
Luoviin menetelmiin perustuva ohjaus ja tukeminen	Tienviitta – Suuntia omaan työllistymiseen (2007)	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän Aikuisopisto, Joensuu	Heikossa työmarkkina- asemassa olevat vajaakuntoiset työnhakijat	Joensuu	
Tukijärjestelmän luominen valtion ja kuntien viranomaisten yhteistyön pohjaksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi	Valmennuskeskus-projekti (2001–2004)	Honkalampi-säätiö	Vajaakuntoiset työnhakijat, pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät	Eno, Joensuu, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi, Outokumpu, Pyhäselkä	
Yrittäjyysprojektit					
Yhteistyöhön perustuva innovatiivinen ja monialainen yrittäjyysympäristö	Yrityskohtaamo (2005–2007)	Pohjois-Karjalan ammatikorkeakoulu	Yrittäväksi aikovat, yrittäjäpolvenvaihdosta suunnittelevat, vasta valmistuneet, aikuisopiskelijat, työttömät, opetushenkilökunta ja yritysvalmentajat	Pohjois-Karjala	-
Yrityshautomotoiminnan kehittäminen	Yrityshautomo-2000 (2000–2007)	Joensuun Tiedepuisto Oy	Yritystä perustavat ja sitä harakitsevat	Joensuun seutukunta	-
Naisyrityttöjen ja naisten työllistymisen edistäminen	Karelli -malliksi maailmalle hanke (2001–2004)	Pohjois-Karjalan Karellikeskus – naisten voimavarakeskus	pohjoiskarjalaiset naiset	Pohjois-Karjala	
Ennakointihankkeet					
Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointi	ENNAKKO 2010 (2002–2008)	Pohjois-Karjalan TE-keskus		Pohjois-Karjala	

Projektien hyvät käytännöt

Euroopan sosiaalirahaston Hyvät käytännöt -sivustolle²⁹ kootaan projekteissa kehitettyjä hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja. ESR-projektien hyvät käytännöt on jaettu temaattisesti neljään ryhmään: työvoimapalvelujen kehittämiseen, työmarkkinoille siirtymisen edistämiseen (uudet rekrytointimallit ja siirtymäreitit), yhdenvertaisuuteen ja monimuotoisuuteen työmarkkinoilla ja yrityksissä (vammaille, vajaakuntoisille ja maahanmuuttajille suunnatut projektit) sekä ennakointiin. Hyviä käytäntöjä on kuvattu myös mm. Stakesin³⁰ Hyvät käytännöt -verkkosivulla, jossa on myös ESR-projekteissa kehitettyjä hyviä käytäntöjä. Stakesin sivulla olevat hyvät käytännöt on jaettu aihealueittain lapsi- ja perhepalveluihin, nuorten palveluihin, aikuisten palveluihin, ikääntyvien palveluihin ja kehittämistyöhön (kehittämiprojektin läpiviemisen hyvät käytännöt ja hankesuunnittelun hyvät käytännöt).

Seuraavaksi ESR-projektitoiminnan tuomaa lisäarvoa konkretisoidaan esimerkkien avulla. Pohjois-Karjalassa toteutetuista ESR-hankkeista esitellään ne, joiden kehittämiä toimintamalleja levitetään kansallisesti merkittävänä hyvinä käytäntöinä tai jotka on valittu mukaan ESR:n Equalitysohjelman, jonka kehittämistoiminta on välityömarkkinoiden keskiössä – heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien ja vaikeasti työllistyvien työelämäkynnyksen ylittämisessä. Equal-hankkeista esitellään kaksi Joensuun kaupungin hallinnoimaa hanketta: Joensuun seudun Equal –hanke ja Optio Työelämään – Joensuun seudun työllisyys Equal -hanke. Pohjois-Karjalassa 2000–2006 toteutetuista Tavoite 1 -ohjelman projekteista kuvataan Joensuun kaupungin hallinnoima Nuotta-projekti, josta on kuvaus Stakesin Hyvät käytännöt -verkkosivulla. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän (AIKO) hallinnoima Pohjois-Karjalan Työpooli -projekti on mainittu ESR:n hyvien käytäntöjen verkkosivulla, jossa on esittely Suomessa toteutettua ESR-rahoitteista työpoolitoimintaa. Työpoolitoiminta on määritelty yhdeksi välityömarkkinoiden toimintamalliksi Tupo 2 -työryhmän mietinnössä, joten tämän toimintamallin edelleen kehittelyllä on merkittävä rooli myös kansallisessa välityömarkkinoiden kehitystyössä. Myös Eija Pääkkö (2007) nostaa Työpooli-projektin yhdeksi esimerkiksi arvioidessaan Itä-Suomen Tavoite 1 -ohjelman ESR-projektien vaikuttavia käytäntöjä ja toimintamalleja.

Joensuun seudun Equal -hanke³¹

Equal-yhteisöaloiteohjelman erityisenä tavoitteena on ollut tukea Euroopan unionin työllisyysstrategiaa. Equal-ohjelma on pyrkinyt tuomaan uusia lähestymistapoja toteuttaa Euroopan unionin työllisyysstrategiaa, joka on yksi Lissabonin strategian avainosista. Paitsi tukea heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä ja lisätä heidän työelämävalmiuksiaan, Equal-ohjelman avulla on haluttu löytää uusia toimintatapoja, malleja ja ratkaisuja tukemaan jo olemassa olevia työllistävyyttä edistäviä ja syrjäytymistä ehkäiseviä toimintamalleja ja käytäntöjä. Tässä yhteydessä Equal-ohjelmasta puhutaankin eräänlaisena 'tuotekehityslaboratoriona'. Ohjelman tehtävänä on ollut keilla, tuottaa ja toteuttaa uusia ratkaisuja kansalliseen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikkaan sekä levittää hankkeiden tuloksia, hyviä käytäntöjä. (Poskiparta 2007)

Vuosina 2001–2005 toteutetun Joensuun seudun Equal -hankkeen päätavoitteena oli aktivoivan ja sosiaalisen työllistämisen mallin kehittäminen. Mallin luomiseen pyrittiin mm. kehit-

²⁹ http://www.esr.fi/esr/fi/hyvät_kaytannot/index.jsp

³⁰ <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Hyvakaytanto/>

³¹ Perustuu lähteeseen Lehmuskoski (2005) Joensuun seudun Equal -hankkeen sisäisen arvioinnin loppuraportti

tämällä virallisen ja epävirallisen työn soveltamista yksilöiden tarpeisiin sopivalla tavalla sekä kehittämällä sosiaalisen tuen muotoja ja palveluja yksilön osallistamisen ja voimavarojen lisäämiseksi. Hankkeen ”kohderyhmiä” olivat vaikeimmin syrjäytyneet ja herkimmissä syrjäytymisvaarassa olevat vailla ammatillista koulutusta olevat ja koulukeskeyttäjät sekä moniongelmaiset nuoret, pitkäaikaistyöttömät ja toistuvaistyöttömät sekä työmarkkinoilta syrjäytyneet päihde- ja mielenterveyskuntoutujat sekä vapautuvat vangit. Hanke kuului toimenpidekokonaisuuteen 5.1.1, ”Työmarkkinoille pääsemisen ja paluun helpottaminen kaikille avointen työmarkkinoiden luomiseksi myös niille, joilla on työmarkkinoille pääsemiseen tai niille palaamiseen liittyviä integroitumisvaikeuksia.” Joensuun seudun Equal -hanke syntyi monen eri tahon yhteistyönä ja koostui viidestä eri osaprojektista: Behmo, Maamuuntaja, Time Out, Valtamuuntaja ja arviointi.

Behmo oli alkuaan koko Joensuun seudun Equal -hankkeen ydinprojekti, jonka kehittivät yhteistyössä Aktiiviset Työtähakevat ry. ja Joensuun evankelisluterilaisten seurakuntien diakoniatyö. Projektin toiminta suunnattiin 25–50-vuotiaille pitkään (neljä vuotta tai kauemmin) työttömänä olleille henkilöille, joiden työllistyminen palkkatyöhön oli vaikeutunut. Taloudelliset, sosiaaliset ym. elämänhallintaa rajoittavat ongelmat edesauttavat syrjäytymistä ja vaikeuttavat integroitumista takaisin yhteiskuntaan. ”Kohderyhmään” kuuluivat myös vastaavanlaisessa elämäntilanteessa olevat vapautuvat vangit sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujat. Osahankkeen keskeisimmäksi toimintamalliksi muotoutui intensiivinen yksilö- ja ryhmäohjaus, palveluohjaus sekä osallistujan voimaantumista ja kuntoutumista tukevan palveluverkoston kokoaminen. Projektissa saatujen kokemusten mukaan monen projektiin osallistuneen henkilön elämänhallintaa vaikeuttavista asioista työttömyys oli usein vain yksi ongelma, joka kuitenkin saattoi olla edesauttamassa monen muun ongelman syntymä. Suurimpana esteenä osallistujan etenemiselle suunnitelmien mukaan olivat usein päihdeongelmat. Muita ongelmia olivat mm. asunnottomuus, mielenterveysongelmat ja monien kohdalla myös vankilatuomiot. Projektissa huomattiin myös, että Behmon asiakkaiden tarpeet ja yhteiskunnan tarjoamat palvelut eivät aina muutenkaan kohdanneet parhaalla mahdollisella tavalla. Useilla projektiin ohjautuneilla ongelmat olivat niin monitahoisia ja vaikeita, etteivät normaalit palvelujärjestelmät tarjonneet niihin suoralta kädeltä juurikaan apua. Monen ongelmat olivat siinä määrin kasautuneet, että tarvittiin huomattavan paljon tukea, ennen kuin henkilö kykeni itsenäisesti löytämään mahdollisuutensa esim. Kelan tai työvoimatoimiston palveluverkostoissa. Hankkeen toiminnan kautta herätettiin viranomaisten ja päättäjien huomiota laajemminkin asunnottomuuden ongelmaan kaupungissa. Hankkeen avulla luotiin edellytyksiä sijoittua tuetusti työmarkkinoille.

Maamuuntaja-projekti oli Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry:n ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton yhdessä koordinoima ja hallinnoima projekti. Taustalla oli tarve kehittää palkkatyön, vapaaehtoistyön ja muun yhteiskunnallisen työn muotoja siten, että ne tukisivat yleisiä työllisyystavoitteita ja sosiaalisia innovaatioita. Alueella nähtiin tarvetta kehittää kolmannen sektorin, vapaaehtoistyön ja julkisen sektorin viranomaisten yhteistyötä ja tukea kansalaisten osallisuutta ja aktiivisuutta erilaisten yhteisöllisten toiminta-areenoiden kautta. Projekti toimi Joensuussa ja Lieksassa. Käytännössä Maamuuntaja-projektin työ oli eri asuinalueiden toimintojen, toimijoiden ja tarpeiden kartoittamista, yhteistyöverkostojen luomista sekä yhteyshenkilönä toimimista eri tahojen välillä. Myös erilaisten toimintojen suunnittelu, ideointi ja toteuttaminen sekä yleensä tiedottaminen alueiden toimintoista kuului projektin aluekehittäjien tehtäviin. Projektissa pyrittiin mahdollistamaan kansalaisten osallistuminen ja osallisuuden kokemus, työntekijöiden tavoitteena oli näin lähinnä luoda puitteita ja tarjota mahdollisuuksia ja tukea projektissa mukana olevien ja yleensä kansalaisten omaehtoiselle ja aktiiviselle toiminnalle esimerkiksi asuinalueiden kehittämisessä. Välittömästi työll-

syyteen liittyvinä vaikutuksina oli asukastuville ja kuntosalille yhdistelmätuella palkatut isännät ja emännät. Tukemalla asukkaiden omaa toimintaa ja ideoita syntyi myös tuetusti uusia työllistymismahdollisuuksia avointen työmarkkinoiden ja työttömyyden välille.

Time Out -osahankkeen kohderyhmä olivat 13–17-vuotiaat käytöshäiriöiset ja/tai huumeiden/päihteiden käytön vuoksi tai muuten elämässään ongelmiin joutuneet, ”sosiaalisesti sekaisin” olevat nuoret sekä heidän perheensä. ”Sosiaalisella sekavuudella” tarkoitetaan mitä tahansa vaikeampia ongelmia nuoren elämässä; hänellä voi olla vaikeuksia koulunkäynnissä, suhteessa perheeseensä, käytöshäiriöitä, päihdeongelmia jne. Projektia hallinnoi Joensuun Sosiaali- ja terveystieteiden keskus, ja pysäytysyksikkö toimi Joensuun Perhekeskuksen yhteydessä. Nuorelle pyrittiin etsimään ”räättälöityjä” polkuja koulu- ja työelämään sijoittumiseksi. Uusien yhteistyöverkostojen ja yhteistyökumppaneiden avulla pyrittiin löytämään uusia tuen ja sosiaalisen kuntoutuksen työtapoja ja -malleja. Hankkeen toimintamalli oli työmarkkinoille siirtymisen ja siellä pysymisen suhteen ennakoivaa toimintaa

Optio Työelämään – Joensuun seudun työllisyys Equal -hanke³²

Optio Työelämään - Joensuun seudun työllisyys Equal -hanke on Joensuun seudulla ajanjaksolla 1.11.2004–31.12.2007 toteutettu Equal yhteisöaloiteohjelmaan kuulunut kehittämishanke. Optio Työelämään -hanke koostui viidestä osahankkeesta: Arvioinnin ja tutkimuksen, Käytäntö oppimisen avaimeksi, Polku työmarkkinoille, Vertaisvoima käyttöön ja Yhteisölliset työt -osahankkeista. Optio Työelämään -hanketta hallinnoi Joensuun kaupunki. Hanke kuului Equal-yhteisöaloitteen Sosiaalitalouden kehittämisen toimenpidekokonaisuuteen. Optio Työelämään – Joensuun seudun työllisyys Equalin osahankkeiden yhteisenä tavoitteena oli löytää seudullinen, viranomaisten, yritysten ja muiden toimijoiden yhteinen näkemys ja toimintamalli vaikeimmin työllistyvien henkilöiden työllistymiseksi ensisijaisesti sosiaalisiin yrityksiin, sekä luoda ja testata uudenlaisia osatutkintoja ja koulutusmahdollisuuksia. Syntyvillä toimintamalleilla haluttiin vaikuttaa alueellisiin toimintaedellytyksiin mahdollistamalla pysyvien, laadukkaiden työsuhteiden syntymistä ja vaikeimmin työllistyvien henkilöiden työllistymisen kautta. Tähän tavoitteeseen pyrittiin viiden osahankkeen kautta. Jokaiselle osahankkeelle oli määritelty oma kokonaisuutensa toimintamallin kehittämisessä. Kohderyhmänä Optio Työelämään -hankkeessa olivat ne 25–50-vuotiaat henkilöt, joiden työllistyminen palkkatyöhön tai toimeentulon hankkiminen yrittäjyyden kautta on hankalaa. Pääpaino laitettiin nuoriin ja nuoriin aikuisiin (alle 35-vuotiaat).

Käytäntö oppimisen avaimeksi -osahankkeessa kehitettiin kahta toimintamallia vaikeasti työllistyvien työllistymisen tai koulutuksen aloittamisen tueksi. Kierrätysalan yksilöohjausprosessissa tavoitteena oli henkilökohtaisen tuen avulla antaa osallistujille työmarkkinavalmiuksia ja voimavaraista pitkäaikaistyöttömiä, vailla ammatillista koulutusta olevia sekä maahanmuuttajataustaisia työttömiä työnhakijoita. Yksilöohjausprosessissa mukana olivat Joensuun seudun työvoimanpalvelukeskus ja Joensuun seudun työvoimatoimisto ohjaamassa osallistujia mukaan hankkeeseen, Aktiiviset Työtähakevat ry tarjosi kierrätysalojen työpaikkoja hankkeeseen osallistuville ja Evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän diakoniatyö antoi palveluohjausta osallistujille. Palveluja osallistujille tarjosivat myös Joensuun kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskus. Tavoitteena oli kehittää tehtäväosaamisen todistusta, jonka avulla pyritään osoittamaan osallistujan käytännön osaamista. Käytännön osaamista arvioivat osallistuja itse, työnohjaaja ja työnantaja. Lisäksi toimintaan kuului työttömien yritysidean tukeminen Ideasta liikkeelle -toimintamallin avulla. Yksilöohjausprosessi on yksi keskei-

³² Kuvaus perustuu teokseen Soininen (toim.) 2008: Optio Työelämään – Joensuun seudun työllisyys Equal -hankkeen arvioinnin loppuraportti.

nen toimintamuoto välittävien työmarkkinoiden toimintaa. Osana kierrätysalan yksilöohjausprosessin kehittämistä Käytäntö oppimisen avaimeksi -osahankkeessa kehitettiin myös kierrätysalan tutkimusta. Lisäksi Käytäntö oppimisen avaimeksi -osahankkeessa kokeiltiin Ohjauksellisen tiimityöskentelyn -mallia, jossa pitkäaikaistyöttömät muodostivat 5–8 hengen tiimityöryhmiä. Tiimeillä oli työnohjaajat, jotka tukivat ryhmien toimintaa ja järjestivät ryhmille työmahdollisuuksia yrityksiin. Toimintamallissa hankkeeseen osallistujien tiimit kiertävät eri alojen yrityksissä ja suorittavat siellä työnantajien osoittamia tehtäviä. Näin pitkään työttömänä olleilla on mahdollisuus osoittaa työnantajille kykynsä ja taitonsa käytännön työn kautta ja mahdollisesti työllistyä kohdeyrityksiin. Ohjauksellisen tiimityön malli suuntautuu toiminnallisesti jo siirtymätyömarkkinoiden kenttään, kun sen avulla haetaan työllistymisväyliä avoimille työmarkkinoille.

Joensuun seudun työvoimatoimiston hallinnoimassa Polku työmarkkinoille -osahankkeessa kehitettiin arvioiva väliintulo – tuetusta toimijuudesta itsenäiseen toimijuuteen -ohjausprosessia. Ohjausprosessissa keskeisenä oli dialogisen ohjauksen ja neuvonnan työotteen kautta kehittää viranomais-toimijoille yhteistä toimintamallia asiakkaiden tukemiseksi. Toimintamalli pyrkii ehkäisemään koulupudokkuutta. Käytännön toiminta painottui hankkeeseen ohjautuvan nuoren ja ohjaajien yhteistyön varaan. Kehittämispöytäkirjassa mukana olivat Joensuun seudun työvoimatoimisto, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus, Joensuun seudun työvoimanpalvelukeskus, Joensuun kaupunki, Pyhäselän kunta ja Kontiolahden kunta. Hankkeessa dialogista ohjusetta kehitettiin ja sovellettiin nuorten ohjauksessa, mutta menetelmää voitaisiin soveltaa myös muiden ryhmien kuten pitkäaikaistyöttömien ohjaukseen ja työllistymisen tukemiseen sekä väli- että siirtymätyömarkkinoiden kentässä.

Mielenterveyden Keskusliiton toteuttamassa Vertaisvoima käyttöön -osahankkeessa kehitettiin kahta asiakokonaisuutta. Ensinnäkin hankkeessa kehitettiin vertaisryhmätuen toimintaa ja toiseksi hankkeessa pyrittiin kehittämään sosiaalista yrittäjyyttä Joensuun seudulla. Hanke tuotti uuden oppimateriaalin yhteistyössä Kotikartano ry:n kanssa Sparraustiimit – tavoitteet todeksi -koulutukseen ja työhön tähtäävien ryhmien ohjaajille sekä Sosiaalisen yritystoiminnan kehittäjän käsikirjan. Hankkeen kokemukset ja työstetty materiaali ovat käytettävissä välittävien työmarkkinoiden toimintojen kehittämiseen.

Pohjois-Karjalan Kylät ry:n Yhteisölliset työt -osahanke on kehittänyt Palveluja ja työtä kylissä -kyläpalveluverkostoa. Toiminta perustui ajatukseen siitä, että maaseudun kylissä on tekemätöntä työtä, jota tekemällä muutamia ihmisiä voisi työllistyä tai työllistää itsensä. Ongelmana on kuitenkin tämän tekemättömän työn näkymättömyys – ei tiedetä, mitä pitäisi tehdä. Toisaalta ei tiedetä kuka sitä voisi tehdä ja mistä saataisiin rahat työn teettämiseen. Näihin ongelmiin on Yhteisölliset työt -hankkeessa pyritty löytämään vastauksia. Toimintamalliin kuului perustilanteen kartoitus kylässä, minkä jälkeen tehtiin tarpeen mukaan kyläläisten palvelutarvekartoitusta, aloittavan kyläavustajan neuvontaa ja koulutusta sekä aloittavan yrittäjän neuvontaa. Lisäksi hanke on käynyt keskusteluita kuntien kanssa mm. palveluseleleistä tai muista ostopalvelusopimuksista ja pyrkinyt täten auttamaan kyläavustajaa hankkimaan asiakkaita. Mukana toimintamallin kehittämisessä ovat olleet myös Maaseudun sivistysliitto, Pohjois-Karjalan kyläyhdistykset, kyläpalveluyritykset, JOSEK ym. yrittäjätahot sekä kunnat. Hankkeen kehittämä kyläavustajatoiminta sijoittuu välittävien ja siirtymätyömarkkinoiden väliseen kenttään. Kyläavustajan töitä on organisoitu sekä tuetun työllistämisen että yksityisyrittäjyyden kautta.

Optio Työelämään – Joensuun seudun työllisyys Equal kuului Equal-ohjelman sosiaalitalouden kehittämisen kokonaisuuteen. Hankkeessa kolmen osahankkeen - Vertaisvoima käyttöön, Yhteisölliset työt ja Käytäntö oppimisen avaimeksi – toimenpiteet tähtäsivät suoraan sosiaalitalouden kehittämiseen ja muut osahankkeet pyrkivät tukemaan sosiaalitalouden kehittämistä epäsuoremmiin. Vertaisvoima käyttöön -osahanke pyrki tukemaan sosiaalisten yritysten kehittämistä ja luomaan vertaistukiryhmien avulla mahdollisuuksia sosiaalisille yrityksille toimia ja Yhteisölliset työt -osahanke pyrki kehittämään yhteisötaloutta ja yhteisötalouden toimijuutta kylissä. Lisäksi Käytäntö oppimisen avaimeksi -osahanke pyrki kehittämään kierrätysalan sosiaalista yrittäjyyttä ja yhteisötaloutta sekä luomaan näyttökokeisiin perustuvaan työvoiman kehittämistä sosiaalisissa yrityksissä.

Nuotta-projekti³³

Nuotta-projekti (1.9.2000 - 31.12.2003) suunnattiin 17–24-vuotiaille joensuulaisille nuorille, joiden katsottiin olevan heikosti työhön ja koulutukseen motivoituneita ja siten syrjäytymisuhan alaisia. Projektissa pyrittiin vaikuttamaan nuorten tilanteisiin moniammatillisella työotteella, joka sisälsi yksilökohtaisesti suunniteltuja erityistoimenpiteitä. Projektin toiminta-aikana mukana oli 160 nuorta. Nuotta-projektissa kehitellyn toimintamallin avulla toimittiin yhtä aikaa sekä uusia työmuotoja kehittämällä olemassa olevia palveluja hyödyntäen. Mallin lähtökohtana oli sosiaalityöntekijän ja työvoimaneuvojan muodostama työpari. Molemmat olivat taustaorganisaatioidensa vakituisia työntekijöitä. Projektissa työskenteli lisäksi kolme ohjaajaa nuorten arkielämän tukena.

Alusta alkaen tavoitteena oli luoda toimintamalli, jonka avulla voidaan toimia yhtä aikaa sekä vallitsevia palveluja hyödyntäen että tämän sektoroituneen palvelujärjestelmän synnyttämällä katvealueilla. Näitä alueita on havaittu olevan sosiaalityön ja työhallinnon välillä sekä laajemmin koulujärjestelmässä ja peruspalveluissa (ml. terveyspalvelut). Projektin toimintasuunnitelmassa nähtiin riskinä, että osa nuorista jää vuosikausiksi tai pysyvästi työmarkkinoiden tai muun aktiivisen toiminnan ulkopuolelle puutteellisen koulutuksen ja ammattitaidon sekä elämönhallinnan ongelmien vuoksi. Tavoitteeksi asetettiin siten moniammatillisen, nuoren tilanteeseen kokonaisvaltaisesti pureutuvan työotteen ja erityistoimenpiteiden kehittäminen. Hankkeen rahoituksesta vastasivat Euroopan sosiaalirahasto (ESR) sekä Joensuun kaupunki. Projektin hallinnoijana oli Joensuun kaupunki ja suunnittelusta vastasivat yhdessä Joensuun kaupungin peruspalveluvirasto ja Joensuun työvoimatoimisto.

Projektissa kehitetty nuorten kokonaisvaltaisen tukemisen käytäntö valottaa niitä mahdollisuuksia, joita tehostettu moniammatillinen työskentely voi tarjota projektityön ja peruspalvelujen yhdistyessä. Nuotta-projektissa kehitellyn toimintamallin avulla toimittiin yhtä aikaa sekä uusia työmuotoja kehittämällä olemassa olevia peruspalveluja hyödyntäen. Toiminta-mallin lähtökohtana oli sosiaalityöntekijän ja työvoimaneuvojan muodostama työpari. Molemmat olivat taustaorganisaatioidensa vakituisia työntekijöitä. Projektissa työskenteli lisäksi kolme ohjaajaa nuorten arkielämän tukena. Kokeiluprojektista saadut kokemukset osoittavat, että nuorten saattaminen koulutukseen tai työmarkkinapolulle edellyttää usein pitkäjänteistä sosiaalista tukemista. Yhteis palvelumalli on osoittautunut toimivaksi kohderyhmän kannalta. Sen avulla on voitu pureutua tehokkaasti niiden moniongelmaisten nuorten tilanteisiin, jotka ovat olleet tähän saakka väliinputoajia sektoroituneessa palvelujärjestelmässä tai jotka eivät ole olleet minkään tuen tai etuuden piirissä. Keskeistä on ollut projektin rooli paikallisena palvelujen koordinoijana sekä palveluohjaukseen perustuva toimintatapa.

³³ Kuvaus perustuu <http://www.sosiaaliportti.fi/File/e20226e2-ca4d-47be-8ef1-6b00afddae92/nuotta.pdf>

Nuorten kanssa työskenneltäessä avaintekijöiksi ovat osoittautuneet luottamus, pitkäjänteisyys, monen asian hoitaminen saman työntekijän kautta sekä projektin mahdollistama ”tila” keskustella asioista aikuisen kanssa. Suurin haaste nuorten tarvitseman tuen ja palvelujen järjestämisessä liittyy ns. yhteispalvelujen koordinoointiin. Eri toimijoiden resurssit tulisi yhdistää tapauskohtaisesti tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Paikallisesti kyse on taustaorganisaatioiden toimintakulttuurien kehittämisestä. Valtakunnallisesti avainasemassa on joustavaa yhteistyötä haittaavien esteiden purkamisen ja edellytysten luominen nuorten aktiiviselle koulutus- ja urasuunnittelulle.

Tässä kuvatun hyvän käytännön suhteen on huomattava, että toimintamallin kehittyminen on tapahtunut projektissa, mutta kuitenkin toiminnallisesti tiiviissä yhteistyössä emo-organisaatioiden kanssa. Toimintamalli ei edellytä projektia ”alustukseen”, jos organisaatio voi omaksua projektityön usein mahdollistavan räätälöinnin ja toimintojen joustavuuden. Tällainen toimintaympäristö voi hyvin olla esimerkiksi työvoiman palvelukeskus. Edellä kuvatusta johtuen kyse ei ole sellaisesta ”mallista”, joka voidaan sellaisenaan siirtää organisaatiosta toiseen, vaan pikemmin toimintatavasta, jonka yleisiä piirteitä soveltamalla voidaan saavuttaa hyviä tuloksia.

Pohjois-Karjalan Työpooli -projekti³⁴

Vuosina 2000–2007 toimineen Pohjois-Karjalan Työpooli -projekti oli maakunnallinen työllistämisen ja koulutushanke. Työpooliin osallistui yhteensä 978 henkilöä, joista projektin loppuun suoritti 923 henkilöä. Osallistujat aloittivat projektissa 8–12 viikon aloitusjaksoilla, joiden aikana kartoitettiin osallistujan lähtötilanne, ongelmat ja vahvuudet ja laadittiin työllistymiseen tähtäävä urasuunnitelma. Työpoolitoiminnan kehittämistyössä paneuduttiin erityisesti ryhmä- ja yksilöohjauksen hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Saatujen kokemusten perusteella ryhmässä tapahtuneella projektin aloituksella oli monia hyviä puolia ja ryhmien vertaistuki koettiin tärkeäksi.

Aloitusjakson jälkeen osallistujat toteuttivat omaa, työllistymiseen tähtäävää urasuunnitelmaansa hyödyntämällä erilaisia työvoimapolitiikan keinoja ja niiden yhdistelmiä (koulutusta, työharjoittelua, työelämävalmennusta, palkkatuetta työtä, ohjattua työnhakua, työkokeilua, oppisopimus-koulutusta, starttirahaa jne.). Työpooli tarjosi tukea, yksilöllistä ohjausta, valmennusta ja konsultointia sekä räätälöityä koulutusta työllistymisen tueksi. Henkilökohtainen ohjaus ja projektista annettu tuki satoi eri toimenpiteet työllistymistä edistäväksi prosessiksi. Projekti koordinoi palveluja, toimi välittäjänä työnhakijan, viranomaisten, työnantajien ja kouluttajien välillä ja piti yllä työllistymiseen tähtäävää prosessia. Työpoolitoiminnassa osallistujien työllistäminen suuntautui avoimille työmarkkinoille ja erityisesti yksityisiin yrityksiin. Työpooli-projekti teki yhteistyötä 473 yrityksen kanssa etsiessään työllistymismahdollisuuksia projektiin osallistuneille.

Työpooli-projektin toimintamallilla pystyttiin tukemaan työttömien siirtymiä koulutukseen ja työhön avoimille työmarkkinoille. Työnhakijoiden ohjaaminen avoimille työmarkkinoille yrityksiin ja yritystoiminnan piiriin tuotti hyviä työllistymistuloksia. Projektin toimenpiteistä tukityö yksityisellä sektorilla, ammattitutkintoon tähtäävä koulutus sekä avoimen työmarkkinoiden työsuhte jo projektin aikana näyttivät johtavan parhaiten työllistymiseen avoimille työmarkkinoille projektin jälkeen. Sen sijaan tukityö julkisella sektorilla tai tukityö kolmannella sektorilla ennakoivat uudelleen työttömäksi jäämistä projektin jälkeen. Toimenpiteisiin valikoitumisen ja projektin jälkeisen sijoittumisen

³⁴ Kuvaus perustuu teokseen Kurvinen (2007a) Työllisyyttä paikallisin voimin – Pohjois-Karjalan Työpooli -projektin ja sen tulosten arviointia ja Pohjois-Karjalan Työpooli -projektin loppuraporttiin (2007).

perusteella voidaan sanoa, että yksityisen sektorin tukityö oli tuloksellinen työllistymisreitti myös vähemmän koulutetuille. Työnhakijoiden valmennusta, ohjausta, koulutusta, työharjoittelua ja palkkatukityötä käytettiin avoimille työmarkkinoille siirtymisen välineinä. Osa projektiin osallistujista olisi kuitenkin tarvinnut pitkäkestoisempaa tukea ja enemmän erityispalveluja kuin mitä työpoolin puitteissa pystyttiin tarjoamaan. Projektissa kehitetyt työ- ja toimintatavat ovat hyödyllisiä kehitettäessä siirtymätyömarkkinoiden työvoimapalveluja, mutta saadun kokemuksen mukaan yksilöllisten palvelujen laadukas tuottaminen edellyttää myös riittävää resurssointia.

ESR-projektit välityömarkkinoiden kehittämisen välineenä

Mika Ala-Kauhaluoma (2007) jakaa ESR-projekteissa kehitetyt työllistymistä tukevat työllistymismallit yhteisöinterventioihin ja yksilöinterventioihin. Yhteisöinterventiot viittaavat kehittämistyöhön, jossa päämääränä on uusi yhteisöllinen toimintamalli ja joka tuottaa uusia yhteisöllisiä rakenteita tai yrityksiä tai kohdentuu jo olemassa oleviin yrityksiin. Yhteisöinterventioiksi voidaan lisäksi laskea sellaiset toimintamallit, jotka keskittyvät erityisesti paikallisen tai alueellisen työllisyyden kehittämiseen. Yhteisöinterventioissa on usein kyse työllistymisen kynnyksen madaltamisesta. Yksilöinterventioilla puolestaan tarkoitetaan asiakastyön toimintamallien kehittämistä. Yksilöinterventioihin kuuluvat mallit voidaan jakaa erilaisiin työvalmennuksen malleihin, siirtymävaiheiden koulutus- ja ohjausmalleihin sekä palveluohjaus ja aktivointimalleihin. Työhönvalmennuksen mallien, ja erityisesti vajaakuntoisten työllistämiseen keskittyvien mallien merkittävänä yhteisenä nimittäjänä toimii työvalmentajan tarjoama yksilöllinen tuki. Työvalmentajan tehtävät sijoittuvat osaksi uusiutuvaa ammatillisen kuntoutuksen kenttää, jossa työvalmentajan työ määrittyy sosiaalipalveluksi, joka auttaa ja tukee vajaakuntoista (työ)elämän käännteissä. Työvalmentajan antama tuki ja ohjaus on Suomessa toteutetuissa ESR-projekteissa organisoitu työllistyjän tilanteesta ja tuen tarpeista lähtien joko aktiivisesti työpaikalla tai vaihtoehtoisesti työpaikan ja työpajan ulkopuolella.

Työllistämisen ja hyvinvoinnin tukemisen uudet mallit pitkälti perustuvat monitoimijaiseen yhteistyöhön, joissa valtio on pyrkinyt sopeutumaan yhteiskunnallisiin muutoksiin ottamalla mukaan muita toimijoita uusien toimintatapojen kehittämiseen. Tämä on tarkoittanut usein myös sitä, että myös vastuu toimintojen kehittämisestä on jakautunut eri hallinnontasoilla ja sektoreilla toimiville julkisyhteisöille ja uusien toimintamallien koordinointi on jouduttu jakamaan useille eri toimijoille. Projektiyhteistyö on nähty uutena tapana kehittää palveluosaamista ja täydentää palvelujärjestelmän puutteita. Projektit ovatkin osoittaneet toimivuutensa osana uusia koordinoitukäytäntöjä, mutta ne ovat tuottaneet myös välittömiä työllistämistuloksia ja tietoa erilaisten työllistämismallien soveltuvuudesta suomalaiseen palvelujärjestelmään. Projektiyhteistyössä on koettu myös ongelmia toimintakulttuurien yhteensovittamisessa, tiedonkulussa, koordinoinnissa, työnjaossa, resurssien jaossa, tasavertaisuudessa ja yhteistyötahojen ammatillisen osaamisen kunnioittamisessa, laatuosaamisessa, hyvien käytäntöjen siirtämisessä osaksi normaalia toimintaa, jne. ESR-rahoitteisten työllistämishankkeiden ensisijaisena kohderyhminä ovat olleet työttömät tai työttömyysuhan alaiset työnhakijat, ja näin projektit ovat keskittyneetkin työvoiman tarjontaan vaikuttamiseen, vaikka erityisesti vaikeimmin työllistyvien kohdalla sekä työvoiman kysynnän edistäminen että työvoimapolitiittisten toimenpiteiden, koulutuksen ja sosiaali- ja kuntoutuspalvelujen tarjoaminen ovat tärkeitä. (Ala-Kauhaluoma 2007.)

Toimijoiden haastatteluissa nousi esille hyvin samantyyppisiä kokemuksia ESR-projekteista kuin mitä Ala-Kahaluoma on tuonut esille omassa tutkimuksessaan. Väilyömarkkinoiden yhteisöinterventtioiden kehittämiseksi toivottiin

- projektien laajempaa maakunnallista koordinointia
- projektien yhteistyörakenteiden ja tukipalvelujen kehittämistä
- seudullisten toimintamallien kehittämistä ja paikallisten toimijaverkostojen yhteistyörakenteiden huomioon ottamista projektitoiminnassa
- työvoimahallinnon ja kuntien välisen yhteistoimintamallien kehittämistä alueilla, joista puuttuu työvoiman palvelukeskus
- sosiaalisen yritystoiminnan edistämistä
- yrityksiin työllistämisen, rekrytoivien työllistämismallien ja työvoimapoolien kehittämistä

ESR-hankkeiden hallinnointi on osoittautunut pienille organisaatioille vaikeaksi tehtäväksi jo yksinomaan taloudellisten resurssien puutteen ja hankehallinnon monimutkaisuuden vuoksi, joten pienillä organisaatioilla ei ole ollut riittäviä mahdollisuuksia kehittää hankehallinnointia yksittäisiä projekteja varten. EU:n rakennerahastojen hallinnoinnin osaaminen on keskittynyt suuriin organisaatioihin, joilla osalla on rakennerahastohankkeiden hallinnointiin erikoistunutta henkilökuntaa. Erityisesti maakunnan reuna-alueilla toimivien järjestöjen ja kuntien osallistuminen ESR-projektitoimintaan näyttää mahdollistuvan seudullisissa tai maakunnallisissa hankkeissa, joiden hallinnoinnista vastaa jokin maakunnallinen organisaatio tai paikallinen taho, jolla on kokemusta ESR-projektien hallinnoinnista. Kuitenkin osallistuminen toisten organisaatioiden hallinnoimiin hankkeisiin on tuottanut ongelmia erilaisten toimintakulttuurien ja intressiristiriitojen vuoksi. Hallinnointi ja yhteistyöongelmien vuoksi monet järjestöt suosivatkin kansallista työllisyyspoliittista rahoitusta työllisyysprojektien toteuttamisessa.

Projektien yhteistyörakenteiden, kuten uusien toimintamallien luomista, tiedonkulkua ja levittämistä sekä ongelmien ratkaisua ja kehittämistä varten, olisi ehkä syytä kokeilla projekteille yhteisten kehittämiskäytännöiden toimivuutta. Projektien toimintaedellytyksiä voisi parantaa myös projekteille yhteisillä palvelu- ja tukirakenteilla. Esimerkiksi kansallisella työllisyyspoliittisella avustuksella toimivan KAJO II -projektin toimintamallia, jossa projekti toimii muiden järjestöjen työllistämisen tukirakenteena, pidettiin hyvänä ratkaisuna.

Uusien sosiaalisen yritysten perustamista on viritelty Pohjois-Karjalassa, mutta alueella toimii toistaiseksi vain kaksi sosiaalista yritystä. Suomessa kokeiluissa työvoimapoleissa ja rekrytoivissa työllistämismalleissa ovat olleet keskeisessä asemassa työttömien työllistämisen- ja koulutustavoitteet ja niissä on yleensä käytetty ESR-rahoitusta toiminnan käynnistämisen- ja kehittämissä vaiheissa. Rekrytoivien työllistämismallien kehitystyötä on tehty erityisesti Pohjois-Karjalan Työpooli -projektin puitteissa. Rekrytoivan työllistämismallin perusideana on auttaa yrityksiä osaavan työvoiman hankinnassa etsimällä, kouluttamalla ja perehdyttämällä yritysten tarvitsemaa työvoimaa työttömistä työnhakijoista. Näin työnantajat saavat luotettavaa ja osaavaa työvoimaa tuotannon vaihteluista, tilauksista tai muista syistä johtuviin tilapäisiin tai pysyviin työvoiman tarpeisiin. Yritykset hyötyvät säästyneinä rekrytointi- ja perehdyttämiskustannuksina ja yrityksiä voidaan myös tukea niiden kehittäessä työn tuottavuutta ja yrityksen kilpailukykyä. Työnhakijoiden työllistymistä voidaan tukea vahvistamalla ammatillista osaamista koulutuksen ja työssä oppimisen kautta, helpottamalla kontaktien luomista

työnantajiin ja kartuttamalla työkokemusta eri yrityksissä. Näin tukitoimet voivat yksilötasolla edistää pysyvämpää työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Toiminnan yleisempänä tavoitteena on työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen ja työvoiman kysynnän ja tarjonnan parempi kohtaanto. Rekrytoivan mallin ideana on täydentää työvoimatoimistojen palveluja ja auttaa työvoimatoimistoja etsimään, valmentamaan ja kouluttamaan työttömistä työnhakijoista työnantajien tarvitsemaa työvoimaa kohdennetusti. (Kurvinen 2007b.)

Yksilöinterventioihin kuuluvista malleista työhönvalmennuksen mallien kehittämisessä pidettiin tärkeänä sekä työhönvalmentajien koulutusta että työhönvalmentajien antaman yksilöllisen tuen ylläpitämistä erityisesti sekä nuorten että aikuisten työpajatoimintaan. Työpajatoiminnan vakiinnuttaminen ja rahoittaminen katsottiin pääsääntöisesti kuntien ja/tai valtion tehtäväksi, mutta pajatoiminnan toimintamallien uudistamisessa painotettiin ESR-projektien merkitystä. Työpajojen asiakkaiden koulutus-, ohjaus- ja kuntoutuspalvelujen laatua, riittävyttä ja koordinoitua pidettiin toimintojen kehittämisen kynnyskysymyksenä avoimille työmarkkinoille siirtymisen edistämiseksi.

Nuorilla koulutus- ja ohjausmallien parantamisessa korostuu seuraavat kolme kriittistä työmarkkinasiirtymää: peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen, ammatillisesta koulutuksesta työmarkkinoille sekä koulupudokkaiden työ- tai koulutusmarkkinoille integroituminen. Nuorten koulutus- ja työmarkkinoille integroitumisen edistämiseksi pidettiin tärkeänä kuntien nuorisotoimien, oppilaitosten, työhallinnon ja työnantajien yhteistyötä. Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten ns. nivelvaiheen problematiikkaan kehitettiin toimintamalleja opetusministeriön rahoittamassa valtakunnallisessa Nuorten osallisuushankkeessa³⁵ (2003–2007), jonka yksi osahanke, Nuorten Seutu -hanke, toteutettiin Joensuun seutukunnassa. Laajan määritelmän mukaan nivelvaiheeseen voidaan lukea kaikki 16–24-vuotiaat nuoret, jotka eivät ole sijoittuneet toisen asteen koulutukseen, joiden koulutukseen sijoittuminen on pitkittynyt tai siihen liittyy ongelmia. Kohteena ovat nuoret, jotka tarvitsevat enemmän ohjausta kuin peruskoulun tai ammatillisten oppilaitosten normaalien ohjausresurssien voimin on mahdollista antaa. Käytännössä nivelvaihe sisältää esimerkiksi peruskouluarvosanojen korottamista, ammatinvalinnan hakemista ja sosiaalisten taitojen opettelua. Nivelvaihettyötä tehdään oppilaitosten ohella esimerkiksi työvoimahallinnossa, sosiaalitoimessa, työpajoilla, nuorisotoimessa ja erilaisissa hankkeissa. Nivelvaiheen eräänä ongelmana on pidetty paikallisten palveluverkostojen toiminnan hajanaisuutta ja epäyhtenäisyyttä. Tavoitteeksi on asetettu palvelujen parempi koordinoitua ja yhteisten sopimusten sekä käytäntöjen muodostaminen. Hankkeen 37 osahankkeessa tuotetut hyvät käytännöt ja luodut toimintamallit ovat hyödynnettävissä projektitoiminnan suunnittelussa.

Työllistymisen ja ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi uusien toimintamallien kehittämistä pitkäaikaistyöttömien ammatillisessa, jatko- ja täydennyskoulutuksessa pidettiin tarpeellisena. Työvoimakoulutuksen vaikuttavuuden lisäämisen keinoina nähtiin mm. yritys yhteistyön lisääminen työvoimakoulutuksessa, räätälöidyt koulutukset sekä ohjaus-, kuntoutus- koulutus- ja työllistämispalvelujen kytkeminen rinnakkaisiksi palveluprosesseiksi. Myös oppisopimuskoulutuksen laajentamista ja pitkäaikaistyöttömien mahdollisuuksien lisäämistä omaehtoiseen opiskeluun suositeltiin.

Palveluohjaus ja aktivointimallien kehittämisen innovatiivisuuden kannalta pidettiin tärkeänä, että projektitoimintaan saataisiin riittävästi myös sellaisia resursseja, joita ei ole sidottu pelkästään

³⁵ <http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,24009,24538,24539,70680>

työvoimapolitiittisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Haastatellut toimijat nostivat keskeisiksi projektitoiminnan kohdentamisen alueiksi

- kohdennetut neuvonta-, tuki- ja ohjauspalvelut
- kuntoutuspalvelujen koordinointi ja integrointi
- kuntoutuksen sitominen koulutukseen ja työllistämispalveluihin
- palvelujen ketjuttaminen (kuntoutus, ohjaus, neuvonta, koulutus ja työllistyminen) pitkäkestoiseksi työuran edistämisprosessiksi
- kuntouttavan työtoiminnan organisointi, laatu ja asiakaslähtöisyys, ohjaus-, neuvonta- ja kuntoutuspalvelujen kytkeminen kuntouttavaan työtoimintaan
- yrityssektorin integrointi työelämävalmiuksia kehittäviin palveluihin
- moniongelmaisuuuden ja oppimisvaikeuksien tuki
- innovatiiviset työelämävalmiuksia kehittävät palvelut

Aikaisemmista ESR-projekteista on kertynyt paljon kokemuksia ja tietoa, mutta kaikesta huolimatta projekteissa kehitettyjen toimintamallien ja ns. hyvien käytäntöjen siirtymistä osaksi normaalia toimintaa pidetään vähäisenä. Tämä johtunee osittain siitä, että projektien toimintamallit on kehitetty osittain irrallaan organisaatioiden normaalitoiminnasta.

Välityömarkkinoihin liittyvistä ohjelmakauden 2000–2006 hankkeista 18 oli määritelty kohdealueeltaan maakunnallisiksi, joten näiden hankkeiden välityksellä koko maakunnan alue oli ESR-projektitoiminnan piirissä. Joensuun ja Kiteen työssäkäyntialueilla oli myös seutukohtaisia projekteja. Joensuun, Lieksan, Nurmeksen, Liperin, Kontiolahden, Pyhäselän ja Kiteen alueilla toimi eniten projekteja. Vähiten ESR-projekteja oli Enon, Ilomantsin, Juuan ja Polvijärven kuntien alueilla.

4 Yhteenveto

Pohjois-Karjalan työmarkkinoiden analyysi tuo esille alueelliset erot maakunnan työpaikka- ja työvoimarakenteissa sekä työttömyyden dynamiikassa. Nämä paikalliset erot asettavat reunaehdoja työvoimapolitiikalle ja työttömien työllistymiselle. Paikallisten työmarkkinoiden asema ja koko vaikuttavat työvoiman liikkuvuuteen sekä ammatillisiin ja koulutusmahdollisuuksiin. Pohjois-Karjalan paikalliset työmarkkinat ovat laajentuneet, seutuistuneet ja työvoima liikkuu jopa yli seudullisten rajojen. Laajat työmarkkinat tarjoavat pieniä työmarkkinoita monipuolisemmat ammatilliset sijoittumismahdollisuudet ja koulutusmahdollisuudet. Reunaehdoja työmarkkinoiden toiminnalle ja työllisyydelle asettavat kuitenkin globalisaation tuoma epävarmuus työpaikkojen säilymisestä, Pohjois-Karjalan asema Suomen alueellisessa järjestelmässä, toimialojen kehityssuunnat, eri ikäryhmien asema työmarkkinoilla, väestön ja työvoiman ikääntyminen, työvoiman osaaminen ja pitkäaikaistyöttömyys.

Pohjois-Karjala on työmarkkinoiden suuralueena melko erillinen, mikä osittain johtuu sijainnista valtakunnan rajalla. Työllistymisen kannalta pendelöinti voi olla vaihtoehto muuttoliikkeelle tai ammatilliselle liikkuvuudelle. Mutta myös koulutukseen hakeutuminen voi edellyttää valmiutta pitkien päivittäisten matkojen liikkumiseen tai koulutuspaikkakunnalla asumiseen. Työpaikat ovat keskittyneet Pohjois-Karjalassa Joensuun seudulle, mutta yksityisen sektorin työpaikkojen määrän kasvu on hidasta. Pendelöintiä ja sen mahdollista lisääntymistä ja suuntautumista voidaan pitää indikaattorina joka kertoo mm. työllisen työvoiman asumispreferensseistä, kilpailusta työpaikoista paikallisilla työmarkkinoilla, uusien työmahdollisuuksien etsinnästä ja siitä millaisia mahdollisuuksia työmarkkinat tarjoavat uralla etenemiselle, mutta sitä voidaan pitää myös merkinä siitä, että työllisyyden kehittämiseksi tarvitaan myös keinoja, joilla tuetaan työssäkäyntiä. Työvoiman alueellisen liikkuvuuden lisääminen edellyttää esimerkiksi toimia, jotka mahdollistavat erityisesti syrjäisemmillä seuduilla asuville pitkien kodin ja työ- tai opiskelupaikan välisten matkojen kulkemiseen. Pitkien päivittäisten työmatkojen liikkumista voitaisiin helpottaa myös työaikajärjestelyillä, etätyöllä, hoiva ja hyvinvointipalvelujen saavutettavuuden parantamisella, julkisen liikenteen kehittämällä sekä tulonhankintakustannusten tasoittamisella.

Työmarkkinoiden sukupuolen mukaisen jakautumisen vuoksi ovat miesten ja naisten työllistymismahdollisuudet edelleen hyvin erilaiset. Lisäksi ikä ja koulutus vaikuttavat oleellisesti työmarkkinamahdollisuuksiin. Nuorten ikäryhmien suuremmat osuudet tiettyjen alojen työllisistä osoittavat, että nämä alat tarjoavat sellaisia tehtäviä, jotka toimivat nuorille sisään-tuloammattina. Nuorten ja opiskelijoiden rekrytointi voi kertoa myös työvoiman joustavuuteen liittyvistä vaatimuksista, kuten työaikajoustoista, osa-aikatyöstä ja pätkätoista. Pohjois-Karjalassa majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä kaupan ala tarjoavat työtä nuorille naisille. Nuoria miehiä on huomattavan paljon vuorostaan teollisuudessa sekä kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalveluissa ja liike-elämän palveluissa. Työvoiman ikääntyminen ja eläkeläisten osuuden kasvu merkitsevät sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen kasvua, joka vuorostaan lisää näiden alojen työvoiman kysyntää. Sosiaali- ja terveyspalvelujen alalla eläköityminen tulee olemaan suurta lähivuosina, joten nämä alat tulevat tarjoamaan työmahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. Mikäli alat, jotka ovat iäkkäämpien kenttiä, eivät supistu, avautuu tulevaisuudessa työmahdollisuuksia miehille perinteisillä teollisuudenaloilla ja naisille rahoitustoiminnassa. Ikääntyneille ei ole varsinaisesti uudelleen työmarkkinoille tuloa varten sisään-tuloammattia.

Pohjois-Karjalassa on työttömissä sekä nuoria että yli 50-vuotiaita, joilla ei ole ammatillista koulutusta. Mikäli ikääntyneiden työllistyminen ei ole mahdollista työssä opittujen ammatillisten kvalifikaatioiden perusteella, niin tämän ryhmän koulutuksen muotojen kehittäminen ja palvelujen alueellinen kattavuus tulevat olemaan haasteellisia. Myös työllistämistä haittaavat rajoitteet edellyttävät, että työllistymistä tukeviin palveluihin liitetään koulutus-, kuntoutus-, ohjaus- tai sosiaalipalveluja. Työvoiman saannin turvaamiseksi työttömien ammatillisen liikkuvuuden lisääminen ja koulutus ovat avainasemassa, sillä työvoiman ulkopuolella on vähän koulutettua työikäistä väestöä, joka olisi potentiaalista työvoimaa. Yli 50-vuotiaiden työttömien suuren määrän perusteella tämän ryhmän erityistarpeet tulisi ottaa huomioon välityömarkkinoiden palveluja kehitettäessä. 50-vuotiailla on periaatteessa vielä 12–18 työvuotta jäljellä, joten tämän ryhmän integroiminen työmarkkinoille on tärkeää myös työvoiman saannin turvaamisen kannalta.

Pitkäaikaistyöttömyys on pysynyt Pohjois-Karjalassa pitkään korkealla tasolla. Pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi työvoimapolitiikassa aktiivitoimia on painotettu yli 500 päivää työttömyyden perusteella työmarkkinatukea saaneisiin. Tämä voi olla oikea toimenpide pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi, mutta asian kääntöpuoli on se, että se, että työttömyys ei katkea riittävän nopeasti. Tämä käy ilmi tutkimuksen työttömyyden virta-analyysistä, joka osoittaa valuman pitkäaikaisyöttömyyteen olevan vahvan monilla alueilla Pohjois-Karjalassa. Lyhytkestoisesta työttömyydestä merkittävin virta suuntautuu avoimille työmarkkinoille, mutta työttömyyden pitkittyessä työttömyys päättyy enimmäkseen aktiivitoimiin tai siirtymiin työvoiman ulkopuolelle.

Välityömarkkinoiden keskeisillä toimijoilla (ks. liite 4) on varsin yhtenevät näkemykset siitä, miten välityömarkkinoita pitäisi kehittää ja mihin kohderyhmiin ESR-projektitoiminta tulisi suunnata. Työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten edustajat nimesivät välityömarkkinoiden keskeisiksi ongelma-alueiksi nuorten koulutus- ja työmarkkinoille integroitumisen, ikääntyneiden (erityisesti ammatillista koulutusta vaille olevien) pitkäaikaistyöttömien työmarkkinoille uudelleenintegroitumisen, alueellisen ja ammatillisen liikkuvuuden ongelmat, työllisyyden suuret alueelliset erot maakunnan sisällä, työttömien heikentyneen kilpailuaseman työmarkkinoilla, työttömien toimeentulo-ongelmat, 'matalan kynnyksen' työpaikkojen (ja yleensäkin työpaikkojen) vähyden, kuntoutuspalvelujen organisoimisen ongelmat ja sosiaalisen yritystoiminnan vähäisyyden. Välityömarkkinoiden kehittämisen kannalta on oleellista, että käytössä on jo suuri joukko toimivia työllistämismalleja. Esimerkiksi ammattitaidon vahvistamiseen tähtäävät räätälöidyt koulutukset ja yhteishankintakoulutukset ovat edistäneet avoimille työmarkkinoille työllistymistä. Työvoiman rekrytointiin liittyviin ongelmiin on pyritty vastaamaan koulutuksella, yhteishankintakoulutuksella ja oppilaitosyhteistyöllä. Yritysyhteistyötä on tiivistetty ja työvoiman palvelukeskusten toimintamalli on antanut rohkaisevia avauksia työhallinnon, kuntien ja Kelan yhteistyön kehittämiseksi. Työvoiman palvelukeskusten toiminta mahdollistaa pitkäkestoiset asiakaspalveluprosessit, joissa on mahdollista käydä läpi asiakkaan työllistymiseen ja elämäntilanteisiin liittyviä ongelmia, ja myös hakea niihin ratkaisua hankkimalla työvoimahallinnon ulkopuolisia palveluja. Prosessi voi edetä vaiheittain aktiivisen kuntoutumisen, valmentautumisen ja ammatillisen suunnittelun kautta työllistymiseen. Nykyisessä vaiheessa palvelukeskuksissa on menossa asiakasprosessin kehittäminen ja tähän työhön toivotaan lisäresursseja ja kehittämispapua ESR-projekteilta.

Kuntien edustajat pitivät tärkeimpinä työllisyyspoliittisina tavoitteina rakennetyöttömyyden alentamista ja vaikeasti työllistyvien työllistymisedellytysten parantamista. Työttömien työllistymisen eri toimintamallien kehittämisessä olemassa olevista toiminnoista riittävinä pidettiin lähinnä kehitys-

vammaisten päivätoimintayksikköjen sekä vammaisille, pitkäaikaissairaille tai muuten vajaakuntoisille tarkoitettuja työtoimintayksiköitä. Toimintojen lisäämistä tai jatkamista katsottiin tarvittavan erityisesti tuetun työhönvalmennuksen, nuorten työpajatoiminnan ja työpoolitoiminnan osalta.

Kunnista puuttuvista toiminnoista katsottiin tarvittavan lisää erityisesti sosiaalisia yrityksiä sekä vammaisille, sairaille ja muuten vajaakuntoisille tarkoitettuja tuotannollisia työkeskuksia. Työttömien työllistymisen tukemisessa yhteistyötahoina pidettiin työnantajia ja työvoimatoimistoja. Myös kolmannen sektorin työllistämistoimintaa pidettiin tärkeänä ja keskeiseksi yhteistyötahoksi nimettiin erityisesti työttömien yhdistykset, valtakunnallisiin järjestöihin kuuluvat paikallisyhdistykset sekä urheiluseurat. Työvoiman palvelukeskusten puuttumisen katsottiin aiheuttavan ongelmia siinä, että yhtäältä ei ole mahdollista tarjota asiakkaille riittävästi yksilöllisiä palveluja ja toisaalta ei ole riittävästi resursseja toimintaan yhteistyötahojen kanssa. Työvoimapalvelukeskusten toimintamallin luomista myös niille alueille, joista se puuttuu, pidettiin mahdollisena jo olemassa olevien rakenteiden (työvoimatoimistot ja työhallinnon ja kuntien välinen yhteistyö) puitteissa.

Kuntien edustajat toivoivat välityömarkkinoiden toiminnan kehittämiseksi ESR-projektitoiminnalta erityisesti pitkäkestoiseen työllistymiseen tähtäävien työllistämiskäytäntöjen kehittämistä, rakenteellisten, käytännönläheisten ja konkreettisten työllistämisen toimintamallien toteuttamista, työllistämistä edistävien organisaatioiden ja toimintamallien kehittämistä yhteistyössä yritysten ja julkisen hallinnon kanssa, riittäviä resursseja valtiolta ja ESR:lta sekä pitkäaikaistyöttömien ammatillisen koulutuksen ja täydennyskoulutuksen järjestämistä. Myös kuntien edustajat pitivät tärkeänä hankkeita, jotka edistäisivät nuorten ammatillisen koulutuksen päättäneiden integroitumista työmarkkinoille ja peruskoulunsa päättäneiden nuorten ohjautumista joko koulutukseen tai työhön. Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen avoimille työmarkkinoille on vähäistä, ja myös kuntien edustajat näkivät tärkeäksi hanketoiminnan, jolla vaikutetaan myös työvoiman kysyntään. Projektitoiminnan kohdentaminen alueellisten tarpeiden mukaan (seudullinen työllisyyspolitiikka) niin toimintamallien kuin kohderyhmienkin osalta nähtiin tärkeäksi. Projektitoiminnassa toivottiin otettavan huomioon myös tehokkuus työllistämässä ja taloudellisuudessa. Projektitoimintaa tulisi kuntien edustajien näkemysten perusteella suunnata erityisesti koulupudokkaihin, vailla ammatillista koulutusta oleviin ja pitkäaikaistyöttömiin. Hanketoiminnan hallinnoinnissa kunnan itsensä hallinnoimat omat hankkeet eivät saaneet kannatusta pienten kuntien piirissä, mutta työvoimatoimistot sekä järjestöt ja yhdistykset olivat haluttuja yhteistyökumppaneita projektien hallinnoijiksi. Myösseudulliset ja maakunnalliset hankkeet, joissa hallinnojana on toinen kunta, TE-keskus tai koulutusorganisaatio nähtiin varteenotettavana vaihtoehtona.

Työllisyyspoliittista avustusta saavien järjestöjen edustajat pitivät tärkeinä tukityöllistämisen tukipalvelujen ja -rakenteiden kehittämistä, järjestö-, viranomais- ja yritys yhteistyön tiivistämistä sekä työllistämistoiminnan rahoituksen lisäämistä ja toimintojen vakiinnuttamista. Tukityöllistämisen vaikuttavuuden lisääminen tukipalvelujen ja yhteistyöverkostojen avulla on erityisesti suurimmille järjestöille tärkeä kehittämisen osa-alue. Vaikuttavuuden tehostamisen kannalta on oleellista lisätä kolmannen sektorin tukityöstä avoimille työmarkkinoille siirtymistä ja edistää ammatilliseen koulutukseen hakeutumista lisätoimenpitein. Myös palkkatukityössä olevien ohjaamiseen ja henkilökohdalliseen tukemiseen sekä kuntoutus-, ohjaus- ja valmennuspalvelujen hankkimiseen kaivataan lisää resursseja.

Tukityöllistämisen tukipalvelujen määrässä ja laadussa on vielä huomattavia eroja, joten tukipalvelujen kehittämisessä tarvitaan uusien toimintamallien kehittelyä ja ohjaus-, neuvonta- ja val-

mennustyötä tekevien koulutusta, sillä vain osassa järjestöjä palkkatukityössä olevien ohjauksesta vastaavilla henkilöillä on tehtäviin soveltuva ammatillinen koulutus. Järjestöjen työnantajavelvoitteiden hoitamisen, yhteistyön koordinoimisen ja uusien toimintamallien kehittämisen kannalta on oleellista vakiinnuttaa olemassa olevia projektitoimintaan perustuvia palvelurakenteita. Projektimuotoinen rahoitus aiheuttaa ongelmia myös työn jatkuvuuden suunnittelulle, motivaatiolle kehittää toimintaa ja henkilöstön pysyvyydelle. Työllisyyspoliittinen avustus yleensä mahdollistaa toiminnan hallinnoinnin, mutta projektin pitää pystyä hankkimaan myös lisärahoitusta, jota kaivataan erityisesti työtoiminnan investointeihin, kuten tiloihin, koneisiin ja laitteisiin.

Kuntoutuspalvelujen kytkemistä työllistämiseen pidetään tärkeänä, mutta kuntoutuspalvelujen tuottajat toivat esille sen, että tilaaja-tuottaja-malliin liittyvä palvelutarjonnan hajanaisuus ja kilpailuttaminen eivät välttämättä tue toimijoiden yhteistyötä ja kehittämistoimintaa. Palvelujen tarpeen enustettavuus on huono, joten palvelujen tuottajat joutuvat jatkuvasti ylläpitämään osaamista, palveluja ja henkilökuntaa ja vastaamaan lukuisiin tarjouksiin. Kokonaisuutena kuntoutuspalvelujen kenttä on hajanainen ja useat tahot tarjoavat ainakin osittain samantyyppisiä palveluja. Palvelujen tilaajat taas näkevät tarjouspyyntömenettelyn vaikeana toteuttaa ja usein koetaan ongelmalliseksi myös se, että on päädyttävä halvimpaan vaihtoehtoon, vaikka paremmaksi koettuja vaihtoehtoja olisi tarjolla. Kuntoutuspalvelujen tuottajien viesti on, että monen asiakkaan kohdalla päädyttäisiin työllistymisen osalta parempaan tulokseen, jos ohjaus, valmennus ja kuntoutus kytkettäisiin tiiviimmin työllistämisen prosessiin. Esimerkiksi järjestöjen ja muiden työnantajien mahdollisuudet ja osaaminen tukityöllistettyjen ohjauksessa ja tukemisessa voivat olla rajalliset. Pohjois-Karjalassa tarvitaan kriittistä kehittämisotetta mm. ohjauksen ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseen, sillä pitkäaikaistyöttömien – niin nuorten kuin ikääntyneidenkin – ongelmien ratkaiseminen edellyttää innovaatioita ohjauksessa ja tukipalveluissa. Työllistyminen suoraan avoimille työmarkkinoille (tai edes palkkatukityöhön) ei ole läheskään aina mahdollista ilman valmentavia ja kuntouttavia toimenpiteitä, joilta ei edes voi edellyttää suoria työllisyysvaikutuksia. Myös ohjaus-, neuvonta- ja kuntouttavaa työtä tekevien ammatilliseen pätevyyteen ja koulutukseen on syytä kiinnittää huomiota, sillä kaikilla tätä työtä tekevillä ei välttämättä ole työhön soveltuvaa ammatillista koulutusta.

Suurin osa Pohjois-Karjalassa olevista oppilaitoksista ja koulutusorganisaatioista osallistuu ainakin välillisesti välityömarkkinoiden koulutus- tai kehittämistehtäviin järjestämällä työvoimakoulutusta, tuottamalla kehittämispalveluja tai osallistumalla ESR-projektitoimintaan. Koulutusorganisaatioilla on ollut merkittävä asema ESR-projektien hallinnoijina ja yhteistyökumppaneina hankehallinnon osaamisen ansiosta. Muut välityömarkkinoiden toimijat asettavat varsin suuria odotuksia ja toiveita koulutusorganisaatioiden palveluille ja niiden kanssa tehtävälle yhteistyölle sekä aikuisväestön työvoimakoulutuksen ja omaehtoisen koulutuksen kehittämisen että nuorten ammatillisen koulutuksen piiriin saamisen ja vastavalmistuneiden työmarkkinoille integroitumisen suhteen.

Aikaisemmin toteutettujen ESR-projektien kokemusten perusteella kaivataan projekteille enemmän koordinointia ja yhteisiä kehittämisrakenteita. Pienten organisaatioiden ja maakunnan syrjäisempien alueiden mukaan saamiseksi ESR-projektitoiminnan piiriin tarvitaan maakunnallisia ja seudullisia hankkeita sekä myös monen toimijatahon sateenvarjohankkeita. Kansallisella työllisyyspoliittisella avustuksella toteutetut työllisyysprojektit ovat mahdollistaneet myös pienten ja paikallisten järjestöjen projektitoiminnan. Työllisyyspoliittisella avustuksella on toteutettu projekteja myös sellaisilla alueilla, joissa ESR-projektitoiminta on ollut vähäisintä. Kansallisella rahoituksella toteutet-

tujen hankkeiden kehittämää järjestötyöllistämisen tukirakenteita pidettiin pienien järjestön työllistämistoiminnan kehittämisen kannalta oleellisina.

Projektien suunnittelussa ja toteuttamisessa ongelmana voi olla, että asiakkaasta tulee projektitoiminnan kohde ja asiakkaan saamat palvelut riippuvat projektien resursseista ja aikatauluista, eikä asiakkaan tarpeista. Jo projektien suunnitteluvaiheessa tulisikin mahdollisimman laajasti ottaa huomioon eri toimijoiden asiantuntemus. Projektien hallinnointi ja suunnittelu on keskittynyt suurille organisaatioille, joten on vaarana, että projektien suunnittelussa painottuu se tieto ja kokemus, joita toteuttajaorganisaatioille on kertynyt toimijoina, asiantuntijoina ja rahoittajina.

Yhteistyötä työhallinnon, kuntien, kolmannen sektorin ja yritysten välillä halutaan tiivistää. Työvoiman tarjontaan painottuvan hanketoiminnan rinnalle kaivataan nyt myös työvoiman kysyntää edistäviä toimintamalleja toteuttavia projekteja. ESR-projekteissa kehitytetyt toimintamallit ja hyvät käytännöt eivät ole siirtyneet käytäntöön toivotulla tavalla, joten normaalitoiminnan ja projektitoiminnan välisen kuilun pienentämiseksi halutaan toimintaan kiinteästi mukaan ne tahot, jotka vastaavat normaalitoiminnastakin. Uusilla projekteilla on edessään paljon haasteita hallinnoinnin, organisoimisen, yhteistyön, lisäarvon tuottamisen, innovatiivisuuden, toimintamallien ja hyvien käytäntöjen kehittämisen, kohderyhmien määrittelyn, rahoituksen, kehittämisrakenteiden, erilaisten toimintakulttuurien sekä välillisten työmarkkinoiden ja siirtymätyömarkkinoiden viidakossa. ESR-projektitoiminnalle on myös asetettu paljon toiveita välityömarkkinoiden työllistymispalvelujen kehittämiseksi. Uusien projektien ja laajojenkin hankkeiden kehittämisessä voidaan kuitenkin käyttää aikaisempia kokemuksia.

Lähteet

- Ala-Kauhaluoma, Mika (2007) Toiminnan ratkaisuja ja arvioinnin haasteita. Tutkimus uusista työllistymisen tukemisen tavoista. Kuntoutussäätiö. Yliopistopaino. Helsinki
- Anttila, Anu (2007) Myönteinen kehitys hidastui Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalan talouskatsaus 2, 2007 marraskuu.
- Antikainen, Janne & Vartiainen, Perttu (2002) Socio-Economic Development in Finnish Urban Regions. Teoksessa Koistinen, P. Sengenberger, W. (2002) (eds) Labour Flexibility - a Factor of Economic and Social Performance of Finland in the late 1990s. Tampere University Press, 63–83.
- Bredgaard, Thomas ja Tros, Frank (2006) Alternatives to early retirement? Flexibility and security for older workers in the Netherlands, Denmark, Germany and Belgium. Esitelmä konferenssissa ILP Innovating Labour Market Policies: Transitional Labour Markets and Flexicurity. Amsterdam, 30.11.-1.12.2006. [WWW-dokumentti]. (Luettu 14.10.2006) osoitteesta [Http://www.socsci.aau.dk/~thomas/Bredgaard%20and%20Tros%20ILP%20Conference%20Amsterdam%20Workshop%202010.pdf](http://www.socsci.aau.dk/~thomas/Bredgaard%20and%20Tros%20ILP%20Conference%20Amsterdam%20Workshop%202010.pdf)
- Davies, Karen & Esseveld, Johanna (1988) Att hoppa hage i den svenska arbetsmarknaden. Stockholm, Rabén & Sjögren
- Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2005.
http://217.71.145.20/TRIPviewer/temp/TUNNISTE_K_4_2006_fi.html
- Heinonen, Elisabet, Hämäläinen, Kari, Räisänen, Heikki, Sihto, Matti & Tuomala, Juha. Mitä on työvoimapolitiikka? Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
- Jolkkonen, Arja, Kilpeläinen, Riitta ja Koistinen Pertti (2001) Työvoiman liikkuvuus työllistymisen keinona. Työpoliittinen aikakauskirja Nro 3/2001, 77–93.
- Jolkkonen, Arja, Jolkkonen, Ari ja & Soinen, Tiina (2003) Pitkät työmatkat ja työn kuormittavuus. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 140.
- Jolkkonen, Arja, Kilpeläinen, Riitta, Koistinen, Pertti, Kurvinen, Arja ja Haarala, Mikko (2004): Työmarkkinoiden rakenne ja toiminta Pohjois-Karjalassa. Ennako 2010 -hankkeen julkaisuja 6/2004. Joensuu.
- Karjalainen, Pekka & Blomgren, Sanna (2004) Oikorata vai mutkatie? Sosiaalista kuntoutusta ja työelämäpolkuja nuorille. Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 2/2004. Helsinki 2004.
- Kerminen (2007) Toimintalinjassa 2 rahoitettavat kehittämisohjelmat. Väilyömarkkinat / siirtymätyömarkkinat -kehittämisohjelma (TM). ESR-Teemabulletiini.Vipuvoimaa EU:lta kehittämistyöhön. Manner-Suomen ESR-ohjelman valtakunnalliset kehittämisohjelmat 2007–2013. 1.10.2007 .
- Koistinen, P. (2002) Long-term unemployment in the competition and selection process of labour markets. Teoksessa Koistinen, P. Sengenberger, W. (2002) (eds) Labour Flexibility - a Factor of Economic and Social Performance of Finland in the late 1990s. Tampere University Press. 181–204.
- Kolehmainen (1999) Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970–1990. Tilastokeskus tutkimuksia 227.
- Kurvinen, Arja (2007a) Työllisyyttä paikallisin voimin – Pohjois-Karjalan Työpooli -projektin ja sen tulosten arviointia. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja, University of Joensuu, Reports of Karelian Institute, N:o 5/2007.
- Kurvinen, Arja (2007b) Esiselvitys rekrytoivien hankkeiden tarpeista ja toteuttamismuodoista Pohjois-Karjalassa (julkaisematon).
- Lehmuskoski, Elina (2005) Joensuun seudun Equal -hankkeen sisäisen arvioinnin loppuraportti
- Muffels, Ruud ja Luijckx, Ruud (2004) Job Mobility and Employment Patterns across European Welfare States. Is there a 'Trade-off' or a 'Double Bind' between Flexibility and Security? TLM.Net Conference: Quality in Labour Market Transitions: A European Challenge ,26 .11. 2004, Amsterdam. [WWW-dokumentti]. (Luettu 12.12.2006) http://www.siswo.uva.nl/tlm/confbuda/papers/papers_files/WP3%20Muffels%20Luijckx%20-%20Job%20Mobility%20and%20Employment%20Patterns.pdf
- Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007–2013 (2006).
- Muffels, Ruud, Wilthagen, Ton ja van den Heuvel, Nick (2002) Labour Market Transitions and Employment Regimes: Evidence on the Flexibility-Secure Nexus in Transitional Labour markets. Discussion Papers FS I 02 – 204. Wossenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung 2002. Berliini.
- Mäki, M. (2007) Väilyömarkkinat - mahdollisuusko? Valtakunnalliset työpajapäivät 18.4.2007. Iisalmi. Haettu 17. 8 2007 osoitteesta http://www.tpy.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=140.
- Pohjois-Karjalan Työpooli -projektin loppuraportti (2007).

- Poskiparta, Katariina (2007) Equal-yhteisöaloiteohjelmasta työkaluja tasa-arvoon ja kumppanuuteen - ohjelmatyön odotuksia ja opetuksia, Esitelmä Equal-päätösseminaarissa 28.11.2007, Finlandia-talo, Helsinki.
- Projektisuunnitelma Kajo II -projekti. [WWW-dokumentti]. (Luettu 2.9.2007) osoitteesta http://www.pksotu.fi/tiedostot/kajo_projektisuunnitelma.pdf.
- Projektisuunnitelma Polkuja yrityksiin -projekti . WWW-dokumentti]. (Luettu 2.9.2007) osoitteesta http://www.pksotu.fi/tiedostot/polkuja_yrityksiin_projektisuunnitelma.pdf.
- Pukio, Matti (2008) Esitelmä Optio Työelämään -hankkeen tapaamisessa 10.1.2008. Helsinki.
- Pääkkö, Eija (2007) Projektien vaikuttavat käytännöt ja toimintamallit. Itä-Suomen lääninhallitus, Sivistysosasto.
- Sarvimäki & Kottola (2007) Toimintalinjassa 2 rahoitettavat kehittämisohjelmat. Välityömarkkinat / välittävät työmarkkinat -kehittämisohjelma (STM) ESR-Teemabulletiini. Vipuvoimaa EU:lta kehittämistyöhön. Manner-Suomen ESR-ohjelman valtakunnalliset kehittämisohjelmat 2007-2013 1.10.2007.
- Schmid, Günter (1998) Transitional Labour Markets: A New European Employment Strategy. Wissenschaftszentrum Berlin (WZB). Discussion paper FS I 98 206. [WWW-dokumentti]. (Luettu 2.2.2006). <http://skylla.wz-berlin.de/pdf/1998/i98-206.pdf>.
- Schmid, Günter (2002) Transitional labour markets and the European social model: towards a new employment compact. Teoksessa Schmid, G. Gazier, B. (eds) The Dynamics of Full Employment – Social Integration Through Transitional Labour Markets. Edward Elgar. Cheltenham, UK. 393–450.
- Schmid, Günter (2006) Transitional Labour Markets: Concept, Good Practices, Research Perspectives. Esitelmä Suomen Akatemian tutkivassa työpajassa: Työ, hyvinvointi ja 2000-luvun haasteet. 18.1.2006. Helsinki.
- Schmid, Günther ja Gazier, Bernard (toim.) (2002) The dynamics of full employment - Social integration through transitional labour markets. Labour markets and employment policy. Edward Elgar: Cheltenham.
- Soininen, Tiina (2004) Moniammatilliset toimintamallit ikääntyvien työllistymisen tukena. Kokemus eduksi -projektin arviointi. Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja 1/2004.
- Soininen, Tiina (toim.) (2008) Optio Työelämään – Joensuun seudun työllisyys Equal -hankkeen arvioinnin loppuraportti.
- Tuomaala, Mika (2007) Työmarkkinatuen aktivointiuidistuksen toteutuminen vuonna 2006 . TM analyysija 1/2007. Työministeriö.
- Väyliä työhön, T. 2.-t. (2006) Työhallinnon julkaisuja 361. [WWW-dokumentti]. (Luettu 4. 9 2007) osoitteesta http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj361.pdf
- Työvoiman yhteispalvelupisteiden ja palvelukeskusten toiminnan tavoitteet 30.6.2004. [WWW-dokumentti]. (Luettu 4. 9 2007) osoitteesta Http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;121;1440;59651;101849.
- Virta-varanto-mallit strategiatyökaluna (virta-varanto-mallien tulkintaohje). Heikki Räisänen, Työministeriö.

Liite 1. Haastattelut

29 haastattelua, joihin osallistui yhteensä 47 haastateltavaa:

Lieksan Sateenkaari ry, Työkaari-projekti, Ritva Salmi 3.7.2007

Lieksan työvoimatoimisto, Janne Pyykönen ja Hillevi Reittola 3.7.2007

Nurmeksien Aktiivit Työnhakijat ry, Närekartano, Riitta Tolvanen 4.7.2007

Ylä-Karjalan työvoimatoimisto, Anja Lukkarinen ja Kristalli ry Pentti Hyttinen 4.7.2007

Pohjois-Karjalan Työpooli -projekti, Nurmeksien työpooliyksikkö, Lauri Jääskeläinen 4.7.2007

KAJO II -projekti, Johanna Seppänen 10.7.2007

Joensuun seudun työvoimatoimisto, Kristiina Martikainen 11.7.2007

Pohjois-Karjalan Työpooli -projekti, Kiteen työpooliyksikkö, Keijo Sorsa 11.7.2007

Suomen Punainen Risti, Kontti, Raija Honkanen 8.8.2007

Honkalampi-säätiö, Arto Mononen 9.8.2007

Kotikartano, Takapiha-projekti, Kimmo Vartiainen 9.8.2007

Enon työvoimatoimisto, Martti Pölönen 29.8.2007

Keski-Karjalan työvoiman palvelukeskus, Päivi Juvonen, Anne Koukkunen, Ritva Lappalainen ja Tuija Vaittinen 30.8.2007

Keski-Karjalan kierrätyskeskus ry, Ari Iittiläinen ja Marjukka Viljala 30.8.2007

Kiteen Vapaat Puurtajat ry, Jyrki ja Sari Tulilahti 30.8.2007

Keski-Karjalan työvoimatoimisto, Pertti Ikonen 30.8.2007

Keski-Karjalan työvoimatoimisto, Martti Kejonen 30.8.2007

Kaprakka, Kirsi Hirvonen, Anu Niemi, Mervi Puolanne ja Aune Vänskä 31.8.2007

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, Elina Pajula 4.9.2007

Joensuun seudun työvoiman palvelukeskus, Heikki Kummunmäki, Paula Paader ja Ritva Rusi 19.9.2007

Outokummun seudun työvoimatoimisto, Pekka Kosonen ja Jarmo Vepsäläinen 2.10.2007

Outokummun kaupunki, Eeva Leena Saikkonen 2.10.2007

Ilomantsin työvoimatoimisto, Katri Kohonen ja Aija Vilokkinen 3.10.2007

Joensuun seudun työvoimatoimisto, Tarja Husso 10.10.2007

Joensuun seudun työvoimatoimisto, Anita Kortelainen 18.10.2007

Joensuun seudun työvoimatoimisto, Reijo Vesakoivu 22.10.2007

Joensuun seudun työvoimatoimisto, Sirkka Mielonen 23.10.2007

Lieksan työvoiman palvelukeskus Arja Ehrukainen, Marjo Kempas, Anita Rantanen ja Riikka Rätty-Ignatius 8.11.2007

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Veli Mäkinen ja Timo Sihvonen 27.11.2007

Liite 2. Kyselylomake

Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden kartoitus ohjelmakautta 2007–2013 varten

Kysely

Pohjois-Karjalan

kunnille

Joensuun
Karjalan

yliopisto
tutkimuslaitos

Painakaa lopuksi LÄHETÄ TIEDOT -nappia

I KUNTA

Kunta/kaupunki, jossa toimitte (pudotusvalikon nuolesta avautuu lista kunnista)

II TYÖLLISYYDEN HOIDON TAVOITTEET JA KEINOT

Seuraavaksi on lueteltu erilaisia työllisyyden hoidon tavoitteita. Miten tärkeäksi arvioitte kunkin tavoitteen asteikolla 1-5?

Työllisyyden hoidon tavoitteiden merkitys

	1 ei ollen- kaan tärkeä	2 ei kovin tärkeä	3 melko tärkeä	4 tärkeä	5 erit- tään tärkeä
Rakennetyöttömyyden alentaminen ja vaikeasti työllistyvien työllistymisedellytysten parantaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Alueellisten työllisyserojen kaventaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työllisyyspolitiikan paikallisen ulottuvuuden kehittäminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kunta-alan työvoiman saatavuuden turvaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Uusien työpaikkojen luomisedellytysten parantaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Maahanmuuttajien työllisyyden parantaminen ja integroituminen suomalaisille työmarkkinoille	☐	☐	☐	☐	☐
Julkisten työvoimapalvelujen kehittäminen	☐	☐	☐	☐	☐
Yritysten työvoiman saatavuuden turvaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työvoiman alueellisen liikkuvuuden lisääminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työvoiman ammatillisen liikkuvuuden lisääminen	☐	☐	☐	☐	☐
Seudullisen työllisyyden hoidon lisääminen	☐	☐	☐	☐	☐
Määräaikaisten työntekijöiden vakinaistaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työolosuhteiden parantaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työvähiytyvyyden lisääminen	☐	☐	☐	☐	☐
Työnjakaminen (osa-aikaisä, vuorotteluvapaa)	☐	☐	☐	☐	☐
Työurien pidentäminen	☐	☐	☐	☐	☐

Miten mielestänne kunnassanne tulisi kehittää työttömien työllistymistä eri toimintamalleilla?

Työllisyyden hoidon keinot

	Tulisi vähentää	Sopivasti	Tulisi lisätä	Toimintaa ei ole, mutta sitä tarvittaisiin	Toimintaa ei ole, eikä sitä tarvita
Nuorten työpajatoiminta	☐	☐	☐	☐	☐
Aikuisten työpajatoiminta	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotannollinen työkeskus (vammaiset, sairaat, muuten vajaakuntoiset)	☐	☐	☐	☐	☐
Tuetun työllistämisen palvelu (tuettu työhönvalmennus)	☐	☐	☐	☐	☐
Työtoimintayksikkö (vammaiset, pitkäaikaissairaat, muuten vajaakuntoiset)	☐	☐	☐	☐	☐
Mielenterveyskuntoutujien klubitalo	☐	☐	☐	☐	☐
Kehitysvammaisten päivätoimintayksikkö	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaaliset yritykset	☐	☐	☐	☐	☐
Työpoolit	☐	☐	☐	☐	☐
Kylä-/korttelitalkkaritoimintaa	☐	☐	☐	☐	☐

Mitä muita keinoja tarvittaisiin?

Työttömien toimeentulo

Olisiko kansalaispalkka ratkaisu työttömien ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien toimeentuloon? kyllä
 ei

Miten työvoimapalvelukeskus tai sen puuttuminen on vaikuttanut yhteistyöhön työttömyyden hoidossa?

Vuodesta 2006 kunnat ovat rahoittaneet puolet yli 500 päivää työttömyyden perusteella tukea saaneiden työmarkkinatuesta.

Miten tämä muutos on vaikuttanut kuntanne talouteen, työllistämiseen ja aktiivitoimien järjestämiseen?

III YHTEISTYÖTAHOT TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISESSÄ

Mitkä seuraavista yhteistyötahoista ovat tärkeitä vaikeimmin työllistyvien työllistämisessä?

Keskeiset yhteistyötahot

	1 ei ollenkaan tärkeä	2 ei kovin tärkeä	3 melko tärkeä	4 tärkeä	5 erittäin tärkeä
Työttömien yhdistykset	☐	☐	☐	☐	☐
Muut yhdistykset, järjestöt ja säätiöt	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutuspalvelujen tuottajat	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntoutuspalvelujen tuottajat	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaaliset yritykset	☐	☐	☐	☐	☐
Työosuuskunnat	☐	☐	☐	☐	☐
Muut sosiaalisen työllistämisen organisaatiot	☐	☐	☐	☐	☐
Seurakunnat	☐	☐	☐	☐	☐
Työvoimatoimisto	☐	☐	☐	☐	☐
Työvoiman palvelukeskus (jos on alueella)	☐	☐	☐	☐	☐
Työnantajat	☐	☐	☐	☐	☐

Mikäli kuntanne on tehnyt yhteistyötä työllistämisessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, niin mainitkaa nimeltä keskeiset yhteistyökumppanit?

Mikäli kuntanne on tehnyt yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, miten kunta on tukenut kolmannen sektorin työllistämistä?

Tukimuodot

	Valitse sopivat vaihtoehdot
Antanut toiminta-avustusta	☐
On auttanut yhdistysten perustamisessa	☐
Järjestänyt tiloja	☐
Antanut teknistä tai materiaaliapua	☐
Edistänyt järjestöjen keskinäistä verkosoitumista	☐
Tehnyt ostopalvelusopimuksia	☐
Masanut palkkatuen korotettua lisäosaa	☐
Muuten, miten?	

IV VÄLITYÖMARKKINOIDEN KEHITTÄMINEN

Mihin vaikeimmin työllistyviin ryhmiin ESR-projektitoimintaa tulisi kohdentaa kunnassanne?

Hanketoiminnan kohdistaminen

	1 ei ollenkaan tärkeä	2 ei kovin tärkeä	3 melko tärkeä	4 tärkeä	5 erittäin tärkeä
Ikääntyneet pitkäikaistyöttömät	☐	☐	☐	☐	☐
Pitkäikaistyöttömät miehet	☐	☐	☐	☐	☐
Pitkäikaistyöttömät naiset	☐	☐	☐	☐	☐
Vailla ammatillista koulutusta olevat	☐	☐	☐	☐	☐
500 päivää työmarkkinatukea saaneet	☐	☐	☐	☐	☐
Työttömät maahanmuuttajat	☐	☐	☐	☐	☐
Vammaiset , pitkäaikaissairaat ja mielenterveyskuntoutujat	☐	☐	☐	☐	☐
Muut vajaakuntoiset (päihderiippuvaiset, sosiaaliset syyt)	☐	☐	☐	☐	☐
Mielenterveyskuntoutujat	☐	☐	☐	☐	☐
Koulupudokkaat	☐	☐	☐	☐	☐

Muu ryhmä, mikä?

Minkä tahon hallinnoimaan vaikeimmin työllistyvien työllistymistä edistävään ESR-projektitoimintaan kunnan kannattaisi osallistua?

ESR-projektin hallinnoija

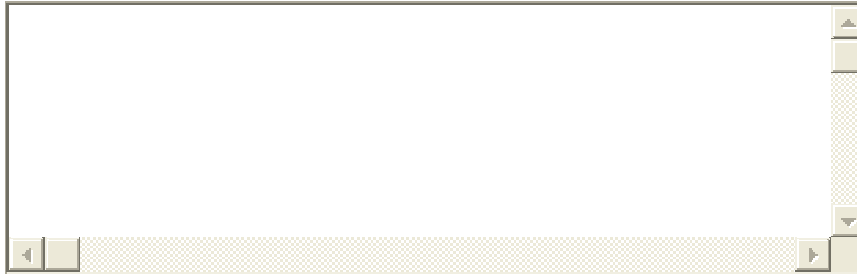
	Merkitkää kaksi tärkeintä hallinnoija
Kunnan itsensä hallinnoimaan	☐
Seudulliseen toisen kunnan hallinnoimaan	☐
Työvoimatoimiston hallinnoimaan	☐
Järjestön, yhdistyksen tai säätiön hallinnoimaan	☐
Paikalliseen tai seudulliseen koulutusorganisaation hallinnoimaan	☐
Maakunnalliseen koulutusorganisaation hallinnoimaan	☐
Maakunnalliseen TE-keskuksen hallinnoimaan	☐
Kunnan hallinnoimaan laajaan sateenvarjohankeeseen (kunnat, työvoimahallinto, kolmassektori)	☐

Miten suurta volyymia tarvittaisiin kuntanne alueella vuositasolla vaikeimmin työllistyvien ESR-projektitoiminnassa?

Merkitää alla olevaan ruutuun kuinka monta henkilöä projektien yhteensä tulisi pyrkiä työllistämään

Mihin työllisyyden hoidon ongelmiin toivotte apua ESR-projektitoiminnalta? Minkälaista projektitoiminnan tulisi olla?

Tietojen lähetys

Tyhjennä

Paljon kiitoksia vastaamisesta!

Liite 3. Työlliset, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat koulutusasteen mukaan Pohjois-Karjalassa 2005

Pohjois-Karjalan maakunta		Määrä					%						
Koulutusaste		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64		
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	558	801	1043	2063	1847	18,6	12,6	12,7	20,4	35,7	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	1686	3257	4501	5218	1808	56,2	51,4	54,9	51,7	34,9	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	687	451	193	121	34	22,9	7,1	2,4	1,2	0,7	
		Alin korkea-aste	7	455	1157	1400	681	0,2	7,2	14,1	13,9	13,2	
		Alempi korkeakouluaste	54	891	610	634	388	1,8	14,1	7,5	6,3	7,5	
		Ylempi korkeakouluaste	7	431	565	538	324	0,2	6,8	6,9	5,3	6,3	
		Tutkijakoulutusaste	0	51	124	123	95	0,0	0,8	1,5	1,2	1,8	
		Koulutusaste yht	2999	6337	8193	10097	5177	100	100	100	100	100	
	Työttömät	Vain perusaste	168	332	423	644	712	22,2	30,8	29,3	30,7	46,6	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	487	522	791	1205	624	64,4	48,4	54,8	57,4	40,8	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	82	51	38	20	13	10,9	4,7	2,6	1,0	0,9	
		Alin korkea-aste	0	28	102	145	118	0,0	2,6	7,1	6,9	7,7	
		Alempi korkeakouluaste	18	99	33	57	43	2,4	9,2	2,3	2,7	2,8	
		Ylempi korkeakouluaste	1	46	45	21	17	0,1	4,3	3,1	1,0	1,1	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	11	8	1	0,0	0,0	0,8	0,4	0,1	
		Koulutusaste yht	756	1078	1443	2100	1528	100	100	100	100	100	
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	5141	306	354	876	3000	67,9	25,5	36,0	38,9	53,0	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	766	375	456	1129	1881	10,1	31,3	46,4	50,1	33,2	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	1653	362	48	36	17	21,8	30,2	4,9	1,6	0,3	
		Alin korkea-aste	0	30	59	125	446	0,0	2,5	6,0	5,6	7,9	
		Alempi korkeakouluaste	14	77	25	39	183	0,2	6,4	2,5	1,7	3,2	
		Ylempi korkeakouluaste	0	45	30	40	123	0,0	3,8	3,1	1,8	2,2	
		Tutkijakoulutusaste	0	5	11	8	15	0,0	0,4	1,1	0,4	0,3	
		Koulutusaste yht	7574	1200	983	2253	5665	100	100	100	100	100	
	Naiset	Työlliset	Vain perusaste	351	303	452	1315	1427	14,3	6,1	6,0	13,3	29,0
			Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	906	1743	3278	4804	2011	36,9	35,3	43,3	48,6	40,9
			Keskiaste, vain yo-tutkinto	972	323	173	174	45	39,6	6,5	2,3	1,8	0,9
			Alin korkea-aste	0	592	2108	2296	837	0,0	12,0	27,8	23,2	17,0
Alempi korkeakouluaste			209	1228	555	545	254	8,5	24,9	7,3	5,5	5,2	
Ylempi korkeakouluaste			18	716	936	678	292	0,7	14,5	12,4	6,9	5,9	
Tutkijakoulutusaste			0	37	76	71	50	0,0	0,8	1,0	0,7	1,0	
Koulutusaste yht			2456	4942	7578	9883	4916	100	100	100	100	100	
Työttömät		Vain perusaste	86	182	274	434	672	14,4	18,2	21,1	28,0	47,3	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	340	516	656	852	599	57,1	51,5	50,5	55,0	42,2	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	121	35	39	20	14	20,3	3,5	3,0	1,3	1,0	
		Alin korkea-aste	0	50	196	166	97	0,0	5,0	15,1	10,7	6,8	
		Alempi korkeakouluaste	40	134	68	45	14	6,7	13,4	5,2	2,9	1,0	
		Ylempi korkeakouluaste	9	83	57	30	20	1,5	8,3	4,4	1,9	1,4	
		Tutkijakoulutusaste	0	2	8	3	4	0,0	0,2	0,6	0,2	0,3	
		Koulutusaste yht	596	1002	1298	1550	1420	100	100	100	100	100	
Työvoim. ulkopuolella		Vain perusaste	4780	357	328	597	2514	65,1	17,9	23,7	32,2	48,8	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	597	783	624	912	1842	8,1	39,4	45,1	49,2	35,8	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	1911	339	76	37	47	26,0	17,0	5,5	2,0	0,9	
		Alin korkea-aste	0	123	219	205	499	0,0	6,2	15,8	11,1	9,7	
		Alempi korkeakouluaste	37	262	63	52	151	0,5	13,2	4,6	2,8	2,9	
		Ylempi korkeakouluaste	15	121	63	47	95	0,2	6,1	4,6	2,5	1,8	
		Tutkijakoulutusaste	0	5	10	5	5	0,0	0,3	0,7	0,3	0,1	
		Koulutusaste yht	7340	1990	1383	1855	5153	100	100	100	100	100	

Joensuun työssäkäyntialue													
Koulutusaste													
		Määrä					%						
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64		
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	373	526	601	1142	1041	16,9	11,2	10,8	18,0	32,2	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	1199	2253	2821	3153	1122	54,3	48,0	50,8	49,8	34,7	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	581	379	158	86	21	26,3	8,1	2,9	1,4	0,7	
		Alin korkea-aste	6	358	885	966	455	0,3	7,6	15,9	15,3	14,1	
		Alempi korkeakouluaste	43	758	499	451	262	2,0	16,1	9,0	7,1	8,1	
		Ylempi korkeakouluaste	7	372	475	414	238	0,3	7,9	8,6	6,5	7,4	
		Tutkijakoulutusaste	0	51	114	118	91	0,0	1,1	2,1	1,9	2,8	
		Koulutusaste yht	2209	4697	5553	6330	3230	100	100	100	100	100	
	Työttömät	Vain perusaste	115	211	226	336	385	23,6	28,5	26,4	29,7	44,2	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	300	355	444	623	360	61,5	47,9	51,9	55,1	41,3	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	59	37	34	12	8	12,1	5,0	4,0	1,1	0,9	
		Alin korkea-aste	0	14	73	91	76	0,0	1,9	8,5	8,1	8,7	
		Alempi korkeakouluaste	13	84	24	45	31	2,7	11,3	2,8	4,0	3,6	
		Ylempi korkeakouluaste	1	40	45	15	11	0,2	5,4	5,3	1,3	1,3	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	10	8	1	0,0	0,0	1,2	0,7	0,1	
		Koulutusaste yht	488	741	856	1130	872	100	100	100	100	100	
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	3264	202	194	455	1562	64,2	22,0	32,1	36,3	49,8	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	498	266	271	631	1057	9,8	29,0	44,9	50,3	33,7	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	1308	323	38	23	8	25,7	35,2	6,3	1,8	0,3	
		Alin korkea-aste	0	24	41	84	288	0,0	2,6	6,8	6,7	9,2	
		Alempi korkeakouluaste	14	60	23	28	110	0,3	6,5	3,8	2,2	3,5	
		Ylempi korkeakouluaste	0	39	26	28	95	0,0	4,3	4,3	2,2	3,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	4	11	5	14	0,0	0,4	1,8	0,4	0,5	
		Koulutusaste yht	5084	918	604	1254	3134	100	100	100	100	100	
	Naiset	Työlliset	Vain perusaste	265	190	252	766	891	13,6	5,1	4,9	12,1	27,8
			Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	694	1239	2062	2965	1285	35,6	33,1	39,7	46,6	40,1
			Keskiaste, vain yo-tutkinto	811	268	130	124	35	41,7	7,2	2,5	2,0	1,1
			Alin korkea-aste	0	388	1506	1555	569	0,0	10,4	29,0	24,5	17,8
Alempi korkeakouluaste			161	1027	418	379	167	8,3	27,4	8,0	6,0	5,2	
Ylempi korkeakouluaste			16	601	762	504	215	0,8	16,0	14,7	7,9	6,7	
Tutkijakoulutusaste			0	33	71	65	44	0,0	0,9	1,4	1,0	1,4	
Koulutusaste yht			1947	3746	5201	6358	3206	100	100	100	100	100	
Työttömät		Vain perusaste	55	106	149	224	388	12,6	14,7	18,8	26,0	47,7	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	246	373	381	472	339	56,3	51,8	48,0	54,7	41,7	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	97	29	30	15	8	22,2	4,0	3,8	1,7	1,0	
		Alin korkea-aste	0	27	125	97	51	0,0	3,8	15,7	11,2	6,3	
		Alempi korkeakouluaste	30	109	52	29	10	6,9	15,1	6,6	3,4	1,2	
		Ylempi korkeakouluaste	9	74	50	23	16	2,1	10,3	6,3	2,7	2,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	2	7	3	2	0,0	0,3	0,9	0,4	0,3	
		Koulutusaste yht	437	720	794	863	814	100	100	100	100	100	
Työvoim. ulkopuolella		Vain perusaste	3112	222	179	333	1338	60,8	14,9	20,7	30,0	44,6	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	422	545	370	541	1102	8,3	36,6	42,7	48,7	36,7	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	1536	291	61	23	26	30,0	19,5	7,0	2,1	0,9	
		Alin korkea-aste	0	92	149	133	364	0,0	6,2	17,2	12,0	12,1	
		Alempi korkeakouluaste	31	222	48	39	95	0,6	14,9	5,5	3,5	3,2	
		Ylempi korkeakouluaste	14	113	51	37	71	0,3	7,6	5,9	3,3	2,4	
		Tutkijakoulutusaste	0	5	9	5	5	0,0	0,3	1,0	0,5	0,2	
		Koulutusaste yht	5115	1490	867	1111	3001	100	100	100	100	100	

Kiteen työssäkäyntialue												
		Koulutusaste					%					
		Määrä										
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	53	101	144	299	236	18,9	19,1	16,4	25,9	42,0
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	188	324	557	604	206	66,9	61,4	63,5	52,3	36,7
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	35	22	11	11	2	12,5	4,2	1,3	1,0	0,4
		Alin korkea-aste	0	25	97	127	59	0,0	4,7	11,1	11,0	10,5
		Alempi korkeakouluaste	5	42	38	66	38	1,8	8,0	4,3	5,7	6,8
		Ylempi korkeakouluaste	0	14	26	46	20	0,0	2,7	3,0	4,0	3,6
		Tutkijakoulutusaste	0	0	4	2	1	0,0	0,0	0,5	0,2	0,2
		Koulutusaste yht	281	528	877	1155	562	100	100	100	100	100
	Työttömät	Vain perusaste	11	30	42	83	101	13,8	36,6	26,9	32,3	48,8
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	61	45	100	152	82	76,3	54,9	64,1	59,1	39,6
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	8	3	2	2	1	10,0	3,7	1,3	0,8	0,5
		Alin korkea-aste	0	1	7	16	17	0,0	1,2	4,5	6,2	8,2
		Alempi korkeakouluaste	0	2	5	2	5	0,0	2,4	3,2	0,8	2,4
		Ylempi korkeakouluaste	0	1	0	2	1	0,0	1,2	0,0	0,8	0,5
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	80	82	156	257	207	100	100	100	100	100
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	562	29	38	102	376	77,3	43,9	36,2	40,5	55,5
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	64	24	60	121	230	8,8	36,4	57,1	48,0	34,0
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	101	5	1	3	2	13,9	7,6	1,0	1,2	0,3
		Alin korkea-aste	0	3	5	15	41	0,0	4,6	4,8	6,0	6,1
		Alempi korkeakouluaste	0	4	0	5	21	0,0	6,1	0,0	2,0	3,1
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	1	6	7	0,0	0,0	1,0	2,4	1,0
		Tutkijakoulutusaste	0	1	0	0	0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	727	66	105	252	677	100	100	100	100	100
Naiset	Työlliset	Vain perusaste	30	39	62	175	173	16,4	10,4	7,9	15,9	33,6
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	64	160	411	581	219	35,0	42,6	52,5	52,7	42,5
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	76	18	23	16	3	41,5	4,8	2,9	1,5	0,6
		Alin korkea-aste	0	70	192	215	69	0,0	18,6	24,5	19,5	13,4
		Alempi korkeakouluaste	13	56	40	47	27	7,1	14,9	5,1	4,3	5,2
		Ylempi korkeakouluaste	0	31	52	64	22	0,0	8,2	6,6	5,8	4,3
		Tutkijakoulutusaste	0	2	3	5	2	0,0	0,5	0,4	0,5	0,4
		Koulutusaste yht	183	376	783	1103	515	100	100	100	100	100
	Työttömät	Vain perusaste	13	32	37	63	88	23,6	31,4	23,3	29,0	46,3
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	33	46	97	121	81	60,0	45,1	61,0	55,8	42,6
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	9	2	2	2	0	16,4	2,0	1,3	0,9	0,0
		Alin korkea-aste	0	11	14	23	17	0,0	10,8	8,8	10,6	9,0
		Alempi korkeakouluaste	0	9	4	5	2	0,0	8,8	2,5	2,3	1,1
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	4	3	1	0,0	2,0	2,5	1,4	0,5
		Tutkijakoulutusaste	0	0	1	0	1	0,0	0,0	0,6	0,0	0,5
		Koulutusaste yht	55	102	159	217	190	100	100	100	100	100
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	485	41	48	55	322	75,1	26,5	31,2	32,2	53,9
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	24	76	72	87	219	3,7	49,0	46,8	50,9	36,6
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	137	12	2	7	3	21,2	7,7	1,3	4,1	0,5
		Alin korkea-aste	0	11	23	14	32	0,0	7,1	14,9	8,2	5,4
		Alempi korkeakouluaste	0	12	6	4	12	0,0	7,7	3,9	2,3	2,0
		Ylempi korkeakouluaste	0	3	3	4	10	0,0	1,9	2,0	2,3	1,7
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	646	155	154	171	598	100	100	100	100	100

Nurmeksen työssäkäyntialue												
		Koulutusaste					%					
		Määrä										
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	37	47	92	204	161	24,3	14,4	20,4	29,4	43,8
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	96	203	279	365	118	63,2	62,1	61,9	52,5	32,1
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	17	12	6	4	3	11,2	3,7	1,3	0,6	0,8
		Alin korkea-aste	0	24	40	71	43	0,0	7,3	8,9	10,2	11,7
		Alempi korkeakouluaste	2	23	18	33	25	1,3	7,0	4,0	4,8	6,8
		Ylempi korkeakouluaste	0	18	15	18	18	0,0	5,5	3,3	2,6	4,9
		Tutkijakoulutusaste	0	0	1	0	0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	152	327	451	695	368	100	100	100	100	100
	Työttömät	Vain perusaste	11	21	42	75	57	17,5	31,3	35,6	37,3	54,3
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	45	30	66	111	40	71,4	44,8	55,9	55,2	38,1
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	6	4	0	0	1	9,5	6,0	0,0	0,0	1,0
		Alin korkea-aste	0	7	8	13	5	0,0	10,5	6,8	6,5	4,8
		Alempi korkeakouluaste	1	3	2	1	1	1,6	4,5	1,7	0,5	1,0
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	0	1	1	0,0	3,0	0,0	0,5	1,0
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	63	67	118	201	105	100	100	100	100	100
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	361	24	55	86	323	71,8	39,3	57,3	43,4	59,1
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	64	24	38	99	165	12,7	39,3	39,6	50,0	30,2
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	78	6	2	2	1	15,5	9,8	2,1	1,0	0,2
		Alin korkea-aste	0	1	0	6	35	0,0	1,6	0,0	3,0	6,4
		Alempi korkeakouluaste	0	4	0	3	16	0,0	6,6	0,0	1,5	2,9
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	1	2	7	0,0	3,3	1,0	1,0	1,3
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	503	61	96	198	547	100	100	100	100	100
Naiset	Työlliset	Vain perusaste	19	17	45	108	115	18,6	6,8	10,4	15,6	32,5
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	48	101	206	347	140	47,1	40,4	47,6	50,1	39,6
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	25	9	0	10	2	24,5	3,6	0,0	1,5	0,6
		Alin korkea-aste	0	52	133	166	57	0,0	20,8	30,7	24,0	16,1
		Alempi korkeakouluaste	9	44	19	29	20	8,8	17,6	4,4	4,2	5,7
		Ylempi korkeakouluaste	1	27	30	32	19	1,0	10,8	6,9	4,6	5,4
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
		Koulutusaste yht	102	250	433	692	354	100	100	100	100	100
	Työttömät	Vain perusaste	3	5	20	34	51	10,7	13,9	22,7	29,1	44,4
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	20	20	41	59	50	71,4	55,6	46,6	50,4	43,5
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	3	0	0	1	1	10,7	0,0	0,0	0,9	0,9
		Alin korkea-aste	0	5	23	20	13	0,0	13,9	26,1	17,1	11,3
		Alempi korkeakouluaste	2	4	4	3	0	7,1	11,1	4,6	2,6	0,0
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	0	0	0	0,0	5,6	0,0	0,0	0,0
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	28	36	88	117	115	100	100	100	100	100
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	355	25	30	64	226	75,4	30,9	31,6	42,4	54,9
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	47	36	47	65	145	10,0	44,4	49,5	43,1	35,2
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	67	10	4	2	1	14,2	12,4	4,2	1,3	0,2
		Alin korkea-aste	0	7	13	19	30	0,0	8,6	13,7	12,6	7,3
		Alempi korkeakouluaste	2	2	1	0	8	0,4	2,5	1,1	0,0	1,9
		Ylempi korkeakouluaste	0	1	0	1	2	0,0	1,2	0,0	0,7	0,5
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	471	81	95	151	412	100	100	100	100	100

Lieksa													
		Koulutusaste					%						
		Määrä											
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64		
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	39	48	84	226	193	28,5	15,4	14,7	25,3	44,0	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	76	176	359	484	144	55,5	56,6	62,9	54,1	32,8	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	22	16	9	6	3	16,1	5,1	1,6	0,7	0,7	
		Alin korkea-aste	0	26	65	112	53	0,0	8,4	11,4	12,5	12,1	
		Alempi korkeakouluaste	0	33	26	38	26	0,0	10,6	4,6	4,3	5,9	
		Ylempi korkeakouluaste	0	12	26	29	18	0,0	3,9	4,6	3,2	4,1	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	2	0	2	0,0	0,0	0,4	0,0	0,5	
		Koulutusaste yht	137	311	571	895	439	100	100	100	100	100	
	Työttömät	Vain perusaste	17	38	49	81	99	23,6	37,3	31,8	30,9	54,4	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	50	48	95	162	62	69,4	47,1	61,7	61,8	34,1	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	3	5	1	4	2	4,2	4,9	0,7	1,5	1,1	
		Alin korkea-aste	0	5	8	12	14	0,0	4,9	5,2	4,6	7,7	
		Alempi korkeakouluaste	2	4	1	2	3	2,8	3,9	0,7	0,8	1,7	
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	0	1	2	0,0	2,0	0,0	0,4	1,1	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	72	102	154	262	182	100	100	100	100	100	
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	411	24	27	97	364	73,7	34,3	35,1	38,3	61,5	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	63	28	37	138	169	11,3	40,0	48,1	54,6	28,6	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	84	11	4	5	1	15,1	15,7	5,2	2,0	0,2	
		Alin korkea-aste	0	1	7	10	34	0,0	1,4	9,1	4,0	5,7	
		Alempi korkeakouluaste	0	6	1	0	18	0,0	8,6	1,3	0,0	3,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	1	2	6	0,0	0,0	1,3	0,8	1,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	1	0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	
		Koulutusaste yht	558	70	77	253	592	100	100	100	100	100	
	Naiset	Työlliset	Vain perusaste	12	19	34	124	109	15,0	8,4	6,4	15,5	28,0
			Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	36	89	274	418	165	45,0	39,2	51,4	52,4	42,4
			Keskiaste, vain yo-tutkinto	21	14	9	10	2	26,3	6,2	1,7	1,3	0,5
			Alin korkea-aste	0	32	136	168	77	0,0	14,1	25,5	21,1	19,8
Alempi korkeakouluaste			10	47	30	48	14	12,5	20,7	5,6	6,0	3,6	
Ylempi korkeakouluaste			1	25	49	30	19	1,3	11,0	9,2	3,8	4,9	
Tutkijakoulutusaste			0	1	1	0	3	0,0	0,4	0,2	0,0	0,8	
Koulutusaste yht			80	227	533	798	389	100	100	100	100	100	
Työttömät		Vain perusaste	2	17	23	53	83	5,9	21,8	19,3	29,9	49,1	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	21	44	66	101	70	61,8	56,4	55,5	57,1	41,4	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	7	4	4	1	3	20,6	5,1	3,4	0,6	1,8	
		Alin korkea-aste	0	4	21	15	11	0,0	5,1	17,7	8,5	6,5	
		Alempi korkeakouluaste	4	7	5	4	0	11,8	9,0	4,2	2,3	0,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	0	3	2	0,0	2,6	0,0	1,7	1,2	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	34	78	119	177	169	100	100	100	100	100	
Työvoim. ulkopuolella		Vain perusaste	362	23	26	60	281	78,2	23,2	22,8	31,6	55,3	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	37	50	57	106	159	8,0	50,5	50,0	55,8	31,3	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	61	7	5	1	11	13,2	7,1	4,4	0,5	2,2	
		Alin korkea-aste	0	4	18	22	36	0,0	4,0	15,8	11,6	7,1	
		Alempi korkeakouluaste	2	12	3	0	16	0,4	12,1	2,6	0,0	3,2	
		Ylempi korkeakouluaste	1	3	5	1	5	0,2	3,0	4,4	0,5	1,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	463	99	114	190	508	100	100	100	100	100	

Outokumpu												
		Koulutusaste					%					
		Määrä										
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	28	23	38	62	64	23,9	9,5	11,8	12,9	25,0
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	76	164	219	312	109	65,0	67,8	68,2	65,1	42,6
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	11	14	3	4	3	9,4	5,8	0,9	0,8	1,2
		Alin korkea-aste	1	11	30	62	38	0,9	4,6	9,4	12,9	14,8
		Alempi korkeakouluaste	1	21	18	24	23	0,9	8,7	5,6	5,0	9,0
		Ylempi korkeakouluaste	0	9	12	15	18	0,0	3,7	3,7	3,1	7,0
		Tutkijakoulutusaste	0	0	1	0	1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,4
		Koulutusaste yht	117	242	321	479	256	100	100	100	100	100
	Työttömät	Vain perusaste	8	10	26	24	19	27,6	25,0	43,3	21,6	25,0
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	17	25	28	73	49	58,6	62,5	46,7	65,8	64,5
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	3	1	0	2	1	10,3	2,5	0,0	1,8	1,3
		Alin korkea-aste	0	0	4	7	3	0,0	0,0	6,7	6,3	4,0
		Alempi korkeakouluaste	1	3	1	5	3	3,5	7,5	1,7	4,5	4,0
		Ylempi korkeakouluaste	0	1	0	0	1	0,0	2,5	0,0	0,0	1,3
		Tutkijakoulutusaste	0	0	1	0	0	0,0	0,0	1,7	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	29	40	60	111	76	100	100	100	100	100
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	286	13	13	50	150	74,5	30,2	30,2	37,9	47,2
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	47	19	25	75	124	12,2	44,2	58,1	56,8	39,0
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	51	10	2	0	1	13,3	23,3	4,7	0,0	0,3
		Alin korkea-aste	0	0	2	3	31	0,0	0,0	4,7	2,3	9,8
		Alempi korkeakouluaste	0	1	1	2	8	0,0	2,3	2,3	1,5	2,5
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	0	2	4	0,0	0,0	0,0	1,5	1,3
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	384	43	43	132	318	100	100	100	100	100
Naiset	Työlliset	Vain perusaste	18	18	25	65	58	19,0	10,5	9,0	14,3	26,7
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	38	75	137	249	102	40,0	43,6	49,3	54,7	47,0
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	29	8	5	6	1	30,5	4,7	1,8	1,3	0,5
		Alin korkea-aste	0	25	66	84	34	0,0	14,5	23,7	18,5	15,7
		Alempi korkeakouluaste	10	30	24	26	14	10,5	17,4	8,6	5,7	6,5
		Ylempi korkeakouluaste	0	16	21	25	8	0,0	9,3	7,6	5,5	3,7
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	95	172	278	455	217	100	100	100	100	100
	Työttömät	Vain perusaste	8	10	19	20	23	28,6	31,3	30,7	25,3	35,9
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	12	18	32	50	35	42,9	56,3	51,6	63,3	54,7
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	4	0	0	0	2	14,3	0,0	0,0	0,0	3,1
		Alin korkea-aste	0	0	7	6	2	0,0	0,0	11,3	7,6	3,1
		Alempi korkeakouluaste	4	2	3	3	1	14,3	6,3	4,8	3,8	1,6
		Ylempi korkeakouluaste	0	2	1	0	1	0,0	6,3	1,6	0,0	1,6
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	28	32	62	79	64	100	100	100	100	100
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	240	21	16	38	151	69,0	23,1	23,5	32,8	50,3
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	40	42	38	58	109	11,5	46,2	55,9	50,0	36,3
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	67	12	2	2	5	19,3	13,2	2,9	1,7	1,7
		Alin korkea-aste	0	5	5	7	22	0,0	5,5	7,4	6,0	7,3
		Alempi korkeakouluaste	1	11	3	8	8	0,3	12,1	4,4	6,9	2,7
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	3	3	5	0,0	0,0	4,4	2,6	1,7
		Tutkijakoulutusaste	0	0	1	0	0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0
		Koulutusaste yht	348	91	68	116	300	100	100	100	100	100

Rääkkylä													
		Koulutusaste					%						
		Määrä											
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64		
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	3	18	22	32	38	13,6	25,0	17,5	19,8	38,4	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	9	40	79	94	44	40,9	55,6	62,7	58,0	44,4	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	9	3	4	6	0	40,9	4,2	3,2	3,7	0,0	
		Alin korkea-aste	0	4	13	19	10	0,0	5,6	10,3	11,7	10,1	
		Alempi korkeakouluaste	1	4	6	5	4	4,6	5,6	4,8	3,1	4,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	3	0	5	3	0,0	4,2	0,0	3,1	3,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	2	1	0	0,0	0,0	1,6	0,6	0,0	
		Koulutusaste yht	22	72	126	162	99	100	100	100	100	100	
	Työttömät	Vain perusaste	2	9	13	22	21	20,0	39,1	39,4	44,0	53,9	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	7	11	20	28	16	70,0	47,8	60,6	56,0	41,0	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	1	1	0	0	0	10,0	4,4	0,0	0,0	0,0	
		Alin korkea-aste	0	0	0	0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6	
		Alempi korkeakouluaste	0	2	0	0	0	0,0	8,7	0,0	0,0	0,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	0	0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	10	23	33	50	39	100	100	100	100	100	
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	65	7	9	33	65	76,5	46,7	45,0	61,1	51,2	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	11	4	10	19	52	12,9	26,7	50,0	35,2	40,9	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	9	3	1	1	1	10,6	20,0	5,0	1,9	0,8	
		Alin korkea-aste	0	0	0	1	4	0,0	0,0	0,0	1,9	3,2	
		Alempi korkeakouluaste	0	0	0	0	4	0,0	0,0	0,0	0,0	3,2	
		Ylempi korkeakouluaste	0	1	0	0	0	0,0	6,7	0,0	0,0	0,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	
		Koulutusaste yht	85	15	20	54	127	100	100	100	100	100	
	Naiset	Työlliset	Vain perusaste	2	7	6	20	22	12,5	12,5	5,9	13,0	29,0
			Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	5	30	52	87	39	31,3	53,6	51,0	56,5	51,3
			Keskiaste, vain yo-tutkinto	6	3	1	2	1	37,5	5,4	1,0	1,3	1,3
			Alin korkea-aste	0	6	21	36	8	0,0	10,7	20,6	23,4	10,5
Alempi korkeakouluaste			3	5	12	4	4	18,8	8,9	11,8	2,6	5,3	
Ylempi korkeakouluaste			0	4	9	5	2	0,0	7,1	8,8	3,3	2,6	
Tutkijakoulutusaste			0	1	1	0	0	0,0	1,8	1,0	0,0	0,0	
Koulutusaste yht			16	56	102	154	76	100	100	100	100	100	
Työttömät		Vain perusaste	0	7	6	11	12	0,0	46,7	23,1	35,5	60,0	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	1	6	15	15	6	100,0	40,0	57,7	48,4	30,0	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	0	0	1	1	0	0,0	0,0	3,9	3,2	0,0	
		Alin korkea-aste	0	1	3	4	0	0,0	6,7	11,5	12,9	0,0	
		Alempi korkeakouluaste	0	1	0	0	1	0,0	6,7	0,0	0,0	5,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	1	0	0	0,0	0,0	3,9	0,0	0,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	1	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	
		Koulutusaste yht	1	15	26	31	20	100	100	100	100	100	
Työvoim. ulkopuolella		Vain perusaste	60	8	7	15	52	73,2	32,0	33,3	35,7	46,4	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	11	13	10	21	50	13,4	52,0	47,6	50,0	44,6	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	11	2	1	1	0	13,4	8,0	4,8	2,4	0,0	
		Alin korkea-aste	0	1	1	5	5	0,0	4,0	4,8	11,9	4,5	
		Alempi korkeakouluaste	0	1	1	0	4	0,0	4,0	4,8	0,0	3,6	
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	1	0	1	0,0	0,0	4,8	0,0	0,9	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	82	25	21	42	112	100	100	100	100	100	

Juuka													
		Koulutusaste					%						
		Määrä											
		15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64		
Miehet	Työlliset	Vain perusaste	25	38	62	98	114	30,9	23,8	21,1	25,7	51,1	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	42	97	187	206	65	51,9	60,6	63,6	54,1	29,2	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	12	5	2	4	2	14,8	3,1	0,7	1,1	0,9	
		Alin korkea-aste	0	7	27	43	23	0,0	4,4	9,2	11,3	10,3	
		Alempi korkeakouluaste	2	10	5	17	10	2,5	6,3	1,7	4,5	4,5	
		Ylempi korkeakouluaste	0	3	11	11	9	0,0	1,9	3,7	2,9	4,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	2	0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	
		Koulutusaste yht	81	160	294	381	223	100	100	100	100	100	
	Työttömät	Vain perusaste	4	13	25	23	30	28,6	56,5	37,9	25,8	63,8	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	7	8	38	56	15	50,0	34,8	57,6	62,9	31,9	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	2	0	1	0	0	14,3	0,0	1,5	0,0	0,0	
		Alin korkea-aste	0	1	2	6	2	0,0	4,4	3,0	6,7	4,3	
		Alempi korkeakouluaste	1	1	0	2	0	7,1	4,4	0,0	2,3	0,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	0	0	2	0	0,0	0,0	0,0	2,3	0,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	14	23	66	89	47	100	100	100	100	100	
	Työvoim. ulkopuolella	Vain perusaste	192	7	18	53	160	82,4	25,9	47,4	48,2	59,3	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	19	10	15	46	84	8,2	37,0	39,5	41,8	31,1	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	22	4	0	2	3	9,4	14,8	0,0	1,8	1,1	
		Alin korkea-aste	0	1	4	6	13	0,0	3,7	10,5	5,5	4,8	
		Alempi korkeakouluaste	0	2	0	1	6	0,0	7,4	0,0	0,9	2,2	
		Ylempi korkeakouluaste	0	3	1	0	4	0,0	11,1	2,6	0,0	1,5	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	2	0	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0	
		Koulutusaste yht	233	27	38	110	270	100	100	100	100	100	
	Naiset	Työlliset	Vain perusaste	5	13	28	57	59	15,2	11,3	11,3	17,7	37,1
			Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	21	49	136	157	61	63,6	42,6	54,8	48,6	38,4
			Keskiaste, vain yo-tutkinto	4	3	5	6	1	12,1	2,6	2,0	1,9	0,6
			Alin korkea-aste	0	19	54	72	23	0,0	16,5	21,8	22,3	14,5
Alempi korkeakouluaste			3	19	12	12	8	9,1	16,5	4,8	3,7	5,0	
Ylempi korkeakouluaste			0	12	13	18	7	0,0	10,4	5,2	5,6	4,4	
Tutkijakoulutusaste			0	0	0	1	0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	
Koulutusaste yht			33	115	248	323	159	100	100	100	100	100	
Työttömät		Vain perusaste	5	5	20	29	27	38,5	26,3	40,0	43,9	56,3	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	7	9	24	34	18	53,9	47,4	48,0	51,5	37,5	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	1	0	2	0	0	7,7	0,0	4,0	0,0	0,0	
		Alin korkea-aste	0	2	3	1	3	0,0	10,5	6,0	1,5	6,3	
		Alempi korkeakouluaste	0	2	0	1	0	0,0	10,5	0,0	1,5	0,0	
		Ylempi korkeakouluaste	0	1	1	1	0	0,0	5,3	2,0	1,5	0,0	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	13	19	50	66	48	100	100	100	100	100	
Työvoim. ulkopuolella		Vain perusaste	166	17	22	32	144	77,2	34,7	34,4	43,2	64,9	
		Keskiaste (pl. yo-tutkinto)	16	21	30	34	58	7,4	42,9	46,9	46,0	26,1	
		Keskiaste, vain yo-tutkinto	32	5	1	1	1	14,9	10,2	1,6	1,4	0,5	
		Alin korkea-aste	0	3	10	5	10	0,0	6,1	15,6	6,8	4,5	
		Alempi korkeakouluaste	1	2	1	1	8	0,5	4,1	1,6	1,4	3,6	
		Ylempi korkeakouluaste	0	1	0	1	1	0,0	2,0	0,0	1,4	0,5	
		Tutkijakoulutusaste	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
		Koulutusaste yht	215	49	64	74	222	100	100	100	100	100	

Liite 4. Pohjois-Karjalan välityömarkkinoiden keskeiset toimijat

Maakunnalliset toimijat:

Pohjois-Karjalan TE-keskus
Itä-Suomen lääninhallitus
Pohjois-Karjalan Maakuntaliitto
Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä (Kuntoutuskliniikka)
Honkalampi-säätiö (KASKI Työtoiminta, Kajastus nuorten työpajat)
Kaprakka (Kuntoutuspalvelukeskus, Ammattiopisto Luovi)
Itä-Suomen kuntoutuspalvelu Oy – Joensuun Kuntohoivi
Pohjois-Karjalan Työttömien Yhdistysten Toimintajärjestö ry
Pohjois-Karjalan Uusyrityskeskus ry
Pohjois-Karjalan Yrittäjät ry (lisäksi paikallisyhdistykset kaikissa kunnissa)
Työnantajat (kaikki potentiaaliset työnantajat sekä maakunnallisella että paikallisella tasolla)
Koulutusorganisaatiot:

- Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- Kaprakka – Ammattiopisto Luovi
- Pohjois-Karjalan Oppisopimuskeskus (PKKY)
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
- Joensuun yliopisto

Joensuun seudun työvoimatoimiston alue:

Joensuun seudun työvoimatoimisto
Joensuun seudun työvoiman palvelukeskus
Joensuun kaupunki, Kontiolahden kunta, Liperin kunta ja Pyhäselän kunta
Järjestöt, yhdistykset ja säätiöt

- Työttömien yhdistykset: Aktiiviset Työtähakevat ry, Ideakeskus Oras ry, Kontiolahden Työttömät ry, Liperin työttömät ry
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry
- Kotikartanoyhdistys ry
- SPR (Kontti)
- Karjalan apu ry
- Honkalampi-säätiö
- Pohjois-Karjalan liikunta ry

Koulutusorganisaatiot:

Pohjois-Karjalan Aikuisopisto, Joensuun toimipiste (PKKY)

Pohjois-Karjalan Opisto, Nütylähti (PKKY)

Joensuun seudun kansalaisopisto

Kontiolahden kansalaisopisto

Liperin kansalaisopisto

Sosiaalinen yritys: Juhta Oy

Joensuun seudun kehittämissyhtiö Josek Oy

Keski-Karjalan työvoimatoimiston alue:

Keski-Karjalan työvoimatoimisto
Keski-Karjalan työvoiman palvelukeskus
Kiteen kaupunki, Kesälahden kunta, Tohmajärven kunta ja Rääkkylän kunta

Järjestöt, yhdistykset ja säätiöt

- Työttömien yhdistykset: Aurinkokunnan Toimivat ry (Kesälahti), Kiteen Vapaat Puurtajat ry, Rajaseudun Työttömät ry, Tohmajärven aktiivit ry
- Keski-Karjalan kierrätisyhdistys ry
- Honkalampi-säätiö

Koulutusorganisaatiot:

- Keski-Karjalan kansalaisopisto (Kitee, Rääkkylä)
- Pohjois-Karjalan Aikuisopisto, Kiteen toimipiste (PKKY)
- Kiteen Evankelinen Kansanopisto
- Puruveden kansalaisopisto, Kesälahti
- Tohmajärvi-Värtsilän kansalaisopisto

Keski-Karjalan Kehitysyhtiö Oy KETI

Outokummun seudun työvoimatoimiston alue:

Outokummun seudun työvoimatoimisto
Outokummun kaupunki, Polvijärven kunta
Järjestöt, yhdistykset ja säätiöt:

- Työttömien yhdistys: Uraputki ry
- Kultivaattori ry
- Pohjois-Karjalan sairaskotiyhdistys
- Pohjois-Karjalan liikunta

Koulutusorganisaatiot:

- P-K:n koulutuskuntayhtymän Aikuisopisto, Outokummun yksikkö (PKKY)
- Outokummun työväenopisto
- Polvijärven kansalaisopisto

Sosiaalinen yritys: maatalousyrittäjä Juha Karhinen, Polvijärvi
Joensuun seudun kehittämissyhtiö Josek Oy

Ylä-Karjalan työvoimatoimiston alue:

Ylä-Karjalan työvoimatoimisto
Nurmeksien kaupunki, Juuan kunta, Valtimon kunta
Järjestöt, yhdistykset ja säätiöt

- Työttömien yhdistykset: Juuan Työttömät ry, Nurmeksien Aktiivit Työnhakijat ry
- Kristalli ry
- Nurmeskoti ry

Koulutusorganisaatiot:

- Nurmeksien evankelinen opisto
- Juuan kansalaisopisto
- Ylä-Karjalan kansalaisopisto

Pielisen Karjalan Kehittämiskeskus Oy (PIKES)

Enon työvoimatoimiston alue:

Enon työvoimatoimisto
Enon kunta

- Työttömien yhdistys: Enon Aktiiviset Toimijat ry
- Enon 4H-yhdistys (Ekokeskus)

Koulutusorganisaatiot:

Enon kansalaisopisto

Joensuun seudun kehittämissyhtiö Josek Oy

Ilomantsin työvoimatoimiston alue:

Ilomantsin työvoimatoimisto

Ilomantsin kunta

Järjestöt, yhdistykset ja säätiöt:

- Työttömien yhdistys: Pogostan Aktiivit ry
- Honkalampi-säätiö
- Iljala ry (lähimmäispalvelukeskus)
- Pohjois-Karjalan sairaskotiyhdistys

Koulutusorganisaatiot:

- Vaara-Karjalan kansalaisopisto

Joensuun seudun kehittämissyhtiö Josek Oy

Lieksan työvoimatoimiston alue:

Lieksan työvoimatoimisto

Lieksan työvoiman palvelukeskus

Lieksan kaupunki

Järjestöt, yhdistykset ja säätiöt

- Työttömien yhdistys: Lieksan Työttömät ry
- Lieksan sateenkaari ry
- Lieksan hiihtoseura

Koulutusorganisaatiot:

- Pohjois-Karjalan Aikuisopisto, Lieksan toimipiste (PKKY)
- Lieksan kristillinen opisto
- Lieksan kansalaisopisto

Pielisen Karjalan Kehittämiskeskus Oy (PIKES)

Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja University of Joensuu, Reports of the Karelian Institute

Sarjan nimi vuoden 2001 loppuun saakka

**Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita
University of Joensuu. Karelian Institute. Working Papers**

- 8/2004 Vesa Puuronen: Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta tienhaarassa.
- 9/2004 Helena Haakana, Hannu Huuskonen ja Markku Viljanen: AHTI – ahvenen tehokalastus isoilla järillä: saaliin jatkojalostus ja muikkukannan elvyttäminen. Loppuraportti.
- 10/2004 Jukka Oksa ja Jarno Turunen: Menestystarinaa ei voi kopioida. Itäsuomalaiset kansalaisverkkokokeilut Ylä-Karjalan opissa.
- 11/2004 Ilkka Liikanen ja Petri Virtanen (toim.): Rajayhteistyö, EU ja Venäjä.
- 12/2004 M. Kunnasranta, H. Hyvärinen, I.J. Holopainen ja M. Viljanen: Saimaannorppatutkimuksen historia, nykytila ja tulevaisuus.
- 13/2004 Dmitry Zimin (ed.): Northwest Russia: Current Economic Trends and Future Prospects.
- 1/2005 Vesa Puuronen, Jarna Soilevuo-Rønnerød and Jatta Herranen (eds): Youth – Similarities, Differences, Inequalities.
- 2/2005 Heikki Eskelinen ja Timo Hirvonen (toim.): ESPON Maantieteen päivillä Joensuussa 2004.
- 3/2005 Ville Kuittinen, Markku J. Huttunen ja Simo Leinonen: Suomen biokaasulaitosrekisteri VIII.
- 4/2005 Hannu Huuskonen: Kalojen elohopeapitoisuus Ylä-Karjalassa.
- 5/2005 Heikki Eskelinen & Timo Hirvonen (toim.): ESPON etenee.
- 6/2005 Helena Haakana & Timo Turunen: Rapu ja ravustus Pohjois-Karjalassa 2003.
- 1/2006 Mikko Kumpulainen: Maailmalle menetetty vai korkoa kasvanut? – koulutetut muuttajat maaseudun kannalta.
- 2/2006 Petri Virtanen (ed.): Regional Institutional Structures and Instruments of Cross-Border Co-operation on the External Border of the EU. Background Report of the Euregios and New Neighbourhood Project Regbour.
- 3/2006 Ville Kuittinen ja Markku J. Huttunen: Suomen biokaasulaitosrekisteri IX. Tiedot vuodelta 2005.
- 1/2007 Pentti Stranius (toim.): Oppia rajalla. Toisen asteen koulutuksen tila Itä-Suomessa ja Karjalan tasavallassa: yhteistyön kokemuksia ja haasteita.
- 2/2007 Heikki Eskelinen, Matti Fritsch & Timo Hirvonen: Itä-Suomen aluerakenne: peruspiirteitä ja muutostrendejä.
- 3/2007 Martti Muukkonen and Tiina Sotkasiira (eds): Young People at the Crossroads.
- 4/2007 Timo Hirvonen ja Kaisa Schmidt-Thomé (toim.): Arvioita ESPON 2006 -ohjelmasta.
- 5/2007 Arja Kurvinen (toim.): Työllisyyttä paikallisin voimin – Pohjois-Karjalan Työpooli-projektin ja sen tulosten arviointia.
- 6/2007 Maarit Sireni: Vaihtoehtoista ruoantuotantoa kehittämässä. Analyysi maakunnallisista elintarvikestrategioista.
- 1/2008 Hannu Itkonen: Varkauden tutkimukset ja tulkinnat – Mitä ja miten paikallisuudesta on kirjoitettu?
- 2/2008 Arja Jolkkonen ja Seppo Roivas: Välytösmarkkinoiden laajuus ja kehittämistarve Pohjois-Karjalassa.